

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Τομέας Αρχαίας Ελληνικής & Ρωμαϊκής, Βυζαντινής & Μεσαιωνικής Ιστορίας

IBM 702: Μεθοδολογία έρευνας και ασκήσεις

εαρινό εξάμηνο ακαδημαϊκού έτους 2020-2021

Διδάσκων :

Γεώργιος Α. Λεβενιώτης
Επίκουρος Καθηγητής Βυζαντινής Ιστορίας

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2021

© Γεώργιος Α. Λεβενιώτης

Το παρόν εγχειρίδιο / βοήθημα για την ιστορική έρευνα και την εκπόνηση εργασιών διανέμεται για αποκλειστικά διδακτικούς σκοπούς στους μεταπτυχιακούς φοιτητές /-τριες του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΑΠΘ που έχουν δηλώσει επισήμως και παρακολουθούν το μάθημα IBM 702, το οποίο (συν)διδάσκεται από τον Γεώργιο Α. Λεβενιώτη. Απαγορεύεται ρητά η αναδημοσίευση, ανάρτηση στο διαδίκτυο, δημόσια χρήση ή κοινοποίηση σε τρίτους του παρόντος χωρίς την άδεια του συγγραφέα.

IBM 702: Μεθοδολογία έρευνας και ασκήσεις

Περιεχόμενο μαθήματος και μαθησιακοί στόχοι

Το μάθημα αφορά στη μελέτη ποικίλων διαφορετικών πηγών του μεσαιωνικού κόσμου. Περιλαμβάνει την κατανόηση του ιστορικού κειμένου, την εκτίμηση της αξιοπιστίας του ιστορικού συγγραφέα, την ερμηνεία των τεχνικών όρων, τον εντοπισμό τόπων και ταυτοποίηση προσώπων κ.ά. Αναλύονται επίσης τα ερευνητικά εργαλεία, η μεθοδολογία και οι τεχνικές εύρεσης, προσέγγισης, αξιολόγησης και παράθεσης του υπάρχοντος υλικού (πηγές και βιβλιογραφία) για τη μελέτη και τη συγγραφή εργασιών που σχετίζονται με την Ιστορία του Βυζαντίου και γενικά του ευρωπαϊκού και βαλκανικού μεσαίωνα.

Επιδίωξη του μαθήματος είναι οι φοιτητές να συνειδητοποιήσουν τα προβλήματα που αναφέρονται κατά την ερμηνεία των πηγών και να εξοικειωθούν με τη βιβλιογραφία του κλάδου τους. Στο μάθημα περιλαμβάνονται: η κριτική ανάγνωση και απόδοση κεφαλαίων και άρθρων (στα ελληνικά ή στα αγγλικά) και η προφορική ή γραπτή παρουσίασή τους, και η μελέτη και πολυεπίπεδη ανάλυση τους με τη χρήση ποικίλων μεθοδολογικών εργαλείων

Βιβλιογραφία

A. Π. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί ιστορικοί και χρονογράφοι. Τόμος Α' (4^{ος} - 7^{ος} αι.)*, Αθήνα 1997, *Τόμος Β' (8^{ος} - 10^{ος} αι.)*, Αθήνα 2002.

K. Krumbacher, *Ιστορία της βυζαντινής λογοτεχνίας*, μτφρ. Γ. Σωτηριάδης, τ. 1-3, Αθήνα 1897-1900 (α' έκδ. München 1897).

H. Hunger, *Βυζαντινή λογοτεχνία. Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών* [Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης], τ. 1-3, Αθήνα 1987-1994 (α' έκδ. München 1978).

Leslie Brubaker - J. Haldon, *Byzantium in the Iconoclast Era (ca 680-850): The Sources. An Annotated Survey*, Aldershot - Burlington 2001.

B. Hendrickx - A. G. C. Savvides - Alicia J. Simpson - Thekla Sansaridou-Hendrickx - S. Lambakis (επιμ.), *Encyclopaedic Prosopographical Lexicon of Byzantine History and Civilisation, Volume 1. Aaron - Azarethes*, Turnhout 2007, *Volume 2. Baanes - Eznik of Kolb*, Turnhout 2008, *Volume 3. Faber Felix - Juwayni-al*, Turnhout 2012.

F. Winkelmann - R.-J. Lilie - Claudia Ludwig - T. Pratch - Ilse Rochow - W. Brandes - J.R. Martindale - B. Zielke (επιμ.), *Prosopographie der mittelbyzantinischen Zeit. Erste Abteilung (641-867)*, Nach Vorarbeiten, τ. 1-6, Berlin - New York 1999-2002.

- A. Kazhdan (επιμ.), *The Oxford Dictionary of Byzantium*, τ. 1-3, Oxford - New York 1991.
- I. E. Καραγιαννόπουλος, *Βυζαντινή Διπλωματική. Α. Αυτοκρατορικά έγγραφα* [Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών. Βυζαντινά Κείμενα και Μελέται 4] Θεσσαλονίκη 1972.
- Byzantine Monastic Foundation Documents. A Complete Translation of the Surviving Founders' Typika and Testaments*, τ. 1-5, έκδ. J. Thomas - A. Constantinides Hero - G. Constable [Dumbarton Oaks Studies 35] Washington D.C. 2000.
- Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, *Η βυζαντινή διπλωματική. Τα έγγραφα των δημοσίων λειτουργιών* [Εταιρεία Βυζαντινών Ερευνών 23], Θεσσαλονίκη 2015.
- N. Oikonomides, *A Collection of Dated Byzantine Seals*, Washington D.C. 1986.
- N. Oikonomidès, *Les listes de préséance byzantines des IXe et Xe siècles. Introduction, texte et commentaire*, Paris 1972.
- A.-Αι. Ταχιάος, *Κυρίλλος και Μεθόδιος. Οι αρχαιότερες βιογραφίες των Θεσσαλονικέων εκπολιτιστών των Σλάβων*, Θεσσαλονίκη 2008 (ελληνική μετάφραση των Βίων του αγίου Κυρίλλου και του αγίου Μεθοδίου).
- I. Πόποβιτς, *Βίος και πολιτεία των αγίων Σάββα και Συμεών των φωτιστών των Σέρβων*, μτφρ. Αμφιλόχιος Ράντοβιτς, Αθήνα 1995.
- A. Džambeluka-Kossova (εκδ.), *Černorizec Chrabăr - O pismenech. Kritičesko izdanie*, Sofija 1980 (κριτική έκδοση του κειμένου).
- A. Milev, *Grăckite žitija na Kliment Ochridski. Uvod, tekst, prevod I objansnitelni beležki*, Sofija 1966.
- G. Prinzing (έκδ.), *Demetrii Chomateni Ponemata diaphora* [CFHB 38], Berlin-New York 2002.
- F. Miklosich - J. Müller, *Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana*, τ. 1, Vindobonae 1860· τ. 3, Vindobonae 1865· τ. 5, Vindobonae 1887 (ανατύπ. Αθήναι χ.χ.).
- I. Iliev, «The Long Life of Saint Clement of Ohrid. A Critical Edition», *Byzantinobulgarica* 9 (1995) 62-120.
- I. Thurn (έκδ.), *Ioannis Skylitzae Synopsis historiarum* [CFHB 5], Berlin - New York 1973.
- H.-F. Bajer (H.-V. Beyer), *Kallist I, patriarch Konstantinopolja, Žitie i dejatel'nost iže vo svjatych otca našego Grigorija Sinaita, I, Vvedenije, kritičeskoe izdanie grečeskogo teksta i russkij perevod*, Ekaterinburg 2006.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Α. ΒΑΣΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Κάθε μονογραφία θα πρέπει να περιέχει με την εξής σειρά:

Κατάλογο περιεχομένων (όπου θα αναγράφονται: Βιβλιογραφία - Βραχυγραφίες, Εισαγωγή, αριθμημένα Μέρη και αριθμημένα υποκεφάλαια αυτών με τίτλους, Επίλογος - συμπεράσματα και αριθμοί σελίδων σε όλα τα παραπάνω)

Βιβλιογραφία - Βραχυγραφίες (σε δύο στήλες, με τις συντομογραφίες των μελετών που χρησιμοποιούνται στις υποσημειώσεις στην αριστερή στήλη και τα πλήρη στοιχεία κάθε μελέτης στη δεξιά στήλη)

Εισαγωγή

Μέρη αριθμημένα με τίτλους

Υποκεφάλαια αριθμημένα με τίτλους (χωρισμένα σε μικρούς παραγράφους, με τουλάχιστον μία υποσημείωση - παραπομπή [ή και σχόλια] στη βιβλιογραφία στο τέλος κάθε παραγράφου)

Επίλογο - συμπεράσματα (= περίληψη όσων έχουν αναφερθεί στο κυρίως μέρος της εργασίας, χωρίς υποσημειώσεις αυτή τη φορά)

B. ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

B1. Για να εντοπίσουμε σύγχρονη βιβλιογραφία μπορούμε να ανατρέξουμε σε σύγχρονα εγχειρίδια Βυζαντινής Ιστορίας (π.χ. βλ. από το βιβλιογραφικό κατάλογο που παρατίθεται στο τέλος των οδηγιών: *Βυζαντινός κόσμος Α΄* και *Β΄* ή *Χριστοφιλοπούλου, Ιστορία* ή *Οικονομική ιστορία* ή *Cambridge History*), σε ειδικά λεξικά (π.χ. βλ. από το βιβλιογραφικό κατάλογο: *EPLBHC* και *ODB*), σε γραμματολογικά βοηθήματα που ασχολούνται με τις μεσαιωνικές πηγές και με ανάλογους συγγραφείς (π.χ. βλ. *Καρπόζηλος, Χρονογράφοι* ή *Hunger, Λογοτεχνία Β΄*) καθώς και σε ειδικές μονογραφίες που πραγματεύονται το θέμα που πρόκειται να εξετάσουμε (π.χ. βλ. *Haldon, Seventh Century* ή *Kaegi, Ηράκλειος* ή *Λεοντσίνη, Κωνσταντίνος Δ΄* κλπ.).

B2. Κατά την αναζήτηση βιβλιογραφίας και άλλων πληροφοριών στο διαδίκτυο συμβουλευόμαστε και χρησιμοποιούμε μόνο εμπόγραφα άρθρα από ειδικευμένους ερευνητές, τα οποία έχουν αναρτηθεί σε αξιόπιστους και επίσημους διαδικτυακούς τόπους. Εκλαϊκευτικά άρθρα άγνωστης προέλευσης και (κυρίως) συγγραφέα πρέπει οπωσδήποτε να αποφεύγονται για τη συγγραφή επιστημονικών εργασιών (λ.χ. τα λήμματα της en.wikipedia.org, όπου ωστόσο μπορούμε να βρούμε ειδική βιβλιογραφία για το θέμα που μας ενδιαφέρει και να ενημερωθούμε γενικά γι' αυτό [σημ.: τα άρθρα της Wikipedia, εκτός από ανυπόγραφα, υπόκεινται σε συνεχείς αλλαγές, οπότε δεν μπορούμε να παραπέμψουμε σε κάποια σταθερή μορφή τους]). Όταν χρησιμοποιούμε το διαδίκτυο, παραπέμπουμε πάντοτε στο όνομα του συγγραφέα, στον τίτλο του άρθρου και στη διεύθυνση της εκάστοτε ιστοσελίδας. Δημοσιευμένα βυζαντινολογικά άρθρα διαφόρων επιστημονικών περιοδικών, στην αγγλική κυρίως γλώσσα, μπορούν να βρεθούν στην ιστοσελίδα <https://www.jstor.org> και αλλού. Άρθρα, μονογραφίες, συλλογικούς τόμους κ.ά. μπορούμε επίσης να αναζητήσουμε στις ηλεκτρονικές πλατφόρμες <https://www.academia.edu/>, <https://z-lib.org/>, <https://books.google.gr/> και σε άλλους διαδικτυακούς τόπους. Για αναζήτηση βιβλιογραφίας ειδικά στις βιβλιοθήκες του Α.Π.Θ., βλ. στην ιστοσελίδα <https://search.lib.auth.gr/> → Αναζήτηση → Κατάλογος βιβλίων. Βλ. επίσης <https://ikee.lib.auth.gr/>.

B3. Στις Βιβλιοθήκες (βλ. π.χ. *Σπουδαστήριο Βυζαντινής και Μεσαιωνικής Ιστορίας [406] Φιλοσοφικής Σχολής ΑΠΘ*) είναι συνήθως συγκεντρωμένα ξεχωριστά: (α) μονογραφίες ή συλλογικοί τόμοι και έργα, (β) επιστημονικά περιοδικά (περιοδικοί τόμοι που περιέχουν επιμέρους επιστημονικά άρθρα), (γ) μεσαιωνικές πηγές, (δ) λεξικά - εγκυκλοπαιδείες και άλλα βοηθήματα, (ε) γενικά εγχειρίδια ιστορίας καθώς και γραμματολογικά βοηθήματα (για τις πηγές).

B4. Στους βιβλιογραφικούς καταλόγους Βιβλιοθηκών αναζητούμε μελέτες με τους εξής τρόπους (με σειρά προτεραιότητας):

i) **Επώνυμο συγγραφέα:** π.χ. **Χριστοφιλοπούλου** Αικατερίνη (λαμβάνοντας συνήθως υπόψη τη λατινική μεταγραφή του επωνύμου, δηλ. **Christophilou**) -βλ. κατωτ. παράδειγμα βιβλιογραφικού δελτίου / κάρτας στις Βιβλιοθήκες που θα βρίσκεται λογικά στο γράμμα **C**.

	Αικ. Χριστοφιλοπούλου
BV.2210	Βυζαντινή ιστορία. Β'1 610-867,
A4.1976	Θεσσαλονίκη ² 1998.

ii) **Τίτλο έργου** (κυρίως σε διαδικτυακές αναζητήσεις)

iii) **Θεματική έργου** (σε ορισμένες βιβλιοθήκες υπάρχει και τέτοιου είδους καταλογογράφηση).

iv) **Όταν πρόκειται για άρθρα σε περιοδικά ή σε συλλογικούς τόμους**, πρακτικά συνεδρίων και λοιπά (και όχι για αυτοτελείς μελέτες, δηλ. βιβλία / μονογραφίες), αναζητούμε τον τίτλο του εκάστοτε τόμου ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, τον επιμελητή έκδοσης, όχι το όνομα του συγγραφέα ή τον τίτλο του άρθρου.

v) **Όταν πρόκειται για πηγή**, ψάχνουμε είτε με το όνομα της πηγής (συγγραφέας), είτε με το όνομα του εκδότη της, π.χ. Θεόδωρος Αναγνώστης (Theodoros Anagnostes) ή Hansen G. (εκδότης).

Γ. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ, ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΩΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ & ΤΩΝ ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

Γ1. Βιβλιογραφικός κατάλογος:

Συνήθως προτάσσουμε (δηλαδή γράφουμε πριν) του κυρίως κειμένου της μελέτης μας το βιβλιογραφικό πίνακα - κατάλογο με τις βραχυγραφίες (περιοδικών, σειρών κλπ.: π.χ. *ODB*, *IEE*, *Σύμμεικτα* κλπ.), τις (μεσαιωνικές) πηγές και τη (σύγχρονη) βιβλιογραφία μας. Αυτά μπορούν να ενταχθούν σε τρεις διαφορετικούς διπλούς πίνακες (με την παραπάνω σειρά) ή σε έναν κοινό. Για τη σειρά προτεραιότητας των επιθέτων των συγγραφέων και των συντομογραφιών **ακολουθούμε το λατινικό και όχι το ελληνικό αλφάβητο** (π.χ. το επίθετο *Χριστοφιλοπούλου* γράφεται φυσικά ως *Χριστοφιλοπούλου* στο βιβλιογραφικό κατάλογο, αλλά εντάσσεται στο [νοητό] *Chr-* [*Christophilou*] και όχι στο *Χρ-*, ενώ το επίθετο *Βρυώνης* γράφεται φυσικά ως *Βρυώνης*, αλλά μπαίνει στο [νοητό] *Vr-* [*Vryonis*] και όχι στο *Βρ-*). Όταν έχουμε πολλές μελέτες του ίδιου ερευνητή, είναι καλό να τις θέτουμε στο βιβλιογραφικό κατάλογο με χρονολογική σειρά (από το παλαιότερο προς το νεότερο). **Για να διευκολυνθούμε επιλέγουμε από το πρόγραμμα «Microsoft Word» που χρησιμοποιούμε την επιλογή «Στήλες» και επιλέγουμε δύο (2) μόνο στήλες για τον βιβλιογραφικό μας κατάλογο** (προτού τον συντάξουμε). Εναλλακτικές μορφές παράθεσης της βιβλιογραφίας μας παρατίθενται κατωτέρω.

Στο τελευταίο μέρος των ΟΔΗΓΙΩΝ παραθέτουμε βιβλιογραφία σχετική με το μάθημα (βλ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ), η οποία θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την εκπόνηση εργασιών αλλά και ως παράδειγμα για τη δημιουργία του βιβλιογραφικού σας καταλόγου. Όπως φαίνεται σε αυτή, στην **αριστερή στήλη** του βιβλιογραφικού καταλόγου αναγράφουμε τις συντομογραφίες που πρόκειται να χρησιμοποιήσουμε στις υποσημειώσεις / παραπομπές της εργασίας μας (**συνεπώς στις υποσημειώσεις δεν παραθέτουμε πλήρη στοιχεία κάθε μελέτης ή πηγής, αλλά μόνο τις συντομογραφίες αυτών** -που έχουμε ήδη δημιουργήσει στην αριστερή στήλη του βιβλιογραφικού μας καταλόγου- **και τον εκάστοτε αριθμό -οὗς σελίδων που παραπέμπουμε**). Στη **δεξιά στήλη** του βιβλιογραφικού μας καταλόγου αναγράφουμε τα πλήρη στοιχεία της εκάστοτε πηγής, μελέτης, περιοδικού τόμου κλπ. Π.χ.:

Haldon, *Seventh Century* J. F. Haldon, *Byzantium in the Seventh Century. The Transformation of a Culture*, Cambridge 1990.

Όταν θέλουμε να συντομογραφήσουμε στο βιβλιογραφικό μας κατάλογο (και κατόπιν να παραπέμπουμε στις υποσημειώσεις μας σε) κάποια πηγή (πράγμα που δεν είναι απαραίτητο για τις

προπτυχιακές εργασίες), γράφουμε με όρθια γράμματα το όνομα του συγγραφέα (π.χ. Θεοφάνης). Όταν δεν γνωρίζουμε το όνομά του (ανώνυμη πηγή), γράφουμε με πλάγια γράμματα το (σύντομο) τίτλο της πηγής (π.χ. *Πασχάλιον Χρονικόν*).

Για να συντομογραφήσουμε στο βιβλιογραφικό κατάλογο (και κατόπιν να παραπέμψουμε στις υποσημειώσεις μας σε) **σύγχρονες μελέτες** γράφουμε το επίθετο του συγγραφέα και κατόπιν με πλάγια γράμματα την πιο δηλωτική λέξη του τίτλου της μελέτης του (π.χ. Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία*). Τα γυναικεία ονόματα, εν αντιθέσει με τα ανδρικά, γράφονται ολογράφως στη δεύτερη στήλη του βιβλιογραφικού καταλόγου με τα πλήρη στοιχεία, ώστε να ξεχωρίζουν μεταξύ τους (π.χ. Ι. Ε. Καραγιαννόπουλος - Αικατερίνη Χριστοφιλοπούλου). Όταν θέλουμε να συντομογραφήσουμε συλλογικό τόμο που περιέχει επιμέρους μελέτες / άρθρα, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε επίσης μόνο μία δηλωτική λέξη ή λέξεις του τίτλου της με πλάγια γράμματα (π.χ. *Σκοτεινοί αιώνες*). Όταν έχουμε να συντομογραφήσουμε άρθρο σε περιοδικό ή άλλο συλλογικό τόμο, γράφουμε το επίθετο του συγγραφέα και κατόπιν με όρθια γράμματα την πιο δηλωτική, επίσης, λέξη του τίτλου του άρθρου. Π.χ.:

Baynes, Heraclius

N. H. Baynes, The Emperor Heraclius and the Military Theme System, *The English Historical Review* 67 (1952) 380-381.

Με **πλάγια γράμματα** αναγράφονται λοιπόν οι τίτλοι των πηγών, των αυτοτελών μονογραφιών (βιβλίων), των συλλογικών τόμων και των περιοδικών (σε συντομογραφία ή μη). Με **όρθια γράμματα** αναγράφονται οι τίτλοι των άρθρων σε συλλογικούς ή περιοδικούς τόμους, τα ονόματα των συγγραφέων και οι επιστημονικές σειρές στις οποίες εντάσσεται κάθε μελέτη και βρίσκονται μέσα σε αγκύλες: λ.χ. **J. Karayannopoulos, *Die Entstehung der byzantinischen Themenordnung* [Byzantinisches Archiv 10], München 1959.**

Όταν παραθέτουμε άρθρο σε περιοδικό ή άλλο συλλογικό τόμο (λ.χ. τιμητικό), αναγράφουμε με όρθια γράμματα τον τίτλο του άρθρου και κατόπιν με πλάγια τον τίτλο του περιοδικού ή του συλλογικού τόμου, τον χρόνο έκδοσης και τις σελίδες του άρθρου (στο συλλογικό τόμο και τον τόπο έκδοσης και τον επιμελητή έκδοσης): λ.χ. **F. W. Brooks, *The Arabs in Asia Minor (641-750) from Arabic Sources*, *The Journal of Hellenic Studies* 18 (1898) 182-208** (άρθρο σε περιοδικό) ή **J.-D. Howard-Johnston, «Thema», *ΜΑΪΣΤΩΡ. Classical, Byzantine and Renaissance Studies for Robert Browning*, επιμ. A. Moffatt [Byzantina Australensia 5], Canberra 1984, σ. 189-197** (άρθρο σε συλλογικό τιμητικό τόμο).

Στα στοιχεία που παραθέτουμε δεν αναγράφουμε τον εκδοτικό οίκο που τύπωσε το εκάστοτε βιβλίο, περιοδικό, πηγή κλπ. Αναφέρουμε ωστόσο πάντοτε τον επιμελητή κάθε συλλογικού τόμου και τον εκδότη κάθε πηγής: λ.χ. *Θεοφάνους άμαρτωλοῦ μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τοῦ Ἄγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκη' (...)*, εκδ. C. de Boor, *Theophanis Chronographia. Volumen I. Textum graecum continens*, Lipsiae 1883 (ανατ. Hildesheim - New York 1980). Αναφέρουμε επίσης μέσα σε αγκύλες, μετά τον τίτλο της μελέτης και πριν από το χρόνο και τόπο έκδοσης, την ευρύτερη επιστημονική σειρά στην οποία είναι ενταγμένη η μελέτη: λ.χ. **Βασιλική Βλυσίδου - Στ. Λαμπάκης - Μαρία Λεοντσίνη - Τ. Λουγγής, Βυζαντινά στρατεύματα στη Δύση (5^{ος} - 11^{ος} αι.). Έρευνες πάνω στις χερσαίες και ναυτικές επιχειρήσεις: Σύνοψη και αποστολή των βυζαντινών στρατευμάτων στη Δύση** [Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών - Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών. Ερευνητική Βιβλιοθήκη 5], Αθήνα 2008.

Γ2. Κυρίως κείμενο:

Στο κυρίως κείμενο (αλλά και στις παραπομπές) της μελέτης / εργασίας μας αποφεύγουμε οπωσδήποτε τη λογοκλοπή, δηλαδή την παράθεση αυτούσιων αποσπασμάτων από δημοσιευμένες ή και αδημοσίευτες μελέτες τρίτων (και μάλιστα χωρίς σχετική παραπομπή). Η λογοκλοπή είναι πράξη ηθικά επιλήψιμη, επιστημονικά αντιδεοντολογική και απαράδεκτη και νομικά και ποινικά κολάσιμη. Χρησιμοποιούμε βεβαίως όσα υποστήριξαν τρίτοι συγγραφείς, αλλά πάντοτε μεταγράφοντάς / αποδίδοντάς τα με δική μας διατύπωση (διατηρώντας ωστόσο την ουσία των λεγομένων) και φυσικά παραπέμποντας στις μελέτες τους. Εννοείται ότι επιβάλλεται να σχολιάζουμε και να αποδεχόμαστε ή να αντικρούουμε με σαφή επιχειρήματα τις απόψεις τους. Όταν παραπέμπουμε χωρίς σχόλια σε κάποιον ερευνητή, αυτό σημαίνει ότι αποδεχόμαστε τις απόψεις του. **Οι εργασίες που περιέχουν και καταφεύγουν σε αυτούσια λογοκλοπή καθίστανται πάντοτε απορριπτές και οι συγγραφείς τους αντιμετωπίζουν τις ανάλογες συνέπειες.**

Όταν θέλουμε να παραθέσουμε, για κάποιον ειδικό λόγο, αυτούσιο μικρό απόσπασμα κειμένου άλλου ερευνητή, μπορούμε να το κάνουμε θέτοντάς το εντός εισαγωγικών και γράφοντάς το με πλάγια γράμματα (συνήθως στις υποσημειώσεις μας) και (φυσικά) πάντοτε παραπέμποντας σε αυτό.

Προσοχή χρειάζεται επίσης στη χρήση της βυζαντινής ορολογίας (οι βυζαντινοί όροι καλό είναι να αποδίδονται αυτούσιοι και με πλάγια γράμματα, λ.χ.: *comitiva sacrarum largitionum, quaestor sacri palatii, καίσαρ, πρωτονοτάριος, λογοθέσιον του γενικού, θέμα, αγγαρεία, επήρεια, σακέλλη, ύπατος* κλπ.). Σε πλάγια γράμματα και εντός εισαγωγικών παραθέτουμε, αν το επιθυμούμε, και αυτούσια αποσπάσματα μεσαιωνικών πηγών (συνήθως στις υποσημειώσεις).

Το κείμενο της εργασίας (και οι υποσημειώσεις) μας πρέπει να έχει πλήρη στοίχιση (επιλέγουμε λοιπόν εξαρχής από το “Microsoft Word” την επιλογή «πλήρης στοίχιση»).

Γ3. Υποσημειώσεις:

Στο τέλος (τουλάχιστον) **κάθε παραγράφου** (και ενδεχομένως και εντός της παραγράφου) **του κυρίως κειμένου της εργασίας μας πρέπει οπωσδήποτε να βάζουμε εκθέτη παραπομπής** (δηλ. υποσημείωση) **στη βιβλιογραφία** (μελέτη ή μελέτες και ενδεχομένως επιπρόσθετα σχόλια) **που έχουμε χρησιμοποιήσει για να συντάξουμε τη συγκεκριμένη παράγραφο. Η παραπομπή τίθεται αυτόματα** (από το πρόγραμμα “Microsoft Word” → *Εισαγωγή* → *Υποσημείωση* ή κατευθείαν από το σύμβολο AB¹ του “Microsoft Word”) **ως υποσημείωση στο κάτω μέρος της ίδιας σελίδας μας.**

Στις υποσημειώσεις μας παραπέμπουμε βάζοντας πρώτα τις συντομογραφίες των πηγών (σημ.: στις προπτυχιακές εργασίες δεν χρησιμοποιούμε πηγές) **και μετά των σύγχρονων ερευνητών** (με τη χρονολογική σειρά που ο καθένας από αυτούς εξέδωσε τη μελέτη του). Αν παραπέμπουμε μόνο σε σύγχρονη βιβλιογραφία (δηλ. σε μελέτες), βάζουμε φυσικά μόνο αυτή. **Τις συντομογραφίες τις έχουμε ήδη παραθέσει στην αρχή της εργασίας μας, στην πρώτη στήλη, όπως προείπαμε, του βιβλιογραφικού μας καταλόγου. Στις υποσημειώσεις μας αναφέρουμε επίσης πάντοτε τον εκάστοτε αριθμό σελίδας -ων της μελέτης -ών που παραπέμπουμε: π.χ. (ακολουθεί στο κάτω μέρος της σελίδας ενδεικτικό παράδειγμα σύνταξης υποσημειώσεων):**

¹ Θεοφάνης, σ. 354.22. – Συν. Θεοφάνη, σ. 242.22. – Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία*, τ. Β΄, σ. 313. – Αναγνωστάκης, *Περιούσιος λαός*, σ. 333. Αντιθ. βλ. Charanis, *Changes*, σ. 30, ο οποίος δεν αποδέχεται τις μαρτυρίες των ανωτέρω συγγραφέων του 9^{ου} αι. θεωρώντας ότι οι συγκεκριμένες αναφορές αποτελούν μεταγενέστερες φανταστικές κατασκευές που δεν ανταποκρίνονται στην ιστορική πραγματικότητα του 7^{ου} αι.

² ACO, αρ. 3, σ. 555.

³ Καραγιαννόπουλος, *Ιστορία*, τ. Α΄, σ. 336.

⁴ Για το πρόβλημα της ακριβούς χρονολόγησης των αβαροσλαβικών επιδρομών στα Βαλκάνια κατά τα τέλη του 6^{ου} αι., βλ. Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, *Χρονολόγηση*, passim.

⁵ Πατρ. Νικηφόρος, παρ. 3, σ. 223.1-5. Για το ιστορικό υπόβαθρο, πρβλ. Ditten, *Slawen*, σ. 82-83.

⁶ Ostrogorsky, *Ιστορία*, τ. Α΄, σ. 11. – Brandes, *Finanverwaltung*, σ. 334.

⁷ Λεβενιώτης, Οψίκιον, σ. 112. Πρβλ. Haldon, *Seventh Century*, σ. 222.

⁸ Ditten, *Slawen*, σ. 76.

⁹ *Πασχάλιον Χρονικόν*, σ. 333. Αντιθ. βλ. τον μεταγενέστερο Θεοφάνη, σ. 343.22, ο οποίος (βασίζόμενος σε μη σωζόμενη πηγή της εποχής) αποδίδει διαφορετικά κίνητρα στην πολιτική που ακολούθησε τότε ο αυτοκράτορας Ηράκλειος.

¹⁰ Haldon, *Seventh Century*, σ. 222. – Λεβενιώτης, Οψίκιον, σ. 112.

Γ4. Παραδείγματα ένταξης μελετών σε βιβλιογραφικό κατάλογο:

i. Άρθρο δημοσιευμένο σε επιστημονικό περιοδικό:

Ahrweiler, Asie Mineure Héléne Ahrweiler, L'Asie Mineure et les invasions arabes, *Revue historique* 227 (1962) 1-32.

ή εναλλακτικά:

Ahrweiler, Asie Mineure : Héléne Ahrweiler, L'Asie Mineure et les invasions arabes, *Revue historique* 227 (1962) 1-32.

ή εναλλακτικά:

Ahrweiler (1962) Héléne Ahrweiler, L'Asie Mineure et les invasions arabes, *Revue historique* 227 (1962) 1-32.

ή εναλλακτικά:

Ahrweiler (1962) : Héléne Ahrweiler, L'Asie Mineure et les invasions arabes, *Revue historique* 227 (1962) 1-32.

ii. Κεφάλαιο ή άρθρο δημοσιευμένο σε συλλογικό τόμο ή σε πρακτικά συνεδρίου (σημ.: οι εναλλακτικές εκδοχές παράθεσης εφαρμόζονται όπως παραπάνω)

Γκουτζιουκώστας, Διοίκηση Α. Ε. Γκουτζιουκώστας, Η διοίκηση Θράκης κατά την πρόιμη
Θράκης βυζαντινή περίοδο, *Πρακτικά 1^{ου} πανελληνίου συνεδρίου «Ανατολική
Ρωμυλία. Ιστορία και πολιτισμός»*, επιμ. Π. Αλμπανούδης - Γ.
Μηνούδης [Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Α. Ρωμυλίας
[Π.Ο.Σ.Α.Ρ.]], Θεσσαλονίκη 2009, σ. 105-121.

iii. Μονογραφία (αυτοτελές βιβλίο / μελέτη) (σημ.: οι εναλλακτικές εκδοχές παράθεσης εφαρμόζονται όπως παραπάνω)

Λεβενιώτης, *Άβυδος*

Γ. Α. Λεβενιώτης, *Η Άβυδος του Ελλησπόντου και η περιοχή της*, Θεσσαλονίκη 2017.

iv. Συλλογικός τόμος (σημ.: εναλλακτικές εκδοχές παράθεσης εφαρμόζονται όπως παραπάνω)

Heraclius

The Reign of Heraclius (610-641): Crisis and Confrontation, επιμ. G. J. Reinink - B. H. Stolte [Groningen Studies in Cultural Change, v. II], Leuven - Paris - Dudley MA 2002.

ή εναλλακτικά:

Reinink - Stolte (επιμ.),
Heraclius

G. J. Reinink - B. H. Stolte (επιμ.), *The Reign of Heraclius (610-641): Crisis and Confrontation*, [Groningen Studies in Cultural Change, v. II], Leuven - Paris - Dudley MA 2002.

Γ5. Παράδειγμα ανάπτυξης πλήρους βιβλιογραφικού καταλόγου:

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Βραχυγραφίες

- BBA Berliner byzantinische Arbeiten
- BSI* *Byzantinoslavica. Revue internationale des études byzantines*, Praha
1929 κ.ε.
- Byz* *Byzantion. Revue internationale des étudesbyzantines*, Paris – Liège
1924-1929, Paris –Bruxelles 1931 κ.ε.
- BZ* *Byzantinische Zeitschrift*, Leipzig 1892 κ.ε., München 1950-1990,
Stuttgart – Leipzig 1991-1998, München – Leipzig 1999 κ.ε.
- CFHB Corpus Fontium Historiae Byzantinae, Washington - Berlin - Wien -
Bruxelles - Roma - Paris - Athens - Thessalonique 1967 κ.ε.

II. Πηγές

- D.O. Seals 3* *Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and in the
Fogg Museum of Art. Volume 3. West, Northwest, and
Central Asia Minor and the Orient*, έκδ. J. Nesbitt - N.

Oikonomides, Washington D.C. 1996

- Γενέσιος
Ιωσήφ Γενεσίου, *Βασιλείαι*, εκδ. A. Lesmuller – Werner et I. Thurn, *Iosephi Genesisii Regum Libri Quattor* (CFHB. 14), Berlin – New York 1987
- Κλητορολόγιον Φιλοθέου*
*Ακριβολογία τῆς τῶν βασιλέων κλητορίων καταστήσεως καὶ ἐκάστου τῶν ἀξιομάτων πρόσκλησις καὶ τιμή, συνταχθεῖσα ἐξ ἀρχαίων κλητορολογίων ἐπὶ Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου καὶ σοφωτάτου ἡμῶν βασιλέως, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, ἰνδικτιῶνος γ', ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,στη', ὑπὸ Φιλοθέου βασιλικῶν πρωτοσπαθαρίου καὶ ἀτρικλίνου, ἐκδ. Oikonomidès, *Listes*, σ. 65-235 (κεῖμ. 81-235)*
- Μιχαὴλ Σύρος
Chronique de Michel le Syrien, patriarche Jacobite d'Antioche (1166-1199). Volume I-IV, γαλλ. μτφρ. J.-B. Chabot, Paris 1899-1924 (ανατ. Bruxelles 1963)
- Νικηφόρος πατρ.
Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἱστορία σύντομος ἀπὸ τῆς Μαυρικίου βασιλείας, ἐκδ. C. Mango, *Nikephoros Patriarch of Constantinople: Short History, Text, Translation and Commentary* [CFHB 13], Washington D.C. 1990
- Oikonomides, *Listes*
N. Oikonomides, *Les listes de préséance byzantines de IX et X siècles* [MBy], Paris 1972
- Ζωναράς
Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ χρονικὸν, ἐκδ. M. Pinder, *Ioannis Zonarae annals Tomus I-II* [CSHB 47-48], Bonnae 1841,1844, *Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ ἐπιτομὴ ἱστοριῶν*, ἐκδ. Th. Büttner-Wobst, *Ioannis Zonarae epitomae historiarum libri XVIII. Tomus III* [CSHB 49], Bonnae 1897

III. Μελέτες

- Αναστασίου, *Παυλικιανοί* I. E. Αναστασίου, *Οί Παυλικιανοί : Η ιστορία και η διδασκαλία από της εμφάνισέως μέχρι των νεωτέρων χρόνων*, Αθήναι 1959
- Archaeology of Byz. Anatolia* *Archaeology of Byzantine Anatolia from the End of Late Antiquity until the Coming of the Turks*, επιμ. Ph. Niewöhner, New York 2017
- Bartikian, Χουρραμίτες H. Bartikian, *Οι «Βυζαντινοί» Χουρραμίτες και η Αρμενία*, *Σύμμεικτα* 9 (1994) 119-132
- Bikoulis *et al.*, Application P. Bikoulis - H. Elton - J. Haldon - J. Newhard, *Above as Below: The Application of Multiple Survey Techniques at a Byzantine Church at Avkat, Landscape Dynamics and Settlement Patterns in Northern Anatolia during the Roman and Byzantine Period*, επιμ. Kristian Winther-Jacobsen - Latife Summerer [Geographica Historica 32], Stuttgart 2015, σ. 101-117
- Βυζαντινός κόσμος Α'* *Ο βυζαντινός κόσμος. Τόμος Α': Η Ανατολική Ρωμαϊκή αυτοκρατορία (330-641)*, διεύθ. Cécile Morrisson, συνεργ. B. Bavant - D. Feissel - B. Flusin - J. Gascoü - J.-P. Sodini - J.-M. Spieser - G. Tate - C. Zuckerman, μπηρ. Αναστασία Καραστάθη - εισαγ. Τόνια Κιουσοπούλου, Αθήνα 2007 (α' έκδ. Paris 2004).
- Βυζαντινός κόσμος Β'* *Ο βυζαντινός κόσμος. Τόμος Β'. Η Βυζαντινή αυτοκρατορία (641-1204)*, διεύθ. J.-Cl. Cheynet, συνεργ. Béatrice Caseau - Marie-Hélène Congourdeau - B. Flusin - M. Kaplan - J. Lefort - J.-M. Martin - Bernadette Martin-Hisard - Cécile Morrisson - J.-M. Spieser, μπηρ. Αναστασία Καραστάθη, επιμ. Γιασμίνια Μουσιδου - Α. Παπασυριόπουλος - Άννα Μαραγκάκη, Αθήνα 2011 (α' έκδ. Paris 2006).

COLLECTION DES UNIVERSITÉS DE FRANCE
publiée sous le patronage de l'ASSOCIATION GUILLAUME BUDÉ

ZOSIME

HISTOIRE NOUVELLE

TOME I
(LIVRES I et II)

Texte établi et traduit

par

FRANÇOIS PASCHOUD
Professeur à la Faculté des Lettres
de l'Université de Genève

*Il a été tiré de cet ouvrage :
200 exemplaires sur papier pur fil Lafuma
numérotés de 1 à 200.*

PARIS
SOCIÉTÉ D'ÉDITION « LES BELLES LETTRES »
95, BOULEVARD RASPAIL (VIe)
1971

Tous droits réservés

ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΘΗΚΟΝ ΣΤΡΟΥΒΟΝ

ZOSIME

Comte et ancien avocat du fisc

HISTOIRE NOUVELLE

LIVRE PREMIER

I. 1 Lorsque Polybe de Mégalopolis entreprit de conserver la mémoire des événements importants de son époque ¹, il estima judicieux de montrer par les faits eux-mêmes que les Romains ne conquièrent pas un grand empire en faisant la guerre à leurs voisins durant les six cents ² premières années qui suivirent la fondation de la Ville; au contraire, après s'être emparés d'une partie de l'Italie, l'avoir perdue après l'arrivée d'Hannibal et la défaite de Cannes, et avoir vu de leurs murs mêmes l'ennemi qui les menaçait, ils furent favorisés à tel point par la fortune qu'ils s'emparèrent en moins de cinquante-trois années ³ non seulement de l'Italie, mais encore de toute l'Afrique, et se soumirent dès lors aussi les Ibères d'Occident ⁴; se lançant après dans une plus vaste entreprise, ils traversèrent le golfe d'Ionie, vainquirent les Grecs, privèrent de leur empire les Macédoniens, prirent vivant celui qui était alors leur roi et l'emmenèrent à Rome ⁵. 2 Personne cependant n'attribuera ces succès à la vertu humaine, mais bien à la fatalité fixée par les Parques, ou au cycle des révolutions astrales, ou à la volonté de Dieu qui

1-5. Voir p. 129.

ΖΩΣΙΜΟΥ

ΚΟΜΙΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΙΣΚΟΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΕΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

I. 1 Πολυβίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ, μνήμη παραδοῦναι τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀξιόλογα τῶν ἔργων προελομένῳ, καλῶς ἔχειν ἐφάνη δι' αὐτῶν ἐπιδειξάι τῶν πράξεων ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὸν τῆς πόλεως οἰκισμὸν ἑξακοσίους 5 ἔτεσι τοῖς περιοίκις προσπολεμήσαντες μεγάλην ἀρχὴν οὐκ ἐκτήσαντο, μέρος δέ τι τῆς Ἰταλίας ὑφ' ἑαυτοῦς ποιησάμενοι, καὶ τούτου μετὰ τὴν Ἀννίβα διάβασιν καὶ τὴν ἐν Κάνναις ἤτταν ἐκπεπτωκότες, αὐτοῖς δέ τοῖς 10 τείχεσι τοὺς πολεμίους ὀρώντες ἐπικειμένους, εἰς τοσοῦτον μέγεθος ἤρθησαν τύχης ὥστε ἐν οὐδὲ ὄλοις τρισὶ καὶ πεντήκοντα ἔτεσιν μὴ μόνον Ἰταλίαν ἀλλὰ καὶ Λιβύην κατακτήσασθαι πᾶσαν, ἤδη δέ καὶ τοὺς ἑσπερίου Ἰβηρας ὑφ' ἑαυτοῦς καταστήσαι, ἐπεὶ δέ τοῦ πλείονος ἐφιέμενοι τὸν Ἰόνιον ἐπεραιώθησαν κόλπον, Ἑλλήνων 15 τε ἐκράτησαν καὶ Μακεδόνας παρέλυσαν τῆς ἀρχῆς, αὐτὸν τε ὃς τῆνικαῦτα τούτων ἐβασίλευε ζωγρία ἐλόντες εἰς τὴν Ῥώμην ἀνήγαγον. 2 Ἄλλὰ τούτων μὲν οὐκ ἂν τις ἀνθρωπίνην ἰσχὺν αἰτιάσαιτο, Μοιρῶν δέ ἀνάγκην ἢ ἀστρώων κινήσεων ἀποκαταστάσεις ἢ θεοῦ βούλησιν

BIBLION ΠΡΩΤΟΝ addidi || 4 ἑξακοσίους VS Leune. edd. : πεντακ- Casaubonus ad Polyb. 1, 1 || 13 ἐπεὶ δέ Σ : ἐπειδὴ V || 16 ζωγρία Σ : ζώγρια (accentu eraso super α) V ζωγρίαν Bekk. Mend. sec. 1, 51, 2; 1, 68, 3; 3, 4, 2; 4, 43, 1.

seconde les entreprises à la portée de l'homme et conformes à la justice ⁶; ces entreprises en effet, en imposant aux événements futurs une sorte d'enchaînement logique pour qu'ils se déroulent nécessairement d'une certaine manière, suggèrent à ceux qui apprécient correctement les faits l'opinion que le gouvernement des hommes est confié à une sorte de providence divine, si bien que tantôt, grâce au concours d'esprits fertiles, ils prospèrent, tantôt, la stérilité prévalant, ils en sont réduits à l'état qu'on voit aujourd'hui ⁷; c'est en suivant les événements qu'il convient de mettre en évidence ce que j'affirme.

II. 1 De l'expédition contre Troie jusqu'à la bataille de Marathon, les Grecs semblent n'avoir rien fait de notable ni entre eux ni contre un ennemi extérieur; mais lorsque Darius, par l'intermédiaire de ses lieutenants, lança contre eux de nombreuses myriades de soldats, les Athéniens, au nombre de huit mille, comme possédés par une divine inspiration, armés de ce qui leur était tombé sous la main, se précipitant au pas de course, remportèrent une telle victoire qu'ils tuèrent quatre-vingt dix mille hommes et chassèrent les survivants du pays ⁸. 2 Cette bataille jeta de l'éclat sur les entreprises des Grecs; après la mort de Darius, Xerxès, avec des troupes encore bien plus considérables, mena toute l'Asie contre les Grecs, couvrant la mer de vaisseaux et la terre de fantassins; cependant il fallait passer d'Asie en Europe; comme si les éléments ne lui suffisaient pas pour accueillir son armée s'ils ne s'enlevaient mutuellement leur destination naturelle, l'Hellès-pont fut muni d'un pont pour offrir passage à ceux qui traversaient à pied et l'Athos percé pour qu'il accueillît et la mer et les navires. 3 Frappée de terreur à cette

6. Voir p. 129.

7. Voir p. 130.

8. Voir p. 131.

τοῖς ἐφ' ἡμῖν μετὰ τὸ δίκαιον ἀκόλουθον οὖσαν ταῦτα γὰρ εἰρμόν τινα αἰτιῶν τοῖς ἐσομένοις εἰς τὸ τοιῶσδε δεῖν ἐκβαίνειν ἐπιτιθέντα, δόξαν τοῖς ὀρθῶς τὰ πράγματα κρίνουσιν ἐμποιεῖ τοῦ θεῖα τινὶ προνοίᾳ τὴν τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιτετράφθαι διοίκησιν, ὥστε εὐφορίας μὲν συνιούσης ψυχῶν εὐθενεῖν, ἀφορίας δὲ ἐπιπολαζούσης ἐς τὸ νῦν ὀρώμενον σχῆμα κατενεχθῆναι· χρῆ δὲ ἐπὶ τῶν πραγμάτων δὲ λέγω διασαφῆσαι.

II. 1 Μετὰ τὴν ἐν Τροίᾳ στρατείαν ἄχρι τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης ἐλλόγιμον οὐδὲν οἱ Ἕλληνες φαίνονται πεπραχότες οὔτε πρὸς ἑαυτοὺς οὔτε πρὸς ἕτερον· Δαρείου δὲ αὐτοῖς διὰ τῶν ὑπάρχων πολλαῖς μυριάσιν ἐπιστρατεύσαντος, Ἀθηναίων ὀκτακισχίλιοι θεῖα τινὶ ῥοπή γενόμενοι κάτοχοι, τοῖς παρατυχοῦσιν ἐξοπλισάμενοι καὶ ὑπαντήσαντες δρόμῳ, τοσοῦτον ἐκράτησαν ὥστε ἐννέα μὲν ἀνελεῖν μυριάδας, τοὺς δὲ λειπομένους ἀποδιῶσαι τῆς χώρας. 2 Αὕτη πεποίηκεν ἡ μάχη περιφανέστερα τῶν Ἑλλήνων τὰ πράγματα· Ξέρξου δὲ μετὰ τὴν Δαρείου τελευταίην πολλῶ μείζονι παρασκευασμένου δυνάμει καὶ πᾶσαν τοῖς Ἕλλησι τὴν Ἀσίαν ἐπαγαγόντος, πληρώσαντός τε τὴν μὲν θάλατταν νεῶν πεζῶν δὲ τὴν γῆν, ἐπειδὴ διαβαίνειν ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἐχρῆν, ὡς οὐκ ἀρκούτων αὐτῶ τῶν στοιχείων εἰς ὑποδοχὴν τοῦ στρατεύματος εἰ μὴ καὶ τὰς ἀλλήλων ὑφαρπάσαιεν χρείας, ἐξεύγνυτο μὲν ὁ Ἑλλησποντος πάροδον διδοὺς τοῖς πεζῇ διαβαίνουσιν, ὠρύττετο δὲ ὁ Ἄθως ἅμα τῇ θαλάττῃ καὶ τὰς ναῦς εἰσδεχόμενος. 3 Ἐκπεπληγμένη δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν

1 μετὰ τὸ δίκαιον VS Rhein. : μετὰ τοῦ δικαίου uel κατὰ τὸ δίκαιον Steph. locum corruptum Mend. || 2 αἰτιῶν Mend. (cf. Cic. *diu.* 1, 126) : αἰτιῶν V || 3 δεῖν Mend. : δοκεῖν V || ἐπιτιθέντα Σ : -τεθέντα V || 5 ἐπιτετράφθαι Bekk. Mend. : ἐπιγεργ- VS.

VIII. 1 Or, Dioclétien mourut trois ans après, et ceux qui alors étaient déjà empereurs, Constance et Maximien Galère, désignèrent comme Césars Sévère et Maximin — qui était le fils de la sœur de Galère — et leur confièrent, à Sévère l'Italie et à Maximin les territoires de l'Orient. 2 Alors que la situation générale était favorable et que partout les Barbares, à la suite du succès des expéditions précédentes contre eux, ne songeaient qu'à se tenir tranquilles, Constantin — né des rapports qu'une femme obscure et qui n'était pas l'épouse légitime de l'empereur Constance avait eus avec celui-ci — déjà possédé par l'idée du pouvoir impérial, et rempli d'un désir accru après que Sévère et Maximin eurent obtenu la dignité de César, décida de quitter l'endroit où il demeurait précisément et de se rendre auprès de son père Constance, qui se trouvait dans les provinces transalpines et avait sa résidence fixe en Bretagne. 3 Comme il craignait d'être tôt ou tard arrêté dans sa fuite — en effet, pour beaucoup déjà, le désir qui le tenait de s'emparer du pouvoir impérial était notoire — il mutilait dans les relais les chevaux qui étaient entretenus aux frais de l'État quand il passait le relais, les abandonnait une fois rendus inutilisables et se servait des chevaux stationnés plus loin; en agissant de même à chaque étape, il empêcha l'avance de ceux qui le poursuivaient et s'approcha lui-même des provinces où se trouvait son père ¹³.

IX. 1 Or, il arriva que l'empereur Constance mourut juste à ce moment; les soldats de la cour estimèrent

13. La manière dont Zosime reprend le récit au début de ce chap. montre clairement que le dernier fait mentionné par lui avant le début de la digression sur les Jeux Séculaires était l'abdication de Dioclétien et de Maximien le 1er mai 305; cependant son expression prête à confusion car, quand il dit « trois ans après », il a évidemment en tête la date qu'il vient de donner à la fin du chap. précédent (313), et non 305, comme pourrait le faire penser la suite de la phrase. (Voir la fin de cette note p. 192.)

VIII. 1 Διοκλητιανὸς μὲν τελευτᾷ τρισὶν ἐνιαυτοῖς ὕστερον, ἤδη δὲ καταστάντες αὐτοκράτορες Κωνσταντίος καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Γαλέριος ἀνέδειξαν Καίσαρας Σεβήρον καὶ Μαξιμίνον, ἀδελφῆς ὄντα παῖδα τοῦ 5 Γαλερίου, Σεβήρῳ μὲν τὴν Ἰταλίαν Μαξιμίνῳ δὲ τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἤλιον παραδόντες. 2 Τῶν δὲ πραγμάτων εὐ διακεμένων καὶ τῶν πανταχοῦ βαρβάρων ἐκ τῶν προλαβόντων κατορθωμάτων ἀσμένως ἡσυχάζοντων, Κωνσταντῖνος ἐξ ὀμιλίας γυναικὸς οὐ σεμνῆς οὐδὲ κατὰ 10 νόμον συνελθούσης Κωνσταντίῳ τῷ βασιλεῖ γεγεννημένος, ἤδη μὲν ἔχων ἔννοιαν ἐν ἑαυτῷ βασιλείας, εἰς μείζονα δὲ καταστάς ἐπιθυμίαν ἀφ' οὗ Σεβήρος καὶ Μαξιμίνος τῆς τοῦ Καίσαρος τιμῆς ἔτυχον, ἔγνω τοὺς τόπους λιπεῖν ἐν οἷς ἔτυχεν διατρίβων, ἐξορμῆσαι δὲ 15 πρὸς τὸν πατέρα Κωνσταντίον ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνεσιν ὄντα καὶ τῇ Βρεττανίᾳ συνεχέστερον ἐνδημοῦντα. 3 Δεδιώξ δὲ μὴ ποτε φεύγων καταληφθεῖη (περιφανῆς γάρ ἦν ἤδη πολλοῖς ὁ κατέχων αὐτὸν ἔρως τῆς βασιλείας) τοὺς ἐν τοῖς σταθμοῖς ἵππους, οὓς τὸ δημόσιον 20 ἔτρεφεν, ἅμα τῷ φθάσαι τὸν σταθμὸν κολουῶν καὶ ἀχρείους ἑὼν τοῖς ἐξῆς ἐστῶσιν ἐχρήτο· καὶ ἐξῆς τοῦτο ποιῶν τοῖς μὲν διώκουσιν ἀπέκλεισε τὴν ἐπὶ τὸ πρόσω πορείαν, αὐτὸς δὲ προσήγγιζεν τοῖς ἔθνεσιν ἐν οἷς ἦν ὁ πατήρ.

25 IX. 1 Συμβάν δὲ τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντίον ἐν τούτῳ τελευτῆσαι τῷ χρόνῳ, τῶν μὲν ὄντων αὐτῷ

1 τρισὶν VΣ Bekk. Mend. : ὀκτώ Heyne (post a. 305!) || 4 ὄντα παῖδα pars apographorum Steph. edd. : ὄντας παῖδας V apographum unum || 14 λιπεῖν Σ : λειπειν (sic) V || 20 κολουῶν Σ : κωλύων V || 21 ἀχρείους ἑὼν Σ : ἀχρίουσε ὄν V || 26 ἐν τούτῳ τελ. τ. χ. scripsi : ἐν αὐτῷ τελ. τ. χ. VΣ Bekk. Mend. ἐν τῷ αὐτῷ τελ. τ. χ. uel τελ. ἐν τῷ αὐτῷ χ. Sylb. ἐν ταῦτῳ (uel τῷ αὐτῷ) τελ. χ. Bast sec. Boissonadium (ed. Eunapii p. 558) ἐν αὐτῷ τούτῳ τελ. τ. χ. Herw. Mnem. 1888 p. 349.

sur une colline qui se trouvait devant la ville. 3 Quelque temps après, sa femme prépare son évacion de la façon suivante: ayant pêché un gros poisson, elle place dans son ventre une lime de fer, le recoud et le donne à un eunuque des plus fidèles, avec mission de dire à Hormisdas de manger le poisson sans que personne soit présent et d'utiliser l'objet trouvé dans son ventre pour se tirer d'affaire; après avoir combiné cela, elle envoie des chameaux chargés de vin et d'abondantes provisions qu'elle destine aux gardiens de son mari, pour qu'ils s'en régalent. 4 Lorsque les gardiens furent tout à leur festin, Hormisdas, ayant ouvert le poisson, trouva la lime, coupa les fers qu'il avait aux pieds, prit le vêtement de l'eunuque, passa en sortant au milieu des gardiens déjà ivres et, emmenant avec lui l'un des eunuques, se rendit auprès du roi d'Arménie, qui était son ami et son hôte; secouru par celui-ci, il alla en toute sécurité auprès de Constantin et fut jugé digne de beaucoup d'honneurs et de respect; j'ai ainsi exposé ces événements comme ils se produisirent 37.

XXVIII. 1 Constantin assiégeant Licinius également à Nicomédie, celui-ci perd l'espoir, car il sait qu'il ne dispose d'aucune force suffisante pour combattre; étant sorti devant la ville, il prend devant Constantin l'attitude du suppliant et, après avoir apporté sa pourpre, le nomme empereur et maître en lui demandant pardon pour le passé. 2 Il avait en effet confiance qu'il resterait en vie, sa femme ayant reçu à cet égard des serments de Constantin; Constantin remit Martinien aux gardes pour qu'ils le fassent mourir; pour ce qui concerne Licinius, après

37. Voir p. 218.

ἐν τινι λόφῳ πρὸ τοῦ ἄστεος ὄντι. 3 Χρόνου δὲ τινος διαδραμόντος ἢ τούτου γυνὴ τοιόνδε τρόπον αὐτῷ μηχανᾶται φυγὴν ἰχθύν ἀγρεύσασα μέγαν ῥίνην σιδηρᾶν ἐντίθησιν τῇ τούτου νηδύϊ, καὶ ἀναρράψασα
5 δίδωσιν εὐνούχῳ τῶν πιστοτάτων, εἰπεῖν αὐτὸν Ὅρμισθῃ κελεύσασα παρόντος οὐδενὸς φαγεῖν τὸν ἰχθύν καὶ τῷ κατὰ τὴν τούτου νηδύν εὐρισκομένῳ χρῆσασθαι πρὸς βοήθειαν· τοῦτο βουλευσαμένη καμήλους ἐκπέμπει πλήρεις οἴνου καὶ ἀφθόνου τροφῆς, εὐωχεῖσθαι διδοῦσα τοῖς
10 τὸν ἄνδρα φυλάττουσιν. 4 Ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν φύλακες τῇ εὐωχίᾳ προσεῖχον, Ὅρμισθῆς δὲ τὸν ἰχθύν διελὼν εὗρεν τὴν ῥίνην, τὰς ἐπικειμένας τοῖς ποσὶν πέδας διατεμὼν ἀναλαβὼν τε τὴν τοῦ εὐνούχου στολὴν διὰ μέσων τῶν φυλάκων ἤδη μεθούντων ἐξῆει, καὶ τῶν
15 εὐνούχων ἓνα παραλαβὼν ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀρμενίων βασιλέα, φίλον ὄντα καὶ ξένον αὐτῷ· καὶ διὰ τούτου μετ' ἀσφαλείας διασωθεὶς τῷ Κωνσταντίνῳ προσέδραμε καὶ πάσης ἡξιώθη τιμῆς τε καὶ θεραπείας· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπως ἔσχεν ἀφηγησάμην.

20 XXVIII. 1 Κωνσταντίνου δὲ τὸν Λικίνιον καὶ ἐν τῇ Νικομηδείᾳ πολιορκούντος, ἀπογνοὺς ταῖς ἐλπίσιν, ἐπιστάμενός τε ὡς οὐδεμία δύναμις ἔστιν αὐτῷ πρὸς μάχην ἀρκούσα, τῆς πόλεως προελθὼν ἰκέτης τῷ Κωνσταντίνῳ καθίσταται, καὶ τὴν ἀλουργίδα προσαγα-
25 γῶν βασιλέα τε καὶ δεσπότην ἐβόα, συγγνώμην ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσιν αἰτῶν. 2 Ἐθάρρει γὰρ ὡς βιώσεται, τῆς αὐτοῦ γαμετῆς ὄρκους ἐπὶ τούτῳ παρὰ Κωνσταντίνου λαβούσης· ὁ δὲ Κωνσταντίνος Μαρτινιανὸν μὲν παρεδίδου τοῖς δορυφόροις ἐπὶ θανάτῳ, Λικίνιον δὲ εἰς

3-4 ῥίνην σιδηρᾶν Steph. edd. : ρινασι δηρᾶν V ῥίνα σιδηρᾶν Σ || 8 ἐκπέμπει Σ : -ειν V || 10 ἐπεὶ δὲ V : ἔπειτα Bekk. || 23 προελθὼν Σ : προσελθὼν V || 25 ἐβόα V : ἀνε- Mend. sec. 4, 8, 2; 4, 35, 5; 4, 58, 6.

l'avoir envoyé à Thessalonique comme pour qu'il y vive en sécurité, il viole bientôt ses serments (cela lui était en effet habituel) et lui ôte la vie par pendaison ³⁸.

XXIX. 1 Lorsque tout le pouvoir fut aux mains de Constantin seul, il ne cacha désormais plus la méchanceté qui lui était naturelle, mais prit la liberté d'agir dans tous les domaines selon son bon plaisir; il célébrait encore les rites ancestraux, non pas par respect, mais par intérêt; c'est pourquoi il obéissait aussi aux devins, dont il avait éprouvé qu'ils avaient prédit la vérité au sujet de tout ce qui lui avait réussi; lorsqu'il arriva à Rome tout plein de joie, il crut nécessaire d'inaugurer son impiété dans ses propres lares. 2 En effet son fils Crispus, qui avait été jugé digne du rang de César, comme je l'ai dit auparavant, et avait été soupçonné d'avoir une liaison avec sa belle-mère Fausta, il le fit mourir sans aucun égard pour les lois naturelles; comme Hélène, la mère de Constantin, s'indignait d'une telle violence et ne pouvait admettre le meurtre du jeune homme, Constantin, comme pour la consoler, porta remède à ce mal par un mal pire; après avoir en effet ordonné de chauffer outre mesure un bain et y avoir placé Fausta, il ne l'en ressortit que morte. 3 Comme il avait ces crimes sur la conscience, et qu'en outre il n'avait fait aucun cas de ses serments, il alla trouver les prêtres et leur demanda des sacrifices expiatoires pour ses méfaits; ceux-ci lui ayant répondu qu'il n'existait aucune sorte d'expiation assez efficace pour purifier de

38. Licinius, enfermé dans Nicomédie est destitué de tout espoir, recourt aux bons offices de sa femme, parce qu'elle est la demi-sœur de Constantin; cf. 2, 17, 2; autres sources: Aur. Vict. *Epit.* 41, 7; Anon. Val. 28; selon Zonar. 13, 1 p. III 174, 26-31 [Dindorf], il y aurait eu des négociations en deux temps, Licinius ayant d'abord espéré conserver son rang, et n'ayant accepté de déposer la pourpre qu'après que Constantin se fut refusé à cette concession; selon l'*Épitomé*, c'est Constancie qui aurait apporté à son demi-frère la pourpre de son mari. Selon Anon. Val. 28 sq., Martinien bénéficia aussi d'une mesure de clémence et ne fut mis à mort qu'en même temps que Licinius, alors qu'il était interné en Cappadoce. Sur la mort de Licinius, les sources divergent: seul avec

τὴν Θεσσαλονίκην ἐκπέμψας ὡς βιωσόμενον αὐτόθι σὺν ἀσφαλείᾳ, μετ' οὐ πολὺ τοὺς ὄρκους πατήσας (ἦν γὰρ τοῦτο αὐτῷ σὺνήθες) ἀγχόνῃ τοῦ ζῆν αὐτὸν ἀφαιρεῖται.

XXIX. 1 Περιστάσης δὲ τῆς πάσης εἰς μόνον
5 Κωνσταντῖνον ἀρχῆς, οὐκέτι λοιπὸν τὴν κατὰ φύσιν ἐνούσαν αὐτῷ κακοήθειαν ἔκρυπτεν, ἀλλὰ ἐνεδίδου τῷ κατ' ἐξουσίαν ἅπαντα πράττειν· ἐχρήτο δὲ ἔτι καὶ τοῖς πατρίοις ἱεροῖς, οὐ τιμῆς ἕνεκα μᾶλλον ἢ χρείας· ἢ καὶ μάντεσιν ἐπέθετο, πεπειραμένος ὡς ἀληθῆ προεῖπον
10 ἐπὶ πᾶσι τοῖς κατωρθωμένοις αὐτῷ· ἐπεὶ δ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο μεστὸς πάσης ἀλαζονείας, ἀφ' ἑστίας ὤθηθαι δεῖν ἄρξασθαι τῆς ἀσεβείας. 2 Κρίσπον γὰρ παῖδα τῆς τοῦ Καίσαρος, ὡς εἴρηται μοι πρότερον, ἀξιωθέντα τιμῆς, εἰς ὑποψίαν ἐλθόντα τοῦ Φαύστη τῆ
15 μητριᾷ συνεῖναι, τοῦ τῆς φύσεως θεσμοῦ μηδένα λόγον ποιησάμενος ἀνείλεν· τῆς δὲ Κωνσταντίνου μητρὸς Ἑλένης ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ πάθει δυσχεραίνουσης καὶ ἀσχέτως τὴν ἀναίρεσιν τοῦ νέου φερούσης, παραμυθούμενος ὥσπερ αὐτὴν ὁ Κωνσταντῖνος κακῶ τὸ κακὸν
20 ἰάσατο μείζονι· βαλανεῖον γὰρ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐκπυρωθῆναι κελεύσας καὶ τούτῳ τὴν Φαῦσταν ἐναποθέμενος ἐξήγαγεν νεκρὰν γενομένην. 3 Ταῦτα συνεπιστάμενος ἑαυτῷ, καὶ προσέτι γε ὄρκων καταφρονήσεις, προσῆε τοῖς ἱερεῦσι καθάρσια τῶν ἡμαρτημένων αἰτῶν· εἰπόντων
25 δὲ ὡς οὐ παραδέδοται καθαρμοῦ τρόπος δυσσεβήματα

TESTIMONIA : 13-22 τῆς — νεκρὰν in Suda. s. u. Κρίσκος uel Πρίσκος K 2446 p. III 190, 27-191, 6 [Adler].

2 μετ' οὐ Σ : μεθου V || 13 ὡς — πρότερον desunt in Suda || 14 εἰς V : ἐς Suda || 16 ἀνείλεν deest in Suda, sed in initio excerpti legitur ὄν (sc. Κρίσκον uel potius Κρίσπον) κατακτείνειν ἄκριτον || 17-18 καὶ — φερούσης desunt in Suda || 19 ὥσπερ αὐτὴν V : αὐτὴν ὥσπερ Suda || 20-21 ἐκπυρωθῆναι V : ἐκπυρώσας Suda.

telles impiétés, un Égyptien, arrivé d'Espagne à Rome et devenu familier des femmes du palais, rencontra Constantin et affirma fortement que la croyance des chrétiens détruisait tout péché et comportait cette promesse que les infidèles qui s'y convertissaient étaient aussitôt lavés de tout crime. 4 Ayant accueilli très favorablement cet exposé, s'étant détaché des rites ancestraux et ayant admis ce que l'Égyptien lui proposait, Constantin entra dans la voie de l'impiété en concevant de la défiance envers la divination; comme en effet, grâce à elle, beaucoup de succès qui lui avaient été annoncés s'étaient effectivement réalisés, il craignit que l'avenir ne soit une fois révélé à d'autres aussi qui s'enquerraient de quelque point dans un sentiment hostile à son égard et en vint, sur la base de ce préjugé, à faire cesser ces pratiques. 5 Lorsqu'arriva la fête traditionnelle au cours de laquelle il fallait que l'armée monte au Capitole et accomplisse les rites coutumiers, Constantin craignit les soldats et participa à la fête; mais l'Égyptien lui ayant envoyé une apparition blâmant sans réserve cette montée au Capitole, il se tint éloigné de la sainte cérémonie et excita la haine du Sénat et du peuple ³⁹.

XXX. 1 Comme il ne supportait pas d'être blâmé pour ainsi dire par tout le monde, il chercha une ville qui contrebalançât Rome et où il lui faudrait établir un palais; s'étant trouvé entre le cap Sigée de Troade et l'ancienne

Zosime, Eutr. 10, 6, 1 accuse Constantin de parjure à l'égard de Licinius. Selon Anon. Val. 29, complété par Socr. 1, 4 [PG 67, 40 C-D], il aurait recommencé à comploter et les soldats, voyant en lui un nouveau Maximien Hercule, auraient exigé qu'il soit mis à mort; selon Zonar. 13, 1 p. III 175, 2-13 [Dindorf], Constantin l'aurait fait condamner par le Sénat de Rome; cf. aussi Philost. *Hist. eccl.* p. 182, 12-16 [Bidez]. Étant donné le caractère de Licinius, la version favorable à Constantin n'a rien d'impossible; il s'agit évidemment de deux versions idéologiquement orientées, l'une païenne, l'autre chrétienne, entre lesquelles il est difficile de trancher. La mise à mort de Licinius et de Martinien se situe en 325; cf. Seeck [1897-1921] p. I 181-184. 513.

39. Voir p. 219.

τηλικαῦτα καθήραι δυνάμενος, Αἰγυπτίος τις | ἐξ Ἰβηρίας
 εἰς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν καὶ ταῖς εἰς τὰ βασιλεία γυναιξίν
 συνήθης γενόμενος, ἐντυχὼν τῷ Κωνσταντίνῳ πάσης
 ἀμαρτάδος ἀναιρετικὴν εἶναι τὴν τῶν Χριστιανῶν
 5 διεβεβαιώσατο δόξαν καὶ τοῦτο ἔχειν ἐπάγγελμα, τὰ
 τοὺς ἀσεβεῖς μεταλαμβάνοντας αὐτῆς πάσης ἀμαρτίας
 ἔξω παραχρήμα καθίστασθαι. 4 Δεξαμένου δὲ ῥῆστα
 τοῦ Κωνσταντίνου τὸν λόγον καὶ ἀφεμένου μὲν τῶν
 πατρίων, μετασχόντος δὲ ὧν ὁ Αἰγύπτιος αὐτῷ μετεδίδου,
 10 τῆς ἀσεβείας τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο τὴν μαντικὴν ἔχειν
 ἐν ὑποψίᾳ· πολλῶν γὰρ αὐτῷ διὰ ταύτης προρρηθέντων
 εὐτυχημάτων καὶ ἐκβάντων εἰς ἔργον, ἐδεδίει μὴ ποτε
 καὶ ἄλλοις κατ' αὐτοῦ τι πυνθανομένοις τὸ ἐσόμενον
 προρρηθεῖν, καὶ ἐκ ταύτης τῆς προαιρέσεως πρὸς τὸ
 15 ταῦτα καταλύειν ἐτράπη. 5 Τῆς δὲ πατρίου καταλα-
 βούσης ἑορτῆς, καθ' ἣν ἀνάγκη τὸ στρατόπεδον ἦν εἰς
 τὸ Καπιτώλιον ἀνιέναι καὶ τὰ νενομισμένα πληροῦν,
 δεδιὼς τοὺς στρατιώτας ὁ Κωνσταντίνος ἐκοινῶνῃσε
 τῆς ἑορτῆς· ἐπιπέψαντος δὲ αὐτῷ φάσμα τοῦ Αἰγυπτίου
 20 τῆν εἰς τὸ Καπιτώλιον ἄνοδον ὄνειδίζον ἀνέδην, τῆς
 ἱερᾶς ἀγιστείας ἀποστατήσας, εἰς μῖσος τὴν γερουσίαν
 καὶ τὸν δῆμον ἀνέστησεν.

XXX. 1 Οὐκ ἐνεγκῶν δὲ τὰς παρὰ πάνρων ὡς
 εἰπεῖν βλασφημίας πόλιν ἀντίρροπον τῆς Ῥώμης ἐξήτει,
 25 καθ' ἣν αὐτὸν ἔδει βασιλεία καταστήσασθαι· γενόμενος
 δὲ Τρωάδος μεταξύ (Σιγείου) καὶ τῆς ἀρχαίας Ἰλίου καὶ

16-20 ἦν εἰς — ὄνειδίζον ἀναίδην τῆς V (ἀναίδην in ἀνέδην
 corr. Mend., quod tantum ad orthographiam spectat; v.
 p. xcii) : ἦν ἰέναι εἰς τὸ Καπιτώλιον (uel Καπιτώλειον) ἄνοδον
 ὄνειδίζων ἀναίδην καὶ τῆς Σ || 21 ἀποστατήσας V Bekk.
 Mend. : ἀποπατήσας Σ καταπατήσας Steph. Sylb. Reit ||
 26 δὲ Τρωάδος μεταξύ Σιγείου καὶ Mend. sec. Zonar. 13, 3
 p. III 179,32-180, 1 [Dindorf] (cf. Euagr. *Hist. eccl.* 3, 41 [PG
 86, 2, 2684^C = p. 139 Bidez-Parmentier]) : δὲ μεταξύ τρωάδος
 καὶ V.

Ilion, il découvrit un endroit qui se prêtait à la construction d'une ville, y jeta des fondations et éleva une portion de muraille jusqu'à une certaine hauteur, que ceux qui naviguent vers l'Hellespont peuvent voir encore aujourd'hui; mais il vint à changer d'idée, abandonna cette entreprise inachevée et se rendit à Byzance ⁴⁰. 2 Plein d'admiration pour la situation de la ville, il décida de l'agrandir considérablement et de lui donner l'ampleur qui convient à une résidence impériale; cette ville est en effet située sur une colline et occupe une partie de l'isthme qui se trouve entre ce qu'on nomme la Corne et la Propontide; la porte qu'elle avait autrefois complétait les portiques que construisit l'empereur Sévère lorsqu'il eut renoncé à son ressentiment contre les habitants de Byzance, provenant du fait qu'ils avaient donné asile à Niger qui était son ennemi. 3 Le mur était établi au travers de la colline de sa partie occidentale jusqu'au temple d'Aphrodite et à la mer face à Chrysopolis, descendait semblablement du versant nord de la colline jusqu'au port qu'on nomme « Arsenal », et au-delà jusqu'à la mer qui est située exactement au droit de la passe par laquelle on monte en direction du Pont Euxin; jusqu'au Pont, ce détroit a une longueur d'environ trois cents stades. 4 Telle était donc anciennement l'étendue de la ville; quant à lui, après avoir construit à l'endroit où se trouvait auparavant la porte un forum circulaire et l'avoir entouré de portiques à deux étages, il disposa deux très vastes passages voûtés en marbre de Proconnèse, se faisant face, et par lesquels il est possible de pénétrer dans les portiques de Sévère et de sortir de la vieille ville; comme il voulait rendre la ville beaucoup plus vaste, il l'entoura d'un mur situé

40. Voir p. 224.

τόπον εὐρῶν εἰς πόλεως κατασκευὴν ἐπιτήδειον, θεμελίους τε ἐπήξατο καὶ τείχους τι μέρος εἰς ὕψος ἀνέστησεν, ὅπερ ἄχρι τοῦδε ὄραν ἔνεστι τοῖς ἐπὶ τὸν Ἑλλησποντον πλέουσιν· ἐλθὼν δὲ εἰς μετὰμελον καὶ ἀτελὲς τὸ ἔργον
 5 καταλιπὼν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἦει. 2 Θαυμάσας δὲ τὴν τῆς πόλεως θέσιν ἔκρινε ταύτην ὅτι μάλιστα αὐξήσαι καὶ εἰς βασιλέως οἴκησιν ἀρμοδίαν καταστήσαι· κείται μὲν γὰρ ἡ πόλις ἐπὶ λόφου, μέρος ἐπέχουσα τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ διὰ τοῦ καλουμένου Κέρατος καὶ τῆς Προποντίδος
 10 ἐκτελουμένου· καὶ τὸ μὲν παλαιὸν εἶχε τὴν πύλην ἐν τῇ συμπληρώσει τῶν στοῶν ὡς Σεβήρος ὁ βασιλεὺς ὤκοδομήσατο, παυσάμενος τῆς κατὰ Βυζαντίων ὀργῆς, ὅτι Νίγρον ὑπεδέξαντο πολέμιον ὄντα. 3 Τὸ δὲ τείχος διὰ τοῦ λόφου καθιέμενον ἦν ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ μέρους
 15 μέχρι τοῦ τῆς Ἀφροδίτης ναοῦ καὶ θαλάσσης τῆς ἀντικρῦ Χρυσοπόλεως, ἀπὸ δὲ τοῦ βορείου λόφου κατὰ τὸν ἴσον τρόπον κατιὸν ἄχρι τοῦ λιμένος, ὃν καλοῦσιν Νεώριον, καὶ ἐπέκεινα μέχρι θαλάσσης ἢ κατευθὺ κείται τοῦ στόματος δι' οὗ πρὸς τὸν Εὐξείνιον ἀνάγονται
 20 Πόντον· μήκος δὲ ἔχει τὸ στενὸν τοῦτο μέχρι τοῦ Πόντου σταδίων περί που τριακοσίων. 4 Τὸ μὲν οὖν ἀρχαῖον τῆς πόλεως μέγεθος τοῦτο ἦν· ἀγορὰν δὲ ἐν τῷ τόπῳ καθ' ὃν ἡ πύλη τὸ ἀρχαῖον ἦν οἰκοδομήσας κυκλωτέρῃ, καὶ στοαῖς διστέγοις ταύτην περιλαβὼν, ἀψίδας δύο
 25 μαρμάρου Προκοννησίου μεγίστας ἀλλήλων ἀντίας ἀπετύπωσε, δι' ὧν ἔνεστιν εἰσεῖναι τε εἰς τὰς Σεβήρου στοὰς καὶ τῆς παλαιᾶς πόλεως ἐξίεναι· πολλῶ δὲ μείζονα τὴν πόλιν ἀποφῆναι βουλόμενος, τοῦ παλαιᾶς τείχους ἐπέκεινα σταδίοις πεντεκαίδεκα τείχει περιέβαλε τὴν

5 καταλιπὼν Σ: -λειπ- V || 12 ὅτι pars apographorum Steph. edd.: ὅτε V apographum unum || 13 ὑπεδέξαντο Σ: -ξατο V || 17 ὃν Mend.: δ V || 24 διστέγοις Sylb. Mend.: -έγει VΣ.

quinze stades au-delà de l'ancien et qui coupait l'isthme d'une mer à l'autre ⁴¹.

XXXI. 1 Quand il eut de cette manière agrandi considérablement la ville par rapport à ce qu'elle était auparavant, il construisit aussi un palais impérial qui ne le cédait guère à celui de Rome; il orna aussi merveilleusement l'hippodrome en y incorporant le sanctuaire des Dioscures, dont on peut même voir aujourd'hui encore les statues dressées sur les portiques de l'hippodrome; il plaça aussi dans une partie de l'hippodrome le trépid de l'Apollon de Delphes, qui comportait même une représentation figurée d'Apollon lui-même. 2 Comme il y avait à Byzance un très grand forum entouré de quatre portiques, c'est vers les extrémités de l'un de ces portiques, auquel on monte par un nombre assez élevé de degrés, qu'il construisit deux temples où il plaça des statues; dans l'un d'eux, il s'agissait de Rhéa, la mère des dieux, celle précisément qu'avaient dressée les compagnons de navigation de Jason sur le mont Dindymon, qui domine la ville de Cyzique; on dit que dans son indifférence envers la divinité, il mutila aussi cette statue en enlevant les lions qui la flanquaient et en modifiant la position des mains. 3 Alors qu'auparavant, elle semblait en effet retenir les lions, elle a été maintenant transformée dans l'aspect d'une orante, les yeux dirigés vers la ville et l'entourant de sa sollicitude; dans l'autre temple, il dressa une Fortune de Rome; ayant d'autre part bâti des maisons pour certains sénateurs qui l'avaient accompagné ⁴², il continua à ne mener aucune guerre avec succès; les Taïfales, de race scythe, ayant passé à l'attaque avec cinq cents cavaliers, non seulement il ne leur opposa aucune troupe, mais encore, après avoir perdu le plus gros de ses forces et les avoir vus porter leurs ravages même jusqu'à

41. Voir p. 226.

42. Voir p. 227.

πόλιν ἀπολαμβάνοντι πάντα τὸν ἰσθμὸν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν.

XXXI. 1 Τούτῳ τῷ τρόπῳ πολλῶ μείζονα τῆς προ-
 5 τέρασά ποτελέσας, καὶ βασιλεία κατεσκεύασεν οὐ πολλῶ
 ἑξήσκησε κάλλος, τὸ τῶν Διοσκουρῶν ἱερὸν μέρος
 αὐτοῦ ποιησάμενος, ὧν καὶ τὰ δείκηλα μέχρι νῦν ἔστιν
 ἐπὶ τῶν τοῦ ἵπποδρόμου στοῶν ἐστῶτα ἰδεῖν· ἔστησεν δὲ
 κατὰ τι τοῦ ἵπποδρόμου μέρος καὶ τὸν τρίποδα τοῦ ἐν
 10 Δελφοῖς Ἀπόλλωνος, ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ
 Ἀπόλλωνος ἄγαλμα. 2 Οὔσης δὲ ἐν τῷ Βυζαντίῳ
 μεγίστης ἀγορᾶς τετραστώου, κατὰ τὰς τῆς μιᾶς στοᾶς
 ἄκρας, εἰς ἣν ἀνάγουσιν οὐκ ὀλίγοι βαθμοί, ναοὺς
 15 ἠκοδομήσατο δύο, ἐγκαθιδρύσας ἀγάλματα, θατέρῳ μὲν
 μητρὸς θεῶν Ῥέας, ὅπερ ἔτυχον οἱ σὺν Ἰάσονι πλεού-
 σαντες ἰδρυσάμενοι κατὰ τὸ Δίνδυμον ὄρος τὸ Κυζίκου
 τῆς πόλεως ὑπερκείμενον· φασὶν δὲ ὡς καὶ τοῦτο διὰ
 τὴν περὶ τὸ θεῖον ἐλωθήσατο ῥαθυμίαν, τοὺς τε παρ'
 20 ἐκάτερα λέοντας περιελών καὶ τὸ σχῆμα τῶν χειρῶν
 ἐναλλάξας. 3 Κατέχειν γὰρ πάλαι δοκούσα τοὺς
 λέοντας νῦν εἰς εὐχομένης μεταβέβηται σχῆμα, τὴν
 πόλιν ἐφορώσα καὶ περιέπουσα· ἐν δὲ θατέρῳ Ῥώμης
 25 ἰδρύσατο Τύχην· κατασκευάσας δὲ οἰκίας τισὶν τῶν ἐκ
 τῆς γερουσίας ἀκολουθήσασιν αὐτῷ, διετέλεσεν πόλεμον
 οὐδένα κατωρθωκῶς· ἐπελθόντων δὲ Ταϊφάλων, Σκυθικοῦ
 γένους, ἵππεῦσι πεντακοσίοις, οὐ μόνον οὐκ ἀντετάξατο
 τοῦτοις, ἀλλὰ τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως ἀποβαλὼν καὶ τὰ

1 πάντα τὸν Σ : πάντατα τὸν V || 5 τῶν τῆς Reit. Mend. : τῆς VΣ || 14 μὲν Σ : ἐν V || 18 παρ' Bekk. Mend. sec. 1, 68, 2 : περὶ VΣ || 24 post αὐτῷ lacunam suspicatur Mend. sec. Euagr. Hist. eccl. 3, 41 [PG 86, 2, 2684^{C-D} = p. 139 Bidez-Parmentier] || 25 δὲ VΣ Mend. : 'concinnius γούν' Bekk.

son retranchement, il parvint tout juste à trouver son salut dans la fuite ⁴³.

XXXII. 1 Restant sans faire aucune guerre et passant sa vie dans la mollesse, il fit au peuple de Byzance des distributions de nourriture aux frais de l'État dont celui-ci a continué à profiter jusqu'à aujourd'hui; il dilapida les deniers publics dans de très nombreuses constructions inutiles et éleva certains bâtiments qui s'écroulèrent peu après: construits à la hâte, ils n'avaient acquis aucune solidité ⁴⁴; il bouleversa aussi les fonctions établies depuis longtemps. 2 Il y avait en effet deux préfets du prétoire qui exerçaient leur charge en commun: ce n'étaient pas seulement les corps de troupe stationnés à la cour qui dépendaient de leurs soins et de leur autorité, mais aussi ceux qui étaient chargés de protéger la Ville et ceux qui se trouvaient en garnison sur toutes les frontières; en effet, c'est de la charge des préfets, considérée comme la seconde après la fonction impériale, que dépendaient aussi bien les distributions de ravitaillement que la répression, par les punitions appropriées, des fautes commises au mépris de l'instruction militaire ⁴⁵.

XXXIII. 1 Or, Constantin, modifiant ce qui était parfaitement bien établi, divisa en quatre une charge qui était unique; en effet, à l'un des préfets, il attribua toute l'Égypte et en outre la Pentapole de Libye, ainsi que l'Orient jusqu'en Mésopotamie, et en plus la Cilicie, la Cappadoce et l'Arménie, de même que toute la côte à partir de la Pamphylie jusqu'à Trébizonde et aux postes de garde situés près du Phase, en confiant aussi au même

⁴³⁻⁴⁴. Voir p. 229.

⁴⁵. Ici commence un texte important sur la préfecture du prétoire et sa réforme; malheureusement, il comporte des imprécisions et des erreurs, si bien qu'il pose autant de questions qu'il en résout. Dans ce chap., Zosime commence par définir ce qu'était la préfecture du prétoire, non pas au Haut-Empire, mais au IIIe siècle et dans les années qui précé-

μέχρι τοῦ χάρακος αὐτοῦς ληζομένους ἰδὼν ἀγαπητῶς ἀποδράς διεσώθη.

XXXII. 1 Μείνας δὲ ἀπόλεμος καὶ τρυφῇ τὸν βίον ἐκδοῦς διένειμε τῷ Βυζαντίων δῆμῳ σίτησιν δημοσίαν, 5 ἣν ἄχρι τοῦδε διέμεινεν ἔχων· εἰς οἰκοδομίας δὲ πλείστας ἀνωφελεῖς τὰ δημόσια χρήματα δαπανῶν, τινὰ κατεσκεύασεν ἃ μικρὸν ὕστερον διελύετο, βέβαια διὰ τὴν ἔπειξιν οὐ γενόμενα· συνετάραξεν δὲ καὶ τὰς πάλαι καθεσταμένους ἀρχάς. 2 Δύο γὰρ τῆς αὐλῆς ὄντων 10 ὑπάρχων καὶ τὴν ἀρχὴν κοινῇ μεταχειριζομένων, οὐ μόνον τὰ περὶ τὴν αὐλὴν τάγματα τῇ τούτων ὀκονομεῖτο φροντίδι καὶ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ [γὰρ] καὶ τὰ ἐπιτετραμμένα τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν καὶ τὰ ταῖς ἐσχατιαῖς ἐγκαθήμενα πάσαις· ἡ γὰρ τῶν ὑπάρχων ἀρχὴ δευτέρα μετὰ τὰ 15 σκῆπτρα νομιζομένη καὶ τῶν σιτήσεων ἐποιεῖτο τὰς ἐπιδόσεις καὶ τὰ παρὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην ἀμαρτανόμενα ταῖς καθηκούσαις ἐπηνόρθου κολάσεσι.

XXXIII. 1 Κωνσταντῖνος δὲ τὰ καλῶς καθεστῶτα κινῶν μίαν οὖσαν ἐς τέσσαρας διείλεν ἀρχάς· ὑπάρχω 20 γὰρ ἐνὶ τὴν Αἴγυπτον ἅπασαν πρὸς τῇ Πενταπόλει Λιβύης καὶ τὴν ἐφ' ἄχρι Μεσοποταμίας καὶ προσέτι γε Κίλικας καὶ Καππάδοκας καὶ Ἀρμενίου καὶ τὴν παράλιον ἅπασαν ἀπὸ Παμφυλίας ἄχρι Τραπεζοῦντος καὶ τῶν παρὰ τὸν Φάσιν φρουρίων παρέδωκεν, τῷ αὐτῷ καὶ

⁴ ἐκδοῦς V : ἐν- Wäsch. (at cf. 2, 34, 2) || Βυζαντίων Σ : -τίωι V || δημοσίαν V (habet etiam Euagr. loc. cit. p. 2684^c) : ἡμερησίαν Mend. sec. Socr. Hist. eccl. 2, 13 [PG 67, 209^A] Phot. Bibl. cod. 257 p. 475 a 39 [Bekker] Codinum Antiqu. Cpolitian. p. 16, 4 [Bonn] 5 πλείστας V : τὰς πλείστας dubitanter Mend. || 12 ἀλλὰ Sylb. Mend. : ἀλλὰ γὰρ VΣ || 21 Λιβύης Σ : -ηι V.

la Thrace délimitée par la Mésie jusqu'à Asémos et par le Rhodope jusqu'à la ville de Topéros, ainsi que Chypre et les îles des Cyclades, excepté Lemnos, Imbros et Samothrace. 2 Au second, la Macédoine, la Thessalie, la Crète, la Grèce ainsi que les îles qui l'entourent, les deux Épires, en outre l'Illyrie, la Dacie, le pays des Triballes, la Pannonie jusqu'en Valérie, et en plus la Mésie supérieure; au troisième, toute l'Italie et la Sicile, ainsi que les îles qui l'entourent, et de plus la Sardaigne, la Corse et l'Afrique des Syrtes à la Césarienne; au quatrième la Gaule transalpine, l'Espagne et en outre l'île de Bretagne. 3 Ayant ainsi divisé la préfecture du prétoire, il s'appliqua à l'affaiblir par d'autres mesures encore: en effet, alors que les soldats avaient partout à leur tête non seulement des centurions et des tribuns, mais encore ceux qu'on nomme « ducs », qui occupaient dans chaque garnison la fonction de général, Constantin, ayant créé des « maîtres », celui de la cavalerie et celui de l'infanterie, et fait passer sous leur compétence le pouvoir de ranger l'armée en bataille et celui d'infliger des punitions aux coupables, priva de cette prérogative aussi les préfets. 4 Ce que cela comporta comme conséquences ruineuses en temps de paix comme en temps de guerre, je vais tout de suite le dire: comme d'une part les préfets levaient partout l'impôt par l'intermédiaire de leurs sous-ordres et utilisaient ces revenus pour entretenir l'armée, et que d'autre part ils avaient les soldats sous leur autorité du fait

dèrent les réformes constantiniennes. On se reportera à l'article *praefectus praetorio* dans RE 22, 2391-2502 [Ensslin, 1954]; cet auteur traite de la collégialité de la charge (2405, 12-2047, 59: en règle générale, il y a toujours deux préfets simultanément), de l'étendue du commandement militaire (2407-2419; le texte de Zosime est discuté en 2411, 15-2412, 19; les préfets commandent en principe les cohortes prétoriennes [« les corps de troupe stationnés à la cour »], mais non pas les cohortes urbaines [« ceux qui étaient chargés de protéger la Ville »], dont Zosime parle ensuite et qui dépendaient du préfet de la Ville, ni l'armée des frontières. (Voir la fin de cette note p. 230.)

Θράκην ἐπιτρέψας, Μυσία τε μέχρις Ἀσήμου καὶ Ῥοδόπη μέχρι Τοπήρου πόλεως ὀριζομένην, καὶ Κύπρον μέντοι καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους δίχα Λήμνου καὶ Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης. 2 Ἐτέρῳ δὲ Μακεδόνας καὶ Θεσσαλοῦς καὶ Κρήτας καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἀμφοτέρας Ἠπειροῦς, καὶ πρὸς ταύταις Ἰλλυριοῦς καὶ Δάκας καὶ Τριβαλλοῦς καὶ τοὺς ἄχρι τῆς Βαλερίας Παιόνας, καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἄνω Μυσίαν τῷ δὲ τρίτῳ τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν καὶ Σικελίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἔτι γε Σαρδόνα καὶ Κύρνον καὶ τὴν ἀπὸ Σύρτων Καισαρηνσίας ἄχρι Λιβύην, τῷ δὲ τετάρτῳ τοὺς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις Κελτούς τε καὶ Ἰβήρας πρὸς τῇ Βρεττανικῇ νήσῳ. 3 Ταύτῃ διελόμενος τὴν τῶν ὑπάρχων ἀρχὴν καὶ ἄλλοις τρόποις ἐλαττώσαι ταύτην ἐσπούδασεν· ἐφειστώτων γὰρ τοῖς ἀπανταχοῦ στρατιώταις οὐ μόνον ἑκατοντάρχων καὶ χιλιάρχων ἀλλὰ καὶ τῶν λεγομένων δουκῶν, οἱ στρατηγῶν ἐν ἐκάστῳ τόπῳ τάξιν ἐπέιχον, στρατηλάτας καταστήσας, τὸν μὲν τῆς ἵππου τὸν δὲ τῶν πεζῶν, εἰς τούτους τε τὴν ἐξουσίαν τοῦ τάττειν στρατιώτας καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἀμαρτάνοντας μεταθείς, παρείλετο καὶ ταύτης τοὺς ὑπάρχους τῆς αὐθεντίας. 4 Ὅτι δὲ τοῦτο καὶ τοῖς (ἐν) εἰρήνῃ καὶ τοῖς κατὰ πόλεμον ἐλυμήνατο πράγμασιν, αὐτίκα ἐρῶ τῶν ὑπάρχων τοὺς ἀπανταχοῦ φόρους διὰ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς εἰσπραττόντων καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐκ τούτων ποιουμένων δαπάνην, ἐχόντων δὲ τοὺς στρατιώτας ὑποχειρίους εἰς τὸ δίκας ὑπέχειν κατὰ τὸ δοκοῦν

1 Μυσία Mend. : -αν V || Ἀσήμου V (η ex ι V1) Σ Mend. : Αἰμου Sylb. edd. || Ῥοδόπη V (sine acc.) Mend. : -πης Steph. edd. || 2 μέχρι V apographum unum Mend. : καὶ μέχρι pars apographorum Steph. edd. || Τοπήρου V (sine acc.) Σ Mend. : Δοδήρου Steph. edd. || 9-10 Σικελίαν — Κύρνον V : Ἰλλυρίδα καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους κ. ε. γ. Σαρ. κ. Κ. καὶ Σικελίαν Mend. || 11 Καισαρηνσίας (uel -ησίας) Mend. : κέρνης V Κυρήνης Σ || 22 ἐν εἰρήνῃ Steph. Bekk. Mend. (cf. 1, 11, 2) : εἰρήνη VΣ.

que ceux-ci subissaient le châtement de leurs fautes selon leur libre appréciation, les soldats avaient de bonnes raisons de ne pas oublier que celui qui assurait leur subsistance châtaït aussi les coupables et n'osaient en rien violer leurs devoirs par crainte d'être privés de ravitaillement et punis sans délai. 5 Maintenant, comme c'est une personne qui remet la subsistance à l'armée et une autre qui dirige l'instruction, ils n'agissent en toute chose qu'à leur tête, outre que la plus grande part des approvisionnements sert à enrichir le général et ses sous-ordres ⁴⁶.

XXXIV. 1 Constantin prit encore une autre mesure, qui permit aux Barbares de pénétrer sans rencontrer de résistance dans le territoire soumis à la domination romaine; comme, grâce à la prévoyance de Dioclétien, selon le principe que j'ai exposé plus haut, l'Empire romain, sur toutes ses frontières, était en effet retranché par des villes, des stations fortifiées et des tours, et que l'ensemble de l'armée y avait ses cantonnements, le passage était impossible pour les Barbares, vu qu'il y avait partout des forces prêtes à résister et capables de repousser l'assaillant. 2 Or, abolissant cette sécurité et retirant des frontières la plus grande partie des soldats, Constantin les installa dans les villes qui n'avaient pas besoin de protection, priva de secours ceux qui étaient sous la menace des Barbares, imposa aux villes qui étaient paisibles le désordre que provoque la soldatesque — ce qui les a rendues désormais pour la plupart désertes —, laissa s'amollir les soldats qui s'adonnaient aux spectacles et à une vie confortable, et en un mot fut lui-même à l'origine et sema les germes de la ruine de l'État qui nous afflige aujourd'hui encore ⁴⁷.

46. Voir p. 230.

47. Voir p. 235.

αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν, εἰκότως οἱ στρατιῶται κατὰ νοῦν ἔχοντες ὡς ὁ χορηγῶν τὴν σίτησιν αὐτοῖς καὶ πταίουσιν ἐπεξέρχεται, πράττειν τι παρὰ τὸ καθήκον οὐκ ἐθάρρουν δέει καὶ τῆς τῶν σιτήσεων ἀφαιρέσεως καὶ 5 τῆς παρὰ πόδας κολάσεως. 5 Νῦν δὲ ἐτέρου μὲν ὄντος τοῦ τὰς τροφὰς ἐπιδιδόντος ἐτέρου δὲ τοῦ τῆς ἐπιστήμης κυρίου, κατ' ἐξουσίαν ἅπαντα πράττουσι, πρὸς τῷ καὶ τὸ πλεόν τῶν σιτήσεων μέρος εἰς κέρδος τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν ὑπηρετουμένων τούτῳ χωρεῖν.

10 XXXIV. 1 Ἐπραξεν δὲ τι Κωνσταντίνος καὶ ἕτερον, ὃ τοῖς βαρβάρους ἀκώλυτον ἐποίησε τὴν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίοις ὑποκειμένην χώραν διάβασιν· τῆς γὰρ Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἅπανταχοῦ τῶν ἐσχατιῶν τῆ Διοκλητιανοῦ προνοία κατὰ τὸν εἰρημένον ἤδη μοι τρόπον 15 πόλεσι καὶ φρουρίοις καὶ πύργοις διειλημμένης, καὶ παντὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ ταῦτα τὴν οἰκησὶν ἔχοντος, ἄπορος τοῖς βαρβάρους ἦν ἢ διάβασις, πανταχοῦ δυνάμει ἀπαντώσης τοὺς ἐπιόντας ἀπώσασθαι δυναμένης. 2 Καὶ ταύτην δὴ τὴν ἀσφάλειαν διαφ- 20 θείρων ὁ Κωνσταντίνος τῶν στρατιωτῶν | τὸ πολὺ μέρος τῶν ἐσχατιῶν ἀποστήσας ταῖς οὐ δεομέναις βοηθείας πόλεσιν ἐγκατέστησε, καὶ τοὺς ἐνοχλουμένους ὑπὸ βαρβάρων ἐγύμνωσε βοηθείας, καὶ ταῖς ἀνειμέναις τῶν πόλεων τὴν ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπέθηκε λύμην, δι- 25 ἣν ἤδη πλείσται γεγόνασιν ἔρημοι, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκδόντας ἑαυτοὺς θεάτροις καὶ τρυφαῖς ἐμαλάκισε, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τῆς ἄχρι τοῦδε τῶν πραγμάτων ἀπωλείας αὐτὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ σπέρματα δέδωκε.

7 ἐπιστήμης VΣ Reit. Bekk. Mend. : ἐπιτιμήσεως Sylb. Herw. Mnem. 1888 p. 349 locum corruptum Heyne || 20 in στρατιωτῶν desinit scriba secundus, in τὸ incipit scriba tertius || 22 ἐγκατέστησε Sylb. edd. : -στη // V (eras. se et circa 6 litt. quarum prima τ) Σ.

ai donc interprétées selon le texte de l'oracle et d'après les événements qui se sont produits; si quelqu'un estime que la prédiction a un autre sens, qu'il pense ainsi ⁵⁰.

XXXVIII. 1 Après avoir accompli cela, Constantin continua à dilapider le produit des impôts en faisant des cadeaux, non pas à qui en avait besoin, mais à des gens indignes et inutiles, devenant insupportable aux contribuables et enrichissant des individus incapables de rendre le moindre service: il considérait en effet la prodigalité comme un point d'honneur. 2 C'est lui qui imposa aussi le versement d'or et d'argent à ceux qui, partout dans le monde, s'adonnent au commerce et à ceux qui dans les villes offrent à vendre toutes sortes d'objets, et cela jusqu'aux plus humbles aussi, sans même permettre aux malheureuses prostituées d'échapper à cet impôt, si bien que — quand approchait l'échéance de la période de quatre ans où il fallait que le terme soit versé — on pouvait être témoin de pleurs et de lamentations dans toute ville et, le terme une fois échu, des coups de fouet et des tortures infligés aux membres de ceux qui ne pouvaient supporter le poids d'une amende à cause de leur extrême indigence. 3 Désormais les mères vendirent leurs enfants et les pères installèrent leurs filles à la maison de prostitution, pressés qu'ils étaient d'accumuler, grâce au travail de celles-ci, de l'argent pour ceux qui collectaient le chrysargyre; comme il voulait aussi trouver quelque mesure affligeante à l'égard de ceux qui avaient une situation brillante, tous ceux qu'il appelait à revêtir la dignité prétorienne, il leur demandait aussi un poids considérable d'argent sous prétexte de cet honneur. 4 On pouvait donc, lorsque ceux qui étaient chargés de l'exécution de cette mesure s'installaient dans les villes, voir chacun s'enfuir et partir loin de chez lui dans la crainte d'obtenir

50. Voir p. 238.

πᾶς γὰρ χρόνος τῷ θεῷ | βραχὺς αἰεὶ τε ὄντι καὶ ἐσομένῳ·
ταῦτα δὴ οὖν ἔκ τε τῶν τοῦ χρησμοῦ ῥημάτων καὶ ἀπὸ
τῶν ἐκβάντων ἔτεκμηράμην· εἰ δέ τω τὸ χρησθὲν ἐτέρως
ἔχειν δοκεῖ, ταύτη νοεῖτω.

5 XXXVIII. 1 Κωνσταντῖνος δὲ ταῦτα διαπραξά-
μενος διετέλεσε δωρεαῖς οὐκ ἐν δέοντι γινομέναις, ἀλλὰ
εἰς ἀναξίους καὶ ἀνωφελεῖς ἀνθρώπους, τοὺς φόρους
ἐκδαπανῶν, καὶ τοῖς μὲν εἰσφέρουσι γινόμενος φορτικός,
τοὺς δὲ μηδὲν ὠφελεῖν δυναμένους πλουτίζων· τὴν γὰρ
10 ἀσωτίαν ἠγάγετο φιλοτιμίαν. 2 Οὗτος καὶ τὴν εἰσφορὰν
ἐπήγαγε χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου πᾶσι τοῖς ἀπανταχοῦ
γῆς μετιούσι τὰς ἐμπορίας καὶ τοῖς ἐν ταῖς πόλεσι
πανωνίαν προτιθεῖσι, μέχρι καὶ τῶν εὐτελεστάτων,
οὐδὲ τὰς δυστυχεῖς ἐταίρας ἔξω ταύτης ἑάσας τῆς
15 εἰσφορᾶς, ὥστε ἦν ἰδεῖν μέλλοντος τοῦ τετραετοῦς
ἐνίστασθαι χρόνου, καθ' ὃν ἔδει τοῦτο τὸ τέλος εἰσφέ-
ρεσθαι, θρήνους ἀνὰ πᾶσαν πόλιν καὶ ὄδυρμούς, ἐνστάν-
τος δὲ μᾶστιγας καὶ βασάνους ἐπιφερομένας τοῖς
σώμασι τῶν διὰ πενίαν ἐσχάτην ζημίαν ὑπενεγκεῖν μὴ
20 δυναμένων. 3 Ἦδη δὲ καὶ μητέρες ἀπέδοντο παῖδας,
καὶ πατέρες ἐπὶ πορνείου θυγατέρας ἐστήσαντο, ἕκ τῆς
τούτων ἐργασίας ἀργύριον τοῖς τοῦ χρυσαργύρου πράκ-
τορσιν εἰσενεγκεῖν ἐπειγόμενοι· βουλόμενος δὲ καὶ τοῖς
ἐν λαμπρᾷ τύχῃ περινοησαί τι λυπηρόν, ἕκαστον εἰς
25 τὴν τοῦ πραιτωροῦ ἀξίαν ἐκάλει, καὶ τῷ προκαλύμματι
τῆς τιμῆς ἀργύρου σταθμὸν ἀπήτει πολύν. 4 Ἦν
οὖν ἰδεῖν τῶν εἰς τοῦτο τεταγμένων ἐπιδημούντων ταῖς
πόλεσι φυγὴν ἀπάντων καὶ ἀποδημίαν ἀλλόφυλον, δέει
τοῦ μὴ σὺν ἀπωλείᾳ τῆς οὐσίας ταύτης τυχεῖν τῆς

11 χρυσοῦ Mend. sec. 1, 58, 2; 5, 12, 2; 5, 40, 3; 5, 41, 4. 7 :
-σίου VΣ || 13 προτιθεῖσι Σ : -τίθησι V || 19 πενίαν ἐσχάτην Sylb.
Bekk. Herw. Mnem. 1888 p. 350 Rhein. : -ας ἐ. V -ας ἐσχάτης
Σ Steph. edd. -ας ἔσχατον Mend. || Ζημίαν VΣ Steph. edd. :
-ας Sylb. Bekk. || 28 φυγὴν Σ : -γεῖν V.

cette dignité au prix de sa fortune; il recensa par ailleurs les biens des clarissimes, leur imposant un impôt auquel il donna lui-même le nom de follis; il épuisa aussi les villes par ces contributions; cette exigence s'étant en effet maintenue, même après Constantin, pour une longue période et la richesse des villes s'étant peu à peu dissipée, celles-ci se vidèrent pour la plupart de leurs habitants ⁵¹.

XXXIX. 1 Après avoir ruiné l'État de toutes ces manières, Constantin mourut de maladie; ses fils, qui étaient au nombre de trois, lui ayant succédé à l'Empire (ceux-ci n'étaient pas nés de Fausta, la fille de Maximien Hercule, mais d'une autre femme, qu'il fit mourir après lui avoir reproché un adultère), ils gouvernèrent l'État en tenant compte davantage des impulsions de leur jeunesse que de l'intérêt général. 2 Tout d'abord, en effet, ils répartirent les provinces: or, Constantin, l'aîné, avec Constant, le benjamin, reçut en partage toutes celles qui se trouvent au-delà des Alpes, en plus l'Italie et l'Illyrie, et encore les provinces qui entourent le Pont Euxin, ainsi que l'Afrique qui dépend de Carthage; à Constance furent confiés les provinces qui entourent l'Asie, l'Orient et l'Égypte; associés en quelque sorte à leur pouvoir, il y avait Dalmace, élevé au rang de César par Constantin, ainsi que Constance, frère de ce dernier, et Hannibalien, qui se vêtaient d'habits teints de pourpre et couverts d'or et avaient obtenu de Constantin lui-même, en honneur de leur parenté, la dignité qu'on nomme le nobilissimat ⁵².

XL. 1 Mais, lorsque le pouvoir eut été ainsi réparti entre chacun d'eux, Constance, s'efforçant comme à

51. Voir p. 241.

52. Voir p. 244.

ἀξίας· ἀπεγράψατο δὲ τὰς τῶν λαμπροτάτων οὐσίας, τέλος ἐπιθεὶς ᾧ τινὶ φόλλιν αὐτὸς ἐπέθηκεν ὄνομα· καὶ ταῖς τοιαύταις εἰσφοραῖς τὰς πόλεις ἐξεδαπάνησεν· ἐπιμεινάσης γὰρ καὶ μετὰ Κωνσταντῖνον τῆς ἀπαιτήσεως
5 ἐπὶ χρόνον συχνόν, ἐξαντλουμένου κατὰ βραχὺ τοῦ πλούτου τῶν πόλεων,|ἔρημοι τῶν οἰκούντων αἱ πλείσται γεγόνασι.

XXXIX. 1 Τούτοις ἅπασιν τοῖς τρόποις ὁ Κωνσταντῖνος τῷ πολιτεύματι λυμηνάμενος ἐτελεύτησε
10 νόσῳ· διαδεξαμένων δὲ τὴν βασιλείαν τῶν αὐτοῦ παίδων ὄντων τριῶν (ἐτέχθησαν δὲ οὗτοι οὐκ ἀπὸ Φαύστης τῆς τοῦ Ἐρκουλίου Μαξιμιανοῦ θυγατρὸς, ἀλλ' ἐξ ἄλλης, ἢ μοιχείας ἐπαγαγὼν μέμψιν ἀπέκτεινεν), εἶχοντο τῶν πραγμάτων, τῇ τῆς νεότητος ἐνδιδόντες ῥοπῇ μᾶλλον ἢ
15 τῷ τῶν κοινῶν ὠφελίμῳ. 2 Πρῶτον γὰρ ἐνείμαντο τὰ ἔθνη, καὶ Κωνσταντῖνος μὲν ὁ πρεσβύτερος ἅμα τῷ νεωτάτῳ Κώνσταντι τὰ ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἅπαντα καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἰλλυρίδα πρὸς τούτοις ἔλαχεν ἔχειν, ἔτι δὲ τὰ περὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον καὶ τὴν ὑπὸ Καρχη-
20 δόνα Λιβύην, Κωνσταντίῳ δὲ τὰ περὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν ἑῶαν καὶ Αἴγυπτον ἐπετέτραπτο· συνήρχον δὲ αὐτοῖς τρόπον τινὰ Δαλμάτιος, Καίσαρ ὑπὸ Κωνσταντῖνου κατασταθεὶς, ἔτι δὲ Κωνσταντίος, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, καὶ Ἀννιβαλλιανός,|ἐσθῆτι χρώμενοι κοκκοβαφεῖ
25 καὶ περιχρύσῳ, τῆς τοῦ λεγομένου νωβελισσίμου παρ' αὐτοῦ Κωνσταντῖνου τυχόντες ἀξίας αἰδοῖ τῆς συγγενείας.

XL. 1 Ἄλλὰ τῆς ἀρχῆς οὕτως ἐκάστῳ νεμηθείσης, Κωνσταντίος ὡσπερ ἐξεπίτηδες μὴ κατόπιν γενέσθαι

11-13 οὗτοι οὐκ ἀπὸ... θυγατρὸς ἀλλ' ἐξ ἄλλης ἢ VΣ : οὗτοι ἀπὸ... θυγατρὸς ἢ Reit. Mend. dubitanter || 16 πρεσβύτερος V : -τατος Mend.

dessein de ne le céder en rien à son père en impiété, voulut offrir à tous un exemple de conduite virile en commençant dans ses propres lares à verser le sang de ses parents. 2 Et tout d'abord il fait mettre à mort par les soldats Constance, le frère de son père, puis il trame un complot semblable contre le César Dalmace également, en ordonnant de liquider aussi avec lui Optat, qui avait reçu la dignité de patrice de Constantin, lequel eut le premier l'idée de cette distinction honorifique et fixa par une loi que ceux qui en étaient gratifiés auraient la préséance sur les préfets du prétoire. 3 Ce fut alors au tour du préfet du prétoire Ablabius d'être mis à mort, la Justice lui infligeant une punition méritée en châtement de ce qu'il avait comploté la mort du philosophe Sopatros, par jalousie de l'amitié que Constantin témoignait à celui-ci; comme pour sévir contre l'ensemble de sa parenté, il fit partager leur sort à Hannibalien aussi, après avoir suggéré aux soldats de proclamer qu'ils ne supporteraient pas d'être commandés par qui que ce soit d'autre que les fils de Constantin; voilà comment cela fut accompli avec soin par Constance ⁵³.

XLI. 1 Une contestation s'étant élevée entre Constantin et Constant à propos de l'Afrique qui dépend de Carthage et de l'Italie, Constant, après avoir décidé de s'en prendre à son frère quand il ne serait pas sur ses gardes, resta pendant une période de trois ans sans montrer sa haine; ayant guetté le moment où il pénétrerait dans une région qui était bien disposée envers lui-même, il envoya des soldats, en apparence pour s'allier à Constance dans la guerre contre les Perses, en fait pour attaquer Constantin qui ne prévoyait rien de cela; ils accomplissent leur mission et assassinent Constantin ⁵⁴.

53. Voir p. 246.

54. Zosime fait une confusion entre Constantin II et Constant, et tout le chap., fruit d'un résumé hâtif et maladroit, est embrouillé; Constantin II résidait en Gaule (cf. Cod. Theod. 12, 1, 27, du 8 janvier 339, à Trèves); quant à Constant, il se trouvait à Nish (cf. Cod. Theod. 10, 10, 5 et 12, 1, 29, de janvier-février 340): l'empereur qui, sous couleur d'envoyer

τῆς τοῦ πατρὸς ἀσεβείας ἐσπουδακῶς, ἀφ' ἐστίας ἀρξάμενος αἷμα συγγενές ἀνδρείου τρόπου δεῖγμα παρασχεῖν ἅπασιν ἠβουλήθη. 2 Καὶ πρῶτον μὲν Κωνσταντίῳ πατρὸς ἀδελφῷ διὰ τῶν στρατιωτῶν κατα-
 5 πρᾶττεται θάνατον, ἔπειτα καὶ Δαλματίῳ τῷ Καίσαρι ῥάπτει τὴν ὁμοίαν ἐπιβουλήν, συναναιρεθῆναι τούτῳ καὶ Ὀπτᾶτον παρασκευάσας, ὃς παρὰ Κωνσταντίνου τῆς ἀξίας τετυχῆκει τοῦ πατρικίου, πρῶτου ταύτην ἐπινοήσαντος τὴν τιμὴν, καὶ προκαθῆσθαι τοὺς ταύτης
 10 ἡξιωμένους τῶν τῆς αὐλῆς ὑπάρχων νομοθετήσαντος. 3 Ἀνηρέθη δὲ τότε Ἀβλάβιος ὁ τῆς αὐλῆς ὑπαρχος, τῆς Δίκης ἀξίαν αὐτῷ ποινὴν ἐπιθείσης ἀνθ' ὧν ἐπεβούλευσε θάνατον Σωπάτρῳ τῷ φιλοσόφῳ φθόνῳ τῆς Κωνσταντίνου πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος· ὥσπερ δὲ κατὰ
 15 πάσης χωρῶν τῆς συγγενείας, καὶ Ἀννιβαλλιανὸν τούτοις ἐπέθηκεν, ὑποθέμενος ἐκβοᾶν τοῖς στρατιώταις ὡς οὐκ ἂν ἄρχοντος ἐτέρου πλὴν τῶν Κωνσταντίνου παίδων ἀνάσχοιντο· ταῦτα μὲν οὕτω Κωνσταντίῳ διεπονήθη.

XLI. 1 Κωνσταντίῳ δὲ καὶ Κώνσταντι περὶ τῆς
 20 ὑπὸ Καρχηδόνα Λιβύης καὶ Ἰταλίας γενομένης ἀμφισβητήσεως, ἀφυλάκτῳ βουλόμενος ὁ Κώνστας ἐπιθέσθαι τὰδελφῷ ἐπὶ μὲν τριετὴ χρόνον τὴν ἔχθραν ἔμεινεν ἐπικρύπτων, καταδοκῆσας δὲ χώρας ἐπιβάντα πρὸς αὐτὸν φιλίως ἐχούσης ἔστειλε στρατιώτας, τῷ μὲν
 25 φαινομένῳ Κωνσταντίῳ συμμαχήσαντας εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον, ἐπιθησομένους δὲ Κωνσταντίῳ μὴ προῖδομένῳ τι τούτων· οἱ τὰ ἐπιτάγματα πληροῦντες ἀναιροῦσι τὸν Κωνσταντίνον.

2 ἀνδρείου VΣ : ἐκχέας (uel sim.) ἀνδρείου Steph. || 11 δὲ τότε VΣ : δὲ τότε καὶ Sylb. τε τότε Wäsch. || 12 ἐπιθείσης V : ἐπιτιθ- Mend. || 12-13 ἐπεβούλευσε VΣ : ἐβ- Reit. Bekk. || 14 Κωνσταντίνου Steph. edd. : κώνσταντι VΣ.

ZOSIME

LIVRE III

I. 1 Après avoir agi de la sorte envers le César Gallus, Constance passa lui-même de Pannonie en Italie, car il constatait que partout, les territoires soumis aux Romains étaient en butte aux attaques des Barbares : les Francs, les Alamans et les Saxons s'étaient déjà emparés de quarante villes situées sur le Rhin, les avaient détruites de fond en comble et en avaient emmené les habitants, qui formaient une foule innombrable, avec une richesse de butin inestimable; les Quades et Sarmates faisaient en toute sécurité des incursions en Pannonie et en Mésie Supérieure; quant aux Perses, ils ne cessaient de troubler l'Orient, quand bien même ils s'étaient auparavant tenus tranquilles par crainte que le César Gallus ne les attaque; il réfléchissait donc à cela et ne savait que faire : d'une part il ne croyait pas pouvoir seul suffire à porter remède à une situation pareillement dégradée, d'autre part il n'osait pas choisir un associé à l'Empire à cause de son goût excessif du pouvoir et parce qu'il soupçonnait qu'absolument personne ne serait bien disposé envers lui¹. 2 Or cette difficulté le mettait dans un grand embarras; comme l'Empire

Note 1. Voir p. 59.

ZΩΣΙΜΟΥ

BIBLION TPITON

I. 1 Ταῦτα ἐπὶ Γάλλῳ τῷ Καίσαρι πεπραχὼς ὁ Κωνσταντῖος αὐτὸς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐκ Παιονίας διέβη, θεώμενος δὲ τὰ πανταχοῦ Ῥωμαίοις ὑπήκοα βαρβαρικάις ἐφόδοις ἀπειλημένα, καὶ Φράγκους μὲν
5 καὶ Ἀλαμαννοὺς καὶ Σάξονας ἤδη τεσσαράκοντα πόλεις ἐπικειμένας τῷ Ῥήνῳ κατειληφότας, καὶ αὐτὰς μὲν ἀναστάτους πεπονηκότας, τοὺς δὲ τούτων οἰκητορας ἄπειρον ὄντας πλήθος λησαμένους μετὰ πλοῦτου λαφύρων ἀναριθμήτου, Κουάδους δὲ καὶ Σαυρομάτας
10 ἐπὶ πολλῆς ἀδείας Παιονίαν κατατρέχοντας καὶ τὴν ἀνωτέρω Μυσίαν, Πέρσας δὲ τοῦ τὴν ἑῴαν παρενοχλεῖν οὐκ ἀφισταμένους, εἰ καὶ πρότερον ἡσύχαζον δέει τοῦ μὴ τὸν Καίσαρα Γάλλον αὐτοῖς ἐπελθεῖν ταῦτα τοίνυν λαβῶν κατὰ νοῦν καὶ ἀπορῶν ὃ τι πράξειε, μόνος μὲν
15 ἀρκέσειν οὐκ ᾔετο δυνησεσθαι πεπονηκόσιν οὕτω τοῖς πράγμασι βοηθήσειν, ἐλέσθαι δὲ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς οὐκ ἐθάρρει διὰ τε φιλαρχίας ὑπερβολὴν καὶ τὸ πάντας ἔχειν ἐν ὑποψίᾳ τοῦ μηδένα παντάπασιν εὐνοήσειν αὐτῷ.
2 Καὶ πολλὴ μὲν αὐτὸν ἐπὶ τούτοις εἶχεν ἀμηχανία,

BIBLION TPITON addidi; inscriptio libri tertii in V a prima manu praetermissa est; secunda manus in margine ἰστο β̄ scripsit, tertia γ'; cf. uol I ad p. 128, 5 et introd. p. XXII sq. || 12 ἡσύχαζον Sylb. edd. : -άζειν VΣ -άζειν ἔδει Leid. || 16 βοηθήσειν deleri uult Mend. sec. 3, 36, 1; 4, 34, 1 || 18 παντάπασιν Σ : -τάπα|πασιν V in fine lineae.

romain courait un très grave danger, Eusébie, la femme de Constance, qui était extrêmement cultivée et que son intelligence plaçait au-dessus de son sexe, lui fait une suggestion en lui conseillant de désigner un César pour les provinces transalpines en la personne de Julien, le frère consanguin de Gallus, le petit-fils de Constance, celui précisément qui avait été proclamé César par Dioclétien; comme Eusébie savait que l'empereur Constance était plein de suspicion envers toute sa famille, elle persuade son mari de la manière suivante. 3 « Il est jeune », dit-elle, « et d'un naturel simple, il a passé toute sa vie à s'adonner aux études, se trouve sans aucune expérience des affaires, et sera mieux disposé envers nous que qui que ce soit d'autre; ou bien, la chance le favorisant dans ses entreprises, il fera en sorte que l'empereur prenne à son compte ses succès, ou bien il aura été tué après avoir subi quelque échec, et Constance n'aura désormais plus personne qui, issu de la famille impériale, soit susceptible d'être appelé au pouvoir suprême »².

II. 1 Constance ayant accueilli favorablement ces propos, il fait venir Julien d'Athènes où il vivait avec ceux qui s'adonnent à la philosophie et l'emportait sur ses propres maîtres dans tous les domaines du savoir; une fois que, mandé de Grèce en Italie, il fut arrivé, il le désigne comme César, lui donne en mariage sa sœur Hélène et l'envoie dans les provinces transalpines³. 2 Défiant de nature, et comme il n'a encore aucune assurance qu'il lui sera docile et fidèle, il envoie avec lui Marcellus et Saluste, en leur confiant à eux, et non pas au César, l'administration de ces régions; après avoir ainsi réglé ce qui

Note 2. Voir p. 60.

Note 3. Voir p. 62.

τῆς δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐν μεγίστῳ κινδύνῳ κειμένης
 Εὐσεβία ἡ Κωνσταντίου γαμετή, παιδείας τε εἰς ἄκρον
 ἤκουσα καὶ φρονήσει τὴν γυναικείαν ὑπεραίρουσα
 φύσιν, εἰσηγείται γνώμην αὐτῷ, καταστήσαι Καίσαρα
 5 τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνεσιν Ἰουλιανὸν παραινέσασα,
 Γάλλου μὲν ἀδελφὸν ὁμοπάτριον ὄντα, παῖδα δὲ Κων-
 σταντίου παιδός, ὃς παρὰ Διοκλητιανοῦ Καίσαρ ἔτυχε
 γεγονώς· ἐπεὶ δὲ ἤδει τὸν βασιλέα Κωνσταντίον ἡ
 Εὐσεβία πρὸς πᾶν ὑπόπτως τὸ συγγενὲς διακείμενον,
 10 τρόπῳ τοιῷδε τὸν ἄνδρα παρήγαγε. 3 Ἐνός ἐστὶ φησὶ
 καὶ τὸ ἦθος ἀπλοῦς καὶ λόγων ἀσκήσει τὸν ἅπαντα
 βίον ἐσχολακῶς καὶ πραγμάτων παντάπασιν ἄπειρος,
 ἀμείνων τε ἔσται παντὸς ἐτέρου περὶ ἡμᾶς· ἡ γὰρ τύχη
 δεξιᾷ περὶ τὰ πράγματα χρώμενος ἐπιγράφεσθαι τὸν
 15 βασιλέα ποιήσει τὰ αἰσίως ἐκβάντα, ἢ κατὰ τι πταισίας
 τεθνήξεται, καὶ οὐδένα ἔξει τοῦ λοιποῦ Κωνσταντίου
 ὡς ἐκ γένους βασιλείου πρὸς τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν
 κληθισόμενον'.

II. 1 Τούτων τῶν λόγων ἀνασχόμενος ὁ Κων-
 20 σταντίος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν Ἰουλιανὸν μεταπέμπεται,
 τοῖς αὐτόθι φιλοσοφοῦσι συνόντα καὶ ἐν παντὶ παιδεύ-
 σεως εἶδει τοὺς ἑαυτοῦ καθηγεμόνας ὑπερβαλόμενον·
 ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος μεταπέμπτος
 ἦλθεν, ἀναδείκνυσι μὲν αὐτὸν Καίσαρα, κατεγγυᾷ δὲ
 25 τὴν ἀδελφὴν Ἐλένην αὐτῷ, καὶ τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις
 ἔθνεσιν ἔπεμπεν. 2 Ἄπιστος δὲ ὢν φύσει, καὶ ὡς
 εὖνους αὐτῷ καὶ πιστὸς ἔσται μήπω τεθαρρηκώς, συνεκ-
 πέμπει Μάρκελλον αὐτῷ καὶ Σαλούστιον, αὐτοῖς καὶ
 οὐ τῷ Καίσαρι τὴν αὐτόθι καταπιστεύσας διοίκησιν'

16 ἔξει V : πτήξει dubitanter Mend. || 17 βασιλείου Mend.
 (cf. 1, 60, 1 cum comm.) : -λικού V || 21 φιλοσοφοῦσι V pars
 apographorum : -σόφοις apographum unum Bekk.

concernait Julien, il partit lui-même pour la Pannonie et la Mésie, et quand il y eut donné une solution aux problèmes relatifs aux Quades et aux Sarmates, il se tourna vers l'Orient, où l'appelaient les incursions des Perses⁴. 3 Julien ayant pour sa part traversé les Alpes et étant arrivé dans les provinces gauloises qui lui avaient été subordonnées, comme les Barbares n'en faisaient pas moins leurs incursions en toute sécurité, Eusébie, usant des mêmes arguments, persuade Constance de lui confier la direction des affaires dans ces territoires⁵. 4 Or ce que Julien a fait dès lors durant tout le reste de sa vie se trouve consigné dans de longs livres par des historiens et des poètes, quand bien même aucun des écrivains ne s'est élevé à la hauteur de ses exploits; celui qui le désire peut recueillir toutes les données en lisant ses *Discours* et ses *Lettres*, par le moyen desquels on peut très bien embrasser ce qu'il a fait dans tout le monde; comme il ne nous faut pas rompre l'enchaînement de notre histoire, nous narrerons nous aussi brièvement chaque fait dans son ordre chronologique, et avant tout ceux qui paraissent avoir été négligés par les autres⁶.

III. 1 Après avoir donc chargé son César de tout faire ce qui semblait profitable aux provinces qui lui étaient soumises, Constance partit pour l'Orient afin d'organiser la guerre contre les Perses; quand Julien eut constaté que les armées stationnées en Gaule étaient presque complètement anéanties et que les Barbares passaient librement le Rhin et s'avançaient presque jusque vers les villes situées au bord de la mer, il évalua la puissance de ce qui restait de troupes⁷. 2 Ayant remarqué que ceux qui étaient dans le pays étaient épouvantés par le simple fait d'en-

Note 4. Voir p. 63.

Note 5. Voir p. 65.

Note 6. Voir p. 65.

Note 7. Voir p. 66.

ταύτη τὰ κατὰ Ἰουλιανὸν διαθείς ὁ Κωνστάντιος αὐτὸς μὲν ἐπὶ Παιονίαν καὶ Μυσίαν ἐχώρει, κἀνταῦθα τὰ περὶ Κουάδους καὶ Σαυρομάτας οἰκονομήσας ἐπὶ τὴν ἐψῶν ἐτρέπετο, τῶν Περσικῶν ἐφόδων εἰς ταύτην αὐτὸν 5 ἐλκουσῶν. 3 Ἰουλιανοῦ δὲ τὰς Ἄλπεις ὑπερβάντος, τοῖς τε ὑπ' αὐτὸν τεταγμένοις Γαλατικοῖς ἔθνεσιν ἐπιστάντος, καὶ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἦττον μετὰ πάσης ἀδείας ἐπεισιόντων, τοῖς αὐτοῖς λόγοις ἢ Εὐσεβία χρησαμένη πείθει Κωνστάντιον ἐπιτρέψαι τὴν διοίκησιν 10 αὐτῷ τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων. 4 Τὰ μὲν οὖν ἐντεῦθεν ἄχρι παντὸς τοῦ βίου Ἰουλιανῷ πραχθέντα συγγραφῆσαι καὶ ποιηταῖς ἐν πολυστίχοις γέγραπται βίβλοις, εἰ καὶ μηδεὶς τῶν συγγραφομένων τῆς ἀξίας τῶν ἔργων ἐφίκετο· 15 λόγοις ἐντυχάνοντι τοῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς, ἀφ' ὧν ἔνεστι μάλιστα τὰ κατὰ πᾶσαν αὐτῷ πεπραγμένα τὴν οἰκουμένην περιλαβεῖν· ἐπεὶ δὲ προσήκει τὴν τάξιν ἡμᾶς μὴ διασπάσαι τῆς ἱστορίας, εἰρήσεται καὶ 20 καὶ μάλιστα ὅσα τοῖς ἄλλοις παραλελείφθαι δοκεῖ.

III. 1 Κωνστάντιος τοίνυν ἐπιτρέψας ἅπαντα τῷ Καίσαρι πράττειν ὅσα συνοίσειν ἐδόκει τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἔθνεσιν, ἐπὶ τὴν ἐψῶν ἐχώρει, τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον διαθήσων· Ἰουλιανὸς δὲ τὰ μὲν ἐν Κελτοῖς στρατιωτικὰ 25 διεφθαρμένα κατὰ τὸ πλεον εὐρών, τοὺς δὲ βαρβάρους ἀκώλυτον ἔχοντας τὴν τοῦ Ῥήνου διάβασιν καὶ μέχρι σχεδὸν τῶν πρὸς θαλάττη πόλεων διελθόντας, τὴν τοῦ περιλειμμένου στρατιωτικοῦ δύναμιν ἀνεσκόπει. 2 Συριδῶν δὲ ὡς οἱ μὲν κατὰ τὴν χώραν καὶ πρὸς

11 τοῦ βίου deleri uult Mend. sec. 5, 49, 2; Dionys. Hal. Ant. Rom. 3, 23, 7. 50, 5 (I p. 317, 5. 368, 15 Jacoby) uel scribi ἄχρι τέλους τοῦ βίου.

jusqu'au jour où il serait complètement détruit par la corruption des hommes au pouvoir et des gouverneurs; or cette prédiction se révélera avoir été formulée avec justesse lorsque nous en viendrons à l'exposé détaillé des événements ¹⁴⁴.

XXII. 1 L'empereur Valens, constatant que les Scythes ravageaient déjà toute la Thrace, décida que les troupes qui étaient venues avec lui de l'Orient et qui avaient une très grande expérience dans les combats de cavalerie seraient lancées les premières contre la cavalerie scythe. 2 Ces troupes ayant donc pris le mot d'ordre de l'empereur, elles sortaient à l'attaque par petits groupes des portes de Constantinople, perçaient de leurs javelots ceux des Scythes qui étaient affaiblis et rapportaient chaque jour un bon nombre de leurs têtes; comme il semblait aux Scythes qu'on ne pouvait s'opposer à la rapidité des chevaux et aux attaques au javelot, ils songèrent à vaincre par la ruse la tribu des Sarrasins; ils cachèrent une embuscade dans des dépressions du terrain et décidèrent d'attaquer à raison de trois Scythes contre un Sarrasin. 3 Or leur tentative échoua complètement, car les Sarrasins, grâce à la vitesse et à la souplesse de leurs chevaux, s'enfuyaient comme ils le voulaient, chaque fois qu'ils voyaient un groupe nombreux s'avancer, mais se portaient en avant contre des hommes qui s'attardaient et les tuaient avec leurs javelots; il en résulta un tel massacre de Scythes que ceux-ci renoncèrent et préférèrent traverser le Danube et se livrer aux Huns plutôt que d'être exterminés jusqu'au dernier par des Sarrasins; ils évacuèrent les environs de Constantinople et s'avancèrent plus loin, ce qui donna latitude à l'empereur de faire

Note 144. Voir p. 377.

μαστιγούμενα διατελέσει τὰ πράγματα, ψυχορραγοῦσιν ἐοικότα, μέχρις ἂν τῇ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐπιτροπευόντων κακία τελῶς φθαρείη· τοῦτο μὲν οὖν, ἐπιόντων ἡμῶν τὰ καθ' ἕκαστα, σὺν ἀληθείᾳ φανήσεται προαγορευθέν.

5 XXII. 1 Ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης ληζομένους ἤδη τὴν Θράκην πᾶσαν τοὺς Σκύθας θεώμενος, ἔγνω τοὺς ἐκ τῆς ἐφᾶς σὺν αὐτῷ παραγενομένους καὶ μάχεσθαι μεθ' ἵππων ἐμπειροτάτους τῇ τῶν Σκυθῶν ἵππῳ πρότερον ἐπιπέμψαι. 2 Λαβόντες οὖν οὗτοι παρὰ τοῦ βασιλέως
10 τὸ σύνθημα κατ' ὀλίγους ἐκ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πυλῶν ἐπεξήσαν, καὶ τοὺς ἐκλείποντας Σκυθῶν τοῖς κοντοῖς περονῶντες πολλῶν ἡμέρας ἐκάστης ἔφερον κεφαλᾶς· ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν ἵππων ταχυτῆς καὶ ἡ τῶν κοντῶν ἐπιφορὰ δύσμαχος εἶναι τοῖς Σκύθαις
15 ἐδόκει, καταστρατηγήσαι τὸ Σαρακηνικὸν διενόηθησαν φύλον· ἐνέδραν τινὰ κοίλοις ἐναποκρύψαντες τόποις τρεῖς ἐνὶ Σκύθας ἐπιέναι συνείδον Σαρακηνῶ. 3 Καὶ ταύτης δὲ διαμαρτόντες τῆς πείρας, τῶν Σαρακηνῶν διὰ τὸ τῶν σφετέρων ἵππων ταχὺ καὶ εὐάγωγον κατ' ἐξου-
20 σίαν ἀποφευγόντων, ἠνίκα [δ'] ἂν πλήθος ἐπιὸν ἴδοιεν, ἐπελαυνόντων δὲ σχολαίοις καὶ τοῖς κοντοῖς ἀναιρούντων, τοσοῦτος ἐγένετο Σκυθῶν φόνος ὥστε ἀπαγορεύσαντας αὐτοὺς ἐθελῆσαι περαιωθῆναι τὸν Ἴστρον καὶ σφᾶς ἐκδοῦναι τοῖς Οὐννοῖς μᾶλλον ἢ ὑπὸ Σαρα-
25 κηνῶν πανωλεθρία διαφθαρῆναι· καταλιπόντων δὲ αὐτῶν τοὺς περὶ Κωνσταντίνου τὴν πόλιν τόπους καὶ πορρωτέρῳ προελθόντων, γέγονεν εὐρυχωρία τῷ βασιλεῖ

7 παραγενομένους V : π. Σαρακηνοὺς Mend. || 8 μεθ' V : καθ' Wäsch. || 11 ἐπεξήσαν apographum unum : ἐπεξήσαν V ἐξήσαν apographum alium edd. ὑπεξ- Sylb. Mend. || 18 διαμαρτόντες Σ : -τάνοντες V || 20 ἂν Sylb. edd. : δ' ἂν VΣ.

progresser son armée¹⁴⁵. 4 Tandis que celui-ci réfléchissait à la manière de diriger les opérations alors que des Barbares en aussi grand nombre se montraient menaçants, et qu'en même temps il était excédé par la corruption des chefs militaires, hésitant à les destituer à cause de la détresse qui accablait l'État, ne sachant trop par ailleurs à qui il fallait confier les commandements, vu que personne n'en paraissait capable, Sébastien arriva à Constantinople après avoir quitté l'Occident, étant donné que les empereurs qui y régnaient ne parvenaient pas, à cause de leur jeunesse, à faire front commun dans leur propre intérêt, mais se fiaient aux calomnies des eunuques chambellans¹⁴⁶.

XXIII. 1 Lorsque Valens, qui connaissait les capacités de cet homme aussi bien pour la guerre que pour tous les problèmes de gouvernement, eut vent de son arrivée, il le choisit comme général et lui confie la direction de toutes les opérations. 2 Après avoir constaté qu'officiers supérieurs et soldats menaient une vie déréglée et tout à fait scandaleuse, et qu'ils n'étaient exercés qu'à s'enfuir et à se répandre en piteuses prières comme des femmes, il demanda qu'on lui confiât deux mille soldats qu'il choisirait; il n'était en effet pas facile de commander une foule d'hommes qui avaient été menés sans discipline, mais en entraîner un petit nombre, et les transformer en hommes, de femmelettes qu'ils étaient, ne présentait pas de difficultés excessives; par ailleurs, il était plus avantageux de s'exposer aux périls avec un petit nombre qu'avec les effectifs complets. 3 L'empereur une fois convaincu par ces explications, il se mit à choisir et ne prit pas ceux qu'il avait demandés parmi les hommes éduqués à la lâcheté et exercés à la fuite, mais parmi des recrues récem-

Note 145. Voir p. 378.

Note 146. Voir p. 379.

παραγαγείν εἰς τὸ πρόσω τὸ στράτευμα. 4 Σκοπουμένῳ δὲ αὐτῷ τίνι δέοι τρόπῳ διαθεῖναι τὸν πόλεμον πλήθους ἐπικειμένου τοσούτου βαρβάρων, | καὶ ἅμα τῇ τῶν ἀρχόντων βαρυνομένῳ κακίᾳ, καὶ παραλῦσαι
5 μὲν αὐτοὺς διὰ τὸν περιέχοντα τὰ πράγματα σάλον ὀκνοῦντος, ἀποροῦντος δὲ τίσι τὰς ἡγεμονίας παραδοῦναι προσήκει μηδενὸς ἀξιόχρεω φαινομένου, καταλιπὼν Σευαστιανὸς τὴν ἐσπέραν οἶα τῶν αὐτόθι βασιλέων διὰ νεότητα φρονεῖν ταῦτα πρὸς ἑαυτοὺς οὐκ
10 ἀνεχομένων, ἀλλὰ ἐκδόντων ἑαυτοὺς εὐνούχων ἐπὶ τῷ κοιτῶνι τεταγμένων διαβολαῖς, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρεγένετο.

XXIII. 1 Τοῦτο μαθὼν Οὐάλης, καὶ τὰς ἐν πολέμοις καὶ τῇ πάσῃ πολιτείᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὰς
15 ἐπιστάμενος, αἰρεῖται στρατηγὸν αὐτὸν καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ παντὸς πιστεύει πολέμου. 2 Ὁ δὲ πρὸς τὸ ἐκδεδιητημένον καὶ παντάπασιν ἐκμελὲς τῶν ταξιαρχῶν καὶ στρατιωτῶν ἀφορῶν, καὶ ὡς εἰς φυγὴν μόνον εἰσὶ γεγυμνασμένοι καὶ γυναικώδεις καὶ ἀθλίας εὐχὰς,
20 δισχιλίους ἤτησεν, οὓς ἂν ἔλοιτο, δοθῆναι στρατιώτας αὐτῷ· πλήθους γὰρ ἡγείσθαι χαύνως ἡγμένων ἀνθρώπων μὴ ῥάδιον εἶναι, παιδαγωγῆσαι δὲ ὀλίγους καὶ εἰς τὸ ἀρρενωπὸν ἐκ τοῦ θήλεος ἀναγαγεῖν οὐ σφόδρα δύσκολον εἶναι, καὶ ἄλλως δὲ λυσιτελὲς μᾶλλον ἐν ὀλίγοις ἢ
25 παντὶ κινδυνεύειν τῷ πλήθει. 3 Πείθει ταῦτα λέγων τὸν βασιλέα, καὶ λαβὼν αἴρεσιν οὐκ ἐκ τῶν ἐντεθραμμένων δειλία καὶ πρὸς τὸ φεύγειν γεγυμνασμένων οὓς ἤτησεν εἴλετο, νεωστὶ δὲ τινὰς ἐναριθμηθέντας τῷ

1-2 σκοπουμένῳ Mend. in textu : -μένῳ V σκεπτομένῳ Mend. in app. sec. 3, 12, 3 || 17-18 ταξιαρχῶν Bekk. Mend. : -αρχῶν VΣ.

ment incorporées à l'armée, douées d'un développement physique harmonieux et qui de plus, aux regards experts de celui qui jugeait leur complexion, semblaient capables des efforts pour lesquels on les avait choisis; aussitôt donc il fit l'expérience des possibilités physiques de chacun d'eux et combla les lacunes par un entraînement ininterrompu, félicitant et récompensant de cadeaux ceux qui obéissaient, se montrant en revanche dur et inflexible envers les récalcitrants. 4 Quand il eut ainsi exercé les hommes qu'il avait avec lui à toutes les manœuvres de la guerre, il occupa les villes munies de murs d'enceinte, son principal souci étant de garantir la sécurité de l'armée; il dressait sans cesse des embuscades et tombait sur les Barbares en train de piller; tantôt, les ayant découverts chargés de la masse de leurs dépouilles, il les tuait et se rendait maître du butin, tantôt il en massacrait qui étaient ivres, et d'autres qui se baignaient dans le fleuve¹⁴⁷. 5 Lorsqu'il eut anéanti une part très importante des Barbares grâce à cette tactique et que les survivants, par crainte du général, renoncèrent à piller, il fut en butte à une très profonde jalousie; celle-ci engendra la haine, puis ce furent des calomnies soufflées à l'empereur, les eunuques de la cour y étant incités par ceux qui avaient été dépouillés de leurs commandements. 6 Tandis que l'empereur était ainsi induit à une suspicion dépourvue de fondement, Sébastien lui indiqua de rester sur place et de ne pas progresser plus avant; il n'était en effet pas aussi aisé d'engager ouvertement des opérations contre de tels effectifs que de gagner du temps en recourant à des ruses et par des attaques furtives jusqu'à ce que, par manque d'approvisionnements, ils renoncent et se rendent, ou bien se retirent des territoires soumis aux Romains et s'abandonnent aux Huns plutôt qu'aux lamentables fléaux qui sont d'habitude la conséquence de la famine¹⁴⁸.

Note 147. Voir p. 380.

Note 148. Voir p. 381.

στρατοπέδῳ καὶ σώματος ἀνατρέχοντας εὐφυῖα καὶ προσέτι γε τῷ φύσιν τεκμαίρεσθαι δυναμένῳ φαινομένους εἰς ὅπερ ἠρέθησαν ἱκανούς· αὐτόθεν οὖν ἐκάστου τῆς φύσεως ἐπειρᾶτο, καὶ τῇ | συνεχεῖ γυμνασίᾳ τὸ 5 ἐνδέον ἐπλήρου, πειθομένους μὲν ἐπαινῶν καὶ δωρεαῖς ἀμειβόμενος, ἀπειθοῦσι δὲ σφοδρὸς καὶ ἀπαραίτητος εἶναι δοκῶν. 4 Οὕτω δὲ τοὺς σὺν αὐτῷ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν ἐπιστήμην ἀσκήσας τὰς μὲν τειχήρεις κατελάμβανε πόλεις, τῆς ἀσφαλείας ὅτι μάλιστα τοῦ στρα- 10 τοπέδου ποιούμενος λόγον, ἐνέδραις δὲ συνεχέσι τοῖς προνομεύουσι τῶν βαρβάρων ἐπήει, καὶ νῦν μὲν τῷ πλήθει τῶν λαφύρων εὐρίσκων βαρυνομένους ἀνήρει, τῆς λείας γενόμενος κύριος, νῦν δὲ μεθύοντας, ἄλλους δὲ τῷ ποταμῷ λουομένους ἀπέσφαζεν. 5 Ὡς δὲ τὸ 15 πολὺ τῶν βαρβάρων τοῖς τοιούτοις στρατηγήμασιν ἔδαπάνησε μέρος, καὶ τὸ λειπόμενον δέει τοῦ στρατηγοῦ τοῦ προνομεῦειν ἀπέσχετο, φθόνος ἐξανίσταται κατ' αὐτοῦ μέγιστος· οὗτος δὲ ἔτικτε μῖσος, ἐντεῦθεν τε διαβολαὶ πρὸς τὸν βασιλέα, τῶν τοῦ ἄρχειν ἐκπεπτω- 20 κότων τοὺς κατὰ τὴν αὐλήν εὐνούχους παρορμώντων εἰς τοῦτο. 6 Οὕτω δὲ τοῦ βασιλέως εἰς ἄλογον ὑποψίαν παρατραπέντος, Σεουαστιανὸς μὲν ἐδήλου κατὰ χῶραν μένειν τῷ βασιλεῖ καὶ μὴ περαιτέρω προβαίνειν· οὐδὲ γὰρ εἶναι ῥᾶστον πλήθει τοσοῦτῳ πόλεμον ἐκ τοῦ 25 προφανοῦς ἐπάγειν, ἀλλ' ἐκ περιδρομῆς καὶ λαθραῖαις ἐπιθέσει τρίζειν τὸν χρόνον, ἕως ἂν σπάνει τῶν ἐπιτηδείων ἀπειπόντες ἢ παραδοῖεν αὐτούς, ἢ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους χωρίων ἀναχωρήσαιεν, τοῖς Οὐννοῖς ἐκδιδόντες τὰ καθ' ἑαυτοὺς μᾶλλον ἢ τοῖς ἐκ τοῦ λιμοῦ συμβαίνειν 30 εἰωθόσιν οἰκτροτάτοις ὀλέθροις.

25 ἐκ περιδρομῆς V Rhein. p. 71 : ἐκπεριδρομαῖς conl. Mend. uocabulo nouo ad analogiam formato || 29 τὰ Mend. Rhein. p. 71 sec. 1, 6, 3; 1, 72; 2, 43, 2: τὸ V.

XXIV. 1 Mais, cependant que lui formulait ces conseils, ceux qui étaient du parti opposé incitaient l'empereur à se mettre en route pour la guerre avec toute son armée, comme si les Barbares, dans l'ensemble, avaient déjà péri et que l'empereur allait marcher sans effort à la victoire; le point de vue le plus funeste ayant prévalu, et comme le destin faisait évoluer la situation au pire, l'empereur fit avancer toute son armée au combat sans aucun ordre. 2 Les Barbares marchèrent contre eux sans hésitation, eurent largement le dessus dans la bataille et manquèrent de peu les massacrer tous jusqu'au dernier; l'empereur s'étant réfugié avec quelques hommes dans un village qui n'était pas fortifié, ils entassèrent du bois tout autour du village, y mirent le feu et brûlèrent ceux qui y avaient trouvé asile, ainsi que les habitants, si bien qu'absolument personne ne fut capable même de parvenir jusqu'à la dépouille de l'empereur¹⁴⁹. 3 Alors que la situation ne laissait que très peu d'espoir, Victor, le commandant de la cavalerie romaine, échappe au danger avec quelques cavaliers, se rend en Macédoine et en Thessalie, puis de là se dirige en hâte vers la Mésie et la Pannonie et met Gratien, qui séjourne dans ces parages, au courant de ce qui s'est passé et du fait que l'armée et l'empereur ont péri¹⁵⁰. 4 Celui-ci ne fut pas affligé à l'excès de la mort de son oncle, car une certaine suspicion régnait entre eux; mais comme il constatait qu'à lui seul, il n'était pas de taille à assumer le pouvoir, alors que la Thrace était occupée par les Barbares qui s'y étaient installés, que les parages de la Mésie et de la Pannonie étaient troublés par les Barbares de ces régions et que les populations transrhénanes s'en prenaient aux villes sans rencontrer de résistance, il choisit Théodose comme associé à l'Empire; originaire de Galice, en Espagne, plus précisément de la

Note 149. Voir p. 383.

Note 150. Voir p. 384.

XXIV. 1 'ΑΛΛ' ἐκείνου ταῦτα παραινούντος, | οἱ τάναντία σπουδάζοντες ἐξιέναι τὸν βασιλέα πανστρατιᾷ παρεκάλουν ἐπὶ τὸν πόλεμον ὡς ἤδη τῶν βαρβάρων ὡς ἐπίπαν ἀπολωλότων καὶ ἀκονιτὶ τοῦ βασιλέως τῆ
5 νίκη παρισταμένου· κρατησάσης δὲ τῆς χείρονος γνώ-
μης, ἐπειδὴ καὶ πρὸς τὸ χεῖρον ἦγεν ἡ τύχη τὰ πράγ-
ματα, τὸν στρατὸν ἅπαντα σὺν οὐδενὶ κόσμῳ πρὸς
τὴν μάχην ἐξῆγεν ὁ βασιλεύς. 2 Οἷς ἀπαντήσαντες
10 ἀπροφασίστως οἱ βάρβαροι, καὶ παρὰ πολὺ τῆ μάχῃ
κρατήσαντες, μικροῦ μὲν ἅπαντας πανωλεθρία διέφθει-
ραν· σὺν ὀλίγοις δὲ πεφευγότες εἰς τινα κώμην τοῦ
βασιλέως, οὐκ οὔσαν τειχίῃρη, περιθέντες ὕλην παντα-
χόθεν τῆ κώμῃ καὶ πῦρ ἐνέντες τοὺς ἐν αὐτῇ συμφυγόν-
τας μετὰ τῶν ἐνοικούντων ἐνέπρησαν, ὡς μηδὲ τῷ τοῦ
15 βασιλέως σώματι δυνηθῆναί τινα παντάπασιν ἐπιστήναι
3 Τῶν δὲ πραγμάτων ἐπὶ λεπτοτάτης ἐστῶτων ἐλπίδος,
Βίκτωρ ὁ τοῦ Ῥωμαίων ἡγούμενος ἰππικοῦ, τὸν κίν-
δυνον ἄμα τισὶν ἰππεῦσι διαφυγών, ἐπὶ Μακεδονίαν τε
καὶ Θεσσαλίαν ἐλάσας κἀκεῖθεν ἐπὶ Μυσσοῦς καὶ Παίονας
20 ἀναδραμών, αὐτόθι διατρίβοντι τῷ Γρατιανῷ τὸ συμβᾶν
ἀπαγγέλλει καὶ τὴν τοῦ στρατοπέδου καὶ τοῦ βασιλέως
ἀπώλειαν. 4 Ὁ δὲ οὐ σφόδρα μὲν λυπηρῶς τὴν
τοῦ θεοῦ τελευτὴν ἠνεγκεν (ἦν γάρ τις ὑποψία πρὸς
ἀλλήλους αὐτοῖς), ὁρῶν δὲ αὐτὸν οὐκ ἄρκούντα πρὸς
25 τὴν διοίκησιν, Θράκης μὲν ὑπὸ τῶν ἐφεστώτων ταύτη
βαρβάρων κατεχομένης καὶ τῶν περὶ Μυσίαν καὶ Παιο-
νίαν τόπων ὑπὸ τῶν ταύτη βαρβάρων ἐνοχλουμένων,
τῶν δὲ | ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον ἔθνων ἀκωλύτως ταῖς πόλεσιν
ἐπιόντων, αἰρεῖται τῆς βασιλείας κοινωνὸν Θεοδόσιον,

4 τῆ V : ἀν αὐτοῦς τῆ Herw. Mnem. 1909 p. 339 || 6 καὶ V : πάλαι Mend. || 28 ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον Mend. : ὁ. τῶν ῥῆνων V¹ ὁ. τ. ῥῆνον V² περὶ τὸν ῥ. Σ edd. || 29 αἰρεῖται Σ : ἀνα-
ρεῖται, ἀν eras., V.

ville de Cauca, il était assez entraîné à la guerre et non dépourvu d'expérience dans le commandement militaire; quand il l'eut mis à la tête des affaires de Thrace et d'Orient, il se rendit lui-même chez les Galates d'Occident afin de régler, dans la mesure où il le pourrait, les problèmes qui s'y posaient ¹⁵¹.

XXV. 1 Tandis que l'empereur Théodose était installé à Thessalonique, un grand nombre de gens affluèrent vers lui de toutes parts pour des raisons de caractère public et privé puis se retirèrent après avoir obtenu équitablement satisfaction; comme une foule considérable de Scythes d'au-delà du Danube, à savoir de Goths, de Taïfales et de tous les peuples qui auparavant vivaient avec eux, avaient traversé le fleuve et ne pouvaient faire autrement que de troubler les villes soumises à la domination romaine à cause des masses de Huns qui occupaient leur habitat, l'empereur Théodose se prépara à la guerre avec toute son armée. 2 La Thrace tout entière étant désormais occupée par les populations que je viens de dire, les garnisons des villes et des forts de cette région n'osaient pas même s'avancer hors des murs à petite distance et encore bien moins en venir aux mains dans le plat pays ¹⁵²; or Modarès, qui était issu de la famille royale des Scythes, qui avait passé peu auparavant dans le camp romain, et qui avait été chargé d'un commandement militaire en raison de la fidélité dont il avait témoigné, fit monter les soldats sur une colline, qui était peu élevée et toute en terre, mais s'étendait en longueur et dominait de très vastes plaines, et exécuta cette manœuvre à l'insu des Barbares; après avoir appris par les éclaireurs que tous les ennemis qui se trouvaient dans les plaines que dominait la colline gisaient dans l'ivresse pour avoir abusé des agréments qu'ils avaient découverts dans la campagne et dans les villages non fortifiés, il donna ses ordres: qu'en

Note 151. Voir p. 385.

Note 152. Voir p. 386.

ἐκ μὲν τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Καλλεγίας, πόλεως δὲ Καύκας ὀρμώμενον, ὄντα δὲ οὐκ ἀπόλεμον οὐδὲ ἀρχῆς στρατιωτικῆς ἄπειρον· ἐπιστήσας δὲ τοῖς κατὰ Θράκην αὐτὸν καὶ τὴν ἑῶν πράγμασιν αὐτὸς ἐπὶ Γαλάτας τοὺς ἑσπε-
5 ρίους ἐχώρει, τὰ αὐτόθι διαθήσων, ὡς οἷός τε γένοιτο.

XXV. 1 Θεοδοσίου δὲ τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν Θεσσαλονικὴν διατρίβοντος, πολλοὶ πανταχόθεν κατὰ κοινὰς καὶ ἰδίας συρρέοντες χρείας τῶν προσηκόντων τυχόντες ἀπηλλάττοντο· πλήθους δὲ πολλοῦ τῶν ὑπὲρ
10 τὸν Ἰστρον Σκυθῶν, Γόθων λέγω καὶ Ταϊφάλων καὶ ὄσα τούτοις ἦν ὁμοδαίαιτα πρότερον ἔθνη, περαιωθέντων καὶ ταῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οὐσαις πόλεσιν ἐνοχλεῖν ἀναγκαζομένων διὰ τὸ πλῆθος Οὐννων τὰ παρ' αὐτῶν οἰκούμενα κατασχεῖν, ὁ μὲν βασιλεὺς Θεο-
15 δόσιος ἐς πόλεμον πανστρατιᾷ παρεσκευάζετο. 2 Πάσης δὲ τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν ἤδη κατειλημμένης, καὶ τῶν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν πόλεων καὶ τῶν αὐτόθι φρουρίων οὐδὲ ἐπὶ βραχὺ θαρρούντων ἔξω τῶν τειχῶν προελθεῖν, μήτι γε καὶ ἐν τοῖς ὑπαίθροις
20 εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, Μοδάρης ὧν μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν Σκυθῶν γένους, οὐ πρὸ πολλοῦ δὲ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσας καὶ δι' ἣν ἐπεδείξατο πίστιν στρατιωτικῆς προβεβλημένος ἀρχῆς, ἐπὶ τινος ἀναβιβάσας λόφου τοὺς στρατιώτας, ὀμαλοῦ μὲν καὶ γεώδους,
25 ἐκτεινομένου δὲ εἰς | μῆκος καὶ πεδία μέγιστα ὑποκείμενα ἔχοντος, ἔλαθε μὲν τοὺς βαρβάρους τοῦτο πεποιηκώς, ἐπεὶ δὲ διὰ τῶν κατασκόπων ἔγνω πάντας ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τῷ λόφῳ πεδίοις τοὺς πολεμίους ἀποχρησαμένους τῇ κατὰ τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς ἀτειχίστους
30 κώμας εὐρεθείση τρυφῇ κείσθαι μεθύοντας, ἤσυχῃ

1 Καλλεγίας VΣ edd. : -λαικίας Bekk. ; u. comm. || 9 τυχόντες Leune. Mend. : τυγχάνοντες VΣ edd.

silence les soldats, équipés uniquement de leurs épées et de leurs boucliers, ayant laissé de côté tout armement plus considérable ou plus lourd, et renoncé aux habituelles évolutions avec les boucliers serrés, se jettent sur les Barbares qui étaient déjà ramollis par le luxe. 3 Ces dispositions une fois prises, les soldats attaquèrent les Barbares peu avant le jour et les massacrèrent tous; les uns n'en furent pas même conscients, d'autres furent frappés au moment où ils reprenaient leurs esprits, chacun passa de vie à trépas d'une manière ou d'une autre; lorsqu'il ne resta plus un seul homme, ils dépouillèrent les morts, puis se dirigèrent vers les femmes et les enfants, s'emparèrent de quatre mille chariots et d'autant de prisonniers qu'il était normal qu'il y eut dans un aussi grand nombre de chariots, sans compter ceux qui les accompagnaient à pied et qui alternativement, comme cela se passe habituellement, y prenaient du repos. 4 Le général ayant ainsi profité des chances que le hasard lui offrait, les affaires de Thrace, qui avaient manqué tourner au plus mal, connurent une certaine période de calme, vu que contre toute attente, les Barbares qui se trouvaient là avaient été exterminés¹⁵³.

XXVI. 1 Quant aux affaires d'Orient, elles frisèrent la pire catastrophe pour la raison suivante: comme les Huns, ainsi que je l'ai expliqué, étaient tombés sur les peuples installés au-delà du Danube, les Scythes, cédant à leurs attaques, avaient demandé à Valens, qui était alors empereur, de les accueillir en Thrace: ils se conduiraient en alliés et en sujets, et obéiraient en tout à ce que l'empereur leur ordonnerait. 2 Séduit par ces discours, Valens les accueillit et, dans l'idée qu'il aurait une garantie qui cautionnerait leur bonne foi s'il veillait à ce que leurs enfants qui n'étaient pas encore entrés dans l'adolescence

Note 153. Voir p. 387.

παραγγέλλει τοῖς στρατιώταις ξίφη μόνα καὶ ἀσπίδας ἐπικομιζόμενοι, μείζονος δὲ ἢ βαρυτέρας ὑπεριδόντας ὀπλίσεως καὶ τοὺς συνασπισμοὺς τοὺς συνήθεις ἐάσαντας, ἐπελθεῖν τοῖς βαρβάροις ἤδη τῇ τρυφῇ παρειμένους. 3 Οὐπερ γεγενημένου βραχὺ τι πρὸ τῆς ἡμέρας ἐπιθέμενοι τοῖς βαρβάροις οἱ στρατιῶται πάντας κατέσφαξαν, τοὺς μὲν οὐδὲ αἰσθανομένους, τοὺς δὲ ἅμα τῇ αἰσθήσει τρωθέντας, καὶ ἄλλους ἄλλοις θανάτων τρόποις ἀναιρεθέντας· ἐπεὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν οὐδὲν ὑπελείφθη, τοὺς μὲν πεσόντας ἐσκύλευον, ἐπὶ δὲ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας ὀρμήσαντες ἀμάξας μὲν εἶλον τετρακισχιλίας αἰχμαλώτους δὲ ὄσους ἦν εἰκὸς ἐπὶ τοσοῦτων ἀμαξῶν φέρεσθαι, δίχα τῶν βάδην ταύταις ἀκολουθούντων καὶ ἐξ ἀμοιβῆς, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι, τὰς ἀναπαύσεις ἐπ' αὐτῶν ποιουμένων. 4 Οὕτω τοῖς ἀπὸ τῆς τύχης πορισθεῖσι τοῦ στρατηγοῦ χρησαμένου, τὰ μὲν τῆς Θράκης, εἰς ἔσχατον ἀπωλείας ἐλάσειν κινδυνεύσαντα, τέως ἦν ἐν ἡσυχίᾳ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν ἐν ταύτῃ βαρβάρων ἀπολομένων.

20 XXVI. 1 Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἑῴαν οὐ πόρρω γέγονε παντελοῦς ἀπωλείας ἐξ αἰτίας τοιαύσδε· τῶν Οὐννων, ὃν τρόπον διεξήλθον, τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον κατωκημένοις ἔθνεσιν ἐπελθόντων, οὐκ ἐνεγκόντες οἱ Σκύθαι τὰς τούτων ἐφόδους Οὐάλεντος τηνικαῦτα βασιλεύοντος 25 ἐδεήθησαν κατὰ τὴν Θράκην δέξασθαι αὐτούς, συμμάχων τε καὶ ὑπηκόων πληρώσοντας χρεῖαν, ὑπηρετησομένους δὲ πᾶσιν οἷς ἂν ὁ βασιλεὺς ἐπιτάξειεν. 2 Τούτοις ὑπαχθεῖς τοῖς λόγοις Οὐάλης δέχεται μὲν αὐτούς, οἰηθεῖς δὲ τῆς αὐτῶν πίστεως ἐχέγγυον ἀσφάλειαν 30 ἔχειν εἰ τοὺς αὐτῶν παῖδας εἰς ἤβην οὕτω προελ-

3-4 ἐάσαντας Σ : -τ//ς, e erasa, V || 4 ἤδη V : ἐτι dubitanter Mend. || 6 ἐπιθέμενοι Σ : -μενο ////, 1-2 litt. eras., V.

CORPUS FONTIUM
HISTORIAE BYZANTINAE

CONSILIO SOCIETATIS INTERNATIONALIS STUDIIS
BYZANTINIS PROVEHENDIS DESTINATAE EDITUM

VOLUMEN L

MICHAELIS ATTALIATAE HISTORIA

RECENSUIT
EUDOXOS TH. TSOLAKIS

SERIES ATHENIENSIS

EDIDIT
ACADEMIA ATHENIENSIS

INSTITUTUM LITTERARUM GRAECARUM ET LATINARUM
STUDIIS DESTINATUM

ATHENIS MMXI

MICHAELIS ATTALIATAE
HISTORIA

RECENSUIT
EUDOXOS TH. TSOLAKIS

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ACADEMIA ATHENIENSIS
INSTITUTUM LITTERARUM GRAECARUM ET LATINARUM
STUDIIS DESTINATUM

ATHENIS MMXI

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΚΤΕΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑ ΜΙΧΑΗΛ,
ΠΡΟΕΔΡΟΥ, ΚΡΙΤΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ
ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΗΛΟΥ, ΤΟΥ
ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΟΥ

5 Τὸ τῆς ἱστορίας χρῆμα πολλοῖς τῶν πάλαι σοφῶν σπουδασθὲν
οὐ παρέργως, χρήσιμον ἐς τὰ μάλιστα κατεφάνη τῷ βίῳ, τοῦς
τῶν ἀρίστων καὶ μὴ τοιούτων βίους ἀνακαλύπτον καὶ πράξεις
ἐπιφανεῖς ἐξ ἀνεπιλήπτου βουλῆς καὶ σπουδῆς διαγράφων καὶ
ἀδοξίας αὐτῶν ἐκ δυσβουλίας ἢ ὀλιγωρίας τῶν προεστώτων
10 τοῖς πράγμασιν, ἐξαιρέτως δὲ τῶν ἀρχικὴν μετιόντων ἀξίαν,
ὅπως ἄλλοι μὲν ἐξ ἐπιμελοῦς στρατηγίας προφανεῖς κινδύνους
κατηγωνίσαντο καὶ ὅπως ἕτεροι, τῆς νίκης ἤδη προσμειδιᾶν
ἐπειγομένης αὐτοῖς, διέφθειραν τὰς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐλπίδας, μὴ
συνετώς χρησάμενοι τοῖς ἐμπίπτουσι. Ταῦτα τοίνυν διὰ τῆς ἱστο-
15 ρίας ἀπογυμνούμενα, πολλήν, ὡς ἴσθαμεν, εἰσηνηνοχότα τὴν
χρησιμότητα, διδασκαλία σαφῆς χρηματίζοντα καὶ ρυθμὸς τῶν
μετέπειτα, πρὸς μίμησιν ἀτεχνῶς ἔλκοντα τῶν εὖ διακεκριμέ-
νων καὶ ἀποτροπῆν τῶν ἀσυμβούλως καὶ δυσκλεῶς πεπραγμέ-
νων ἐν πολέμοις καὶ μάχαις καὶ λοιποῖς ἀναγκαιοτάτοις
20 ἐπιχειρήμασι καὶ προβλήμασι. Διὸ δὴ ἔδοξε κάμοι, καίτοι μυρία
ἀσχολίαις ἀλύοντι περὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δικαστικοῖς διαλό-
γοις ἀεὶ περιδουμένω καὶ ὅσαι ὥραι τοῖς ἐξ αὐτῶν συγγράμ-
μασι κάμνοντι, προσθήκην ἐμποιῆσαι τοῖς πόνοις καὶ μικρὰ ἄττα
25 ἱστορίας συγγράφουσιν, ὅτι μὴ ἀγωνιστικὸς ὁ λόγος καὶ διὰ

5 a voce Τὸ usque ad p. 7,24 (δουκὸς) decipit codex E 9 ἀδοξίας tacite Bekker: εὐδοξίας C
17 ἔλκοντα Bekker: ἔλκον C 23 κάμνοντι Bekker: κάμνον^F C

τοῦτο μεθόδου προσδεόμενος τεχνικῆς, ἀλλ' ἱστορικὸς καὶ δι-
πλῆς ἀπάσης καὶ ἀκαιρολογίας ἀνώτερος, περὶ ὧν οὐκ ἀκοῆ καὶ
μύθοις ἐτέρων παρέλαβον, ἀλλ' ὧν αὐτὸς αὐτόπτης καὶ θεατῆς
ἐχρημάτισα, ἵνα μὴ λήθης βυθοῖς διὰ τῆς τοῦ χρόνου παραρροῆς
5 τὰ λόγου καὶ <μνήμης> ἄξια συγχωσθεῖεν, ἀλλὰ τὴν μνήμην ἀθά-
νατον ἔχωσιν.

Ἄρτι τὰ Ῥωμαίων σκῆπτρα διέποντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λή-
ξεως βασιλέως Μιχαήλ, ὃ πατρὶς ἢ τῶν Παφλαγόνων ἐγνωρί-
ζετο ἐπαρχία, κατεπολεμήθη τὸ τῶν Ἀγαρηνῶν φύλον πρὸς
10 ἐσπέραν ἐν Σικελίᾳ ναυτικαῖς τε καὶ πεζικαῖς Ῥωμαίων || δυνά-
μεσι· καὶ εἰ μὴ διαβληθεὶς περὶ τυραννίδος ὁ τὴν στρατηγίαν τῶν
ὄλων ἐμπιστευθεὶς Γεώργιος ἐκεῖνος ὁ Μανιάκης ἐκ μέσου γέ-
γονε καὶ ἄλλοις ἀνετέθη τὰ τοῦ πολέμου, κἂν ὑπὸ Ῥωμαίοις
ἐτέλει νυνὶ νῆσος οὕτω | μεγάλη καὶ περιβόητος καὶ πόλεσι πε- C 168^v
15 ριεζωσμένη μεγίσταις καὶ τῶν ἄλλων χρηστῶν οὐδενὸς ἀποδέ-
ουσα. Νῦν δὲ ὁ φθόνος καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τὰς πράξεις καὶ
τοσοῦτον κατειργάσατο ἔργον· αἰσχυρῶς γὰρ καὶ ἀγεννῶς βου-
λευσαμένων τῶν ὕστερον στρατηγῶν σὺν αὐτῇ καὶ τὸ πλεῖστον
τοῦ στρατεύματος ἀπολώλει Ῥωμαίοις. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ οἱ
20 ποτε σύμμαχοι καὶ τῆς ἰσοπολιτείας ἡμῖν συμμετέχοντες, ὡς καὶ
αὐτῆς τῆς θρησκείας, Ἀλβανοὶ καὶ Λατῖνοι, ὅσοι μετὰ τὴν ἐσπε-
ρίαν Ῥώμην τοῖς ἰταλικοῖς πλησιάζουσι μέρεσι, πολέμοιοι παρα-
λογώτατοι ἐχρημάτισαν ἐμπεπαρωνηκότος εἰς τὸν ἄρχοντα
τούτων τοῦ τότε τὴν στρατηγίαν ἰθύνοντος Μιχαήλ δουκὸς | τοῦ E 269^v
25 Δοκειανοῦ.

7 d. 12 mens. Apr. a. 1034

4 λήθης βυθοῖς: locus communis; v. N. Τωμαδάκης, Ἀποθησαυρίσματα, 1. Βυθοὶ λήθης,
Ἄθηνά ΞΔ', 1960, 3-8 et Ἄθηνά ΞΖ', 1963/1964, 16-19

3 ἐτέρων Brunet de Presle: ἐταίρων C 5 <μνήμης> addidi (cf. infra 198,10; v. Herod. 1 prol.
1-5; Manasses, Brev. Chron. 3308/9: λόγου καὶ μνήμης ἄξιον καὶ πρέπον ἱστορεῖσθαι; Niceta Cho-
niata 2,30-32: τὰ μνήμης καὶ διηγήσεως ἄξια) 21 μετὰ C: κατὰ prop. Grègoire 24 a voce τοῦ²
rursus incipit codex E

Ἄλλα περὶ μὲν τούτων ἄλλοι· Μυσοὶ δέ, οἷς ἰδικὴ προσηγορία τὸ τῶν Βουλγάρων καθέστηκεν ὄνομα, τήνικαυτα τοὺς τῆς δουλώσεως ἀποπτύσαντες χαλινούς εἰς ἀποστασίαν προκεχωρήκυσαν καὶ τὸν βασιλέα περὶ τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ διατρίβοντα ὄρια
 5 καὶ μόνους τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ σωματοφύλακας ἔχοντα, ὡς διὰ φιλίας παροδεύοντα γῆς, ἰταμῶς συνεδίωξαν. Ἐξαρτύσας δ' οὗτος ἅμα τῷ εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσιέναι || τὰ περὶ τὸν πόλεμον εὐθαρσῶς καὶ τῆς ἐνοχλοῦσης ἀσθενείας ἐπιλαθόμενος, καὶ γὰρ ἦν τοῖς ἐπιληπτικοῖς, ὡς δέ τινες μελαγχολικοῖς κάτοχος,
 10 θᾶπτον ἐξ ἀπασῶν τῶν ἐπαρχιῶν συνεστήσατο στρατιὰν καὶ μετὰ τῶν δυνάμεων τῇ Σαρδικῇ, τῇ νῦν λεγομένη Τριαδίτζη, καὶ δι' αὐτῆς τῷ Ἰλλυρικῷ προσβαλὼν κατὰ κράτος τοὺς ἀποστατήσαντας ἐτροπώσατο καὶ τὴν χώραν αὐτῶν, πολλὴν καὶ μεγάλην καὶ στενόπορον οὖσαν καὶ χρόνοις πολλοῖς ἀνταγωνιζομένην τοῖς
 15 πρὸ τοῦ βασιλεῦσι διὰ τὸ δυσεξίτητον τῶν ἐν αὐτῇ αὐλώνων, ἰσχυρῶς παρεστήσατο καὶ ἀθιγῆς ἐκεῖθεν ἀνέζευξε, τὰ ἐν ταύτῃ καταστησάμενος πράγματα καὶ τὸν ἐπιφανῆ λαμπρῶς κατηγάγετο θρίαμβον καὶ ἀγῶνα ἵππικόν τε καὶ πεζικὸν ἐορτάσας οὕτω δι' ὀλίγου τὸν ἐνταῦθα βίον κατέστρεψε, πολλὰ τῆς ἀρετῆς κατα-
 20 λιπῶν εἰκονίσματα, ζήσας ἐν τῇ βασιλείᾳ χρόνους ἑπτὰ καὶ μῆνας ζ'.

Τῆς δὲ συζύγου τούτου καὶ βασιλίδος Ζωῆς ἐν τοῖς | κατὰ E 269^v νότον ἀνακτόροις ἐπανελθούσης ἀπὸ τῶν βορειοτέρων μερῶν τῆς πόλεως (ἐκεῖσε γὰρ ὁ βασιλεὺς περὶ τὴν τῶν ἀγίων Ἀναργύρων μονὴν τὸν χοῦν ἐναπέθετο) σύλλογος εἶχε τὴν μεγαλόπολιν, καθὰ φιλεῖ ταῖς μεταβολαῖς τῶν πραγμάτων ἐγγίνεσθαι. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη Μιχαήλ, ὁ τοῦ προαπελθόντος βασιλέως ἀδελφιδοῦς, τὴν καίσαρος || τύχην ἐκ πολ-

1 a. 1040 19 d. 10 mens. Dec. a. 1041 27 d. 10 mens. Dec. a. 1041

1 ἰδικὴ CE: εἰδικὴ tacite Bekker 9 μελαγχολικῆς E 11 Τριαδίτζη con. Brunet de Presle (cf. Skyl. Cont. 106,26): τραλίτζη CE 12 προσβαλὼν scripsit Bekker: προσλαβὼν CE 19 δι' CE: μετ' prop. Bekker ὀλίγου E et tacite Bekker: ὀλίγον C 20 καταλιπῶν E et tacite Bekker: καταλειπῶν C ἑπτὰ E: ζ' C 21 μῆνας ζ' CE: μῆνας ἑπτὰ tacite Martin

λῶν ἔλκων χρόνων, εἶτα τῇ ἀνακτορίσσει θέσει χρηματίσας υἱός, καὶ ὄρκοις φρικωδεστάτοις οὐ μέλανι ἀλλ' αἵματι ἀχράντῳ τοῦ θεανθρώπου Λόγου καὶ χειρὶ τοῦ μείζονος ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Βαπτιστοῦ ἐνσεσημασμένοις ἀνόθευτον τὴν πρὸς αὐτὴν
 5 τάχα βεβαιωσάμενος πίστιν. Καὶ ἦν ὁ ἀνὴρ ἐπὶ μὲν τῆς προτέρας διαγωγῆς κακιζόμενος καὶ τοῖς ἐπαινετῶς πολιτευομένοις μὴ συνταττόμενος, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλικῆς ἀναβάσεως καὶ λίαν ἐγκωμιαζόμενός τε καὶ σεμνυνόμενος, οἷα φιλοτίμως ἄρτι πρῶτον ὑπὲρ τοὺς πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότας τῇ συγκλήτῳ καὶ τοῖς
 10 ἄλλοις προσφερόμενος ὑπηκόοις, καὶ τιμαῖς περιβλέπτοις καὶ ἀξιώμασι πλείστους ὄσους καταγεραίρων καὶ τὴν εὐνομίαν, εἴπερ τι ἄλλο, σπουδάζων ἀνεγερθῆναι καὶ τῶν ἀδικουμένων ἐκδικητῆς ἀναφαινόμενος ἀπαραίτητος καὶ δικαιοσύνην τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπεραίρων καὶ προτιμώμενος. Ἐξήγαγε γὰρ καὶ
 15 τῆς χρονίας φρουρᾶς τὸν τε Κωνσταντῖνον ἐκεῖνον τὸν Δαλασσηνόν, ὡς ὑποπτον περὶ τῆς βασιλείας ἐν πύργῳ ἀποκλεισθέντα C 169^r παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ, καὶ τὸν πατρίκιον ἐκεῖνον Γεώργιον τὸν Μανιάκην, ὃν καὶ τῷ τῶν μαγίστρων τετιμηκῶς ἀξιώματι κατεπάνω Ἰταλίας προεχειρίσατο. Τοὺς | δὲ συγγενεῖς αὐτοῦ, πολλοὺς E 270^r
 20 μὲν καὶ πλουσίους, φορτικούς δὲ δοκοῦντας τῷ βάρει τῶν πράξεων, ἄρδην ἐκ μέσου πεποίηκε, τὸν μὲν ἐξάρχοντα τούτων Ἰωάννην μοναχὸν καὶ ὄρφανοτρόφον, ὃς τὴν τῶν πραγμάτων εἶχεν ὡς || μεσοβασιλεὺς διοίκησιν, αἰδίῳ ἐλάσας φυγῇ, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀκμήτας καὶ τὸν ἴουλον ἐπανθοῦντας, οὓς δὲ καὶ προσ-
 25 ἦβους, ἐκτομίας ἀπεργασάμενος. Καὶ τὸ γένος αὐτοῦ τοῦτον τὸν τρόπον καταστρέψας ἄφρονα ζῆλον προσφέρειν τοῖς συνετοῖς ἔδοξεν, ἐπιλωμένον ἑαυτὸν τοσαύτης συγγενικῆς βοθηθείας ἀπεργασάμενος.

3/4 καὶ χειρὶ... Βαπτιστοῦ: Mat. 11,11; cf. Greg. Naz., Or. XLIII, PG 36, 597^A

4 ἐνσεσημαμένοις E 7 συνταττόμενος E: συναπτόμενος C συναπτόμενος Bekker 12 εἴπερ τι ἄλλο CE: εἴπερ τις ἄλλος scripsit Bekker 18 τῷ E et tacite Bekker: τὸ C ἀξιώματι E: ἀξιώματι καὶ C 19 αὐτοῦ CE: αὐτοῦ tacite Bekker 23 μεσοβασιλεὺς E: βασιλεὺς C 24 προσῆβας C 26 προσφέρειν E 27 τοσαύτης συγγενικῆς E: τοσαύτης βοθηθείας καὶ συγγενικῆς C τοσαύτης σπουδῆς καὶ an τοσαύτης ἀρωγῆς καὶ prop. Bekker τοσαύτης συνηθείας καὶ prop. Grégoire

λος αὐτῇ ὄρθιος ὦν οὐχ ὡς τῇ καμήλῳ πεποιήται καμπυλώτατος, ἀλλ' οὔτε περὶ τὸ || μέσον τῆς ῥάχεως κύρτωμά τι ἀνίστησιν, ἴσῃν δὲ τὴν ἀπὸ τῶν νώτων ἄχρι τοῦ οὐραίου εὐθειᾶν ἐνίστησιν, οὐκ ἐν ἴσῳ δὲ τῷ ὑψώματι· τὰ μὲν γὰρ πρὸς νῶτον τοῦδε εἰς ὕψος 5 ἐπαίρεται, τὰ δὲ πρὸς ὄσφυν ταπεινότεραν ἔχει καὶ χθαμαλωτέραν τὴν σύνθεσιν, ὡς εἰοικέναι ταύτην ἀνωφερῆ τινι σκοπιᾷ ἐκ χθαμαλοῦ ἀρχομένη. Τὸ δὲ βάδισμα διάφορον τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ ξένον ἔχει παντάσῃ· οὐ γὰρ ὡσπερ ἐκεῖνα τοὺς ὀπισθίους πόδας ἐγείρει πρότερον, εἴτα τοὺς ἐμπροσθίους, ἀλλ' ἐναλλάξ 10 τοὺς τῆς μιᾶς πλευρᾶς δύο πόδας αἶρει τε καὶ κινεῖ καὶ αὐθις ὁμοῦ τοὺς τῆς ἐτέρας πλευρᾶς δύο πόδας ἐν ἰσοταλάντῳ καὶ κινήσει καὶ ἄρσει.

Τοιοῦτος δὲ κατὰ τοὺς προτέρους χρόνους τυγχάνων ὁ Μονομάχος ἐπὶ πολυειδέσιν ἀβρότησί τε καὶ θρύψεσι πρὸ δύο τῆς 15 τοῦ βίου καταστροφῆς ἐνιαυτῶν μεταβολὴν τῶν ἔργων ἀνυπονόητον ἐπεδείξατο. Προσθεθεὶς γὰρ τοῖς δεινότεροις τῶν φορολόγων ἀνδρῶν, οὓς σεκρετικούς ὁ πολιτικὸς λόγος οἶδε καλεῖν, ἄρδην ἀπάντων ζημίας ἀπροόπτους καὶ λοιπάδας μεμηχανημένας κατεσοφίσσατο καὶ τοὺς βίους τῶν ὀπωσοῦν εὐπορούντων 20 ἐκμυελίζων ἐντεῦθεν ἦν, δίκας ἀδίκους ἐπάγων καὶ καινοφανῆ ζητήματα καὶ προβλήματα. Καὶ | ὁ στεναγμὸς ὅσος τῶν οὕτω ζη- E 289° μιουμένων καὶ καθελκομένων εἰς τὴν ἀπόδοσιν αἶ τε φρουραὶ πλήθουσαι τῶν ἐναγομένων καὶ καθημερινὸς ὀδυρμός. Τῶν δὲ πειραθέντων τοῦ ἄλγους οἱ μήπω || πειραθέντες ἐλεεινότεροι, 25 πᾶσι τοῖς φισκοσυνηγόροις ὑποκατακλινομένοι καὶ ψοφοδεεῖς ὄντες καὶ τὸ ξίφος ἠρτημένον μονονουχὶ κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς ὑποπτεύοντες. Ἐνέσκηψε δὲ τὸ δεινὸν καὶ ἄχρι τῶν ἀφωρισμένων τοῖς θείοις σηκοῖς καὶ φροντιστηρίοις σιτηρεσιῶν, πανταχοῦ τῶν ἐπαρχιῶν διαταγμάτων πεμφθέντων ἀνε- 30 ρευνᾶσθαι περὶ τούτων καὶ ἀνακρίνεσθαι τοὺς θεραπευτὰς τῶν ἱερῶν καὶ τῶν μὴ εὐλόγως τάχα διδομένων τὴν δόσιν ἐκκόπτεσθαι. Ἐπεὶ δὲ πρὸ τῆς τοιαύτης ἐρεύνης ἔφθη τῷ χρεῶν ὁ βασι-

1 τῇ καμήλῳ E: τῆς καμήλου C 4 νῶ^τ E 7 χθαμαλοῦ Rosenstein: θαμαλοῦ CE ἀρχομένην E 10 τοὺς om. E πλευρᾶ[ς] E 20 ἐντεῦθεν om. C 30 ἀνακρίνεσθαι E et scripsit Bekker: ἀνακρίνασθαι C 32 πρὸ E et tacite Bekker: πρὸς C

λεὺς λειτουργήσας, ἐκράτησε λόγος ἐν ἅπασιν ὅτι οὐρανία πληγὴ τοῦτον ἐκ μέσου πεποίηκε, πειρώμενον ἀλλοιωῶσαι τὰ καλῶς δεδογμένα πρὸς τὴν εὐσεβῆ διανέμησιν.

Ἐν δὲ τῷ τελευτᾶν ἠβουλήθη χειροτονῆσαι βασιλέα δι' ἑαυ- 5 τοῦ καὶ τούτῳ τὴν Ῥωμαίων ἐγχειρίσαι ἀρχήν· καὶ διὰ γραμμάτων τινὰ Πρωτεύοντα κεκλημένον πολλῇ σπουδῇ μετεπέμψατο, προέφθασε δὲ ἡ αὐτοῦ τελευτὴ τὴν ἐκείνου σπουδῆν. Ἐζήσθη δ' ὁ Μονομάχος ἐν τῇ βασιλείᾳ χρόνους δώδεκα καὶ μῆνας ἑπτὰ.

Καὶ αὐτίκα τῶν πραγμάτων ἐπελάβετο καὶ τῆς μοναρχίας 10 αὐτῆς ἢ προμνημονευθεῖσα Θεοδώρα ἀγούστα, προαπεβίω γὰρ ἢ ταύτης αὐταδέλφη, καὶ μηδενὶ τῶν ἀνδρῶν ἐθέλησασα συζευχθῆναι | μήτ' ἄλλως συμβασιλεύειν, | αὐτὴ μόνη διὰ τῶν θαλα- C 177°, E 289° μηπόλων εὐνούχων τῶν ὄλων ἀντεποιήσατο || πρὸς μικρόν. Εἴτ' ἀνενεγκοῦσα τῶν ἐλλογίμων ἀνδρὶ τινὶ ἱερωμένῳ τε καὶ συν- 15 ἔσεως γέμοντι καὶ πολυπειρίας οὐκ ἀποδέοντι, Λέων προσηγορία τῷ ἀνδρὶ, τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων ἐπέτρεψεν. Ἐπεικῶς οὖν οὗτος ἐν ἅπασιν ἐνεργῶν καὶ κατὰ λόγον τοῖς παρεμπίπτουσι χρώμενος καὶ τὸν νόμον ποιούμενος βούλημα, πᾶσαν εὐταξίαν καὶ εὐνομίαν πεποίηκε πολιτεύεσθαι. Καὶ ἀστα- 20 σίαστον ἦν οὐ μόνον τὸ Ῥωμαίοις ὑπήκοον ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἀλλόφυλον, τοῦ Θεοῦ πάντως εὐαρεστομένου τῇ ἀγαθοεργίᾳ τῶν πράξεων καὶ τὰ σκολιὰ εἰς εὐθειᾶν ἐξομαλίζοντος.

Τῆς δὲ τοιαύτης βασιλείας πρὸς τὴν ἐκεῖθεν βασιλείαν μελλούσης μεταστῆναι, ἐμονάρχησε γὰρ χρόνον ἕνα καὶ μῆνας ὀκτώ, 25 περὶ βασιλέως φροντὶς κατεῖχε τοὺς ἐν τοῖς βασιλείοις τὰ πρῶτα

10/11 a. 1050 23/24 mors Theodorae mens. Aug. a. 1056, v. Scylitzes 480, 28-30

22 καὶ τὰ σκολιὰ εἰς εὐθειᾶν ἐξομαλίζοντος: cf. Is. 42,16: ποιήσω αὐτοῖς... καὶ τὰ σκολιὰ εἰς εὐθειᾶν

2 τοῦτον E et tacite Bekker: τούτων C 11 αὐταδέλφη C: ἀδελφῆ E 14 τε om. E 15 ἀποδέοντι con. Bekker: ἀποδέον^τ C ἀποδέοντα E 19 π[ε]ποίηκε E 24 μεταστῆναι E: μετασῆναι tacite Bekker μεταστῆναι C 25 το[ῦ]ς C

φέροντας. Καὶ ὡς τὸ ἀποτέλεσμα παρεστήσατο, οὐχὶ τὸν γενναίως ἀνθεξόμενον τῆς ἀρχῆς ἀναγορευσαί προείλοντο, ἀλλ' ὅς ἂν μᾶλλον ὕπτιος ἔσοιτο καὶ αὐτοῖς ὑποκείμενος καὶ τῇ ἀφελείᾳ καὶ ἀμελείᾳ τὴν διοίκησιν μᾶλλον αὐτοῖς ἀναθεῖναι μὴ ἰσχυρί-
5 σαιτο.

Ἄναγορεύουσι τοίνυν πρεσβύτην τινὰ ὀνομαζόμενον μὲν Μιχαήλ, πολιτικοῖς δὲ συντεθραμμένον ἦθεσί τε καὶ πράγμασι καὶ τὸ τοῦ στρατιωτικοῦ τηνικαῦτα διαφέροντα σέκρετον, ἀπλοῦν μὲν καὶ ἀφελῆ κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς, πλεῖον δὲ τῷ γήρει τρυχόμενον | καὶ διὰ τοῦτο κοινωνοῖς αὐτοῖς τῆς βασιλείας || καὶ συν- E 290^ο
ασπισταῖς ἐξάπαντος χρώμενον καὶ τοῖς ἐκείνων βουλευμασι καὶ θελήμασι καταχρώμενον. Τῆς οὖν ἐξουσίας εἰς πολλοὺς καὶ ποικίλους διαιρεθείσης καὶ τῶν παραδυναστευόντων ἐκάστου βασιλειᾶν γαυρουμένου, πολὺς γογγυσμὸς τοὺς τε ἀριστοκρατικούς καὶ τοὺς δημοτικούς διὰ τὴν δημοκρατίαν κατεῖχε καὶ σύγχυσις. Ἐκείνων γὰρ ἦν τὸ εὐπραγεῖν τῶν τῆς μερίδος τυγχανόντων αὐτῶν καὶ τῶν ὀπωσοῦν προσηκόντων τῷ βασιλεῖ, κἄν τε σπουδαῖον τῇ πολιτείᾳ εἰσήνεγκαν κἄν τε δεινὸν ἢ καὶ ἄπρακτον· τῶν δ' ἄλλων λόγος οὐδεὶς, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον ἀλαζονείας
20 ἀλόγου καὶ κενοῦ φουσηματος ἐγίνοντο πάρεργον. Ἐξ οὗ καὶ τις τῶν εὖ γεγονότων καὶ περὶ τὴν ἐψάν ὀνομαστῶν καὶ γενναίων, Ἰσαάκιος ὄνομα, Κομνηνὸς αὐτῷ τὸ ἐπώνυμον, ὕβρισθεις παροράσει καὶ προπηλακισθεις ὠθισμοῖς μεστὸς ἀνίας ἐφάνη καὶ τὴν συμφορὰν κοινοποιεῖται τισι τῶν στρατιωτῶν. Προεξοιδούμενοι
25 δὲ καὶ οὗτοι τῇ τῶν γινομένων ἀνωμαλίᾳ καὶ λύπῃ συγκατεχόμενοι παρορμῶσιν εἰς τὴν ἀποστασίαν αὐτόν. Καὶ κατὰ μικρὸν συμβούλους ἱκανοὺς προσλαμβάνοντες καὶ τὴν τοιαύτην μελέ-

6 d. 31 mens. Aug. a. 1056

8 σέκρετον prop. Karayannopoulos: σε(?)τ CE σε ... Bekker σεμνότερον vel σεμνοπρεπῶς prop. Pertusi 11 ἐξάπαντος E: ἐξάπαν^τ C ἐξ ἅπαντος tacite Bekker χρώμενος E ἐ[κ]είνων E 14 βασιλειᾶν E: βασι^λ C βασιλεῖ conl. Bekker et prop. βασιλικῶς 26 τὴν om. E

τὴν πρὸς καιρὸν ὠδινήσαντες, μετὰ τὸ τῆς βασιλίδος ἀπᾶραι, μικρὸν ὅσον διαλιπόντες ἐκρήσσουσι τὴν ὠδίνα καὶ τοῦ κρατοῦντος μυκτῆρα καταχεάμενοι ἐπαίρουσιν εἰς ὕψος καὶ προὔπτον τὸ μελετώμενον. Πρὸ | δὲ τούτων, τῶν ἀρχισμβούλων E 290^ο
5 εἶς, Βρυένιος τοῦνομα, Ἀδριανουπολίτης, || στρατηγὸς τῶν Καππαδοκῶν καθιστάμενος, καταδυναστεύσας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπατήσας τὸν ἐκ βασιλέως ἀποσταλέντα πρὸς διανέμησιν τῶν στρατιωτικῶν ὀψωνίων, ἐχειρώσατο τοῦτον καὶ δεσμοῖς καθυπέβαλε. Διαναστάντων δὲ εἰς ἐκδίκησιν ἐτέρων στρατιωτῶν, τῶν
10 τε δεσμῶν ἀνείθη οὗτος καὶ τὸν δεδεσμηκότα κατεργασάμενος τῶν ὀφθαλμῶν ἀπεστέρησε. Φόβος οὖν κατασχὼν τοὺς τῆς αὐτῆς τῷ πηρωθέντι κεκοινωνηκότας μελέτης ἠνάγκασεν ἀρπάσαι τὰ ὄπλα καὶ προκινδυνεῦσαι ταχέως καὶ μὴ σποράδας συλληφθῆναι καὶ παθεῖν τὰ ἀνήκεστα. Γενομένης τοίνυν τῆς
15 συγκινήσεως περὶ τὰς ἑαρινὰς τροπὰς προσέθεντο τούτοις πολλοί, καὶ καθημερινὴν λαμβανούσης τῆς ἀποστασίας ἐπαύξησιν C 177^ο
εἰς μέγα πλῆθος ἢ συνάθροισις γέγονε. Καὶ ἀναγορεύουσι στρατηγὸν αὐτοκράτορα τὸν ἀρχισύμβουλον Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνόν. Μετατίθενται δὲ πρὸς τὸν ἐν τῇ Βύζαντος βασιλεῖα συχνοὶ
20 τῶν ἐκ τῆς ἐψᾶς στρατιωτῶν. Καὶ ὁ μὲν, ὁ Κομνηνός, τοὺς ἐκ ταύτης εἶχε μόνους συντιθεμένους αὐτῷ, ὁ δὲ καὶ τοὺς προσρυσθέντας ἐκεῖθεν καὶ πᾶσαν τὴν ἐσπερίαν δύναμιν. Εὐτρεπίσας δὲ διὰ πάντων στρατιᾶν ἱκανήν, ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς Ἀσίαν τοὺς στρατιώτας διαπεραιωθῆναι πεποίηκε. Καὶ μέχρι τῆς Νικομηδείας γε-

7 τὸν ἐκ βασιλέως ἀποσταλέντα: i.e. patricius Ioannes Opsaras, v. Scylitzes 487,36

17/18 d. 8 mens. Jun. a. 1057

3 ἐπαίρουσιν εἰς ὕψος: cf. Eur., Phoen. 404: οὐδ' ἠυγένειά σ' ἦρεν εἰς ὕψος μέγαν; Procop., Bell. pers. II 10,4: ἐπαίρειν εἰς ὕψος

1 βασιλίδος tacite Bekker: βασι^λ C βασιλείας E 3 καταχεάμενοι E et tacite Bekker: καταχεάμενοι C 10 τε om. E 12 κεκοινωνηκό^τ C κεινηκό^τ E 13 συλληφθῆναι E: ληφθῆναι C 15 τούτους E 19 βασιλεῖα conl. Bekker: βασι^λ C βα E

νόμιοι καὶ τὰς σκηνὰς ἐκεῖσε πηξάμενοι τὴν τῶν ἐναντίων
 ὑπέμενον ἔφοδον· ὡς δ' ἔμελλεν αὕτη, προστάγματι βασιλικῶ
 τοῖς τῆς Νικαίας ὁρίοις προσεμπελάζουσι. Προκαταλαβὼν δὲ ὁ || E 291^r
 Ἰσαάκιος τὴν Νίκαιαν πόλιν ἐφ' ἑαυτὸν ἐπεισάγει καὶ τῆς ἑαυτοῦ
 5 μερίδος ἀποδείξας τὸν ὄχλον κατὰ νώτου ταύτην ἀφίησι καὶ
 κατὰ τῶν ἐναντίων προσωτέρω χωρεῖ. Συμβαλόντες δὲ μάχην οἱ
 ἀντιτεταγμένοι πρὸ δέκα σταδίων τῆς πόλεως ἐν τόπῳ διττὴν
 ἔκπαλαι προσηγορίαν φέροντι, τὴν τε τοῦ Πολέμωνος καὶ τοῦ
 Ἄδου, ἀγῶνα καρτερόν συνεστήσαντο. Καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας
 10 ἔκαμνε τοῖς ἀμφὶ τὸν Κομνηνόν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ πυκνώσας
 τὴν φάλαγγα διὰ τῶν εὖ γεγονότων ἀνδρῶν ὁμόσε τοῖς ἐναντί-
 οῖς χωρεῖ. Καὶ παλιντρόπου γενομένης τῆς νίκης φεύγουσιν οἱ
 ἐκ τῆς Βυζαντίδος πεμφθέντες. Καὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος αἰσθο-
 μένου τὴν ἦτταν τῶν ἐναντίων καὶ πάλιν ἀναθαρρήσαντος
 15 παντελῆς φυγῆ τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος γίνεται. Καὶ πίπτου-
 σιν ἐξ ἑκατέρου μέρους συχνοί, τὸ δὲ πλεῖστον, οἱ τὴν φυγὴν ἐλό-
 μενοι, κατεκόπησαν. Τότε τοίνυν πατὴρ μὲν καὶ υἱός, τῆς φύσεως
 ὡσπερ ἐπιλαθόμενοι, πρὸς σφαγὴν ὀργᾶν ἀλλήλων οὐκ εὐλα-
 βοῦντο· καὶ δεξιᾶν πατρικῶν χραίνει φόνῳ καὶ ἀδελφὸς
 20 ἀδελφῶν καιρίαν ἐλαύνει καὶ συγγενείας ἢ συμφυῖας εἴτε τῶν
 ὁμοφύλων ἔλεος οὐδὲ διάκρισις ἦν, ἕως τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς βακ-
 χικῆς μανίας ληξάντων τῆς συμφορᾶς ἦσθοντο καὶ κωκυτὸν
 αἰθέριον ἤγειραν. Ἀλλὰ καὶ ὡς νικητῆς ἀναδειχθεὶς οὗτος ὁ Κο-
 μνηνὸς τὴν ἐπινίκιον εὐφημίαν κατήνεγκε καὶ | σεβαστὸς παρὰ E 291^v
 25 πάντων ἀναγορευόμενος καὶ περίβλεπτος πάντας ἐλπίσιν ἐπτέ-
 ρου || ὡς τῶν κατὰ σκοπὸν μὴ διαμαρτήσοντας. Ἡρίστευσε δὲ
 πλέον τῶν ἄλλων καὶ κραταιὸς ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ ἐδείχθη καὶ

6sqg. mens. Aug. a. 1057

25 ἐλπίσιν ἐπτέρου: Greg. Naz., Or. V, PG 35, 689^A

2 προστάγματι βασιλικῶ E: προστάγματος βασιλικοῦ C ἐκ προστάγματος βασιλικοῦ scripsit Bekker 3 προσεμπελάζουσα E 5 ἀφίησι con. Rosenst. ἐφίησι C ἐφίησι E 9 συνεστήσαντο tacite Bekker: συνεστήσα^r C συνεστήσατο E 13 αἰσθόμενοι E

περιβόητος Νικηφόρος μάγιστρος ὁ Βοτανειάτης, ἐκ γένους ἔχων ἐπιφανοῦς τὸ ἐν ταῖς στρατηγίαις καὶ τοῖς ἀνδραγαθήμασιν ἐκδηλότατον καὶ ἐπίδοξον.

Τῆ δ' ἐπιούση τὰς δυνάμεις ἀνειληφὼς τῆς πρὸς τὴν βασιλίδα
 5 φερούσης ἤπτετο. Καὶ πρὸ τοῦ τοῖς Προποντίοις προσεγγίσει τῆς πόλεως βουλή παρὰ τινῶν τῶν ἐν τέλει κατὰ τοῦ βασιλεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἠρτύετο. Εἴτε δὲ καὶ ὁ τῆς ἀρχιερωσύνης ἔξαρχος καὶ πατριάρχης, Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος, κεκοινώνηκε τούτοις τῆς σκέψεως εἴτε καὶ μὴ, ἄδηλον καὶ προφανὲς οὐδέν.
 10 Ὅμως δ' ἐκ προλήψεων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα συνεχεθέντων τὰ τῆς ὑπονοίας εἰς ἀληθείας ἀμυδρὰν προκεχωρήκασιν ἔμφασιν· καὶ γὰρ τῷ Κομνηνῷ τὰ πάντα συνδιαφέρων ἦν καὶ συμπράττων καὶ τῆς πρώτης βουλῆς γινωσκόμενος, ὡς καὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἀγχιστείας ἐγγύτατος ὁ βεστάρχης Κωνσταντῖνος
 15 ὁ Δούκας, ἀδελφιδῆς τοῦ πατριάρχου σύνευνος καθιστάμενος, καὶ πολλὴν εὐνοίαν διδοὺς καὶ λαμβάνων ἐκεῖθεν. Εἴτα τῆς τυρρευομένης βουλῆς ἐκτραγείσης εἰσήλθον ἅπαντες οἱ ταύτης ἔξαρ- C 178^r
 χοντες, ὡς δὲ καὶ οἱ συμμετέχοντες, εἰς τὸ θεῖον καὶ μέγιστον τέμενος τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης Σοφίας σκηπτόμενοι τὸν βασιλέα
 20 τὰς συνθήκας σφῶν προδιδόναι, διομοσαμένων τὸν Κομνηνόν || μὴ προσησέσθαι καὶ αὐτὸν σπονδὰς μετ' ἐκείνου συντίθεσθαι καὶ E 292^r
 τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μεταδιδόναι. Καὶ αὐτίκα εὐφημίαις τὸν Κομνηνὸν κατεγέραιρον, κατήγοροι ἐν ταύτῳ καὶ συνήγοροι καὶ προασπισταὶ δεικνύμενοι τοῦ ἀνδρός· ὃν γὰρ ἐξομόσασθαι ἔλεγον
 25 καὶ οὐ τὴν φιλίαν μετὰ τοῦ βασιλέως καθάπαξ ἀπαγορεύειν, τούτῳ παρεμβεβλημένως βασιλικῆς ἀξίας περιετίθουν τιμὴν. Συνεκρότησε δὲ τούτοις καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς κάθοδος τῶν <τοῦ>

11 εἰς ἀληθείας... ἔμφασιν: cf. Plat., Resp. 597^a: εἰ καὶ τοῦτο ἀμυδρὸν τι τυγχάνει ὄν πρὸς ἀλήθειαν

8 Μιχαὴλ om. C 12 συμπράττων E 18 ὡς CE: ὡς tacite Bekker εἰ[ς τὸ θεῖον] C: εἰς τὸ περιώνυμον prop. Bekker 21 προσησέσθαι E: προσησασθαι C προήσασθαι scripsit Bekker 22 εὐφημίαις C 26 περιετίθουν con. Rosenst.: περιετί^θ CE 27 <τοῦ> add. Bekker

πατριάρχου ἀνεψιῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ ὡς πευσόμενοι τὴν αἰτίαν τῆς στάσεως καταπτάντες ἐξ ἀποστολῆς τοῦ ἀρχιερέως συλληφθεῖσι παρὰ τῶν στασιαζόντων ἐώκεσαν καὶ ἄρτι διαχειρισθῆναι, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης κατελθὼν συμπνεύσει τούτοις πρὸς τὸ ζητούμενον.

- 5 Νυγείς οὖν τοῖς σπλάγχνοις τῆς φύσεως, ἐπεὶ καὶ πατράδελφος ἦν πατρὸς μικρὸν ἀποδέων, καὶ τι καὶ ἀναγκαῖον ὑπολογισάμενος, ἵνα μὴ διχονοοῦντος τοῦ πλήθους ἔτι τὰ τῆς ὀργῆς ἐκκαυθῆ καὶ πόλεμος ἐμφύλιος εἰς τὴν καταστέλλουσαν πόλιν τὰς στάσεις ἐγγένηται, πρόεισιν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ τοῖς ἀδύτοις προσκαθίσας
- 10 οὕτω κριτῆς τῶν λεγομένων καὶ διαιτητῆς ἐχημάτισε καὶ τὴν ῥοπὴν τοῖς καθαιρεθῆναι τὸν βασιλέα καὶ ἀντεισαχθῆναι τὸν Κομνηνὸν ἐθέλουσι δούς διὰ τὴν τῶν πλειόνων ἀρέσκειαν, ἵνα μὴ τὰ τῆς ἐνστάσεως εἰς ἐμφύλιον, ὡς εἴπομεν, ἐναποσκήψει πόλεμον. Οὕτω τὴν εὐφημίαν τοῦ Κομνηνοῦ μεῖζον ἐξῆρε, τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ ταύτην καθολικῶς ἐπιτρέψας. || Ταῦτα τοίνυν ἀμφίβολον τοῦ πατριάρχου παρεισάγει προβούλευμα πρὸς τὸ εἶκος καὶ ἐκατέρωθεν μελετώμενον.

- Ἦρξαντο οὖν πάντες μιᾶς μερίδος, | τῆς Κομνηνοῦ, γίνεσθαι E 292^v
καὶ κατηρεῖπτο τὸ κράτος τοῦ Γέροντος· οὕτω γὰρ αὐτὸν ἐκά-
- 20 λεσεν ἢ τῶν συμπνευσάντων κατ' αὐτοῦ συμμορία καὶ ὁ λόγος οὗτος ἄχρι καὶ τήμερον ἐπεκράτησε. Καὶ μικρὸν ἀποθεν τῆς ἀντιπέραν κώμης τῆς Χρυσοπόλεως φήμη τὸν Κομνηνὸν περὶ τούτων κατέλαβε θαρρεῖν παρεγγυωμένη ὅτι προηνώφκται αὐτῷ τὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ δῆμος ἅπας τῆς πόλεως αὐτὸν εὐφημεῖ. Ἐπέσχε
- 25 δὲ τὴν ὀρμὴν, ἕως ἐντελές τι καὶ περὶ τῆς τοῦ Γέροντος καθαιρέσεως πύθοιτο. Καὶ δῆτα τοῦ πατριάρχου πάντας τοὺς ἐν τέλει μετακαλεσαμένου πρὸς ἑαυτὸν, οὓς μὲν ἐκουσίους, οὓς δὲ ἀκουσίους ἐκβιασθέντας τυχὸν οἰκονομικῶς, στρατιωτικῶ δὲ καὶ δη-

1 ἀνεψιῶν: i.e. Nicephorus et Constantinus, v. Scylitzes 498, 37-39

2 συλληφθεῖσι CE: συλληφθῆναι scripsit Martin 4 συμπνεύσειε scripsit Martin 9 προκαθίσας E 15 καθολικῶς E: καθολι^κ C καθολικὴν con. Bekker 16 ἀμφίβολον scripsit Martin 17 εἶκος καὶ scripsi: εἰ καὶ C εἶκος E 22 τοῦτον E 27 ἐκουσίους C: ἐκουσίως E et tacite Bekker ἀκουσίους C: ἀκουσίως^{ους} E ἀκουσίως tacite Bekker 28 στρατιωτικά C δέ: an te? Bekker δὲ καὶ om. E δημοτικῶ scripsi: δημοτικά C om. E στρατιωτικῆ τε καὶ δημοτικῆ συντάγματι (sic) prop. Pertusi

μοτικῶ συντάγματι ἐκεῖσε τὴν βασιλείον ἐξουσίαν ἀφυῶς μετεστήσατο καὶ ἀρχὰς τοῖς πράγμασιν, ὅποσαι τούτῳ ἐδόκουν τῷ καιρῷ πρόσφοροι, προεστήσατο. Καὶ τῷ Γέροντι τὴν τρίχα καταθεῖναι αὐτίκα μάλα, εἰ προαιροῖτο τὸ ζῆν, μήνυμα σφοδρὸν ἐξα-

- 5 πέστειλε, τοῦ πλήθους τοῦτο κελεύοντος. Ὁ δέ, καίτοι τῶν τῆς αὐλῆς ὀπιτῶν, καὶ ὅσοι τούτῳ προσήκοντες ἦσαν, εἰς ἄμυναν ἐξελθεῖν τῶν ἀντιπάλων διατεινομένων καὶ τούτους ἐτοίμως παραστήσασθαι καὶ τὸ κράτος αὐτῷ βεβαιῶσαι, οὐκ ἠνέσχετο, μισανθρωπίας καὶ φιλαυτίας ὁμοῦ πρᾶγμα λέγων εἶναι τὸ δι' ||
- 10 αὐτὸν συγχωρῆσαι φόνους καὶ σφαγαῖς ἀνθρωπίναις μιανθῆναι τὴν μεγαλόπολιν. Καὶ πρὸς τὰ ἐρυθρὰ πέδιλα κατιδῶν, «διὰ ταῦτα» εἶπεν «ὁ Μιχαήλ οὐ προδίδωσι τὴν εὐσέβειαν». Καὶ πόρρω τῶν ἑαυτοῦ ποδῶν ταῦτα σφενδονησάμενος τὴν κεφαλὴν ἔκλινε τοῖς ἀποσταλεῖσιν εἰς τὴν κουράν. | Καὶ τῆς βασιλικῆς λαμ- E 293^v
- 15 πρότητος τὴν μοναχικὴν πολιτείαν | εὐχαρίστως ἀνταλλαξάμε- C 178^v
νος καὶ τρύχινον ῥάκος τῆς εὐδαίμονος ἀμπεχόνης καὶ πολυτίμου, παραπέμπεται πρὸς τὸ ἱερὸν μελαμορφῶν καὶ τοῖς μοναχοῖς συνταττόμενος. Δέχεται τοῦτον ὁ ἀρχιερεὺς συναντήσσει δῆθεν φιλανθρώπῳ καὶ μειδιῶσῃ καὶ «χαῖρε» πρὸς αὐτὸν
- 20 ἐπειπὼν φιλήματι τοῦτον ἀσπάζεται. Ὁ δὲ «θεὸς σε ἀξίως, ἀρχιερεῦ, ἀντασπάσαιτο» φήσας, μιᾶ τῶν πατριαρχικῶν οἰκιῶν, τῆ ἀνωτάτῳ ἀναχωρητικῆ, παραδίδοται, βασιλεύσας ἕνα μόνον ἐνιαυτόν.

- Εἰσάγεται τοίνυν ὁ Κομνηνὸς διαπόντιος μετὰ τοῦ στόλου
- 25 παντός, εὐφημίαις καὶ ἀλαλαγμοῖς καὶ σαλπύγγων καὶ λοιπῶν ὀργάνων ἠχῆ σερμυνομένης. Καὶ τοῦτον ὑποδέχονται τὰ βασιλεια περὶ δεῖλην ὀψίαν, Σεπτεμβρίου μηνὸς τῆς ἐνδεκάτης ἰνδικτιῶνος ἐνισταμένου. Τῆ δ' ἐπαύριον προόδῳ λαμπρᾷ τῆ τοῦ

27/28 d. 1 mens. Sept. a. 1057 28 d. 2 mens. Sept. a. 1057

1 συντάγματα C 2 ἐδόκουν scripsit Bekker: ἐδόκει C ἐδόθησαν E 4 ἐξαπέστειλε E: ἐξαποστέλλει tacite Bekker ἐξαποστεί^λ C 12 προδίδω E 14 ἔκκλινε E 17 παραπέμπεται πρὸς τὸ ἱερὸν E: παραπέμπεται [...]ερὸν C παραπέμπεται αὐθημερόν con. Bekker 19 μειδιῶση E^ε et tacite Bekker: μειδιῶσει C 20 ἀσπάζεται E et tacite Bekker: ἀσπάσεται C 26 ὑποδέχονται E 27 ἐνδεκάτης E: ια' C ἐνδεκάτου Martin 28 λαμπρᾷ E et tacite Bekker: λαμπρῶς C

Θεοῦ μεγάλη ἐκκλησίᾳ μετὰ πολλῆς προσελθῶν τῆς δορυφο-
 ρίας τὸ στέφος ἐπ' ὀκρίβαντος διὰ χειρὸς τοῦ πατριάρχου κομί-
 ζεται. Καὶ πρόεισι στεφανίτης ἐκεῖθεν, δόξαν παρεσχηκῶς
 5 ἀνδρίας καὶ ἀνδραγαθίας μεγίστης οὐ τοῖς ὑπηκόοις ἢ μόνον ἀλλ'
 ἤδη καὶ τοῖς βαρβάροις, ὡς μάχη κεκρατηκῶς τοῦ κρατοῦντος
 καὶ φασγάνῳ τοσαύτην ἀρχὴν δυνηθεὶς περιζώσασθαι· στηλο-
 γραφεῖται δὲ καὶ ἐσπασμένον ἔχων τὸν ἀκινάκην τῷ κήνσῳ. Καὶ
 οὕτω τῆς βασιλείας καὶ τῶν ταύτης ἀπάρχεται πράξεων. Φιλοτί-
 μοις οὖν τοὺς συναραμένους καὶ συναγωνισαμένους πρὸς τὸ
 10 κατόρθωμα κοσμήσας τιμαῖς καὶ φροντιστὰς πολλοὺς | τῶν δη- E 293^v
 μοσίων ἀποδείξας συλλόγων, οὕτω καὶ τὸ δημοτικὸν τῆς προσ-
 ηκούσης τιμῆς ἀξιοῖ. Πρὸ δὲ τῶν ἄλλων πολὺ τι νέμων αἰδοῦς
 τῷ πατριάρχῃ ἴσα καὶ πατέρα ἐτίμα καὶ τοὺς τούτου ἀνεψιοὺς
 ταῖς πρώταις ἀξίαις καὶ πράξεσι περιβλέπτους ἀποδεδειχῶς. Καὶ
 15 τὰ τοῖς βασιλικοῖς δικαίοις προσόντα παρὰ τῶν ἱερατικῶν δίκαια
 τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ νέον καθιεροῖ καὶ τούτων ἀλλοτριοῖ παν-
 τάπασι τὸ παλάτιον, ὥστε μὴδ' ἐπὶ τῆς οἰκονομίας μήτε τῆς τῶν
 ἱερῶν κειμηλίων προνοίας καὶ προστασίας παρὰ βασιλέως τινὰ
 προχειρίζεσθαι, ἀλλὰ τῆς τοῦ πατριάρχου ἐξουσίας ἡρτῆσθαι καὶ
 20 τὴν προχείρισιν τῶν προσώπων καὶ τὴν τῶν πραγμάτων διοίκη-
 σιν.

Καὶ καταστησάμενος τὴν ἀρχὴν ἀποβλέπει καὶ πρὸς τὸ τῶν
 ἀναλωμάτων τῆς βασιλείας καὶ τοῦ ὀψωνιασμοῦ τῶν στρα-
 τιωτῶν μέγεθος καὶ ὡς πόλεμοι τούτῳ πρόκεινται πολλὴν
 25 δαπάνην ἐφέλκοντες διὰ τὸ τοὺς ἐναντίους κατισχυῖσαι καὶ
 πανταχόθεν κατεπαίρεσθαι τῶν Ῥωμαίων. Καὶ χρημάτων
 δεῖσθαι σκοπήσας καὶ τὴν τούτων εὐπορίαν πλείστην ὄσιν ἢ
 ἀπαραίτητον λογισάμενος, βαρὺς ἐχρημάτισε φορολόγος τοῖς
 χρεωστοῦσι δημόσια. Εἶτα καὶ τὰς τῶν ὀφφικίων δόσεις αὐτὸς
 30 περιέτεμε πρῶτος καὶ πανταχόθεν, οἷά τις ἄπληστος θηρευτῆς,

13 τοὺς τούτου ἀνεψιοὺς: v. supra p. 46,1 et Oikonomides, Le serment, 119/120

16 νέον om. C 17 μὴδ' CE: μὴτ' tacite Bekker 23 ὀψωνιασμοῦ scripsit Martin: ὀψωνι-
 σμοῦ CE

εἰσεποιεῖτο τὰ χρήματα. Ἐμέλησε δ' αὐτῷ μετὰ ταῦτα καὶ φει-
 δωλίας καὶ τοῦ προσθήκην ἀγρῶν τῇ βασιλείᾳ περιποιήσασθαι.
 Διὸ καὶ πολλὰ μὲν ἰδιωτικὰ πρόσωπα πολλῶν ἀπεστέρησε κτή- E 294^v
 σεων, παριδῶν τὰς χρυσοβούλλους τούτων γραφὰς δι' ὧν αὐτοῖς
 5 τὰ τῆς δεσποτείας ἠδραῖωτο· ἐνέσκηψε δὲ καὶ τισι τῶν φροντι-
 στηρίων μεγάλας καὶ πλουσίας κτήσεις ἐχόντων καὶ τῶν τοῖς
 βασιλικοῖς θησαυροῖς ἀνακειμένων ἀποδεύσας οὐδόλως· καὶ
 πολλὰς αὐτῶν ἀφελόμενος καὶ διὰ λογοποιίας τὸ ἀρκοῦν ἐγκα-
 ταλιπῶν μοναῖς καὶ μονάζουσι τοῖς βασιλικοῖς τὸ περισσὸν προσ-
 10 αφώρισε, πρᾶγμα παρανομίας μὲν δόξαν ἢ ἀσεβείας εἰσάγον καὶ
 πρὸς ἱεροσυλίαν τοῖς εὐλαβεστέροις ἐκ τοῦ προχείρου ἀναφερό-
 μενον, ἀποτέλεσμα δὲ μηδὲν ἄτοπον ἀποφέρον πρὸς γε τοὺς
 ἐμβριθῶς τὰ πράγματα διακρίνοντας. Ἐκατέρωθεν γὰρ ὀνήσιμον
 εἶναι διεγινώσκετο, τοὺς τε μοναχοὺς φροντίδων ἀπαλλάττον
 15 ἀπροσφυῶν τῇ κατ' αὐτοὺς | πολιτείᾳ καὶ χρηματισμοῦ τοὺς C 179^r
 ἀκτημοσύνην πεπαιδευμένους ἀπανιστῶν καὶ οὐδὲν τῶν πρὸς
 τὴν χρεῖαν ἐπιτηδείων ἀποστεροῦν, καὶ τοὺς ἀγρογεῖτονας ἐλευ-
 θεροῦν τῆς τούτων βαρύτητος, ὅτι τῷ πολυτελεῖ καὶ πολυτα-
 λάντῳ τῶν κτήσεων τὰ σφέτερα καταλιπεῖν αὐτοὺς οἱ μοναχοὶ
 20 κατηνάγκαζον, ἀπληστῖαν ἤδη νοσήσαντες καὶ εἰς ἕξιν τοῦ πά-
 θους γινόμενοι καὶ περιγινόμενοι ἢ τῶν ἀντιθέτων, εἴ ποτε πρὸς
 δίκην αὐτοῖς συνεπλάκησαν διὰ τῆς τῶν κτημάτων καὶ χρημά-
 των ἐπιρροῆς καὶ τοῦ ἐπὶ τούτοις ἀλογοθετήτους καθίστασθαι
 καὶ ἀποδοχῆς ἀξιουῖσθαι νικῶντας τοὺς ἀντιβαίνοντας. Καὶ ὁ δη- E 294^v
 25 μόσιος πολλαῖς χερσὶν ἐπαφιέναι τὰ ἑαυτοῦ πολυμερῶς συνω-
 θούμενος προσθήκην ἐδέξατο καὶ παραψυχὴν οὐ μετρίαν, ἐν οἷς
 ἑτέρους ποσῶς οὐ διελωβήσατο.

Εἶχε μὲν οὖν οὕτω τὰ πρακτέα τῷ βασιλεῖ καὶ συνέιχε τοῦτον
 τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων διὰ τὴν τῶν ἀγχιθύρων κατάστασιν.
 30 Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐπαρθεὶς ὁ πατριάρχης οἷς πεπροτερη-
 κέναι ὑπέλαβε, καὶ μείζον ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν ἐπὶ τῶν ὄλων
 γενέσθαι οἰόμενος καὶ θαρρήσας τῇ τοῦ κρατοῦντος εὐνοίᾳ, πολ-

4 χρυσοβούλλοις E 5 ἠδραίωντο C 7 οὐδ' ὄλως E 15 ἀπροσφυῶν E: ἀπροσφόρων C
 17 ἀποστεροῦν E et scripsit Bekker: ἀποστερῆ C 28 οὖν om. C οὕτως E 31 αὐτοῦ tacite
 Bekker

κότας σεισμούς | τῷ μεγίστῳ δύο ἀνέφερον, οἱ μὲν τοῦτον οἱ δ' E 308^r
 ἐκείνους κατὰ σύγκρισιν ὑπεραίροντες. Καὶ παρηκολουθηκέναι
 τότε δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα καὶ μὴ πλείω βραχεῖς τινες προσ-
 5 ἐπέφερον· τὸ δὲ διὰ διετοῦς χρόνου κλονεῖσθαι τὴν γῆν πᾶσιν
 ἀμνημόνευτον ἦν καὶ μὴδ' ἱστορία περιληπτόν. Ἀγαθίας γὰρ περὶ
 τοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Ἰουστινιανοῦ συμβεβηκότος σεισμοῦ γε-
 γραφῶς καὶ καταπληκτικὸν τοῦτον καὶ μέγιστον συγγραψάμε-
 νος, ὡς καὶ κίονας ἀποσφενδονᾶσθαι τοῦδε τοῦ οἴκου πρὸς
 10 ἕτερον, τοὺς μετὰ ταῦτα τρόμους ἐλάττονας ἄχρι τεσσαρακον-
 θημέρου καὶ μὴ περαιτέρω προβῆναι ἱστόρηκε. Μετὰ δὲ τὴν διε-
 τίαν σεισμοῦ γενομένου || μείζονος μὲν τῶν μετὰ ταῦτα συχνῶν,
 ἐλάττονος δὲ τοῦ πρώην μεγίστου, πέπονθε πτώσιν ἢ κατὰ Βιθυ-
 νίαν Νίκαια καὶ πανω|λεθρίαν μικροῦ δεῖν καὶ καταστροφὴν παν- C 185^r
 τελῆ. Οἱ γὰρ ἐπισημότατοι ταύτης ναοὶ καὶ μέγιστοι, ὃ τ' ἐπ'
 15 ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας καθιδρυμένος καὶ καθιερω-
 μένος τῇ μητροπόλει καὶ ὁ τῶν ἀγίων Πατέρων, ἔνθαπερ ἢ κατὰ
 τοῦ Ἀρείου σύνοδος τοῖς ὀσιωτάτοις καὶ ὀρθοδόξοις ἐβεβαιώθη
 πατράσι καὶ τὸ ὀρθότομον ἐπαρρησιάσθη καὶ τηλαυγέστερον
 ἡλίου διέλαμψε, συνταραχθέντες κατηδαφίσθησαν· καὶ τὰ τεῖχη
 20 τῆς ὁμοίας τύχης σὺν τοῖς πολιτικοῖς οἰκίμασι μετεσχῆκασιν. Καὶ
 ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας τὰ τοῦ τρόμου κατέληξεν. Ἦσαν δὲ ταῦτα
 καὶ εἴσπραξις ἀμαρτημάτων καὶ χόλος θεῖος ἐξάπαντος, ἦνιττον-
 το δέ, ὡς ἔοικε, καὶ τὴν τοῦ εἰρημένου ἔθνους ἐπιφοίτησιν καὶ
 25 κατάλυσιν· ἐν γὰρ | ταῖς θεοσημείαις πρὸς τοῖς εἰρημένοισι καὶ τι E 308^v
 μέλλον ἐπισκῆψαι προτεθεώρηται.

Μαΐου δὲ μηνὸς τῆς δ' ἰνδικτιῶνος ἐνδιππεύοντος ἐφάνη κο-
 μήτης ἀστήρ κατόπιν τοῦ ἡλίου δύντος, τὸ μέγεθος σεληναῖον
 φέρων, ὅταν ἢ σελήνη πλησιφαῆς γένηται. Καὶ ἐώκει μὲν τήνι-

11 a. 1065 17 a. 325 26 mens. Mai. a. 1066

5-10 Agath. 167, 30-33

22 ἐξ ἄπαντος tacite Bekker 24 θεοσημείαις C 26 δὲ μηνὸς om. E

καῦτα καπνὸν τινα καὶ ὀμίχλην ἐκπέμπειν, ἐν δὲ τῇ ἐπιούσῃ
 ἤρξατο παραδεικνύειν βοστρύχους τινάς· καὶ ὅσον οὔτοι προε-
 πετάννυντο, τοσοῦτον τὸ μέγεθος τοῦ ἀστέρος ὑπέληγεν. Ἀπέ-
 5 τεινε δὲ τὰς ἀκτῖνας ὡς πρὸς ἑῶαν καὶ ὡς πρὸς || ἐκείνην
 προήρχετο, καὶ ἦν ἐπικρατῶν ἄχρις ἡμερῶν τεσσαράκοντα.

Ἀπὸ δὲ μηνὸς Ὀκτωβρίου νόσος ἐνσκήψασα τῷ βασιλεῖ ἄχρι
 τοῦ ἐπιόντος Μαΐου μηνὸς κατέτρυχεν. Ἐν αὐτῷ δὲ κατειργάσατο
 τοῦτον καὶ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ἀπεστέρησεν. Ἡ δὲ ὄσια τούτου οὐκ
 10 ἔνθαπερ προσεδόκησε, γέγονεν ἀλλὰ διαπόντιος ἀχθεῖς ἐπὶ τῶν
 ἀκατίων τῆς Χρυσῆς πόρτης ἐκτός, περὶ τι φροντιστήριον ἐπ'
 ὀνόματι τοῦ ἀγίου Νικολάου καθιδρυμένον, εἷς τινα σορὸν προ-
 κατεσκευασμένην ἐτέρῳ ἐναπετέθη, ζήσας ἐν τῇ βασιλείᾳ χρό-
 νους ἑπτὰ καὶ μῆνας ἕξ.

Καὶ κατέσχον τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἢ τε σύμβιος αὐτοῦ
 15 Εὐδοκία καὶ οἱ παῖδες. Προκατησφαλίσθη γὰρ ἢ ἀυγούστα μὴ δευ-
 τέροις γάμοις προσομιλῆσαι ἀρχιερατικῇ καὶ συγκλητικῇ συν-
 ελεύσει. Ἦν γὰρ τῆς συνόδου προεξάρχων καὶ τὴν πατριαρχίαν
 κοσμῶν Ἰωάννης ὁ ἐπικεκλημένος Ξιφιλῖνος, ἐκ Τραπεζοῦντος
 μὲν ὠρμημένος, ἀνὴρ δὲ σοφὸς καὶ παιδεύσεως εἰς ἄκρον ἐλη-
 20 λακῶς κὰν τοῖς πολιτικοῖς περίβλεπτος γεγονῶς καὶ ἀρετῆς
 εὐφρόνως ἐπιμελούμενος, ὥστε τοῖς βασιλείοις ἔτι ἐμφιλο-
 χωρῶν καὶ τὰ πρῶτα φέρων παρὰ τῷ βασιλεῖ | τὴν μοναχικὴν E 309^r
 πολιτείαν ἐν ἀκμῇ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἡλικίας ἀσπάσασθαι.
 Καὶ τὸν ἀναχωρητικὸν βίον περὶ τὸ Ὀλύμπιον ὄρος ἐλόμενος
 25 χρόνον ἐπὶ συχνὸν ἦν διαλάμπων ἐπ' ἀρετῇ καὶ φόβῳ Θεοῦ. Καὶ
 διὰ τοῦτο τοῦ πατριάρχου || θανόντος καὶ πολλῶν ἀνερευνηθέν-
 των οὐδεὶς ἄξιος πλὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν τοιοῦτον ἐλογίσθη βαθμόν.
 Καὶ ἀπαναινόμενος ἐδιώχθη πρὸς τῆς τιμῆς καὶ λαμπτήρ τῆς με-
 γάλης ἐκκλησίας καὶ πατριάρχης οἰκουμενικὸς ἐχρημάτισε.

6 mens. Oct. a. 1066 7 mens. Mai. a. 1067 8 d. 23 mens. Mai. a. 1067 14 d. 23 mens.
 Mai. a. 1067 26 d. 9/10 mens. Aug. a. 1063 28 d. 1 mens. Jan. a. 1064

6 post δὲ E add. τοῦ ὀκτωμβρίου E 20 καὶ C: καὶ τῆς E (sed v. Skyl. Cont. 117,16) 26
 ἀνερευνηθέντων scripsit Bekker: ἐνερευνηθέντων C ἐρευνηθέντων E 28 καὶ¹ CE: εἰ καὶ
 scripsit Martin (cf. Skyl. Cont. 117,20)

Μετὰ δὲ τὸν βασιλέα τεθνάναι πάλιν οἱ τὴν ἐφῶν κατατρέ-
 χοντες Οὔννοι περὶ Μεσοποταμίαν γενόμενοι ἐφήδρευον τοῖς
 περὶ Μελιτηνὴν ἔστρατοπεδευμένοις ῥωμαϊκοῖς τάγμασιν, οἵπερ
 τοῦ ὀψωνιασμοῦ ὑστερήσαντος ἐνδεῶς εἶχον καὶ ταπεινῶς καὶ
 5 ὀργίλως διὰ τὴν ἔνδειαν καὶ οὐδὲ τοῖς ἐν Μεσοποταμίᾳ στρα-
 τιώταις Ῥωμαίοις ἴσχυσαν συνελθεῖν, μὴ βουληθέντες τὸν
 Εὐφράτην διαπερᾶσαι. Ἐπερχομένων οὖν τῶν βαρβάρων διὰ τοῦ C 185^v
 ποταμοῦ ἀντέστησαν οὗτοι διασπαρέντες περὶ τὰς διεξόδους
 αὐτοῦ. Καὶ οἱ βάρβαροι ἐκηβόλοι τυγχάνοντες εὐμαρῶς αὐτοὺς
 10 ἄποθεν κατετίτρωσκον ἀπαθεῖς αὐτοῖς διαμένοντες, ἕως ἠνάγ-
 κασαν τούτους εἰς τὸν ποταμὸν ἐμβαλεῖν καὶ τὴν μάχην συστή-
 σασθαι. Καὶ πάλιν οἱ τοῖς χεῖλεσιν ἐφιστάμενοι τοὺς Ῥωμαίους
 ἐπετοξάζοντο, κακῶς ἄγαν διετίθουν καὶ νῶτα δοῦναι παρεβιά-
 σαντο. Καὶ τροπῆς γενομένης ἔπεσον συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων, ἔτε-
 15 ροὶ δὲ ζωγρία ἐλήφθησαν, οἱ δὲ περισωθέντες τῷ ἄστει τῆς
 Μελιτηνῆς ἀνεσώθησαν. Περιφρονήσαντες δὲ τούτων οἱ βάρβα-
 ροι, ὡς ἤδη καταστραφέντων | καὶ καταστρατηγηθέντων ὅλο- E 309^v
 σχερῶς, ἐκτρέχουσιν || ἄχρι Καισαρείας καταλιζόμενοι πάντα
 καὶ καταστρέφοντες καὶ πῦρ αὐτοῖς ἐπανάπτοντες. Καὶ τῷ με-
 20 γάλῳ σηκῷ τοῦ ἐν ἱεράρχαις περιωνύμου ἀγίου Βασιλείου ἐπισπ-
 ηδήσαντες δηοῦσι μὲν ἅπαντα καὶ τὰ ἱερὰ διαρπάζουσι,
 προσραγέντες δὲ καὶ τῇ τοῦ ἀγίου σορῷ τῷ ἀγίῳ μὲν τούτῳ λει-
 ψάνῳ δρᾶσαι τι πονηρὸν οὐδαμῶς ἠδυνήθησαν (προκατησφάλι-
 στο γὰρ καὶ περιεδεδόμητο κτίσμασιν ὄχυροῖς καὶ χρόνου πολλοῦ
 25 πρὸς καθαίρεσιν δεομένοις), τὰ δὲ τὴν ὀπὴν περιστέλλοντα
 θύρια πολυτελῶς καὶ ἀφθόνως ἐξεργασμένα χρυσῷ καὶ μαργά-
 ροις καὶ λίθοις ἐξείρουσι. Καὶ τὸν ὅλον κόσμον ὁμοῦ συμφορή-
 σαντες αἴρουσιν ἐκεῖθεν, πολλοὺς ἐν τῇ Καισαρέων μητροπόλει

15 ζωγρία ἐλήφθησαν: v. supra p. 28,11

6 Ῥωμαίοις om. E 9 ἐκηβόλοι scripsi: ἐκηβόλων tacite Bekker ἐκηβόλων C ἐκηβόλ E
 12 ἐπιστάμενοι E 13 ἐπετοξάζοντο καὶ Rosenstein 15 ζωγρία scripsi: ζωγρεία CE 16 τού-
 των C: τούτους E 19 ἐπανάπτοντες CE (ὑπανάπτοντες Skyl. Cont. 119,21; sed v. Diataxis,
 l. 72: καὶ πῦρ... ἐπανάπτει) 28 αἴρουσιν E

σφαγῇ παραδόντες καὶ τὸν ναὸν καταχράντες. Καὶ μεταστραφέν-
 τες διέρχονται τοὺς εἰς Κιλικίαν ἄγοντας στενωπούς, μηδενὸς
 προγόντος τὴν τούτων ἔφοδον, καὶ τοῖς Κίλιξιν ἐπιφανέντες
 ἐκπλήκτως ἐμφόβους εἰργάσαντο φόνον πολὺν ποιοῦντες τῶν
 5 παρεμπιπτόντων αὐτοῖς. Χρονίσαντες δὲ τῇ χώρᾳ καὶ καταλυμη-
 νάμενοι ταύτην καὶ λαφύρων τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας ἐμπλήσαν-
 τες <ἀπίασι πρὸς τὸ Χάλεπ>, προαυτομολήσαντος ἐκεῖσε τοῦ
 κατ' αὐτοὺς ἐπιφανοῦς, Ἀμερτικῆ λεγομένου καὶ δυσμενοῦς
 ὄντος τοῖς Ῥωμαίοις καθόπερ τὰς ὁμολογίας τούτοις ἐψεύσατο.
 10 Καὶ γὰρ προσελθὼν πρότερον τῷ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖ τῷ Γέ-
 ροντι καὶ μεγάλων τυχῶν δεξιώσεων παρῆν τῇ βασιλευούσῃ·
 κατηγορηθεὶς <δὲ> παρὰ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ τῷ Δούκᾳ ὡς
 μέλλοι τοῦτον μαχαίρᾳ διαχειρίσασθαι, || κατεκρίθη φυγῆν. Εἶτα E 310^r
 γενομένης αὐτῷ τῆς καθόδου ἀπεστάλη κατὰ τῶν Οὔννων τῶν
 15 Ῥωμαίων ὑπερμαχήσων, καὶ τηνικαῦτα δι' αἰτίαν τῆς τῶν στρα-
 τιωτικῶν σιτηρεσίων ὑποκρατήσεως τῷ ἄρχοντι προσερρῦη τοῦ
 Χάλεπ. Εἰ δ' εὐφρόνως κατὰ τῆς οἰκείας ἀπεστάλη μερίδος καίτοι
 κακῶθεις ὁ βάρβαρος καὶ μηδὲ μέλλων τῶν ὑπεσχημένων τυγ-
 χάνειν σιτηρεσίων, τοῖς ἀναγινώσκουσιν ἐξετάζειν παρήμι. Γε-
 20 νόμενοι τοίνυν κατὰ τὸ Χάλεπ οἱ Οὔννοι καὶ προσαναμιχθέντες
 αὐτῷ τε τῷ συγκαλεσαμένῳ καὶ τοῖς παρακειμένοις Ἄρασι, τὴν
 ἐν Συρίᾳ Ἀντιόχειαν καὶ τὰς παρ' αὐτῇ πόλεις καὶ κώμας ἀπαν-
 θρώπως ἐμάστιζον. Καὶ ἡ μάστιξ σφαγαὶ καὶ πυρπολήσεις καὶ
 ἀνδραποδισμοὶ καὶ λαφυραγωγίαι καὶ ὅσα ταῖς βαρβαρικαῖς ἐπι-
 25 δρομαῖς συμπαρέπονται. Ἐπεὶ δ' ἔδει στρατιὰν ἐς αὐτοὺς πεμ-
 φθῆναι, συνήθροιστο μὲν ἀξιόλογον στράτευμα καὶ ἡγεμόνες
 τούτου προέστησαν, ἡ δὲ φειδωλία πάλιν <τὰ πάντα> ἄπρακτα |
 καὶ ἀκλεῆ κατειργάσατο. Οὐ γὰρ ὀλοκληρίαν ἠθέλησαν οἱ κρα- C 186^r
 τούντες τοῦ ὀψωνιασμοῦ παρασχεῖν ἀνθρώποις πολεμίοις καὶ
 30 μάχαις κακοπαθήσειν ὀφείλουσιν, ἀλλὰ μέρει τινὶ τούτους ἔλα-

2 διήρχοντο tacite Bekker στενωπούς E et tacite Bekker: στενωπὰ C 7 <ἀπίασι πρὸς τὸ
 Χάλεπ> addidi (cf. Skyl. Cont. 120,9; v. supra p. LXIII/LXIV) τοῦ tacite Bekker: τῶν CE
 12 <δὲ> add. Bekker (cf. Skyl. Cont. 120,12) 18 ὑπεσχομένον E 23 μάστιξ tacite Bekker: μά-
 στιγξ CE 27 δὲ φειδωλία C: φειδωλία δὲ E <τὰ πάντα> addidi (cf. Skyl. Cont. 120,23) πάλιν
 ἄπρακτα πάλ καὶ C ἄπρακτα πάλιν καὶ E πάλιν ἄπρακτα καὶ Bekker

χίστω πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἀγῶνα παρακινήσαι ἐσπούδα-
σαν. Ἀπέτυχον δὲ τῶν ὄλων ὁμοῦ. Τὸ μὲν γὰρ ὀψώνιον οἱ στρα-
τιῶται ἐδέξαντο, κατὰ δὲ τῶν ἐναντίων πορευθῆναι οὐ
κατεδέξαντο, μέρος τι τῶν προϋστερησάντων αὐτοῖς λογισάμε-
5 νοι | τοῦτο, καὶ φωνὴν ἐγείραντες ἄσημον εἰς τὰ οἰκεῖα διεσκε- E 310^v
δάσθησαν. || Καὶ πάλιν ἦσαν οἱ βάρβαροι τὴν ῥωμαϊκὴν χώραν
ἀδεῶς κατατρέχοντες. Εἶτα νεολαίαν τινὰ μικροῖς ἀναλώμασιν
ἀθροίσαντες οἱ περὶ τοὺς βασιλεῖς τούτους ἐγχειρίζουσι τῷ ἐν
Ἄντιοχείᾳ ἡγεμονεύοντι· οἱ δρᾶσαι μὲν τι μὴ δυνηθέντες γεν-
10 ναῖον, ἀπειροπόλεμοί τινες καὶ δύσιπποι καὶ ἄνοπλοι σχεδὸν κα-
θεστῶτες, πολλὰ δὲ παθόντες ἀνήκεστα εἰς τὴν σφῶν δυσκλεῶς
ὑπέστρεψαν γῆν, τοῦ παραλαβόντος αὐτοὺς δουκός, ἦν δὲ ὁ μά-
γιστρος Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης, μετὰ τῶν ἐπιχωρίων καὶ τῶν
15 ἰδίων ὑπασπιστῶν τὴν τῶν βαρβάρων δι' οἰκειᾶς ἀρετῆς καὶ γεν-
ναιότητος καὶ φρονήσεως ἀνατρέπόντος καὶ καταβάλλοντος
ἔφοδον. Κάκεινου δὲ τῆς ἀρχῆς παραλυθέντος ἔκτοτε τὰ τῶν
βαρβάρων ἐθρασύνετο πλεον καὶ εἰς στενὸν κομιδῇ τὰ τῶν πό-
λεων περίστατο, σιτοδείας πιεζούσης αὐτὰς καὶ τῶν ἄλλων ἐπι-
τηδείων ἐνδείας.
20 Ἄλλ' ἐπεὶ περ ἔδει βασιλέως ἐπιστάσιαν γενέσθαι, δυναμένου
ἐν τοιοῦτοις καιροῖς διεξάγειν τὰ πράγματα καὶ ἀντεπεξάγειν
ἑαυτὸν τοῖς ἐναντίοις μετὰ καρτεροῦ τοῦ συντάγματος, ἐψηφί-
ζετο μὲν ἀξιολογώτατος ὁ ῥηθεὶς Βοτανειάτης ὡς διαφέρων τῶν
ἄλλων ὅσον ἀστέρων ἥλιος, ὁ δὲ φθόνος καὶ ἡ ἄδικος κρίσις ἀνε-
25 βάλετο μὲν τότε τὸ δέον, ἕτερον δὲ συγγενέα τούτου ἀντεψηφί-
σατο δι' αἰτίας ἴσως ἀπορρήτους ἀνθρώποις, οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ
κρίματα. Ἐδόκει μὲν γὰρ ἡ τοσαύτη τῶν ἐθνῶν | ἔπαρσις καὶ E 311^r
κατακοπή τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους τελούντων ὀργῇ κατὰ τῶν αἰρε-
τικῶν, || οἱ τὴν Ἰβηρίαν καὶ Μεσοποταμίαν καὶ ἄχρι Λυκανδοῦ

26/27 οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα: v. supra p. 15,27

2 τῶν ὄλων ὁμοῦ E: ὁμοῦ ὄλων ὁμοῦ C ὄλων ὁμοῦ conī. Bekker 24 ἀστέρων CE: ἀστέγων C^{ac}
28 Ῥωμαίους prop. Bekker (cf. Skyl. Cont. 140,26): Ῥωμαίους CE Ῥωμαίων tacite Bekker 29
Λυκανδοῦ tacite Bekker: λικανδοῦ CE

καὶ Μελιτηνῆς καὶ τὴν παρακειμένην οἰκοῦσιν Ἀρμενίαν καὶ οἱ
τὴν ἰουδαϊκὴν τοῦ Νεστορίου καὶ τὴν τῶν Ἀκεφάλων θρησκευ-
ουσιν αἴρεσιν· καὶ γὰρ πλήθουσιν <αἶδε> αἱ χώραι τῆς τοιαύτης
κακοδοξίας. Ἐπὶ δὲ καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἦψατο τὸ δεινόν, εἰς
5 ἀμηχανίαν ἦσαν πάντες οἱ τὰ Ῥωμαίων θρησκευόντες.
Ὅμως δ' οὖν ἀνίσταται τις τῶν εὐπατριδῶν, Ῥωμανὸς βε-
στάρχης, ᾧ τὸ ἐπὶ κλην Διογένης. Οὗτος γὰρ καὶ πρότερον μὲν
ὄρων ἐκ τῆς τῶν κρατούντων αἰτίας καὶ τῶν ἐκεῖθεν ὑστερημά-
των ἀναπληρούμενα τῶν ἐχθρῶν τὰ θελήματα καὶ μεγάλους γι-
10 νομένους ταῖς μικρολογίαις τῶν Ῥωμαίων, ἐποτνιαῖτο καὶ
ἡσχαλλε καὶ ἀποστασίαν μὲν ὠδινεν, οὐκ ἔρωτι μὲν, ὡς διεβε-
βαιοῦτο ὕστερον, καὶ ἀπολαύσει τῶν ἐξαιρέτων αὐτῆς, ἀλλ' ὡς
τὰς τύχας ἀνορθῶσαι τῶν ἤδη πεσόντων Ῥωμαίων, ὅτι μὴ κατὰ
λόγον εἶχε τὰ πράγματα. Ἐμπιστευθεὶς οὖν ἐπὶ τέλει τοῦ βασι-
15 λέως τοῦ Δούκα τὴν τῆς Σαρδικῆς ἀρχὴν ἐβουλεύσατο τοὺς Σαυ-
ρομάτας προσλαβέσθαι συνεργοὺς εἰς τὸ μελετώμενον καὶ εἰς
προὔπτον αὐτὸ ἀγαγεῖν. Ἐπεὶ θοντο γὰρ ἐκεῖνοι τῷ ἀνδρὶ τούτῳ
διὰ τὸ ἐκ τῆς ἀγχιθύρου στρατηγίας προεπιγινώσκεισθαι τούτον
αὐτοῖς, ὁπότε τῶν περὶ τὸν Ἴστρον ἄρχων πόλεων τούτοις
20 ἀντεπολέμησε καὶ | πεσεῖν ἐκινδύνευσε, εἰ μὴ ἐξείλετο τοῦτον C 186^v, E 311^v
ἀκαταγωνίστῳ ῥύμη καὶ ῥώμη Νικηφόρος μάγιστρος ὁ Βοτανει-
άτης· τοῦτο γὰρ ἐγὼ || διὰ χειλέων τοῦ Διογένους ὁμολογούμενον
ἐπιθύμη. Γενομένων δὲ γραμμάτων πρὸς ἐκείνους ἐφ' ᾧ τελε-
σθῆναι καὶ τὰς συνθήκας δι' ὄρκου, τῶν συμβούλων αὐτοῦ τις, τὸ
25 γένος Ἀρμένιος, ὃς καὶ πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸν μειζόνως ἠρέθισεν,
ἐπεβουλεύσατο τούτῳ καὶ συμπίσας ἀποστεῖλαι τοὺς ἀμφ' αὐτὸν
μηνυτὰς τῶν βεβουλευμένων πρὸς σύμπνοιαν ἄξοντας τῶν τε
στρατηγούντων καὶ τῶν ὑπηκόων τινάς, ὡς εἶδεν αὐτὸν ἐψιλω-
μένον χειρός, κατεῖπεν αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐγχωρίοις ὡς εἶη μεμελε-

1 τὴν παρακειμένην scripsi (cf. Skyl. Cont. 141,3): τῶν παρακειμένων CE Ἀρμενίαν
scripsi (cf. Skyl. Cont. 141,3): ἀρμένιοι CE οἱ scripsi: οἱ CE 2 θρησκευοῦσιν scripsi (cf.
Skyl. Cont. 141,4): θρησκευόντες CE post θρησκευόντες spatium vacuum in C 3 <αἶδε>
addidi (cf. Skyl. Cont. 141,4) 11 μὲν¹ seclusit Martin μὲν²: μὲν βασιλείας prop. Bekker
12 ἐξαιρέτων E et conī. Rosenstein: ἐξαιρέτως C 13 ἀνορθῶσαι tacite Bekker: ἀνορθῶσαι CE
25 αὐτὸ E 27 ἄξοντας E et scripsit Bekker: ἄξοντες C

τηκῶς ἀποστασίαν, μᾶλλον δὲ προδοσίαν αὐτῶν εἰς τοὺς Σαυρομάτας. Καὶ πρὸς θυμὸν διερεθίσας αὐτοὺς ἐπιτίθεται τούτῳ ἀθρόον καὶ μόνον εὐρηκῶς συλλαμβάνει καὶ εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἄγει δεσμώτην δίκας τοῦ τολμήματος δώσοντα. Κριθεὶς
 5 τοῖνυν παρὰ τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου βουλῆς τῷ τῶν ἐπιβούλων νόμῳ ἕλω καὶ κατεψηφίσθη θανεῖν, μὴ ἀντερίσας ἢ ἀντιθέσεις πλασάμενος ἢ τὴν κατηγορίαν ἀπαρνησάμενος, ἀλλ' αὐτέλεγκτος ἐκ τῆς ὁμολογίας γενόμενος. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς τῶν δικασάντων μέρος ὑπῆρχον, ἴσασιν οἱ πολλοί. Διὸ καὶ ὑπερορία
 10 ἀπεστάλη πρὸς νῆσον, πᾶσιν ἀνίαν ἐνθέμενος ὅσοι τῆς αὐτοῦ νεότητος ἢ καὶ γενναιότητος ἐν πείρᾳ καθίσταντο. Οἱ δ' ἀγνοοῦντες αὐτὸν ἐκ τῶν εἰδότην <ταύτην> παραλαμβάνοντες ὑπῆρχον ἐξ ἀκοῆς ἔρασταί· καὶ διὰ τοῦτο δι' εὐχῆς ἦν τοῖς ὄλοις ἀνώτερον γενέσθαι τὸν ἄνδρα | κολαστηρίων καὶ χαρισθῆναι τῇ || Ῥωμαίων C 312'
 15 ἀρχῇ. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνδρὸς οὐ φιλαυτίας ἀλλὰ φιλαδελφίας καὶ φιλευσεβείας ὅλος ἦν, ὡς προέφαμεν, περιαλοῦντος τῆς τῶν ὀρθοδόξων κακοπαθείας, ἐνηργήθη λοιπὸν τοῖς εὐχομένοις τὰ τῆς εὐχῆς· καὶ παραστάντος αὐτοῦ τῷ βασιλικῷ βήματι περιέσχεν ἔλεος ἄσχετος τὴν αὐγούσταν καὶ σταλαγμοὶ δακρύων τῶν
 20 βλεφάρων ταύτης ἐξέπεσον. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ οὐ μόνον τοῖς ἄλλοις πλεονεκτήμασι προτερῶν, ἀλλὰ καὶ θεαθῆναι παντάπασιν ἡδιστος, ἐπιμήκης τε καὶ στέρνων καὶ νώτων ἐν καλῷ καθορώμενος καὶ εὐγενές τι πνέων ὡς ἀληθῶς καὶ διογενές εὐόφθαλμός τε, εἴπερ τις ἄλλος, καὶ κάλλος ἀποστίλβων τοῖς ὀφθαλμοῖς, μήτ' ἀκριβὲς τὸ
 25 λευκὸν μήτε τὸ μέλαν ἀποσώζων ἀλλ' ὥσπερ συγκεκρασμένα τῇ δημιουργίᾳ ὡσαύτως τῇ φύσει καὶ συγκεκραμένος τῷ ἐρυθήματι,

4 τολμήματος E κριθεὶς E et scripsit Bekker: καὶ θεὶς C 8 αὐτέλεγκτος tacite Bekker: αὐτέλεκτος C αὐτόλεγκτος E 11 ἐν πείρᾳ C: ἐμπεύρα E 12 <ταύτην> addidi (cf. Skyl. Cont. 122,8) 19 ἔλεος ἄσχετος (cf. supra p. 53,12) E: ἔλεος ἄσχετος C ἔλεος ἄσχετον con. Bekker 25 μέλαν con. Brunet de Presle: μέλλαν C μέλλον E 25/26 ἀλλ' ὥσπερ συγκεκρασμένα τῇ δημιουργίᾳ ὡσαύτως τῇ φύσει καὶ συγκεκραμένος τῷ ἐρυθήματι scripsi (v. supra p. LXXV/LXXVI): ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ συγκεκρασμί (συγκεκρασμένος E) τῇ δημιουργίᾳ τῇ φύ (φύσει E) καὶ συγκεκραμί (συγκεκρασμένος E) τῷ ἐρυθήματι C ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ συγκεκρασμένον (post συγκεκρασμένον lacunam indicavit) τῇ δημιουργίᾳ τῇ φύσει καὶ συγκεκραμένον τῷ ἐρυθήματι Bekker ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ τῇ δημιουργίᾳ τῇ φύσει (an τῆς φύσεως?) κατ' ἴσον συγκεκραμένα τῷ ἐρυθήματι prp. Pertusi ὡσαύτως ἀλλ' ὥσπερ συγκεκρασμένος τῇ δημιουργίᾳ τῆς φύσεως καὶ συγκεκραμένος τῷ ἐρυθήματι con. Polemis

κάν τούτοις ἅπασι τὴν γλυκύτητα περιθέουσιν ἔχων καὶ ἄξιον εἶδος κατὰ τὸν κωμικὸν τυραννίδος ἐπιδεικνύμενος. Ὡς οὖν καὶ ἡ ἐστῶσα γερουσία συνέπαθεν, εὐθύς ἐπηκολούθησεν ἡ συμπάθεια· καὶ περιωθεὶς τοῦ κινδύνου καὶ βασιλικῶν ἀξιώσεων ἔτυχε καὶ
 5 ἀπολυθεὶς παρὰ πάντων ἠσπάζετό τε καὶ εὐφημεῖτο καὶ ἔργον εὐχῆς γενέσθαι κατήκουε καὶ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν ἰδίαν ἐνόμιζεν ἕκαστος. Ἐξίῳν οὖν εἰς τὴν Καππαδοκῶν, ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως ἔσχηκε, πάλιν μεταπεμφθεὶς εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσελήλυθε κἀν τοῖς γενεθλίοις τοῦ Χριστοῦ | μάγιστρος καὶ στρα- E 312'
 10 τηλάτης || ἀνεδείχθη παρὰ τῆς βασιλίδος προελθούσης βασιλικῶς μετὰ τῶν ἰδίων παιδῶν, ὡς ἔθος τοῖς βασιλεῦσιν, εἰς τὸν μέγιστον σηκὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Ἀνάγκης δὲ πολλῆς καὶ συγχύσεως ἐκ τῆς τῶν ἄλλοφύλων ἐθνῶν ἀπηνεστάτης | ἐπιδρομῆς τὴν Ῥωμαίων συμπεριζούσης (καὶ C 187'
 15 γὰρ τὰ μὲν ἐν τοῖς νοτίοις μέρεσιν, ὅσα πρὸς Ἀντιόχειαν καὶ Κιλικίαν, ταῖς προειρημέναις ἐκδρομαῖς ἀπειρηκότα ἐν ἐσχάτοις ἦσαν κινδύνοις, ἐν δὲ τοῖς βορειοτέροις αὐτὸς ὁ σουλτάνος πανστρατιᾶ ἐξελήλυθε δυνάμεις ἄγων ἀνυποίστους καὶ τοῖς ὀρίοις ἐν τῷ φθινοπώρῳ τῶν Ῥωμαίων προσήνωτο, βουλόμενος πα-
 20 ραχειμάσαι ἐκεῖσε καὶ ἀρχομένου τοῦ ἔαρος προσεχῶς προσβαλεῖν καὶ ἄρδην ἀνατρέψαι τὰ Ῥωμαίων καὶ καθελεῖν), ἐσκέπτετο ἡ αὐγούστα καὶ ὅσοι τῆς πρώτης ἦσαν βουλῆς, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ὁ πατριάρχης, πῶς καὶ τίνα τρόπον τοσοῦτον δεινὸν ἀποτρέψαιεν. Καὶ συνέδοξε τὴν ὑπὲρ τῶν ὄλων κρατῆσαι πρόνοιαν καὶ
 25 τῆς ἰδικῆς καὶ ἐπιθανατίου παραγγελίας τὸ κοινῇ συμφέρον ἐπικῶς προτιμήσασθαι, ὅτι μὴ τὰ ἰδικὰ σύμφωνα τὰ πρὸς δημο-

9 d. 25 mens. Dec. a. 1067

1/2 ἄξιον εἶδος... ἐπιδεικνύμενος; Eur., fragm. 15; Xen. Anab., 1,9,1 et al.

6 κατήκουσε C 10 ἀπεδείχθη E 15 ἐν E et Bekker: om. C 19 φθινοπώρῳ E 21 ἐσκέπτετο C^o: ἐσκήπτετο E 22 αὐτοῖς C: αὐτῇ E 25 ἰδικῆς CE: εἰδικῆς tacite Bekker 26 ἰδικὰ CE: εἰδικὰ tacite Bekker

σίαν συντέλειαν ἀφορῶντα περιτρέπειν δεδύνηται. Τὸ γὰρ μὴ γίνεσθαι βασιλέα διὰ τὸν τῆς μίξεως ζῆλον κοινὴ συμφορὰ καὶ καθαίρεισι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐγινώσκετο. Δόξαν οὖν οὕτω κεκράτηκεν ἢ τοιαύτη γνώμη, καὶ βασιλέα μὲν ὁ καιρὸς ἐδεῖτο ἐξάπαντος, εἰ μέλλοι τὰ Ῥωμαίων μὴ ἀπολέσθαι δι' ὄλου, || ὁ δὲ τοῦ καιροῦ | καὶ τῆς ἀξίας ταύτης ἐπάξιος ἐζυγομαχεῖτο, τοῦ Βοτα- E 313^r
 νειάτου ἀποδήμου τυγχάνοντος εἰς τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀρχὴν, ἕως εἰς νοῦν τινος τῶν τοῦ βουλευτηρίου προῖσταμένων ὁ Διογένης ἀφίκετο. Μᾶλλον δὲ πρὸ αὐτοῦ ἢ αὐγούστα τοῦτον ὡς
 10 αὐτίκα παρόντα καὶ γυναικὸς ἀμοιροῦντα προέκρινεν. Ἐπὶ δ' οὗτος ἐρρήθη, πάντες αὐτῷ τὴν ἀξίαν, φόβῳ τοῦ μὴ φανῆναι ἀλλότριον, ὅσοι τῇ δεσποίνῃ προσήγγιζον, ἐχειροτόνουν. Διὸ καὶ πρῶτην ἄγοντος τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς τῆς ζ' ἰνδικτιῶνος, ὁπότε τῶν χειμερινῶν τροπῶν ὁ ἥλιος μεθιστάμενος τὴν οἰκουμένην
 15 φρυκτωρεῖν καὶ θάλπειν ἐπέιγεται καὶ ἀρχὴν εὐκαιρον τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χειμῶνος ἐπεξεργάζεται καὶ ἠνίκα ἢ μνήμη τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως καὶ θύτου ἀγίου Βασιλείου, ὃν καὶ αὐτὸν ἢ Καππαδοκῶν ἤνεγκε φωστῆρα τῆς Ἐκκλησίας διαφανέστατον, ἐορτάζεται, βασιλεὺς αὐτοκράτωρ ὀρθριώτερον
 20 οὗτος ἀναγορεύεται νυκτὸς ἀνιῶν εἰς τὸ Καπιτώλιον διὰ τῆς δεσποίνης ἐν ὄπλοις καὶ λαθῶν τοὺς τῆς βασιλίδος υἱεῖς.

Καὶ ὡς τὰ πράγματα ἔδειξαν, οὐ πάνυ μάτην ἠλπίκασιν οἱ πολλοί. Τῶν γὰρ Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων ἐπιλαβόμενος οὗτος, οὐκ ἔλαττον τῶν ἐν ποσὶ πολιτικῶν πραγμάτων, τῆς στρατιωτικῆς
 25 εὐταξίας ἐφρόντισε καὶ συστάσεως, κἂν ὅ,τι μάλιστα προγόνους εἶχε περὶ αὐτὸν καὶ συνέδρους, εἶπεῖν δὲ δεῖ καὶ ἐφένδρους, καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν τούτων πατράδελφον || Ἰωάννην τὸν καίσαρα. Ἦρξατο γὰρ αὐτίκα ἐν αὐτοῖς τοῖς πολιτικοῖς διατάγμασι καὶ τῶν παρατυχόντων στρατιωτῶν τοῖς ἐπισημοτέροις συνομιλεῖν καὶ

13 d. 1 mens. Jan. a. 1068

4 ἐξ ἄπαντος tacite Bekker 5 μέλλοι E et tacite Bekker: μέλοι C 8 προῖσταμένων tacite Bekker: προῖσταμένου CE 10 ἀμ[οιρ]οῦντα E ἐπ' ἂν E 13 Ἰανουαρίου scripsit Martin: Ἰανουαρίου CE 25 προγόνους CE: προγονοὺς tacite Bekker 27 τούτου^{ων} C

περὶ πολεμικῶν ἀγῶνων βου|λεύεσθαι καὶ πρεσβευτὰς ἐτοιμά- E 313^v
 ζειν καὶ πανταχόθεν τοῖς ἐναντίοις διακωλύειν τὰς προσβολάς. Διὰ ταῦτά τοι καὶ χρόνος οὐτὶ συχνὸς κατέσχε τοῦτον εἰς τὰ βασιλεία, ἀλλὰ μετὰ διττὴν σεληναίαν περίοδον ἢ τῆς ἐφάας τοῦτον
 5 ἐδέξατο Προποντίς καὶ τὸ παράσημον τῆς βασιλικῆς σκηνηῆς πᾶσιν ὁμοῦ παρεστήσατο τὴν βασιλέως πρὸς τὴν ἐψῶν ἐκστρατείαν καὶ ἀποφοίτησιν· καὶ ὁ ζῆλος τῆς ἐκδικίας νενίκηκε τὴν κατὰ τὴν βασιλίδαν τρυφήν τε καὶ θυμηδίαν καὶ τὸ κατὰ τὰς προόδους μέχρις οὐρανοῦ φθάζον κλέος καὶ πόνους τούτων ἀντικα-
 10 ταλλάξασθαι τὸν κρατοῦντα παρέπεισεν. Ὁ καὶ πάντας κατέπληξε, συμβαλόντας ὅτι τὸ διατάξασθαι μόνον τὴν τῆς ἐκστρατείας παρασκευὴν καὶ ἀποσκευὴν οὐδὲ τριῶν ὄλων διάστημα μηνῶν ἐξαρκεῖ. Ὁ δὲ νεοπαγῆς γεγονῶς τὰ τε ἄλλα καταστησάμενος ἦν καὶ πρὸς τῇ ἀποσκευῇ καὶ στρατιωτικὸν ἐκ τῆς
 15 ἐσπέρας καὶ τῆς τῶν Καππαδοκῶν φθάσας προσυνη|λέξατο καὶ C 187^v
 Σκύθας συνεκαλέσατο καὶ πρὸ τῆς τούτων ἐπιδημίας μετὰ τῶν ἐν τῇ βασιλείῳ μόνων ἀυλῆ τῆς ὁδοῦ σπουδαίως ἐφήψατο. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα συγγράφων τῶν ἐκ προκρίσεως αὐτῷ συνεπομένων ἐτύγχανον καὶ τὰς τοῦ στρατοῦ διευθετῶν ὑποθέσεις || ἐν
 20 κρίσει, πάντως ἂν οὐκ ἐξ ἀκοῆς ἀλλ' ἐξ αὐτοπτίας τὰ καθεξῆς παραδώσει διὰ γραφῆς τοῖς μετέπειτα.

Εἶχε μὲν οὖν τὸν βασιλέα ἢ τῶν Βιθυνῶν ἐπαρχία καὶ μετ' αὐτὴν Φρυγία, τὸ θέμα λέγω τῶν Ἀνατολικῶν. Καὶ συνήγοντο ἐκ διαταγμάτων προσφοιτησάντων οἱ τῶν ταγμάτων ἐξάρχοντες
 25 καὶ ὅσοι τὴν τάξιν ἀνεπλήρουν ἐκάστου τάγματος. Καὶ ἦν ἰδεῖν E 314^r
 τοὺς διαβοήτους λόχους καὶ λοχαγοὺς ἐξ ὀλίγων συγκειμένους ἀνδρῶν, καὶ τούτων συγκεκυφότων τῇ πενία καὶ πανοπλίας ἐστερημένων καὶ ἵππου πολεμικῆς· ἐκ πλείονος γὰρ παραμεληθέντες ἄτε μὴδὲ βασιλέως στρατευσαμένου διὰ πολλῶν ἐνι-

6 βασιλέως E: βασιλίδ' C βασιλίδα con. Bekker 8 τροφήν E 9 καὶ seclisit Martin 11 post ὅτι Bekker add. εἰς 15 προσελέξατο E 17 τῇ C: τῷ E 19 ἐτύγχανον E: ἐτύγχα C ἐτύγχανεν con. Bekker 20 αὐτοπτίας tacite Bekker: αὐτοπτ' C αὐτοπτ' E 22 τὸν om. C 24 προφοιτησάντων con. Polemis 25 ἀνεπλήρουν E 26 λόχους καὶ λοχαγοὺς CE: καὶ λοχαγοὺς seclisit Bekker (sed cf. infra p. 85, 4/5; et 89,3; Michel Italikos, Lettres et Discours, ed. P. Gautier, Paris 1972, p. 182,20: ὄχητο βασιλεὺς ἐκ μέσου λόχων καὶ λοχαγῶν)

αυτῶν περὶ τὴν ἑώραν, καὶ τὸν ἀφωρισμένον ὀψωνιασμὸν μὴ ἀπει-
ληφότες καὶ κατὰ μικρὸν τοῖς ἐναντίοις ἐκ τῆς ἀπαρασκευάστου
προσβολῆς καὶ λυπρᾶς καταβαλλόμενοι καὶ τρεπόμενοι. Οὕτως εἰς
ἐσχάτην ταλαιπωρίαν συνελαθέντες δειλοὶ καὶ ἀνάγκιδες καὶ πρὸς
5 οὐδὲν γενναῖον χρησιμεύοντες κατεφαίνοντο, ὡς καὶ αὐτὰς τὰς
σημαίας μονονουχὶ σιωπηρῶς ἀποφθέγγεσθαι ταῦτα, πιναρὰς
ὄρωμένες ὥσπερ ἀπὸ καπνοῦ καὶ ὀπαδοῦς ἐφεπομένους ἐχούσας
εὐαριθμήτους καὶ πενιχρούς. <Ταῦτα> πολλὴν ἀθυμίαν προσῆγον
ἀναλογιζομένοις ὅθεν καὶ τίνα τρόπον εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελεύ-
10 σονται καὶ τὴν προτέραν ἀξίαν τὸ στρατιωτικόν, καὶ διὰ πόσου τοῦ
χρόνου ἀνακαλέσοιτο, τῶν μὲν ὑπολελειμμένων τοῖς τάγμασιν
ὀλίγων ὄντων καὶ ἀπορουμένων τοῖς ὅπλοις καὶ τοῖς ἐκ τῶν
ἵππων κινήμασι, ἢ τῆς δὲ νεολαίας ἀπειροπολέμου καθεστηκυίας
καὶ τοῦ πολέμου μαχιμωτάτους καὶ τῶν πολεμικῶν κινδύνων ἐθά-
15 δας τοὺς ἀντιτεταγμένους καὶ ἀντιβαίνοντας ἐχούσης.

Ἄλλὰ τὸν βασιλέα τὸ τοιοῦτον συγκύρημα οὐ κατέπληξε-
τούναντίον δὲ μᾶλλον τοὺς ἐναντίους ἢ ἀθρόα τούτου ὀρμὴ τε
καὶ ἔφοδος, οἰηθέντας, ὥσπερ ὕστερον | μεμαθήκαμεν, ὅτι κιν- E 314^v
δύνων οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐδένα λόγον πεποίηται, ἀλλ' Ἄρεός
ἔστι φοιτητῆς καὶ καινοποιήσει τὰ Ῥωμαίων καὶ ἀντισηκώσει
τοῖς ἐχθροῖς τὰ ἐπίχειρα. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ μὲν σουλτάνος ὀπι-
σθόρμητος γέγονε, μοῖραν δὲ τίνα μεγάλην ἀποτεμόμενος καὶ
ταύτην διχῆ διελὼν εἰς τὴν ἄνω Ἀσίαν στρατοπεδεύειν πεποίη-
ται, τὴν μὲν βορειοτέραν τὴν δὲ περὶ τὰ νότια θέμενος. Ὁ δὲ βα-
25 σιλεὺς κατάλογον στρατιωτικὸν ποιησάμενος καὶ ἐκ πάσης
χώρας καὶ πόλεως νεότητα συλλεξάμενος καὶ ἀξιώμασι καὶ δώ-
ροις ἀναθαρρήσαι πεποικῶς καὶ δι' ὀλίγου τὸν ἀριθμὸν τῶν
ταγμάτων ἀναπληρώσας καὶ λοχαγοὺς τοὺς ἀρίστους ἐκάστῳ
τούτων ἐπιμελῶς προστησάμενος, συμμίξας δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς
30 ἐσπέρας ἐλθοῦσιν, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ στρατιὰν ἀξιόμαχον κατε-
πράξατο καὶ μετὰ τοσαύτης δυνάμεως ἐπὶ Πέρσας ἐπιστατικώτε-

5 ὡς καὶ E: post ὡς C add. δέ (sed cf. Skyl. Cont. 125,19) ὥστε prop. Bekker et Röckl 7
ὄρωμένους E 8 <ταῦτα> addidi (cf. Skyl. Cont. 125,21) 14 μαχιμωτάτους prop. Bekker: μα-
χιμώτ^τ C μαχιμωτ^α E μαχιμώτατα conit. Bekker ἐνθάδας E 29 προστησάμενος C: προϊ-
στάμενος E

ρον ἤλαυνεν. Ὡς δὲ τὸ βορειότερον στρατόπεδον τῶν Περσῶν,
ἐκδρομὴν τίνα πρότερον φαντάσαν, δόξαν ὑποχωρήσεως ἐκ τῆς
τοῦ βασιλέως προόδου ἢ παρέσχετο, ἔγνω λοιπὸν ὁ Διογένης τοῖς
νοτίοις ἐπεισεσεῖν, οἳ τὰ περὶ τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ Κιλικίαν
5 καὶ αὐτὴν Ἀντιόχειαν καταλιζόντες ἦσαν. Καὶ διὰ ταῦτα κατα- C 188^r
λιπὼν τὸ εὐθὺ Σεβαστείας | καὶ Κολωνείας φέρεσθαι, τῷ τοῦ Λυ-
κανδοῦ ἐπεχωρίασε θέματι διατρίψαι τὸν θερινὸν καιρὸν ἐν
αὐτῇ διανοηθεὶς κἂν τῷ φθινοπώρῳ τοῖς συριακοῖς μέρεσι προσ-
βαλεῖν, ὅποτε τὸ πολὺ τῆς φλογὸς ἐκ τῆς ἀποστάσεως ὁ ἥλιος
10 ἀποτίθεται, ἵνα μὴ τῷ ἀσυνήθει τοῦ καύσωνος διαλωβηθῆ τὸ E 315^r
στρατόπεδον καὶ νόσοις ἀλώσιμον γένηται.

Ἐν τοσοῦτῳ δὲ χρονίζοντος τούτου λάθρα προσβαλόντες οἱ
Πέρσαι, Τούρκους δὲ τούτους νυνὶ ὁ λόγος οἶδε καλεῖν, τὴν Νεο-
καισάρειαν ἐξ ἀπροόπτου τῆς ἐπιδρομῆς καταστρέφουσι καὶ
15 πολλῶν σωμάτων καὶ χρημάτων ἐν τῷ ἀσφαλεῖ κυριεύσαντες
παλινωδίαν ἦσαν, βάρος λαφυραγωγίας οὐκ ἐλάχιστον ἐπαγό-
μενοι. Ἐλθὼν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τὸν βασιλέα πολλὴν αὐτῷ
καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ταραχὴν ἐνεποίησε, διασκοποῦσι τὴν τε τῶν
ἐναντιῶν μηχανὴν καὶ ἦν ὑπέστησαν ἀπάτην καὶ τὸν ἐκ πολ-
20 λῶν μῶμον, ὅτι τοῦ βασιλέως ἐκστρατευομένου τυγχάνοντος
οὐδὲν ἦττον οἱ πολέμιοι τὰ ἑαυτῶν διεπράξαντο μὴ δυνηθέντος
τοῦ κρατοῦντος ἀμύνασθαι. Ἀμέλει τοι καὶ ταχὺ τὰς δυνάμεις
ἀνειληφῶς δι' ἀτραπῶν ἀβάτων καὶ δυσβάτων ἀπὸ ῥυτῆρος κα-
τότιν ἤλαυνε. Καὶ πλησιάσας τῇ τῶν Σεβαστηνῶν μητροπόλει
25 τὴν μὲν στρατιωτικὴν ἀποσκευὴν καὶ τὸ πεζὸν ἅπαν εὐθὺ τοῦ
ἄστεος ἀπιέναι διεκελεύσατο ἢ μετὰ τοῦ συνόντος αὐτῷ προγό-
νου, τοῦ Ἀνδρονίκου, ὃν αὐτὸς βασιλέα χειροτονήσας ὡς ἐνέχυ-

16 παλινωδίαν ἦσαν: Suda Π 100; CPG Mant. prov. Π 47; Karathanasis 46 et al.

2 ὑποχωρήσεως scripsit Martin (cf. Skyl. Cont. 126,18): ὑποχωρ^η C ὑπεχώρ^η E ὑποχωρήσαι
conit. Bekker 6 Λυκανδοῦ tacite Bekker: Λικανδοῦ CE 8 κἂν E συριακῆς E 9 ὅποτε E:
ὀπό^τ C ὀπόταν conit. Bekker 10 διαλωβηθῆ C: διαβληθῆ E 13 Τούρκους E et tacite Bekker:
τούτους C 19 τὸν E: τῶν C^{ac} 20 ἐκστρατευομένου E 26 αὐτῷ prop. Bekker (cf. Skyl. Cont.
127,6/7): αὐτοῦ CE προγόνου prop. Pertusi (cf. supra p. 80,25): προγονοῦ CE

ρον ἢ συστράτηγον εἶχεν ἢ τόπον ἀντισηκώσοντα τούτου, εἴ πη
 πολλάκις παρήκων καὶ ὀπλίτης ἐπιτιθέμενος τοῖς ἐχθροῖς και-
 ρίαν ὡς ἄνθρωπος δέξοιτο. Αὐτὸς δὲ μετὰ πάσης τῆς ἵππου κα-
 τεδίδωκεν ὀπίσω τῶν ἐναντίων καὶ διὰ πολλῶν ὑψηλοτάτων
 5 βουνῶν τῶν τῆς Τεφρικῆς διερχόμενος καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπι-
 τεθῆναι κατὰ τὸ ἐγκάρσιον ἐπειγόμενος, οὕτω τὸν στρατὸν κα-
 τειργάσατο | ὡς, καίτοι τῶν ἐχθρῶν ἔγγιστα τυχανόντων καὶ E 315^v
 θεαθέντων αὐτοῖς, μὴ δύνασθαι τοῖς περὶ αὐτὸν ταχυδρομησαί
 διὰ τῶν ἵππων καὶ μνήμης ἄξιον κατόρθωμα διαπράξασθαι.
 10 Ὅμως μέντοι τῷ ἀδοκῆτῳ τοῦ πράγματος κατασεισθέντων τῶν
 ἐναντίων καὶ τῇ φήμῃ τῆς τοῦ βασιλέως ἐπιστάσις ἰσχυρῶς
 ἀποναρκησάντων, πολὺς μὲν φόνος τούτων <οὐκ> ἐγένετο
 αὐτίκα νῶτα δεδωκότων καὶ πρὸς φυγὴν ὀρμησάντων. Ὅσοι δὲ
 καὶ ζωγρία ἐάλωσαν οὐδὲν ἀπώναντο τῆς ἰδίας ζωῆς μαχαίρας
 15 ἔργον γενόμενοι. Ἡ μέντοι λεία πᾶσα, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτή-
 νους, ἐλευθερωθεῖσα τὸν βασιλέα καὶ γλώσση καὶ θαύματι ἐπυ-
 φήμησε. Καὶ γὰρ θαυμαστὸν τῷ ὄντι καὶ ἀξιόλογον γέγονεν, ἵνα
 βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀκρατῶς διώκη χωρὶς τῆς οἰκείας ἀποσκευῆς,
 μετὰ μόνου τοῦ ἰδίου ὀπλιτικοῦ, ἐπὶ ὅλας ἡμέρας ὀκτῶ διὰ τόπων
 20 ἀδήλων τε καὶ ἀβάτων, καὶ μὴ ἀποτύχη τῆς ἐπιβολῆς. ||
 Ὑποστρέψας οὖν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σεβαστηνῶν μητρόπολιν
 πρώτην ἄγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς καὶ διαναπαύσας τὸν
 στρατὸν ἐν μόναις ἡμέραις τρισίν, ἄρας ἐκεῖθεν τῆς πρὸς Συρίαν
 ἀγούσης εἶχετο καὶ διὰ τῶν τῆς Κουκουσοῦ αὐλώνων καὶ δυσ-
 25 διεξοδεύτων ἀτραπῶν εἰς Γερμανίκειαν καταστάς εἰς τὸ θέμα τὸ
 καλούμενον Τελοῦν παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις εἰσβάλλει, πρότερον
 οὐκ ὀλίγην ἀποτεμόμενος φάλαγγα στρατιωτικὴν μετὰ συντα-

22 d. 1 mens. Oct. a. 1068

14 ζωγρία ἐάλωσαν: v. supra p. 28,11

1 εἴ C: δ E 5 ἐπιτεθῆναι E et tacite Bekker: ἐπιτεθεῖναι C 7 καίτοι C: καί τι E 12 ἐπι-
 ναρκησάντων C <οὐκ> addidi (cf. Skyl. Cont. 127,14 et v. supra, p. LXXIV) 14 ζωγρία scripsi:
 ζωγρία CE 16 ἐπεφήμησε E 18 διώκη E et tacite Bekker: διώκει C 24 τῆς C (cf. Skyl. Cont.
 127,21): τοῦ E

γματάρχου καὶ εἰς Μελιτηνὴν ἐκπέμψας ἐπὶ φυλακῇ τῶν τῆς
 ἐφ᾽ αὐτῶν θεμάτων καὶ ἀντιπτώσει τῶν ἐκεῖσε τότε προσεφεδρευόντων
 ἐχθρῶν, ὧν ἦρχεν ἀνὴρ πανοῦργος καὶ μάχιμος ὀνόματι | Αὐσι- E 316^r
 νάλιος· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ βασιλεὺς | μετὰ τῶν ἄλλων λόχων C 188^v
 5 καὶ λοχαγῶν καὶ τοὺς ἅπαντας Φράγγους, ἄνδρας αἰμοχαρεῖς καὶ
 πολεμικούς, τῷ στρατηγῷ τουτωῖ παραδέδωκεν, ἐφ' ᾧ καὶ δι'
 ἀδραῖς δυνάμεως περιγίνεσθαι τοῦ πολέμου ἐν οἷς ἐκείνῳ ποτὲ
 πόλεμος ἀλλόφυλος ἐπιγένοιτο. Ἄλλ' οὗτος οὐκ εὐθαρσῶς εἰσ-
 ἀπαξ καὶ ἀφιλοτίμως χρησάμενος τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι,
 10 μικροῦ τῷ βασιλεῖ διπλοῦν πόλεμον, ὑστερουμένῳ τοιαύτης
 στρατιᾶς μαχιμωτάτης, ἀνθ' ἀπλοῦ προεξένησε. Πολλάκις γὰρ
 προκαλουμένων αὐτὸν τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὴ ἐπαΐοντος ἐξιέναι
 τοῦ ἄστεος τῆς Μελιτηνῆς καίτοι τῶν στρατιωτῶν προθυμουμέ-
 νων αὐτοῖς ἀντεπεξελεθεῖν, ὡς εἶδον ἐκεῖνοι τὸ γλίσχρον αὐτοῦ
 15 καὶ περιδεῆς καὶ ἀπόλεμον, διὰ τόπων ἀδήλων βαδίσαντες τῆς
 βασιλικῆς στρατιᾶς μίρα τινὶ δι' || ἀγορὰν σιτίων ἐξιούση προσ-
 ἔβαλον· καὶ εἰ μὴ ταχὺ διαναστὰς ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς φήμης
 ὤρμησε κατ' αὐτῶν κἀκεῖνοι μὴ ὑποστάντες διέφυγον, τάχα ἂν
 ἀπώλετο μέρος στρατιωτῶν οὐκ εὐκαταφρόνητον. Ἄφ' ὧν εἴ τις
 20 τοῖς στρατηγοῖς ἐπιγράφει ὡς ἐπίπαν ἔχοι τὰ τῶν ἐκβάσεων, εἴτ'
 ἐπὶ τὸ χεῖρον εἴτ' ἐπὶ τὸ κρεῖττον συνάγοιντο, οὐ διαμάρτοι πάν-
 τως τοῦ ὀρθοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς διαγνώσεως.
 Ἄλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτω διασωθεὶς καὶ διασώσας τὸ στρα-
 τόπεδον πρὸ τῆς τοῦ Χάλεπ χώρας πανστρατιᾶ κατεσκήνωσε.
 25 Πρὸ τοῦ καταβῆναι δὲ τοῦ ἵππου, τοὺς τε Σκύθας καὶ τῶν Ῥω-
 μαίων οὐκ ὀλίγους εἰς προνομὴν ἀποστείλας τὴν πολεμίαν E 316^v
 χώραν κατεληίσαστο, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ βοσκημάτων
 δορυάλωτον πλῆθος οὐκ ἐλάχιστον ποιησάμενος. Ἐκεῖθεν δὲ
 προβιβάσας τὴν στρατιὰν προῆει διὰ τῆς πολεμίας καὶ διτταῖς
 30 ἡμέραις ὁμοῦ μεταβαίνων εἰς τοῦμπροσθεν τὰς προνομὰς οὐδὲν

4 καὶ om. C ἄλλων om. C 6 καὶ om. C 7 περιγίνεσθαι con. Rosenstein: παραγίνεσθαι CE
 8 εἰς ἀπαξ C 13 προθυμουμένων E: προθυμοποιουμένων C 20 ἐπιγράφει con. Pertusi (cf.
 Skyl. Cont. 128,15): ἐπιγράφειν C ἐπεγράφην E ἔχοι CE: θέλοι con. Rosenstein ἐκβάσεων C:
 ἐκ βασιλ^τ E 27 κατεληίσαστο tacite Bekker: κατελήσαντο CE 30 προνομιάς E et scripsit
 Bekker: προνομιάς C

ἤττον ποιούμενος ἦν. Τριταῖος δὲ πρὸς τὴν Ἱεράπολιν ἀφιγμέ-
 νος ἑώρα τοὺς Ἄραβας περιρρέοντας κυκλόσε καὶ παραδεικνύν-
 τας ἐκ φαντασίας τὸν πόλεμον, ἀλλ' εἰς χεῖρας ἔλθειν καὶ
 5 συνάψαι Ῥωμαίοις εὐθαρσεῖς οὐ γέγονασιν, εἰ μὴ πού τινες ἀκρο-
 βολισμοὶ προτρεχόντων τινῶν καὶ τῆς τάξεως προπηδόντων
 ἐπιγεγόνασι. Καὶ προήεσαν οἱ μὲν Ῥωμαῖοι συντεταγμένως κατὰ
 λόχους καὶ φάλαγγας, οἱ δ' Ἄραβες μετὰ καὶ τῶν συνόντων
 αὐτοῖς Τούρκων οὐκ ὀλίγων, ἢ ὧν ἦρχεν ἀνὴρ δραστήριος καὶ
 γένος ἀρχῶν βασιλικὸν ἐκ Περσίδος ὀνόματι Ἀμερτικῆς, μα-
 10 κρόθεν ἐπόμενοι καὶ οἷον δορυφοροῦντες ἢ πρὸς ἐπίδειξιν περι-
 τρέχοντες. Περὶ δὲ δειλὴν ὄψιαν στρατοπεδευσάμενος ὁ βασιλεὺς
 πρὸ τοῦ τῆς Ἱεραπόλεως ἄστεος τάφρον ἐκεῖσε καὶ χάρακα κατὰ
 τὸ εἰθισμένον ἐπήξατο. Οὕτω δὲ τὴν ἀποσκευὴν οἱ Ῥωμαῖοι βε-
 βαίως ταῖς σκηναῖς ἀποθέμενοι μὴδ' ἐγχρονίσαντες ταύταις, ὅσοι
 15 τῆς ὑπηρεσίας ὑπῆρχον καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων συντάξεως, εὐθὺς
 τῆς πόλεως ὥρμησαν. Καὶ ἐπέπερ εὖρον αὐτὴν οὐ πάνυ διὰ τῶν
 ἐντὸς ἀντιμαχομένην (ἔφθησαν γὰρ οἱ Σαρακηνοὶ τῷ φόβῳ τῆς
 βασιλικῆς ἐπιδημίας φυγαδεῖαν ἐλέσθαι πέραν τοῦ Εὐφράτου πο-
 20 ταμοῦ), ἢ ταχὺ βιασάμενοι τὰς πύλας ἐντὸς εἰσεπήδησαν. Καὶ σι-
 τίων μὲν καὶ τῆς ἄλλης διατροφῆς εἰς κόρον μετακομιδὴν
 ἐποιήσαντο, ἀφθονίαν γὰρ τούτων εὖρον ἐκεῖσε, καὶ οἴνου τι
 μέρος καὶ τῶν εὐτελεστάτων εἰδῶν, τῶν δὲ τιμιωτέρων λαφύ-
 ρων ἀπέτυχον, προλαβόντων τῶν πολεμίων καὶ συσκευασαμέ-
 νων αὐτὰ μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ ἀποδρᾶναι.
 25 Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς μεγαλοπόλεως ἐκείνης, ἣτις ἀμαχητὶ
 κρατηθεῖσα πολλὴν εὐμάρειαν δέδωκε τοῖς στρατιώταις πρὸς τὴν
 ἐκεῖσε διαγωγὴν, πλήν τινων πύργων ὑψηλοτάτων, τριῶν ἢ τεσ-
 σάρων, ἔνθα Σαρακηνοὶ ἀνιόντες καὶ τὴν ἄνοδον ὡς στενόπο-
 ρον κατασχόντες ἐφιλονείκησαν ἢ κατὰ τὸ πάτριον αὐτῶν
 30 νόμιμον ἢ τῆς ἰδίας προκινδυνεῦσαι θρησκείας καὶ πόλεως, ἀλλ'
 οὐκ ἠδυνήθησαν μέχρι παντὸς ἀντισχεῖν· διὰ πολλῶν γὰρ μερῶν

2 κυκλόσε tacite Bekker: κύκλοσε CE 5 προστρεχόντων E 6 προῖεσαν E 10
 ἐπιτρέχοντες E 11 δειλὴν E et tacite Bekker: δειλὴν C 12 τῆς om. C ἐκεῖ E 14 ὅσοι E
 et coni. Rosenstein: ὅσαι C 21 τούτων E et tacite Bekker: τούτω C 27 τινων: τριῶν E
 τριῶν om. E

περισχόντες αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τόλμη πολλῇ καὶ ὄπλοις ἐκη-
 βόλοις καὶ συνασπισμῷ καταπλήξαντες δορυκτῆτους αὐτοὺς πε-
 ποιήκασιν. Ἐπὶ δὲ γε τῆς ἀκροπόλεως (ἔστι γὰρ ἐπίπεδος μὲν καὶ
 5 αὐτὴ καὶ τῇ πόλει ὁμόστοιχος, τείχεσι δὲ ὑψηλοτάτοις ἄγαν καὶ
 πύργοις ἀερίοις πεπυκνωμένη καὶ οἷον ἀνάλωτος), οὐ τοιαύτην
 εὖρον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν εὐκολίαν· ἐκεῖσε γὰρ εἰσιὸν Σαρακηνῶν
 οὐκ εὐαριθμητὸν πλῆθος ἐρρωμένως ἡμύνατο. Οὐ μὴν μέχρι
 πολλοῦ τὴν φυλακὴν τῆς ἄκρας τηρεῖν ἠδυνήθησαν· κυκλόσε
 γὰρ ὁ βασιλεὺς ὄπλοις καὶ μηχαναῖς αὐτοὺς κατατεῖνας καὶ πε-
 10 τροβόλοις ὄργανοις καὶ τόξοις ὡς νιφάσι κατακοντίσας καὶ χῶ-
 μασι τὴν ἄλωσιν ἢ ἐκ πολιορκίας ἐπιδειξάμενος ὑποσπόνδους E 317'
 πεποίηκε. Πρεσβεύσαντες γὰρ καὶ συγγνώμης τυχεῖν αἰτήσάμενοι
 καὶ λύτρον τὴν ἱκετηρίαν αὐτῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ
 τῆς λοιπῆς οὐσίας προθέμενοι τὸν βασιλέα κατεδυσώπησαν καὶ
 15 τῶν κατὰ σκοπὸν οὐ διήμαρτον. Κυριεύσαντες δὲ καὶ τῆς ἀκροπό-
 λεως οἱ Ῥωμαῖοι, μεσιτεύοντες τοῖς πράγμασιν ἀνδρὸς Ἀσσυρίου
 μὲν τὸ γένος, γέννημα τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας τυγχάνοντος,
 ἄκρως δ' ἐξησκημένου τὴν τε Ῥωμαϊκὴν σοφίαν καὶ παιδείουσιν
 καὶ τὴν τῶν Σαρακηνῶν διὰ τὸ τῆς φύσεως εὐσταλὲς καὶ μετέω-
 20 ρον, καὶ προσιόντος εὐμηχάνως τῇ ἀκροπόλει καὶ τὰς πύλας Ῥω-
 σικοῖς ὄπλοις ἐν τῷ εἰσιέναι ἢ κατεσχηκότος τῆς ἀκροπόλεως
 (Πέτρος ἢ προσηγορία τουτωῖ τῷ ἀνδρὶ, τὸ ἐπὶ κλην Λιβελλίσιος,
 τῇ δὲ τῶν μαγίστρων ἀξίᾳ τῷ τότε τετιμημένος), οὕτως τῆς πο-
 λιορκίας ἀπέσχοντο, ἐπέπερ καὶ ἐκ παρόδου πολλὰς πόλεις, ἃς
 25 μὲν βραχείας ἃς δὲ καὶ μείζους, ἐκ πολέμου καὶ βίας ἀνήρπασαν.
 Τὸ δ' ἐντεῦθεν ἀγῶνες ὀπλιτικοὶ τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον διε-
 δέξαντο. Ὁ γὰρ ἀμνηρᾶς τοῦ Χάλεπ συνάψας τοῖς λοιποῖς τῶν Ἀρα-
 βιτῶν σὺν τῷ οὐννικῷ καὶ δύναμιν ἀδρᾶν ποιησάμενος εἰς χεῖρας
 ἐλθεῖν τῷ βασιλεῖ καὶ μαχέσασθαι διεσκέπτετο. Τοῦ δὲ βασιλέως
 30 ἔνδον ὄντος τῆς προαλωθείσης Ἱεραπόλεως καὶ πυργομαχοῦντος
 ἐν μέρει καθὸ λείψανον ὑπολέλειπτο τῆς πυργοκρατείας, παρατά-

3 ἐπὶ E et tacite Bekker: ἐπεὶ C 6 ἐκεῖ E 7 εὐαριθμητόν C 8 κυκλόσε tacite Bekker: κύ-
 κλοσε CE 10 χῶμασι scripsi (cf. Skyl. Cont. 129,4): χῶματι CE 13 λύτρων E 16 μεσιτεύον E
 22 Λιβελλίσιος coni. Martin (cf. Skyl. Cont. 129,6): λιβελλί CE Λιβελλίσος coni. Bekker 26
 ἐδέξαντο tacite Bekker 28 οὐννικῷ C: ἀλνικῷ E 29 μαχέσασθαι C (cf. Skyl. Cont. 129,11):
 μάχεσθαι E et tacite Bekker

ξεις ἀφωρίσθησαν δύο τὸν μεταξύ τόπον τοῦ τε κάστρου καὶ τῆς παρεμβολῆς ἐκ τῶν ἐναντίων διατειχίζουσαι· διεφαίνοντο γάρ
 τινες | τῶν Σαρακηνῶν κατὰ τὸ πεδίον ἐκ διαστήματος ἵππαζόμε- E 318°
 νοι. Εἰσὶ γὰρ περὶ τὴν Ἱεράπολιν ἱππήλατα πεδία πρὸς μῆκος ἐπεκ-
 5 τεινόμενα μέγιστον καί, πλην γηλόφων, οὐδέν ἐστὶ τὸ
 ὑπερανεστηκὸς εἰς ὄρος μέγα καὶ πρὸς ἀέρα διατεινόμενον. Καυ-
 σώδης δὲ ὁ τόπος ἐστὶν ὡς ἂν τοῦ ἡλίου θερμότερον ἐκεῖσε προσ-
 βάλλοντος διὰ τὸ μεσημβρινόν. Περὶ δὲ τὰ ἐσπέρια τοῦ κάστρου
 λειμῶνες πεφύκασιν ὑδραγωγίοις κατάρρυτοι, χλιαρὸν δὲ τὸ ὕδωρ
 10 ἐστὶ, μεταλαμβάνον πάντως τῆς ἐκ τοῦ ἀέρος καὶ τῆς γεώδους
 φλεγμονῆς ἐπιτάσεως. Τότε μὲν οὖν κατὰ μικρὸν || οἱ πολέμιοι ταῖς
 κατὰ μέτωπον ἰσταμέναις δύο παρατάξεσι πλησιάσαντες (ἀπὴν δ'
 ἔτι ὁ τοῦ Χάλεπ ἀμηρᾶς· ὄνομα τούτῳ Μαχμούτιος) καὶ ἀκροβολι-
 σμοὺς ποιησάμενοι παρελάσαι μὲν τινὰς τῶν Ῥωμαίων πρὸς
 15 αὐτοὺς κατηνάγκασαν· καὶ δις τοῦτο καὶ τρεῖς πεποιήκασιν καὶ πάλιν
 διεγειρόμενοι τούτους ἀντέστρεφον ὀπισθεν. Ἐν ἑτέρῳ δὲ συμβολῆ
 τροπῆν ποιησάμενοι τῶν παρελασάντων οὐκέτι κατὰ τὰς προτέρας
 προσβολὰς γεγόνασιν ὀπισθόρμητοι, ἀλλ' ἀκρατῶς ἐλάσαντες μέχρι
 τῆς τῶν Στρατηλατῶν φάλαγγος εἰς χεῖρας αὐτοῖς συνερράγησαν·
 20 καὶ τρεψάμενοι ταύτην καὶ παρελθόντες τὸ τῶν Σχολῶν σύν-
 ταγμα πολλοὺς | μὲν ἀνεῖλον, τοὺς δὲ λοιποὺς φυγεῖν αἰσχυρῶς C 189°
 κατηνάγκασαν ἐν δεξιᾷ καταλιπόντες τὸ τῶν Σχολῶν σύνταγμα.
 Ὅπερ τὴν τῶν ἐτέρων ὁρῶν ἦτταν οὔτε παραβοηθῆσαι οὔτε τι
 πρᾶξι στρατιωτικὸν ἐμελέτησεν, ἀλλ' ἦν πεπαγιωμένον ὡς ἂν
 25 λαθεῖν | τοὺς ἐναντίους ἐκ τῆς ἡρεμαίας διανοοῦμενον στάσεως. E 318°
 Ἐπεὶ δ' ὑποστρέψαντες οἱ πολέμιοι τὸ τάγμα τοῦτο μόνον εὔρον
 ἀγεννῶς προϊστάμενον, ταχὺ καὶ τούτου τὴν ἦτταν εἰργάσαντο
 πολλοὺς μὲν ἀνηρηκότες, τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς τὴν παρεμβολὴν
 κατακλείσαντες καὶ τὰ σημεῖα τούτων στρατηγικῶς ἀφελόμενοι,
 30 ὥστε καὶ τινες τῶν Σαρακηνῶν καταβάντες τῶν ἵππων καὶ πολ-
 λοὺς τῶν στρατιωτῶν τραχηλοκοπήσαντες τὰς κεφαλὰς τούτων
 εἰς ἔνδειγμα τῆς νίκης πρὸς τὸ Χάλεπ ἀπέστειλαν. Τότε τοῖσιν
 κάγω οὐ τοσοῦτον ἀπέγγων || τὴν ἑμαυτοῦ σωτηρίαν, ὅσον τὴν

4 ἐπεκτεινόμενα E 7 προβάλλοντος E 13 ὄνομα E et tacite Bekker: ὀνόματι C
 μαχμούντιος E 17 οὐκ ἔτι E 25 λαθεῖν E: λαθ' C λάθη tacite Bekker

τῶν Ῥωμαίων κατέγγων δειλίαν ἢ ἀπειροκαλίαν ἢ ταπεινότητα·
 τοσαύτης γὰρ γενομένης καταφορᾶς καὶ ἥττης τῶν Ῥωμαίων
 πρὸ τῆς παρεμβολῆς οὐδεὶς τῶν λοιπῶν λόχων καὶ λοχαγῶν εἰς
 ἄμυναν διηρέθιστο, ἀλλὰ πάντες ἔνδον καθήμενοι ἕκαστος τὸ
 5 οἰκεῖον ἔργον ὡς διὰ φιλίας γῆς ἐνσκηνούμενος διεπράττετο καὶ
 κίνησις ψυχῆς οὐδ' ἀγωνία τούτους τὸ παράπαν ἐξώρμησεν.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδον τοῦ κάστρου τοῦτο μεμαθηκῶς μετὰ
 πολλῆς τῆς ἀνίας ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν πρὸς τὸν χάρακα μετὰ τῶν
 συνόντων αὐτῷ Καππαδοκῶν πολλὴν καὶ αὐτὸς τὴν ἀβελτηρίαν
 10 κατέγνω τούτων καὶ τῶν Ῥωμαίων ὁμοῦ. Διὸ καὶ ἡ νύξ ἐκείνη
 πάντας εἶχεν ἐν ἐλπίσιν οὐκ ἀγαθαῖς, καθότι καὶ τὸ πεζὸν ἅπαν
 τῶν Ἀρμενίων, ἐπιταχθὲν διανυκτερεύειν περὶ τὴν τάφρον ἐν
 προτειχίσματι, ἀποστασίαν ἐσκόπησε μὴ πειθαρχῆσαν τοῖς λέ-
 γουσι. Καὶ ἡ μὲν νύξ ἐκείνη δριμεῖα τις καὶ βαρεῖα | τοῖς Ῥωμαί- E 319°
 οῖς διετετέλεστο. Οὕτω δ' ἡμέρα προῆει καὶ οἱ πολέμιοι τὸν
 χάρακα πανστρατιᾷ περιέζωσαν· μεμαθηκῶς γὰρ ὁ τοῦ Χάλεπ
 ἄρχων τὸ προγεγονὸς προτέρημα παρὰ τῆς μοίρας αὐτοῦ, μεθ'
 ὅλης ἦκε τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ὡς αὐτοβοεὶ αἰρήσων τὸν βασι-
 λέα μετὰ τῆς συνούσης αὐτῷ στρατιᾶς. Καὶ οἱ μὲν οὕτω περιπ-
 20 πύοντες ἡμᾶς καὶ θηριωδῶς ἐκφοβοῦντες ταῖς βαρβαρικαῖς
 ὑλακαῖς οὐ διέλιπον· ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδον τῆς σκηνῆς διαγράφων ||
 τὸν πόλεμον περὶ τρίτην ὥραν ἀθρόον ἐξελήλυθεν ἔφιππος, ἐνί-
 στατο δὲ εἰκοστῆ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἰνδικτιῶνος ζ', βοῆς βυ-
 κίνων ἢ σαλπύγγων μὴ προενηχησάσης αὐτοῦ τὴν πρόοδον.
 25 Ἀρθέντων δὲ τῶν σημείων καὶ τῆς στρατιᾶς κατὰ λόχους συντε-

23 d. 20 mens. Nov. a 1068

6 κίνησις ψυχῆς: cf. Athan. Alexandr., Fragm. ex serm. maiore De fide, PG 26,1292^o: ἡ
 ψυχῆς νοερᾶς αὐτεξούσιος κίνησις 18 ὡς αὐτοβοεὶ αἰρήσων τὸν βασιλέα: v. supra p. 21,6/7
 25 Ἀρθέντων... τῶν σημείων: v. supra p. 20,20/21

4 καθήμενοι C (cf. Skyl. Cont. 130,10): γενόμενοι E 7 τοῦτο E (cf. Skyl. Cont. 130,12):
 τοῦτου C 13 λέγουσι CE: λοχαγοῖς prop. Bekker 15 διατετέλεστο C 17 γεγονὸς E 19
 οἱ C: ὁ E 23 εἰκοστῆ C: κ' E μηνὸς νοεμβρίου E

DUCAE

750
C82
S
V. 20
MAII.

MICHAELIS DUCAE NEPOTIS

HISTORIA BYZANTINA.

RECOGNOVIT

ET INTERPRETE ITALO ADDITO SUPPLEVIT

IMMANUEL BEKKERUS.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXIV.

Ἀριθμοὶ ἐτῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἕως τῆς ἡμετέρας γενεᾶς.

- Ed. Par. 1 1. Ἀπὸ Ἀδάμ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἕως Νῶε, ἐφ' ὃν ὁ
 Ven. 1 κατακλυσμὸς γέγονε, γενεαὶ δέκα γεγονῆσαι, πρώτη, ἣ καὶ παρὰ
 θεοῦ, τοῦ Ἀδάμ, μετὰ δὲ σλ' ἔτη δευτέρα ἣ τοῦ Σῆθ παρὰ
 τοῦ Ἀδάμ, μετὰ δὲ τὸν Σῆθ σέ' ἔτη τρίτη ἣ τοῦ Ἐνὼς ἐκ
 τοῦ Σῆθ, μετὰ δὲ τὸν Ἐνὼς ρςζ' ἔτη τετάρτη ἣ τοῦ Καὶ- 5
 Βρῆν ἐκ τοῦ Ἐνὼς, μετὰ δὲ τὸν Καϊνᾶν ρθ' ἔτη πέμπτη ἣ τοῦ
 Μαλελεήλ ἐκ τοῦ Καϊνᾶν, μετὰ δὲ τὸν Μαλελεήλ ρξέ' ἔτη ἕκτη
 ἣ τοῦ Ἰάρεδ ἐκ τοῦ Μαλελεήλ, μετὰ δὲ τὸν Ἰάρεδ ρξβ'
 ἔτη ἑβδόμη ἣ τοῦ Ἐνώχ ἐκ τοῦ Ἰάρεδ, μετὰ δὲ τὸν Ἐνώχ
 ρξέ' ἔτη ὄγδοη ἣ τοῦ Μαθουσαάλα ἐκ τοῦ Ἐνώχ, μετὰ δὲ 10
 P. 2 τὸν Μαθουσαάλα ἑκατὸν καὶ ἐξήκοντα ἑπτὰ ἔτη ἐννάτη ἣ τοῦ
 Λάμεχ ἐκ τοῦ Μαθουσαάλα, μετὰ δὲ Λάμεχ ἑκατὸν καὶ ὀγδοή-
 κοντα ὀκτώ ἔτη δεκάτη ἣ τοῦ Νῶε. Νῶε δὲ ἦν ἐτῶν ἐξακοσίων,
 καὶ ὁ κατακλυσμὸς τοῦ ὕδατος ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε
 ἀριθμεῖσθαι ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη βσμβ. 15
 ὁμοίως καὶ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἕως Ἀβραάμ γενεαὶ δέκα,
 ἔτη χίλια ἑκατὸν εἴκοσι ἑν. Ἀβραάμ δὲ ἦν ἐτῶν ἑβδομήκον-
 τα πέντε, ὅτε μετέπηκε εἰς γῆν Χαναὰν ἐκ τῆς Μεσοποτα-
 Βμίας, κάκει διατρίψας ἔτη εἴκοσι πέντε ἔτεκε τὸν Ἰσαάκ. ἔτεκε
 δὲ Ἰσαάκ παῖδας δύο, Ἡσαῦ καὶ Ἰακώβ. γενόμενος δὲ Ἰα- 20
 κώβ χρόνων ἑκατὸν καὶ τριάκοντα κατήλθεν εἰς Αἴγυπτον

Numeri annorum a primo homine ad aetatem nostram.

1. Ab Adamo primo homine usque ad Noachum, cuius aevo diluvium accidit, decem exactae sunt generationes. prima cum Adam a deo creatus est, post annos 230 secunda, cum Sethus nascitur Adamo. post Sethum annis 205 tertia; tunc Enos Setho natus est, post Enos annis 197 quarta, quando Cainanus nascitur Enos. post Cainanum annis 170 quinta: nascitur Maleleel filius Cainani. post Maleleelem annis 165 sexta: Jaredus nascitur Maleleelo. post Jaredum annis 162 septima: Enochus nascitur Jaredo. post Enochum annis 165 octava: Mathusala nascitur Enocho. post Mathusalam annis 167 nona: Lamechus nascitur Mathusalae. post Lamechum annis 188 decima, tuncque natus est Noe. Noachus autem natus erat annos 600, cum aquarum diluvium terram obruit, ab Adamo itaque ad diluvium anni numerantur 2242. a diluvio pariter ad Abrahamum generationes decem transierunt, et anni 1121. Abraham porro annum 75 exegerat, cum Mesopotamia relicta discessit in Chananaeorum regionem, ibique annos 25 comoratus genuit Isaac. duos vero filios genuit Isaac, Esau et Iacobum. in Aegyptum deinde profectus est Iacobus, cum annos 130 exe-

ἄμα τοῖς δωδέκα υἱοῖς αὐτοῦ καὶ τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ, τὸν V. 2.
 ἀριθμὸν ἑβδομήκοντα πέντε. παρήκθησεν δὲ Ἀβραὰμ σὺν τῷ
 σπέρματι εἰς γῆν Χαναὰν ἔτη τετρακόσια τριάκοντα τρία,
 καὶ πληθυνθεὶς εἰς δωδεκάφυλον ἐλογίσθη, καὶ πλῆθος εἰς
 5 ἑξακισχιλίας χιλιάδας ἐψηφίσθη ἐκ τῶν δωδέκα υἱῶν τοῦ
 Ἰακώβ, ὧν τὰ ὀνόματα ταῦτα, Ρουβίμ, Συμεὼν, Λεβὶ, Ἰούδας,
 Ἰσάχαρ, Ζαβουλὼν, Νεφθαλίμ, Γὰδ, Ἀσήρ, Δάν, Ἰω-
 σήφ καὶ Βενιαμίν. καὶ τοῦ μὲν Λεβὶ ἀπόγονοι Μωϋσῆς καὶ C
 Ἀαρὼν, καὶ ὁ μὲν τὸ ἰσρατεύειν ἤρξατο, ὁ δὲ Μωϋσῆς πρὸς
 10 τὸ ἄρχειν μεδίστατο· ὃς ἐν τῷ ὄγδοηκοστῷ ἔτει τῆς ζωῆς
 αὐτοῦ πατέϊ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ ἐξάγει τὸν λαὸν ἐξ
 Αἰγύπτου. οὗτος ὁ Μωϋσῆς ἤκμασεν ἐν τοῖς καιροῖς Ἰνά-
 χου πρώτου βασιλεύσαντος· οὕτως ἀρχαιότεροι Ἕλληνων
 Ἰουδαῖοι. διατρίψαντες δὲ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα,
 15 καὶ ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἀρχόμενοι ἔτη εἴκοσι πέντε, καὶ
 ὑπὸ τῶν κριτῶν ἔτη τετρακόσια πενήκοντα τέσσαρα μέχρι
 τῆς βασιλείας Σαούλ πρώτου παρ' αὐτοῖς καταστάτος βασι-
 λέως, ἐφ' ᾧ ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ μέ- D
 γας τίκεται Δαβὶδ, ὥστε συναθροίεσθαι ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως
 20 Δαβὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, ἔτη χίλια καὶ εἴκοσι τέσσαρα.
 καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δε-
 κατέσσαρες, ἔτη ἑξακόσια ἑννέα, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας
 Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες, ἔτη πεν-

gisset, illucque cum 12 suis filiis nepotibusque venit, qui 75 erant.
 incoluit Abrahamus cum posteris suis terram Chanaan per spatium an-
 norum 433. illiusque posterii numero aucti in duodecim tribus dige-
 sti et distributi sunt; et multitudo posterorum duodecim filiorum
 Iacobi ad sex milliones numerata est. horum autem sunt nomina Ru-
 ben, Simeon, Levi, Iuda, Issachar, Zabulon, Nephtholim, Gad,
 Aser, Dan, Ioseph et Benjamin. Moses et Aaron genus a Levi du-
 cunt: hic quidem sacerdotio primus functus est, Moses vero rei publicae
 administrationem capessivit, atque anno aetatis suae octuagesimo Ery-
 thraeum mare transiit eduxitque populum Aegypti. hic Moses floruit
 temporibus Inachi, qui primus regnavit [apud Graecos]; quare Iudaei
 sunt Graecis antiquiores. Transactis deinde per deserta annis 40,
 Iosuae Nave filio annis 25 paruerunt; resque Israelitarum publica per
 viros ab ipsis Iudices appellatos administrata est annis 454, usque
 ad Saulis unctionem, qui primus apud eam gentem rex constitutus
 est, cuius imperii anno primo magnus nascitur David. adeo ut ab
 Abrahamo ad Davidem quatuordecim generationes colligantur, et
 anni 1024. atque a Davide ad transportatos Babylonem Iudaeos to-
 tidem generationes 14 et anni 609. a transportatione usque ad Christi
 nativitatem 14 pariter numerantur generationes, anni etiam 564. si-

τακόσια τέσσαρα. ἡμοῦ κατὰ τὰς τῶν χρόνων ἀκολουθίας
 συμψηφίσαντες εὑρομεν ἀπὸ τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἕως τοῦ
 Χριστοῦ ἔτη πεντακισχίλια πεντακόσια. ἀπὸ δὲ τῆς ἐνοσί-
 P. 3 κου οἰκονομίας ἕως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἔτη τη'. ἀπὸ
 δὲ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἕως τῆς βασι- 5
 λείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως ἔτη σί'. ἐν τῷ [χρόνῳ] αὐ-
 τοῦ ᾧκοδομήθη τὸ μέγα τέμενος τὸ ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ
 Θεοῦ ἁγίας σοφίας παρ' αὐτοῦ σκευασθέν. ἀπὸ δὲ τῆς
 βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἕως τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου καὶ
 Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἔτη σξ'. ἀπὸ δὲ τῆς βασιλείας 10
 Εἰρήνης ἕως τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἔτη σσιε'.
 Β βασιλεύσε δὲ Ἀλέξιος ἔτη λζ' καὶ μῆνας δ' καὶ ἡμί', Ἰωάν-
 νης ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κδ' μῆνας ἡ', Μανουὴλ ὁ υἱὸς Ἰωάν-
 νου ἔτη λζ' μῆνας θ', Ἀλέξιος ὁ υἱὸς Μανουὴλ καὶ Ἀνδρό-
 νικος ὁ φονεὺς Ἀλεξίου ἔτη γ', ὥστε εἶναι τὰ πάντα ἔτη τῆς 15
 βασιλείας τῶν Κομνηνῶν ἔτη ρα' μῆνας θ'. μετὰ δὲ τὸν Ἀν-
 δρόνικον Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος ἔτη θ' μῆνας ἡ', Ἀλέξιος δὲ ὁ
 Ἄγγελος ἀδελφὸς Ἰσαακίου ἔτη θ', Δούκας ὁ Μούρτζουφλος
 C μῆνας β'. ὥστε εἶναι ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως τῆς βασιλεί-
 A. C. 1204 ας Δούκα, ἐν ἧ καὶ ἑάλω ἡ Κωνσταντινούπολις παρὰ τῶν 20
 Λατίνων, ἔτη εψιβ', Ἀπριλίῳ ιβ', ἡμέρᾳ δευτέρᾳ τῆς ἐκ-
 τῆς ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

1. ἡμοῦ Bullialdus: μου P. 6. χρόνῳ deest P.

mul vero temporum seriem et intervalla ad calculum revocantes, colligimus a primo homine Adamo ad Christum annos 5500. ab incarnatione vero usque ad Constantinum Magnum anni numerantur 318. ab imperio deinde Constantini Magni ad Iustinianum imperatorem anni 210, quo imperante sumptusque praebente magnum templum exstructum est nominique sanctae dei Sophiae [id est Sapientiae] dicatum. ab imperio Iustiniani ad Constantini et Irene matris eius imperium anni elapsi sunt 260; ab Irene ad Alexium Comaenum anni effluerunt 295. imperium tenuit Alexius annos 37 menses 4 cum semisse, Iohannes filius eius annos 24 menses 8, Manuel filius Iohannis annos 37 menses 9. Alexius Manuelis filius et Andronicus, qui Alexium occidit, imperavit annos 3. ita ut omnes anni dynastiae Comaenorum colligantur 101 cum mensibus 9. post Andronicum vero Isaacius Angelus obtinuit imperium per annos 9, menses 8. Alexius Angelus Isaacii frater imperavit annis novem. Ducas qui Murtzuphlus dictus est mensibus duobus fasces imperii tenuit. Adeo ut a creatione mundi ad Ducae imperium, quo regnante a Latinis Cpolis occupata est Aprilis die 12, feria 2 sextae septimanae ieiuniorum [i. e. ieiunii quadragesimalis], anni colligantur supra sexies mille septingenti et duodeni.

2. Μετὰ δὲ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν ἐβασίλευσε Θεόδω- D
 ρος Λάσκαρις ἐν Νικαίᾳ ἔτη ιη', Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτ- V. 3
 ζης καὶ γαμβρὸς Θεοδώρου τοῦ Λασκάρη ἐπὶ Θυγατρὶ ἐν τῇ
 Μαγνησίᾳ τῇ ἐν Σιπύλῳ ἔτη λγ', Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ υἱὸς
 5 αὐτοῦ ἔτη δ', Ἰωάννης Λάσκαρις ὁ καὶ πρὸ τοῦ στεφθῆναι
 τυφλωθεὶς παρὰ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ ἐξωσθεὶς τῆς
 βασιλείας ἐν τῷ γ' αὐτοῦ ἔτει. ἐξώσθησαν καὶ οἱ Λατῖνοι
 ἐκ τῆς πόλεως, καὶ εἰσῆλθε βασιλεύων ἐκ τῆς ἀνατολῆς Μι- A. C. 1260
 χαὴλ ὁ Παλαιολόγος. μέχρι τῆς βασιλείας τοῦτου ἡ μικρὰ
 10 Ἀσία, Παφλαγονία, Μυσία ἢ καὶ Βιθυνία, Φρυγία μεγά-
 λη, Φρυγία Καππατιανή, Καρία καὶ μέρος Κιλικίας ὑπὸ
 Ῥωμαίους τελευτῶν ἦν· οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐγκατοικοὶ Λυκαονίας
 ὄντες τὰ ἐπέκεινα ἤρχον, ἦτοι Λυκαονίαν, Καππαδοκίαν, P. 4
 Γαλιτίαν, Παμφυλίαν, Ἀρμενίαν, Ἐλενόποντον, Πισιδίαν,
 15 Λυκίαν, Κοίλην Συρίαν καὶ ἕτερα. ἐβασίλευσε δὲ καὶ Μι-
 χαὴλ ἔτη κδ'. μετὰ δὲ τὸν Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀνδρόνι-
 κος ὁ Παλαιολόγος ἔτη μγ'. ἐν τῷ . . ἔτει τῆς βασιλείας
 αὐτοῦ εἰλόω μητρόπολις τῆς Ἀσίας Ἐφεσος καὶ ἡ ἐπαρχία
 Καρίας παρὰ τοῦ Μανταχία, καὶ ἡ Λυδία παρὰ τοῦ Ἀτὴν
 20 ἄχρι Σμόρνης, καὶ ἡ Μαγνησία μέχρι Περγάμου καὶ πάσης
 Μακεδῶν ἐπαρχίας παρὰ τοῦ Σαρχάν, Φρυγία πᾶσα παρὰ
 τοῦ Καρμιάν, ἕτερα Φρυγία μεγάλη ἀρχομένη ἀπὸ Ἄσσοῦ

2. Post occupatam vero a Latinis urbem Theodorus Lascaris Ni-
 caeae annis 12 imperavit. Iohannes Ducas, qui et Batatza, generque
 Theodori Lascaris, imperii sedem habuit Magnesiae ad Sipyllum an-
 nis 33. Theodorus Lascaris eius filius annis 4. Iohannes Lascaris,
 qui priusquam coronam imperatoriam suscepisset, a Michaele Palaeo-
 logo excaecatur, et anno tertio quam imperare coeperat regno pel-
 litur. Latini quoque urbe excedere coguntur, eamque ingressus est
 Michael Palaeologus, ab orientis partibus adsumptio imperatorio no-
 mine profectus. ad hunc usque imperatorem Romano imperio subdi-
 tae fuerunt tributumque solverunt hae provinciae, Asia minor, Pa-
 phlagonia, Mysia, quae et Bithynia, Phrygia magna, Phrygia Capa-
 tiana [aliis Pacatiana], Caria, atque etiam pars Ciliciae. Turci ve-
 ro, qui Lycaoniam iam occuparant, provinciis quoque ulterioribus
 remotioribusque imperabant, Lycaoniae scilicet, Cappadociae, Gala-
 tiae, Pamphyliae, Armeniae, Helenoponto, Pisidiae, Lyciae, Syriae
 caevae et aliis. imperium tenuit Michael annos 24. Michaelem secu-
 tus est filius eius Andronicus Palaeologus qui regnavit annis 43. hu-
 ius imperii anno . . Asiae Metropolis Ephesus et Caria provincia in
 potestatem Mantachiae devenerunt. Lydiamque Sarnyam usque sub-
 egit Magnesium Pergamum usque, et totam Magedorum pro-
 vinciam suae dititionis, fecit Sarchan. Phrygiam universam occupavit
 Carmian. altera Phrygia magna, quae ab urbe Asso ad Hellespontum

Βπόλεως ἄχρι καὶ Ἑλλησπόντον παρὰ τοῦ Καρασῆ, Βιθυνία
 πᾶσα καὶ μέρος τῶν Παφλαγόνων παρὰ τοῦ Ὄθμάν, οἱ ἦσαν
 ἀρχηγοὶ Τούρκων. μετὰ δὲ τὸν Ἀνδρόνικον ἐβασίλευσεν Μι-
 χαήλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη . . . μετὰ δὲ τὸν Μιχαήλ ἐβασίλευ-
 σεν Ἀνδρόνικος ὁ ἐπονομαζόμενος γέρων ἔτη ιγ'. μετὰ δὲ 5
 τὸν Ἀνδρόνικον Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ὁ υἱὸς αὐτοῦ νέος
 ὢν καὶ παιδαγωγούμενος παρὰ κυρίου Ἰωάννου τοῦ Καντα-
 A. C. 1357 κουζηνοῦ. ἐν τῷ . . . αὐτοῦ ἔτει ἤρξαντο οἱ Τοῦρκοι περᾶν
 Heg. 758 τὸν Ἑλλησποντον, ἐκ μὲν τῆς Ἀσίας Ὀμοῦρ ἕγγονος Ἀτίνης,
 Io. Palaeo-
 logi 16 ἀρχηγὸς Τούρκων δεσπόζων Σμύρναν, Ἐφεσον καὶ τὰ περίξ, 10
 ἐκ δὲ Προύσης Ὀρχάν ἕγγονος τοῦ ῥηθέντος Ὄθμάν. πε-
 Cρωῶντες γοῦν ληστρικῶ ττρόπῳ ἐπόρθουν Χερρόνησον πᾶσαν
 καὶ παράλιον Θράκης, μὴ ἔχοντες τὸν ἀνδιστάμενον ἢ ἀνταί-
 ροντα, ἀπόβως ἄχρι Διδυμοτοίχου, καὶ πρὸς τὴν βασιλεύ-
 ουσαν ἄχρι Σηλυμβρίας κατέτρεχον ὡς τὴν πᾶσαν Θράκην 15
 ὑπὸ χεῖρα ποιήσοντες. ἐν τῇ βασιλείᾳ γοῦν τοῦ ῥηθέντος
 Ἰωάννου, ἔτι μείρακος ὄντος, ἐάλω Χίος νῆσος παρὰ τῶν
 • Γενουιτῶν, καὶ αἱ λοιπαὶ Κυκλάδες νῆσοι ἐκ τῶν Ναυάρας
 ἀφικομένων Φυάγκων, καὶ Πελοπόννησος πᾶσα πλην Λυκε-
 δαιμόνων καὶ Μομεμβασίας καὶ αἱ κατ' Ἰωνίαν Φώκαιαι πα- 20
 ρὰ τῶν Γενουιτῶν.

P. 5 3. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει ἐτεθνήκει καὶ ὁ προρρηθεὶς
 V. 4 Ὀρχάν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τούρκων, καταλείπων τὴν ἡγεμονίαν

extenditur, a Carase occupata est. Bithynia tota et Paphlagoniae pars
 Othmano cesserunt, atque hi omnes Turcorum principes ac duces
 erant. post Andronicum Michael filius eius imperii fasces obtinuit an-
 nis. . . Michaeli successit Andronicus senior dictus, annisque 13 im-
 perio praefuit. Andronicum sequitur filius eius Iohannes Palaeolo-
 gus, qui cum iuvenis esset, sub tutela domini Iohannis Cantacuzeni
 regebatur. anno imperii huius. . . Turci Hellespontum primo transfreta-
 runt, ex Asia quidem Homur filius Atinis Turcorum dux movit, qui
 Smyrnam, Ephesum et loca vicina tenebat, Orchanes vero filius memo-
 ratum Othmani Prusa profectus est. superato itaque freto, praedonum
 more totam Chersonesum populati sunt. Thraciaeque loca maritima
 secure, nulloque qui incurrentes reprimeret obvio facto, usque Di-
 dymotoechum, etiamque versus imperii sedem Cpolim Selymbriam
 usque incursionibus infestarunt, tanquam Thraciam universam suba-
 cturi. imperante quoque Iohanne praedicto eoque adhuc iuvene, Chi-
 um insulam Genuenses occuparunt, caeterasque cycladas insulas Fran-
 ci ex Navarra profecti. universa insuper Peloponnesus, praeter La-
 cedaemonem et Momembasiam, et quae in Ionia sitae sunt Phocaeae
 ab iisdem Genuensibus suae ditioni adiectae sunt.

3. Eodem anno labente nobis supra memoratus Orchanes Tur-

αὐτοῦ τῷ νιῷ αὐτοῦ Μουράτ, ὃς ἐγκρατίστερος τῶν Θρακι-
 κῶν πόλεων γενόμενος πολιορκήσας τὴν Ἀδριανούπολιν ἔσχε A. C. 1362
 καὶ Θεσσαλίαν πῶσαν πλην Θεσσαλονίκης. ὡς οὖν σχε- Heg. 763
 δὸν πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων γῆν ὑπὸ χεῖρα κατέχων καὶ ἐς
 5 Τριβαλλοὺς ἀφίκετο, καὶ πολλὰ τῶν αὐτῶν πολίχνια καὶ
 κόμης ἀφανίσας καὶ τοὺς οἰκήτορας αἰχμαλώτους ποιῶν
 ἐς τὴν περαιάν διὰ τοῦ ἐν Χερρονήσῳ πορθμοῦ ἀπέπεμπε.
 ἔρων οὖν ταῦτα ὁ τότε τὴν Σερβίαν κραλεύων Λάζαρος, υἱὸς Β
 Στεφάνου τοῦ κράλη Σερβίας, συναγροχῶς πᾶσαν τὴν ἐπ'
 10 αὐτοῦ δύναμιν συμπλέκεται τῷ τυράννῳ, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τῶν
 δυνάμεων πίπτουσι πλείστοι. εἶτα γίνεται τι καινὸν καὶ ὑπὲρ
 λόγον τεχνούρηγμα. ἀνὴρ τις τῶν ἐνδόξων Σέρβος νέος, ἀν-
 δρεῖος καὶ τολμηρὸς ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν τότε, καθὼς ἀπε-
 15 δειχθῆ, ἀποσπασθεὶς ἐκ τῆς φάλαγγος τῶν Χριστιανῶν εἰς
 τῆς παρατάξεως τῶν Τούρκων ὡς ἀυτόμολος πίπτει.
 καὶ δῆτα ἀρπάσαντες οἱ Τούρκοι τοῦτον, αὐτὸς δὲ τὸν ἡγε- C
 μῶνα ὀνομασίτι καλῶν, καὶ „βούλομαι τοῦτον ἰδεῖν καὶ λόγους
 τινας ὑποψιδυρίσαι ὡς ἐγκρατῆς γενέσθαι τουτουῦ τοῦ πολέ-
 20 μου· ἔνεκα γὰρ τούτου αὐτόμολος ἐλήλυθα“ εἰπὼν, τὸν
 ἡγεμόνα δεικνύουσι. ὁ Μουράτ δὲ διὰ τῆς χειρὸς δειγμα-
 τίσας τοῦτον ὡς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, ὁ νέος ὀρμήσας καὶ πλη-
 σίον ἐλθὼν ξιφιδίῳ κατὰ καρδίας καιρίαν δίδουσι τὴν πληγὴν,
 καὶ αὐτὸς παρὰ τῶν πελεκυφόρων καὶ ὑπασπιστῶν τοῦ Μου-

corum princeps obiit, relicto filio Morate ditionum atque principatus
 herede, qui Thraciae urbibus potitus imperii limites producit, ob-
 sessamque Adrianopolim occupat, atque universam excepta Thessalo-
 nica Thessaliam. velut ergo Romanorum provinciis omnibus perdomi-
 tis et subactis, in Triballos movit, et quam plurima ipsorum oppida
 pagosque funditus delevit, incolasque captivos in obiectam Europae
 Asiam per fretum Chersonesi abductos traiecit, quibus cum attendis-
 set Serviae crales [id est rex] Lazarus Stephani oratae f., conscripto
 ex omnibus ditionibus suis exercitu, cum tyranno acie decertat, eo-
 que proelio utriusque exercitus plurimi ceciderunt. admissum deinde
 novum quoddam, praeterque id quod dici aut cogitari potest callide
 susceptum facinus. vir quidam Servius e primaria nobilitate, juvenis
 fortis et audax, si quis alius tunc fuit, talisque exitu approbatus, a
 Christianorum acie in medios Turcorum ordines velut transfuga pro-
 currit, statimque a Turcis comprehenditur, ipse vero Turcorum prin-
 cipem nomine compellans dicebat cupere se eum videre, et verba
 quaedam in aures ipsi facere, ut hoc bello superior evaderet: „hu-
 ius causa“ inquit „transfuga huc transivi,“ ducem itaque suum
 illi ostendunt, Moratesque manu significat ut ad se accederet. cum
 ergo prope accessisset juvenis, sicut letale vulnus praecordiis tyranni

Ὁρατ μεληδὸν κατατέμενται. τότε οἱ Τεῦρκοι τὸ παρ' ἐλπίδα καιρὸν θεασάμενοι, καὶ οἷον κακὸν αὐθωρὸν ἐπ' ὄψιν ἐπιπεσὸν μὴ ἐνεγκάμενοι, βουλὴν εὐσύννοπτον βουλευόνται μάλα καὶ σοφιστικὴν. ἐν μέσῳ τῆς παρατάξεως σκηρὴν πεπηγότες εἶσω τὸν ἡμιθανῆ Μουράτ τεθείκασι· αὐτοὶ δὲ ὡς οὐδένα 5 τοὺς πολλοὺς κινδύνους ἀπώσαντες, εἶσω τῶν παρατάξεων ὡς κύνες λυτιῶντες ἐχώρησαν. οἱ δὲ Σέρβοι ἀγνοοῦντες τὴν εἰς

P. 6 αὐτοὺς γενηθεῖσαν παρὰ τοῦ καλοῦ νέου ἐκείνου εὐστοχίαν καὶ τὴν εἰς τοὺς Τούρκους τοῦ ἡγεμόνος ζήμιαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπεγνωκότες ὡς ὁ καλὸς ἐκείνος στρατηγὸς ἄτερ κέρδους 10 τοῦ προσδοκουμένου ἀπώλετο, δειλοκαρδίως κἀκεῖνοι πρὸς τοὺς Τούρκους ἀντείχον, ἕως οὗ τέλος ὁ πόλεμος εἴληφα. συλλαμβάνεται οὖν ὁ Λάζαρος καὶ σὺν αὐτῷ τῶν μεγιστάνων οἱ πλείστοι, οὓς ἀπαγαγόντες ἐν τῇ σκηνῇ ἣ ἔκειτο ὁ Μουράτ ἤδη τὰ λοιπὰ πνέων, σὺν τῷ Λαζάρῳ πάντας τοὺς ἐπ' 15 αὐτὸν ἄρδην κατέσφαξαν, καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ Μουράτ ἄμ-

A. C. 1389 φω τέλος ἐδέξαντο· τὸ δεξιὸν κέρασ μήπω τῶν πραγματοποιμένων

Meg. 79' αἰσθόμενόν τι, ἀλλ' οὔτε τὸ ἀριστερόν, ἐν δὲ τῇ οὐραγίᾳ

Β ταῦτα ἐπράχθησαν. ἦν δὲ ὁ ἔξαρχος τοῦ δεξιοῦ κέρατος

Σαβούτζιος ὁ πρῶτος τῶν υἱῶν Μουράτ, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ 20

V. 5 ὁ δεύτερος, ὁ καὶ Παγιαζήτ, δεινὸς καὶ δραστήριος ὡς οὐδεὶς τῶν ἄλλων, ὃν καὶ μετακαλέσαντες οἱ τῆς βουλῆς ἐξοχώτατοι τοῦ Μουράτ, οὓς καὶ βεζήριδας κατὰ τὴν αὐτῶν

infigit, ipseque ab hastatis Moratis satellitibus custodibusque membratim concisus est. tunc Turci novum casum praeter spem contuiti, tamque acerbae cladis, cuius ipsi spectatores fuerant, impatientes, consilium prudens atque callidum ineunt. in media acie tentorio erecto intus semimortuum Moratem deponunt, ac veluti nullum subsissent periculum, multis interim devitatis, intra ordines ut canes rabidi se receperunt. Servii vero, quae a forti ac generoso iuvene illo tam solerter et feliciter proque salute sua gesta erant, non solum non cognoverunt, quamque Turci cladem amisso duce acceperant; sed animo insuper fracti ac despondentes, ut eximius ille belli dux sperato fructu delusus periit, ita et ipsi ignave ac timide Turcis restiterunt, tantisper dum talem exitum praelium haberet. comprehenditur Lazarus et cum eo procerum atque belli ducum quam plurimi, qui in tentorium, in quo Morates iacebat animam iam agens, adducti trucidantur, idem mortis genus ac Morates experti. horum vero quae gerebantur nondum quicquam senserant, qui in laevo dextroque acie cornu stabant: in postrema quippe acie pugnatum erat. dextrum ducebat cornu Sabucius maior natu filiorum Moratis: laevo praecerat alter eorum Baiazites vir acer et prae caeteris promptus, quem accersiverunt, qui vezirides eorum lingua vocantur, praecipui

γλώτταν καλοῦσιν, ἀνακαλύπτουσι τὰ γινόμενα καὶ τὸ πτώμα
 τὸ πατρικὸν ἐμφανίζουσι. ὁ δὲ, οὐδὲ σχῆμα οἰμογῆς ἢ
 κλαυθμοῦ ἐν ταῖς παρελαῖς ἀναφανέν, μετακαλεῖται Σαβοῦ-
 ζιον τὸν ἀδελφὸν ὡς δῆθεν ἐκ τοῦ πατρός, ἵνα σκέπονται C
 5 ἢ βαδύτερον. ἀγνοοῦντος δὲ Σαβοῦζιου τὸ δρᾶμα, ἐκὼν
 ἔρχεται ὡς πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἄκων συλλαμβάνεται παρὰ
 τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττεται. καὶ ἀρχη-
 γὸς τῶν Τούρκων ὁ Παγιαζήτ ἀναδείκνυται, ἀνὴρ δεινός
 καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα γρηγόρος, χριστιανομάχος ὡς οὐ-
 10 δεῖς τῶν κατ' αὐτὸν, ἐν τῇ τῶν Ἀράβων θρησκείᾳ μαθητῆς
 τοῦ Μωαμὲδ Θερμότατος, φυλάττων τὰς ἀθέσμους αὐτοῦ D
 ἐντολὰς ἄχρι καὶ τῆς ὑστάτης στιγμῆς, ἄγροπνος καὶ δια-
 νκτερεύων ἐν τε βουλαῖς καὶ μηχανουργίαις κατὰ τῶν Χρι-
 στοῦ λογικῶν προβιάτων.

15 4. Οὗτος τὴν ἡγεμονίαν ἀναδυσάμενος πρῶτον μὲν Σέρ-
 βους μετὰ τὴν πτώσιν Λαζάρου καὶ τοῦ Μουράτ, ὡς ὁ λό-
 γος φθάσας ἐδήλωσεν, ὑποτελεῖς καὶ ὑποφόρους πεποιήκεν,
 ὁμήρους τε καὶ συνθήκας λαβῶν, ὡς ὁ τοῦ Λαζάρου ἐκείνου
 υἱὸς Στέφανος, ὃν καὶ κράλην ἢ Σερβία μετὰ τὴν συμφορὰν
 20 ἐκείνην κεχειροτόνηκεν, εἶη σὺν τῇ στρατείᾳ αὐτοῦ ὅποι διά-
 γει ὁ Παγιαζήτ, κάκεινος συνεκστρατεύεσθαι, καὶ τὴν ἀδελ-
 φὴν αὐτοῦ Μαρίαν τὴν τοῦ Λαζάρου θυγατέρα εἰς γάμον
 ἐκδώσειν αὐτῇ παρθένον οὖσαν καὶ τρυφερὰν, καὶ ἀργύρου
 τάλαντα ἱκανὰ ἐκ τῶν μετάλλων Σερβίας. καὶ οὕτω μὲν P. 7

Moratis consiliariis, eique exponunt quae acciderant casumque pa-
 tris. lacrimis itaque compressis omnique luctus specie, Sabucium
 fratrem tanquam iussu patris cum eo de rebus gravioribus acturus ad
 se vocat. Sabucius veluti patri obtemperans sponte accedit, frau-
 dis ac doli ignarus, invitique a fratre comprehenditur et excaecat.
 Turcorum deinde princeps renuntiatur Baiazites, vir acris in-
 genii inque rebus bellicis sedulus atque impiger, praeter caeteris sui
 aevi hominibus Christianorum hostis, superstitionis Arabum observa-
 tor studiosissimus; et Mohamedis impiis praecceptis adhaerens ea ac-
 curatissime observabat. noctes insomnes ducebat consilia struens do-
 losque nectens adversus Christi rationabiles oves.

4. Hic adepto principatu, post Moratis et Lazari caedem a no-
 bis expositam, Servios primum tributa pendere coegit, obsidibusque
 acceptis has condiciones tulit, Lazari illius filius Stephanus post cla-
 dem Servii illatam crales ab eis constitutus, quocumque cum exer-
 citu moveret Baiazites, sub eius signis militaret; Maria Lazari filia
 virgo tenera adhuc et florens, Stephani soror Baiazit nubret; plu-
 rimaque argenti talenta ex Serviae fodinis metallicis ei solverentur.
 his legibus data atque obstricta Turcis Serviorum fide, collecto uni-

Σέρβοι τοὺς Τούρκους ὑπόσπονδοι γεγονότες, ὁ Παγιαζήτ πᾶσαν τὴν ἰππικὴν τῶν Θρακικῶν καὶ Θετταλικῶν δυνάμεων συναγροχῶς ἐπὶ τὴν περαιάν τὴν πρὸς ἑω τὴν πορείαν ποιεῖ, καὶ διαβῶς τὸν πορθμὸν τὸν ἐν μέσῳ Καλλιουπόλεως καὶ Λαμψάκου μετὰ πολλοῦ συμαχικοῦ Τούρκων τε καὶ Ῥωμαίων 5 τῶν ὑπὸ χεῖρα ἐπὶ τὸ Κοτάειον ἀνατρέχει μητρόπολιν τῆς Φρυγίας, καὶ τὴν τε πόλιν εἶλε καὶ τὸν Καρμιανὸν τὸν ἀρχηγὸν τῆς Φρυγίας. γενόμενος δὲ ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Φρυγίας ὁ Παγιαζήτ Καρμιανὸν ἐν τῇ Προύσῃ ἐξέπεμψεν· ὁ δὲ ἀποδράσας εἰς Πέρσας ἐξέφυγεν. ὁ δὲ Παγιαζήτ τὴν Φρυγίαν δια- 10 βῶς καὶ ἀπὸ Λαοδικείας εἰς Ἔφεσον κατελθὼν ἐγκρατὴς τῆς Ἰωνίας ἐγένετο, καὶ τὸν Ἰεσαὶ ἄκρον τοῦ Ἀτῆν, ἀρχηγὸν ὄντα τῆς Ἰωνίας, κατασχὼν ἐν τῇ κατὰ Βιθυνίαν Νικαίᾳ ἐξώρισεν, κακεῖ τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ διεβίβασεν. τὰς δὲ δυνάμεις πάσας διαβιβάσας τὸν Μαϊάνδρον, καὶ Καρίαν 15 πᾶσαν καὶ Λυκίαν ἀποφθετὶ λαβῶν, ὁ τούτων ἀρχηγὸς Ἐλιεζ πρὸς Πέρσας φυγὰς ἤχρητο. λαβῶν δὲ τὰς δυνάμεις πάσας ὑπισθορμῶν ἐν τῇ Λυδίᾳ παραγίνεται, τὴν πορείαν ἀπὸ τοῦ Τμώλου τοῦ μεγίστου ὄρους τῆς Λυδίας εἰς Σάρδεϊς μητρόπολιν τῆς Λυδίας κατελθὼν. καὶ πρὸς Μαγνησίαν τὴν ἐν 20 C Σιπύλῳ τὴν πορείαν ποιούμενος, ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ Χρηδῆρ ὁ ἀρχηγὸς Λυδίας καὶ τῶν Αἰολίδων πόλεων, ὁ ἄκρον τοῦ Σαρχάν, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν· αὐτὸς δὲ με- V. 6 ταδοῦς μερικῆς τιμῆς, ἐπεὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῆ ἦν ὁ Χρηδῆρ,

verso Thracico atque Thessalico equitatu proficiscitur Baiazites versus orientem in provincias ultra mare sitas, traiectoque freto quod Callipollim et Lampsacum interiacet, cum ingentibus Turcorum atque Romaeorum, quos devicerat, copiis Cotyaenum Phrygiae metropolim tendit, urbeque et Carmiano Phrygiae principe potitur rebus deinde illic constitutis Carmianus a Baiazite Prusam dimittitur, nec multo post ad Persas confugit. totam postea Phrygiam itineribus emensus Baiazites, a Laodicea Ephesum delatus tota Ionia potitur, et Iesaeum Atenis filium Ioniae principem eique tunc imperantem Nicaeam Bithyniae ablegatum ibi subsistere iussit; et reliquum deinceps vitae tempus Iesaeus illic transegit. hinc superato Maeandro flumine traiectisque universis copiis, Cariam totam et Lyciam sine ullo tumultu bellico occupat, istarum provinciarum principe Eliez ad Persas aufugiente. exercitum in Lydiam inde reducit, perque Tmolum altissimum montem Sardes Lydiae metropolim venit. Magnesium deinde ad Sipyllum sitam tendenti occurrit Cheder Sarchanis filius, Lydiae Aeo- lidumque civitatum princeps, eique se dedit. hunc Chederem Baiazites, quem impertito honore cohonestaverat collocata ei in matrimonium sorore sua, Prusam mittit, moxque veneno sustulit. movit

πέμπει τούτον πρὸς Προῦσαν. ὡς ἐν ὀλίγῃ δὲ καὶ φαρμάκῳ τούτον ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ Παγιαζήτ τὴν πρὸς Φιλαδέλφειαν ἀπαύγουσαν εἶχεν ὕδόν· καὶ γὰρ αὕτη ὡς ὑπερέχουσα τῷ μεγέθει καὶ πολυάνδρος οὕσα ἐπεκράτει ἔγγιστά που τοῖς ῥ' ὕεσι· καὶ ἡ ὑψηλὸς πᾶσα ἦν ἰποχείριος παρὰ τῶν Τούρκων, ἡ δὲ πόλις αὕτη δίκην ἀστέρου ἐν συννεφῶδι μεσουρανῆματι φαίνουσα ἦν. πόλιορκήσας δὲ ταύτην
 καὶ μὴ δυνάμενοι διὰ τὴν ἔνδειαν τῶν τροφῶν D παρεδόθησαν. λαβὼν δὲ τὰς δυνάμεις πύσας τῆς ἔω, προκα-
 10 ταστήσας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχηγούς καὶ ἡγεμόνας οὓς αὐτὸς ἐβούλετο, πρὸς τὰ ἑσπέρια χωρεῖ. καὶ δὴ τὸν πορθμὸν διαβύς, ἐπεὶ τὸ τῆς Καλλιουπόλεως φρουρίον πρὸ πολλοῦ καιροῦ παρὰ τε τῶν Κατελαίων καὶ παρ' αὐτῶν Τούρκων διαφθαρμένον καὶ ἐς παντελῆ ἀφανισμόν ἦν, αὐτὸς ἐκ βύ-
 15 θρων ἄλλο καιρὸν ἐκποδόμενε, καὶ ὀρηγήριον ἐνεκα τριήρων A. C. 1391 φυλακὴν καὶ πύργον ὑπερμεγέθη πρὸς ἀντιπαράταξιν ὑπέρε- Neg. 793
 στήκοντα τοῦ λιμένος ἐκποδόμεσεν.

5. Ὁ δὲ βυσιλεύς Ἰωάννης ὑπερβύς τὴν μεираκιώδη καὶ p. 8
 πεανικὴν μεθελικίωσιν καὶ τὴν ἀνδρόφωαν μεθ' ὅσης ναρκότη-
 20 τος πρὸς τὴν πρεσβυτικὴν ἐτοιμάζετο τῷ τότε καιρῷ· καὶ γὰρ νέος ὢν καὶ παιδευομῶν χρώμενος κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ προο-
 ρηθῆντι Καντακουζηνῷ, ἀνδρὶ συνετῷ καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ
 μαχιμωτάτῳ, καὶ τῶν εὐγενῶν ὡς εἰποῖ τις ἀνθος εὖο-
 σμον. τοιοῦτον γὰρ ὄντα καὶ ὁ προβεβασιλευκῶς Ἀνδρόνικος

inde Baiasites, et Philadelphiam proficiscitur (cum enim totus Oriens ab annis fere centum Turcorum imperio premereetur, haec urbs amplissima hominumque frequentia celeberrima interim steterat, neque dum istorum tyrannidi cervicem submiserat, ipsaque instar stellae inter nubes in caeli vertice micantis splendebat) et obsessam urbem ad deditionem compellit deficiente cives commeatu. constitutis deinde pro libitu provinciarum rectoribus et praefectis, ad occidentales regiones cum omnibus copiis tendit. iamque fretum transvectus arcem ad fauces Callipoleos, a Catalanis ipsisque Turcis iam diu dirutam penitusque excisam, a fundamentis novam excitavit, portumque seu stationem, unde triremes excurrere, in quem deinde tuto se recipere possent, construxit, eique turrem amplissimam imminentem ad arcendos hostiles incursus imposuit.

5. Dum haec geruntur, imperator Iohannes exacta iuvenili aetate virilique consumpta socordiae ac desidia totus immersus senescebat. hunc adhuc iuniorem rexerat nobis memoratus dominus Iohannes Cantacuzenus, vir prudens rei que militaris peritissimus ac strenuus, nobilium, ut ita dicam, nos suavissimi odoris. talem equidem Andronicus imperator decessit Iohannis, in omnibus non aliter quam

R. H. Jenkins

STUDI E TESTI

160

*T. A. 603
11.16.15
1952*

COSTANTINO PORFIROGENITO
DE THEMATIBUS

INTRODUZIONE - TESTO CRITICO - COMMENTO

A CURA DI

A. PERTUSI

75755
CITTA' DEL VATICANO
BIBLIOTECA APOSTOLICA VATICANA
1952

CONSPECTUS CODICUM ET EDITIONUM

R	<i>Cod. Vat. gr. 1065</i> , s. XII, f. 7 ^v -21 ^r (lib. I)
C	<i>Cod. Paris. gr. 854</i> , s. XIII, f. 105 ^v -120 ^r (lib. I et II)
A	<i>Cod. Leid. B. Vulcanii gr. 56</i> , s. XV, f. 103 ^r -115 ^r (lib. I)
K	<i>Cod. Paris. gr. 1335</i> , s. XIV, f. 14 ^r (ad emendanda Cypri insulae nomina)

R ¹ , R ²	post correctionem I ^{ae} et II ^{ae} manus
C ¹	post correctionem I ^{ae} manus
A ²	post correctionem II ^{ae} manus

Vulcanius	ed. pr., Lugduni Batavorum 1588 (lib. I)
Morellus	ed. pr., Lutetiae 1609 (lib. II)
Meursius	Lugduni Batavorum 1617 (lib. I et II)
Bandurius	Parisiis 1711 (lib. I et II)
Bekker	Bonnae 1840 (lib. I et II)
Tafel	Tubingae 1847 (lib. II)
Burckhardt	Lipsiae 1893 (nonnulla urbium nomina)

In notis criticis adhibui signa quae viris doctis proposuit Consociatio Academica inter Nationes Constituta (cf. *Union Académique Internationale, Emploi des signes critiques. Disposition de l'apparat dans les éditions savantes de textes grecs et latins, Conseils et recommandations* par J. BIDEZ et A. B. DRACHMANN, éd. nouv. par A. DELATTE et A. SEVERYNS, Bruxelles-Paris 1938).

BEKKER

[11] Φιλοπόννημα Κωνσταντίνου βασιλέως υιοῦ Λέοντος
περὶ τῶν θεμάτων τῶν ἀνηκόντων τῇ βασιλείᾳ τῶν Ῥωμαίων

Πόθεν ἔσχον τὰς ὀνομασίας καὶ τί σημαίνουσιν αἱ τούτων προσηγορίαι καὶ
διὰ τὰ μὲν αὐτῶν ἀρχαῖζουσι τὰ δὲ νέαν ἐκτίσαντο τὴν προσηγορίαν

[Πρῶτον μὲν οὖν τοῦ καλουμένου Ἀνατολικοῦ, εἰ δοκεῖ, μνημονεύ-
σωμεν· ἐνταῦθα τῆς Ἀνατολῆς θέματα ἦγουν τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

[Πρῶτον θέμα τὸ καλούμενον Ἀνατολικόν]

Οὐ κατὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν, ὡς ἔμοι καταφαίνεται, ἡ τῶν
θεμάτων ἐγένετο προσηγορία. Οὐδὲ γὰρ παλαιὰ τις ἔστιν, οὐδέ τις τῶν
ἱστορίας γραφάντων ἐμνήσθη τῆς τοιαύτης ὀνομασίας, ὡς λέγονται νῦν·
ἀλλὰ πρῶην καὶ κατ' ἀρχὰς τάγματά τινα καὶ λεγεῶνες ὑπῆρχον ἀναγε- 5
γραμμένοι κατ' ἔθνος, ὡς ἡ λεγεὼν ἢ τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων [ἐλέγετο
Κεραυνοβόλος] καὶ ἄλλη Μαρμαριτῶν [12] καὶ ἄλλη Πισιδικῆ καὶ ἑτέρα
Θετταλικῆ καὶ ἄλλη ἄλλως ὀνομασμένη, ὑπὸ δοῦκα καὶ ἡγεμόνα τυγχά-
νουσαι πολλάκις δὲ καὶ πραιπόσιτον. Καὶ ταῦτα πότε; Ὅτε οἱ βασιλεῖς μετὰ
τοῦ λαοῦ ἐπεστράτευον καὶ τοῖς ἀνταίρουσι τὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς δουλείας
ζυγὸν ἐπετίθεσαν καὶ μικροῦ δεῖν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπολιόρουν ἀτα- 10
κτοῦσαν καὶ ἀντιλέγουσαν, ὡς ὁ Καῖσαρ Ἰούλιος, ὡς ὁ θαυμαστός Αὐγου-
στος, ὡς ὁ Τραϊανὸς ἐκεῖνος ὁ περιβόητος, ὡς ὁ μέγας ἐν βασιλεῦσι Κων-

Hanc inscriptionem praebent RC: τοῦ σοφωτάτου βασιλέως Κωνσταντίνου
τοῦ Πορφυρογεννήτου περὶ τῶν θεμάτων add. A² edd. βασιλέως υιοῦ R: υιοῦ
βασιλέως C. Λέοντος R: Λέοντος τοῦ Σοφοῦ C. τῶν Ῥωμαίων R: Ῥωμαίων C.
πόθεν R: καὶ πόθεν C. ἀρχαῖζουσι (inserto e) R²C¹: ἀχαῖζουσι RC.

πρῶτον - Ἀνατολικόν seclusi atque post verba ἀπὸ τῆς θέσεως ὀνομαζόμενον
(cf. infra lin. 28) I. Bekker praeunte transposui.

1 τῶν (1) om. C. 3 τῆς om. edd. λέγονται R: λέγεται C. 5 ἡ τῶν τεσ-
σαράκοντα scripsi: ἡ τῶν μ' R τῶν τεσσαράκοντα C. 5-6 ἐλέγετο Κεραυνοβόλος
secl. Bekker: om. R. add. C. 6 καὶ ἄλλη Μαρμαριτῶν C in marg. R²: om. R.
7-8 τυγχάνουσαι RC: τυγχάνουσα A. 8 καὶ (1) om. Vulcanius. πότε codd.:
ποτε Vulcanius. 9 τοῦ om. C. δουλείας CA: δουλείας R. 11 θαυμαστός R:
σεβαστός C.

σταντίνος και Θεοδόσιος και οἱ μετ' ἐκείνους τὸν χριστιανισμόν και τὴν θεοσέβειαν ἀσπασάμενοι. Οὐκ ἦν γὰρ εἰκός, βασιλέως ἐπὶ στρατοπέδου
 15 παρόντος, στρατηγὸν διατάττεσθαι· ὕφ' ἡγεμόνας γὰρ και ταξίαρχας ἐτέλουν και ὅλα τὰ τῶν πολέμων πράγματα ἐπὶ τῇ τοῦ βασιλέως βουλῇ ἀπεκρέ-
 μαντο· και πᾶς ὁ λαὸς ἓνα και μόνον τὸν βασιλέα ἐώρα. Ὅτε δὲ τοῦ
 στρατεύειν οἱ βασιλεῖς ἀπεπαύσαντο, τότε και στρατηγοὺς και θέματα διο-
 20 ρίσαντο. Και εἰς τοῦτο κατέληξεν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ μέχρι τῆς σήμε-
 ρον. Νυνὶ δὲ στενωθείσης κατὰ τε ἀνατολὰς και δυσμὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς
 βασιλείας και ἀκρωτηριασθείσης ἀπὸ τῆς ἀρχῆς Ἡρακλείου τοῦ Λίβυος,
 οἱ ἀπ' ἐκείνου κρατήσαντες οὐκ ἔχοντες ὅποι και ὅπως καταχρήσονται τῇ
 αὐτῶν ἐξουσίᾳ, εἰς [13] μικρὰ τινα μέρη κατέτεμον τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν και
 25 τὰ τῶν στρατιωτῶν τάγματα, μάλιστα ἐλληνίζοντες και τὴν πατριον και
 Ῥωμαϊκὴν γλῶττιαν ἀποβαλόντες. Λογγίνους γὰρ ἔλεγον τοὺς χιλιάρχους
 και κεντουριώνας τοὺς ἑκατοντάρχους και κόμητας τοὺς νυνὶ στρατηγούς.
 Αὐτὸ γὰρ τὸ ὄνομα τοῦ θέματος ἐλληνικόν ἐστι και οὐ Ῥωμαϊκόν, ἀπὸ τῆς
 θέσεως ὀνομαζόμενον.

(Πρῶτον μὲν οὖν τοῦ καλουμένου Ἀνατολικοῦ, εἰ δοκεῖ, μνημονεύ-
 30 σωμεν· ἐνταῦθα τῆς Ἀνατολῆς θέματα ἦγουν τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

I. (A.) Πρῶτον θέμα τὸ καλούμενον Ἀνατολικόν

Ἀνατολικόν τοίνυν τὸ θέμα καλεῖται, οὐχ ὅτι τῆς ἀνω και πρώτης
 ἀνατολῆς ἐστίν, ὅθεν ἀνίσχει ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅτι πρὸς ἡμᾶς τοὺς κατοικοῦν-
 5 τας τὸ Βυζάντιον και τὴν τῆς Εὐρώπης γῆν λέγεται ἀνατολικόν. Πρὸς δὲ
 τοὺς κατοικοῦντας τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας και τὴν μεγάλην Ἀσίαν, ἐν
 ἡ κατοικοῦσιν Ἰνδοὶ και Αἰθίοπες και Αἰγύπτιοι, λέγεται δυτικὸν μέσον
 και Ἀσία μικρὰ· ἡ γὰρ Ἀνατολή, καθ' ὅσον ἐφημεν, Ἰνδῶν ἐστι και
 Αἰθιοπῶν και Αἰγυπτίων και τῶν λοιπῶν τῶν Ἀνατολῆν κατοικούντων.
 Ὅμως ἵνα μὴ μακρολογῶμεν και δοκῶμέν τισι τερατεύεσθαι περὶ τῆς τῶν
 [14] θεμάτων ὀνομασίας, συντομώτερον ἐροῦμεν ὡς ἔχει αὐτὴ ἡ ἀλήθεια.

16 πολέμων C: πολεμίῶν R. 17 ἓνα R: εἰς ἓνα C. ἐώρα RC: ἐώρουν A.
 19 τοῦτο RC: ταῦτα A. μέχρι R: μέχρις C. τῆς RC: και A. 20 στενωθεί-
 σης CA: στενωθείσης R. 20-21 κατὰ τε - ἀκρωτηριασθείσης R: τῆς Ῥωμαίων
 ἀρχῆς ἦγουν τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας και ἀκρωτηριασθείσης κατὰ τε ἀνατολὰς και
 23 τινὰ om. C. 24 μάλιστα R: κάλλιστα C. ἐλληνίζοντες R:
 και ἐλληνίζοντες C. 25 λογγίνους uox dubia, cf. commentarium. 26 κεντου-
 ρίῶνας R: κεντηρίῶνας C. νυνὶ RC: νῦν A. 27 τῆς om. C. 28 sqq. πρῶ-
 τον - Ἀνατολικόν I. Bekker praeunte inserui (cf. supra, *tit.*).

I. *tit.* A addidi. 1 τὸ om. C. 3 τὴν... γῆν R: τὸν... τόπον C. 4 Συ-
 ρίας RC: Συρίαν A edd. 5 δυτικὸν R: δυτικὸν C. 6 ἐφημεν C: ἐφην R.
 7 κατοικούντων R: οἰκούντων C. 9 συντομώτερον R: ἐν συντόμῳ C.

Τὸ τοίνυν Ἀνατολικόν θέμα, ὡς νῦν ὀνομάζεται, ἐκ πέντε ἔθνῶν τὴν
 10 ὅλην κατοικίαν ἔσχηκεν. Ἀρχὴν γὰρ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς κωμοπόλεως τῆς ὀνο-
 μαζομένης Μηροῦ πεποῖται, και λέγεται Φρυγία Σαλουταρία ἕως τοῦ
 Ἰκονίου. Τὰ δὲ πρόσσοικα τῶν Ἰσαύρων τὰ πρὸς τὸν Ταύρον καλεῖται
 Λυκαονία. Τὰ δὲ πρὸς θάλασσαν και τὸν νότον και τὰ τοῦ καλουμένου
 15 Ψυχροῦ ὄρη και ἕως αὐτῆς Ἀτταλείας καλεῖται Παμφυλία. Τὰ δὲ ἀνω
 και μεσόγαια καλεῖται Πισιδία. Τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀκροῖνου και μέχρι τοῦ
 Ἀμωρίου καλεῖται Φρυγία Καπατιανή. Τὰ δὲ πρὸς θάλασσαν νεύοντα
 και διορίζοντα τὴν Καρίαν καλεῖται Λυκία. Ὅσα μὲν οὖν εἰσι μεσόγαια
 και πρόσσοικα τῷ Ταύρῳ και διήκοντα μέχρι τῶν ὄριων Καππαδοκίας κα-
 20 λεῖται Ἀνατολικά· μέρη γὰρ εἰσι τοῦ Ἀνατολικοῦ θέματος. Ἐνταῦθα
 τοίνυν τὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ θέματος ἐστι πέρασ, ἀρχὴν μὲν ἔχον ἀπὸ τῆς
 Μηροῦ, ἡ ἐστὶ τέλος τοῦ Ὀψικίου, τερματίζον δὲ μέχρι τῶν ὄριων Ἰσαυ-
 ρίας πρὸς μῆκος· πρὸς δὲ πλάτος ἔχει μὲν ἕξ ἀριστερῶν μέρη τινὰ τοῦ
 Βουκελλαρίου και τὴν ἀρχὴν τῆς Καππαδοκίας· πρὸς δὲ δεξιὰν τὴν τε
 25 Ἰσαυρίαν και τὴν ἀρχὴν τῶν μερῶν τοῦ Κιβυρραίουτου.

[15] Ἰδοὺ τοίνυν τὸ θέμα τὸ Ἀνατολικόν· και κατ' ἀρχὰς μὲν οὐκ ἦν
 οὕτως· ἀλλ' εἰς χιλιαρχίας και πεντακοσιαρχίας [και ἑκατονταρχίας και πεν-
 30 τηκονταρχίας] διήρητο τὸ τάγμα τὸ στρατιωτικόν, εἰς δὲ τις ἀνθύπατος
 ἐκράτει τῶν ὅλων ταγμάτων, ὡσπερ ἐπὶ τῶν κάτω χρόνων, και ἕως Ἰου-
 στινιανοῦ μάγιστρος ἐπέμπετο τοῖς τάγμασιν ἕξαρχος. Και μάρτυς ὁ ἐν
 Σμύρῃ κείμενος τάφος Πουπλίου τινὸς ἀνθυπάτου γράφων οὕτως· «Πού-
 35 πλιος ἀνθύπατος ἀρχῶν Ἰωνίας Φρυγίας Αἰολίδος Μαιονίας Λυδίας Ἑλλησ-
 πόντου Μυσίας Βιθυνίας Ταρσίας Γαλατίας Μαριανδυνῶν Πόντου Πα-
 φλαγονίας Καππαδοκίας μικρᾶς και μεγάλης Ἰσαυρίας τε και Λυκαονίας και
 μέχρι τῶν ὄριων τοῦ Ταύρου και τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας». Ἰδοὺ ἀρχὴ ἑνὸς
 ἀνθυπάτου. Ἐγένετο δὲ και ἐν τοῖς κάτω χρόνοις ἄλλος τις στρατηλάτης
 τὴν ἀξίαν πατρικίως, τοῦνομα Ἰορδάνης, οὕτινός εἰσι τὰ ἀργυρὰ μινσύρια

31-35 CIG II 3188.

10 νῦν R: νυνὶ C. 12 πεποῖται R: πεπόηται C. Φρυγία Σαλουταρία Bekker:
 Φρυγίας Σαλουταρίας RC Φρυγία Σαλουταρίας A Φρύγη Σαλουταρίας Bandurius.
 15 αὐτῆς R: τῆς C. 16 Πισιδία codd.: Πισιδία Bandurius. Ἀκροῖνου RC:
 Κροῖνου A. 17 Φρυγία Καπατιανή correxi: Φρυγία Καπατιανῆς R Φρυγία και
 Πατιανῆ C Φρυγία Πακατιανῆ Bekker. 20 Ἀνατολικά R: Ἀνατολικόν C.
 22 Μηροῦ R: Μικροῦ C. 24 τῆς Καππαδοκίας scripsi: τῆς Καππαδοκείας C
 Καππαδοκίας R. 27-28 και ἑκατονταρχίας και πενηκονταρχίας seclusi: om. R.
 add. C 29-30 Ἰουστινιανῶ CΑ: .ουστινιανῶ R. 31 Πουπλίου R: Ποπλίου C.
 31-32 Πούπλιος R: Πόπλιος C. 32 Μαιονίας scripsi (cf. c. III 26): Μηονίας
 codd. edd. 32-33 Ἑλλησπόντου R: Ἑλήσποντος C. 33 Μαριανδυνῶν scripsi
 (cf. STRAB. XII, p. 541): Μαριανδηνῶν C Μαριανδηνῶν R. 34 και (2) om. CA.

τὰ ἀνάγλυφα, ἀπερ κείνται ἐν τῷ βασιλικῷ βεστιαρίῳ, ἐπιγραφὴν ἔχοντα
 τοιάνδε· «Ἰορδάνου στρατηλάτου τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἔθνῶν τῶν
 40 ὑπὸ τὴν μικρὰν Ἀσίαν». Καὶ οὗτος γὰρ μόναρχος ἦν τῆς αὐτῆς Ἀνατολῆς
 ἦγον μικρᾶς Ἀσίας, ἦνθει δὲ καὶ εὐδοκίμει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν Ἀρκαδίου
 τοῦ βασιλέως. Ὡς οὖν προείπομεν, τὸ νῦν Ἀνατολικὸν καλούμενον θέμα
 ὑπὸ πέντε ἔθνῶν κατοικεῖται, Φρυγῶν, Λυκαόνων, Ἰσαύρων, Παμφύλων,
 Πισιδῶν. Κατ' ἔθνος οὖν [16] αὐτῶν ἦν ἀρχηγός ὅτε ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ
 45 πρὸ τοῦ τὸν ζυγὸν καὶ τὴν ἀρχὴν ἐμπεσεῖν ἐπ' αὐτοὺς τὴν Ῥωμαϊκὴν.
 Ἐμπεσόντος δὲ τοῦ τῶν Ῥωμαίων ζυγοῦ καὶ αὐξηθείσης τῆς βασιλείας
 αὐτῶν, ἐδουλώθησαν ἅπαντες καὶ ἐγένοντο συμμιγεῖς ὑπὸ μίαν ἀρχὴν.
 Διηρέθησαν δὲ καὶ ἐγένοντο θέματα, ὅτε ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ παρὰ τῶν
 ἀθῆων Ἀγαρηῶν ἤρξατο κολοβοῦσθαι καὶ ἀκρωτηριάζεσθαι καὶ συστέλ-
 50 λεσθαι κατὰ μικρόν· καὶ ἕως μὲν Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως ὑπὸ μίαν
 ἀρχὴν ἦσαν ἅπαντες καὶ τῆς Μαυρικίου βασιλείας· καὶ μάρτυς αὐτὸς Βε-
 λισάριος, ὃς ἦν μονοστράτηγος πάσης Ἀνατολῆς. Ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο οἱ
 Ἀγαρηνοὶ ἐκστρατεύειν κατὰ Ῥωμαίων καὶ διαφθεῖρειν τὰς χώρας καὶ
 πόλεις αὐτῶν, ἠγαγκάσθησαν οἱ κατὰ καιρὸν βασιλεῖς τέμνειν εἰς μικρὰ
 55 τὴν μίαν ἀρχὴν, καὶ τὸ μὲν ἀπένειμον στρατηγῷ τινι καὶ ἐκάλεσαν Ἀνα-
 τολικόν, διότι, ὡς προείπομεν, πρὸς ἡμᾶς τοὺς κατοικοῦντας τὸ Βυζάντιον,
 πρὸς ἀνατολὴν κεῖται. Τὸ δὲ παλαιὸν κατὰ ἔθνος ἦν ἀρχηγός· ἐπολιτεύοντο
 δὲ ὡς ἦν ἔθος αὐτοῖς, ἄλλοι μὲν δημοκρατίαις, ἄλλοι δὲ τυράννοις ὑποτατ-
 τόμενοι. Ὑπὸ δὲ τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν γενόμενοι, εἰς ἑπαρχίας
 60 διηρέθησαν καὶ ἡγεμονίας καὶ δουκᾶτα καὶ τοὺς καλουμένους κονσιλαρίους,
 τουτέστι βουλευτάς. Ἦσαν δὲ καὶ τινες αὐτῶν πρίγκιπες, ὡς ἐν τοῖς τῶν
 ἁγίων μαρτυροῖς διαγράφει, ἀλλὰ μὴν καὶ σκρινιάριοι. Ὑπαρχοὶ δὲ ἦσαν
 διττοί, ἕτεροι μὲν πραιτωρίων, ἕτεροι δὲ πόλεων· καὶ οἱ τῶν [17] πραι-
 τωρίων διηκόνουν τοῖς βασιλεῦσι στρατεύουσι, καὶ τὰς τῶν στρατιωτῶν
 65 τροφὰς ἐξ ἐτοίμου παρέχοντες, τὰ τε τῶν βασιλέων ἀπληκτὰ διευθετοῦντες

39-40 Inscriptio deest in *CIG*.

38 ἀνάγλυφα R: ἀνάγλυφα C. κείνται RC: κεῖται A. ἐπιγραφὴν R: καὶ ἐπι-
 γραφὴν C. 40 μόναρχος R: μονάρχος C. αὐτῆς om. A. 41 ἦγον μικρᾶς
 Ἀσίας om. C. 43 κατοικεῖται R: κατοικεῖτο C. Φρυγῶν R: Φρύγων C. 44 Πι-
 σιδῶν R: Πισιδῶν C. 45 αὐτοὺς R: αὐτοῖς C. 46 τῶν om. C. αὐξηθείσης
 R: αὐξηθείσης C. 49 ἤρξατο C Vulcanius: ἤρξαντο RA. 51-52 Βελισάριος
 RC: Βελισάριος A. 52 πάσης R: ὅλης C. ἐπεὶ R: ἐπει C. ἤρξαντο R:
 ἤρξατο C. 53 χώρας R: κόμας C. 55 ἀπένειμα C. 58-59 ὑποταττόμενοι
 C: ὑπατευόμενοι R. 59 τὴν om. A. 60 κονσιλαρίους codd.: κονσιλαρίους per-
 perram corr. Bandurius. 61 πρίγκιπες RC: πρίγκιπες A. 62 διαγράφει (sc.
 ὁ συγγραφεὺς) codd.: διεγράφη corr. Bandurius ἵσως μαρτυροῖς διαγράφεται add.
 marg. Vulcanius. 65 τὰ om. Vulcanius.

καὶ τὰς ὁδοὺς ἐκκαθαίροντες. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τῶν Ῥωμαίων· ὅτε δὲ
 Πέρσαι ἐκράτουν καὶ μετ' αὐτοὺς Μακεδόνες, εἰς σατραπείας ἦν διηρημένη
 ἢ πᾶσα Ἀσία, καὶ σατραπείας μὲν ἦν Λυδῶν, ἕτερος δὲ Φρυγῶν, ἄλλος δὲ
 Ἰώνων, ἕτερος δὲ Παμφύλων, ἄλλος δὲ Καρῶν, ἄλλος δὲ Παφλαγόνων,
 ἄλλος δὲ Βιθυνῶν, καὶ ἄπλῶς ἢ πᾶσα Ἀσία μικρὰ καλουμένη, ὡς ἐδόκει 70
 τῷ Πέρσῃ, κάπειτα τοῖς Μακεδόσι, διμεμερίστο τε καὶ διετᾶτετο, καὶ
 ἄλλος μὲν τῶν δημοσίων πραγμάτων ἤρχεν, ἄλλος δὲ τῶν στρατιωτικῶν.
 Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Ἐνταῦθα τοίνυν ἔστω τὸ πέρασ τοῦ τῆς Ἀνατολῆς θέματος. Οἱ δὲ
 λεγόμενοι τουρμάρχαι εἰς ὑπουργίαν τῶν στρατηγῶν ἐτάχθησαν. Σημαίνει 75
 δὲ τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα τὸν ἔχοντα ὑφ' ἑαυτὸν στρατιώτας τοξοφόρους πεν-
 τακοσίους καὶ πελταστάς τριακοσίους καὶ δεξιολάβους ἑκατόν. Οὕτως γὰρ
 κεῖται ἐν τῇ βίβλῳ Ἰωάννου Φιλαδελφῆος τοῦ καλουμένου Λυδοῦ.

II. Β. Δεύτερον θέμα τὸ προσαγορευόμενον Ἀρμενιακόν

Τὸ θέμα τὸ καλούμενον Ἀρμενιακόν οὐ κύριον ἔχει τὸ ὄνομα οὐδὲ
 ἀρχαία τίς ἐστὶν ἢ τούτου προσηγορία, ἀλλὰ ἀπὸ [18] τῶν ὁμορούντων καὶ
 συνοίκων Ἀρμενίων τὴν προσηγορίαν ἐκτήσατο. Δοκῶ δὲ εἰπεῖν ὅτι ἐπὶ
 Ἡρακλείου βασιλέως καὶ τῶν κάτω χρόνων τὴν τοιαύτην προσηγορίαν
 ἐκληρονόμησεν· οὔτε γὰρ Στράβων ὁ γεωγράφος τῆς τοιαύτης ὀνομασίας 5
 ἐμνήσθη, καίτοι Καππαδόκης ὢν τὸ γένος ἐξ Ἀμασειᾶς τῆς πόλεως, οὔτε
 Μένιππος ὁ τοὺς σταδισμοὺς τῆς ὅλης οἰκουμένης ἀπογραψάμενος, οὔτε
 μὴν Σκύλαξ ὁ Καρυανδηνός, οὔτε ἄλλος τις τῶν ἱστορίας γεγραφότων, οὔτε
 αὐτὸς Πausanίας ὁ Δαμασκηνός. Καὶ φαίνεται νεωτέρα ἢ τοιαύτη ὀνομα-
 σία· οὔτε γὰρ Προκόπιος, οὔτε μὴν Ἀγαθίας, οὔτε Μένανδρος, οὔτε Ἡσύ- 10
 χιος ὁ Ἰλλούστριος ἐμνημόνευσαν τοῦ τοιοῦτου ὀνόματος, οἱ τὰ χρονικὰ
 συντάξαντες ἐπὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας. Τὴν γὰρ Καππαδοκίαν οἱ

74-78 J. LAUR. LYD., *de mag. pop. rom.* I 46 Wuensch.

68 ἢ πᾶσα Ἀσία R: ἢ πᾶσα βασιλεία C πᾶσα ἢ Ἀσία Bandurius. 69 Παμφύλων
 R: Παμφυλίων C. δὲ (2) om. R. 71 διε με μέριστο CA: διμερίστο R. 76 τὸ
 om. C.

II. tit. B om. CA. δεύτερον θέμα RC: om. A θέμα δεύτερον A² edd.
 προσαγορευόμενον R: καλούμενον CA². 1 τὸ (1) R: τὸ δὲ C. Ἀρμενιακόν CA:
 Ἀρμενιακός R. 2 ἀρχαία R: ἀρχή C. ὁμορούντων R: ὁμορούντων C. 3 συν-
 οίκων R: συνοικούντων C. δὲ om. C. 4 βασιλέως R: τοῦ βασιλέως C.
 πρόσηγορίαν om. C. 5 ἐκληρονόμησεν R: ἐκληρονόμησαν C. 7 σταδισμοὺς
 R: στοδασμοὺς C. 8 οὔτε ἄλλος-9 ὁ Δαμασκηνός R: οὔτε Πausanίας ὁ Δαμασκην-
 νός οὔτε ἄλλος τις τῶν ἱστορίας συγγραφότων C. 10 οὔτε (1) R: οὐδὲ C.
 11 ἐμνημόνευσαν RC: ἐμνημόνευσε A.

παλαιοὶ εἰς τρία τέμνουσι μέρη· εἷς τε Καταονίαν τὴν ἀπὸ Μελιτηνῆς ἀρχομένην, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Ταύρου Ταυρικὴν ὀνομασμένην, καὶ αὐτὴν τὴν
 15 μεσόγαιον, ἐν ἣ Καισάρεια ἡ πόλις ἡ τῶν Καππαδοκῶν μητρόπολις ἵδρυται. Καλοῦσι δὲ οἱ παλαιοὶ μεγάλην τε καὶ μικρὰν Καππαδοκίαν, μεγάλην μὲν τὴν ἀπὸ Καισαρείας καὶ τοῦ Ταύρου καὶ ἕως τῆς Ποντικῆς θαλάσσης, ἣν διορίζει Ἄλυς μὲν ποταμὸς ἐκ δυσμῶν, Μελιτηνὴ δὲ ἐξ ἀνατολῶν. Καὶ αὕτη μὲν ἡ μεγάλη Καππαδοκία. Καὶ τούτων μάρτυς Πολύβιος, ὁ τὴν
 20 Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν γεγραφώς, ὃς διορίζει τὴν Καππαδοκίαν ἀπὸ τε τοῦ Ταύρου καὶ Λυκαονίας καὶ ἕως τῆς Ποντικῆς θαλάττης· καὶ αὕτη γὰρ ἡ [19] Νεοκαισάρεια ἢ τε Κολώνεια καὶ ἡ Μελιτηνὴ σύμπασα Καππαδοκία λέγονται. Ἔστι δὲ τὸ ὄνομα περσικόν· Πέρσης γὰρ τις ἀνὴρ *** ἐν κυνηγίῳ Ἀρταξέρξῃ τῷ βασιλεῖ, ἢ οὐκ οἶδα ἄλλω τινί· λέων προσάπαν-
 25 τῆσας τοῦ ἵππου τοῦ βασιλέως ἐδράξατο. Καὶ κατὰ τύχην εὖθεθεις ὁ Πέρσης ἐν τῷ τοῦ θηρὸς συναντήματι, τὸν ἀκινάκην σπασάμενος ἐρρύσατο τὸν βασιλέα παρὰ μικρὰν κινδυνεύοντα καὶ τὸν λέοντα ἐθανάτωσεν. Οὗτος οὖν ὁ Πέρσης ἐπὶ τινος ὄρους ὑψηλοτάτου ἀναβὰς καὶ πᾶσαν τὴν γῆν περισκοπήσας ὅσῃν ὀφθαλμὸς ἀνθρώπινος περιβλέπει κατὰ τε ἀνατολὰς
 30 καὶ δυσμὰς, ἄρκτον τε καὶ μεσημβρίαν, δωρεὰν παρὰ τοῦ βασιλέως πᾶσαν εἴληψε. Ταῦτα δὲ ἱστορεῖ Πολύβιος. Καὶ κατοικεῖται πρὸς μὲν Κολώνειαν παρὰ Ἀρμενίων, πρὸς δὲ τὴν μεσόγαιον, ὅπουπερ ἔστιν ἡ Ἀμάσεια καὶ ὁ λεγόμενος Δαζυμῶν, παρὰ τῶν καλουμένων Λευκοσύρων· ὅμως πάντας τοὺς Καππαδόκας καὶ τοὺς μέχρι θαλάττης τῆς Ποντικῆς κατοικοῦντας [Ἡρό-
 35 δοτος] (Στράβων) Λευκοσύρους καλεῖ, πρὸς ἀντιδιαστολήν τῶν Σύρων τῶν ἐπέκεινα τοῦ Ταύρου καὶ Κιλικίας οἰκούντων Μελανόσφρων προσ- αγορευομένων. Μικρὰ δὲ Καππαδοκία, ἡ νῦν χρηματίζουσα εἰς θέμα, ἣτις ὁμορὸς ἐστὶ Λυκαονίας καὶ διαβαίνει μέχρις αὐτῆς Καισαρείας, πλατύνεται δὲ ἕως ἀρχῆς τῶν Βουκελλαρίων, καταλήγει δὲ πρὸς ἀνατολὰς μέχρις αὐτῆς
 40 Ῥοδεντοῦ καὶ τοῦ φρουρίου τοῦ καλουμένου Λούλου καὶ αὐτῆς Ποδενδοῦ. Τὰ δὲ ἐπέκεινα τῆς Κιλικίας εἰσὶ μέρη, ὧν ἀπάρχεται ἡ Ταρσὸς καὶ ἡ Μόμφου ἐστὶ καὶ Ἀδανα. Καὶ ἡδε [20] μὲν ἡ μικρὰ Καππαδοκία ἡ

16-31 ΡΟΥΒ., *fig.* 54 (90), vol. IV, p. 521-522 Büttner-Wobst.

13 Καταονίαν C: Καταωνίαν R. 14 Ταύρου Ταυρικὴν R: Ταυρωνικὴν C.
 15 ἡ (2) om. CA. 17 καὶ (1) R: τε καὶ C Büttner-Wobst. 20 τοῦ om. A.
 22 Κολώνεια CA: Κολόνεια R Καταονία con. Schweighauser. 23 λέγονται R:
 λέγεται C. post ἀνὴρ lac. statuit Büttner-Wobst, fortasse παρὴν uel (?) ὄνομα
 παρὴν addendum. 24 κυνηγίῳ codd.: κυνηγησίῳ Bandurius. 24-25 προσ-
 απαντήσας τοῦ ἵππου R: προσάπαντήσας τὸν ἵππον C. 26 ἐρρύσατο R: ἐρύσατο
 C. 27 μικρὰν RC: μικρὸν A. οὗτος R: οὗτως C. 30 πᾶσαν om. C.
 35 Ἡρόδοτος seclusi Στράβων addidi (cf. STRAB. XII, p. 544 sqq.) 38 μέ-
 χρις R: μέχρι C. 40 Ποδενδοῦ C: Σποδενδοῦ R. 42 ἡδε C: ἴδε R.

ἀρτίως εἰς θέματος ὄνομα χρηματίζουσα. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνω χρόνων εἴτε
 Ἰουστινιανοῦ εἴτε ἄλλων τινῶν τῶν βασιλέων τμηθείσης τῆς Καππαδοκίας
 εἰς τρία μέρη, τὸ μὲν μεσόγαιον ἐκλήθη Χαρσιανόν, ἀπὸ Χαρσίου τινὸς 45
 ἀρχοντος τῷ τότε καιρῷ παρευδοκμήσαντος ἐν τῷ πρὸς Πέρσας πολέμῳ,
 καὶ διὰ τοῦτο εἰς θέματος τάξιν καὶ στρατηγίδα μέχρι τοῦ νῦν ἐχρημάτισε·
 τὸ δὲ κάτω καὶ πρὸς θάλασσαν ἐκλήθη Ἀρμενιακόν, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸ
 πλησιόχωρον τῶν Ἀρμενίων· τὸ δὲ ἄνωθεν καὶ ὁμοροῦν τοῖς Λυκάοσι
 καὶ τῷ Ταύρῳ, Καππαδοκία μικρὰ νῦν, ὡς ἔφαμεν, εἰς θέματος ὄνομα 50
 χρηματίζουσα. Ἐβασιλεύετο δὲ μέχρις Ἀδγούστου Καίσαρος. Ἦν δὲ ὑπὸ
 τὴν Περσικὴν ἐξουσίαν, πρὶν ἢ τὸ Ῥώμης ἀξιεθῆναι βασιλεῖον. Ἐγένετο
 δὲ καὶ αὐτόνομος, ὅτε Ἀριαράθης ἤρχεν αὐτῆς ὁ βασιλεὺς, ἐξ οὗ ἡ λίμνη
 ἡ τὸ ἄλλας τίκτουσα, ἦν ἀρτίως βαρβαρίζοντες Καράτειαν καλοῦσιν, Ἀρια-
 ράθεια ἐπωνόμαστο. Μετὰ δὲ Ἀριαράθην βασιλεύει αὐτῆς Ἀρχέλαος ὁ 55
 κηδεστής Ἡρόδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας. Μετὰ δὲ τοῦτον παυσαιμέ-
 νης τῆς βασιλείας, εἰς ἐπαρχίαν παρὰ τῶν Ῥωμαίων τὸ σχῆμα μετέβαλε,
 καὶ ἀνθύπατος ταύτην ἐδασμολόγει τε καὶ διέταπτεν. Εἰσὶ δὲ πόλεις ἐπίση-
 μοι κατὰ τὴν πρώτην ἐπαρχίαν τέσσαρες· Καισάρεια μητρόπολις, ἡ ἀπὸ
 τοῦ μεγάλου Καίσαρος Ἰουλίου ὀνομασμένη, ἣτις πρότερον ἐκαλεῖτο Μά- 60
 ζακα, ἀπὸ [21] Μουσῶν τοῦ τῶν Καππαδοκῶν ἀρχεγόνου· δευτέρα πόλις
 Νύσσα· τρίτη τὰ Θέρμα, τετάρτη Ῥεγεποδαντός. Τῆς δὲ δευτέρας Καππα-
 δοκίας εἰσὶ πόλεις ὑπὸ ἡγεμόνα ὀκτώ· Τύανα, Φουστινούπολις, Κύβιστρα,
 Ναζιανζός, (Σά)σιμα, Παρνασός, Ῥεγέδωρα, Μωκισσός καὶ φρούριον τὸ
 καλούμενον Κόρον. Τῆς δὲ τρίτης Καππαδοκίας, ἡ νῦν ὀνομάζεται Ἀρμε- 65
 νιακός, εἰσὶ πόλεις ἑπτὰ· Ἀμάσεια, Ἰβωρα, Ζάλυχος, Ἀνδραπα, Ἀμινσός,
 Νεοκαισάρεια, Σινώπη.

59-62 HIER. 698, 6; 699, 1-3. 63-65 HIER. 700, 1-8; 701, 1. 66-67 HIER.
 701, 2-5; 701, 7; 702, 1, 4, 2.

43 θέματος ὄνομα codd.: ὄνομα θέματος Bandurius. 44 ἄλλων τινῶν R: ἄλλου
 τινὸς C. 46 παρευδοκμήσαντος R: εὐδοκμήσαντος C. 48 αὐτὸ C: τὸ R.
 50 νῦν R: ἡ νῦν C. θέματος ὄνομα R: ὄνομα θέματος C. 52 τὸ Ῥώμης R:
 τῶν Ῥωμαίων C. 54 τὸ om. Vulcanius. Καράτειαν R: Καράτιαν C.
 56 post ὁ κηδεστής add. ἦτοι συμπένθερος C. τοῦτον R: ταῦτα C. 57 ἐπαρ-
 χίαν R: ἐπαρχίας CA. 58 ἐδασμολόγει C: ἐθεσμολόγει R. τε καὶ om. C.
 διέταπτεν R: διετάττετο C. 60 ὀνομασμένη R: ὀνομασθεῖσα C. 61 Μουσῶν
 R: Μοσῶν C. Καππαδοκῶν R: Καππαδόκων CA. δευτέρα R: δευτέρα δὲ C.
 62 Νύσσα R¹CA: Νύσα R. τὰ Θέρμα R: Θερμά C. Ῥεγεποδαντός R: Ῥεγε-
 ποδαντός C. 64 Σάσιμα cl. HIER. 700, 6 correcti: Ἐρσίσιμα codd. Ῥεγέδωρα
 C: Ῥεγέδωρα R. Μωκισσός R: Μωκισός C. φρούριον R: φρούριον C.
 65 τρίτης om. Vulcanius. 65-66 Ἀρμενιακός R: Ἀρμενιακόν C. 66 Ἀνδραπα
 C: Ἀντραπα R.

Διαβεβόηται δὲ παρὰ πᾶσιν ἐπὶ κακοτροπία τὸ τῶν Καππαδοκῶν γένος, ὡς καὶ παροιμίαν περὶ αὐτῶν ἐξενεχθῆναι τοιαύτην· «τρία κάππα 70 κάκιστα· Καππαδοκία Κρήτη Κιλικία». Καὶ ἐν ἐπιγράμμασι·

Καππαδόκαι φαῦλοι μὲν αἰεὶ ζώνης δὲ τυχόντες,
φαυλότεροι· κέρδους δ' εἴνεκα φαυλότατοι·
ἦν δ' ἄρα δις καὶ τρις μεγάλης δρᾶζονται ἀπήνης,
δὴ τότε γίνονται φαυλεπιφαυλότατοι.

75 Καὶ ἄλλως·

Καππαδόκην ποτ' ἔχιδνα [κακῆ] δάκεν· ἀλλὰ [καὶ] αὐτὴ
κάτθανε γευσάμενη αἵματος ἰοβόλου.

Ἐκ δὲ ταύτης τὰ τοιαῦτα βλασφημουμένης ἐβλάστησαν ἄνδρες, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν, ἐξανέτειλαν ὥσπερ ἀστέρες πολύφωτοι, ἐπὶ σοφίᾳ διαβόητοι, 80 ζηλωταὶ τῆς Χριστιανῶν πίστεως, Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς ὁ Νεοκαισαρείας ἐπίσκοπος, Φαίδιμος τε ὁ Ἀμασειᾶς [22] καὶ Βασιλεὺς ὁ αἰοιδιμος ὁ ἐπὶ Λικινίου μαρτυρήσας ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν πίστεως καὶ ὁ Βασίλειος ὁ Κομάνων ἀρχιεπίσκοπος ὃς καὶ αὐτὸς μαρτυρῶ ἐτελειώθη, μεθ' οὗ κατετέθη τὸ λείψανον Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείος τε ὁ 85 μέγας ὁ Καισαρείας ἐπίσκοπος· καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ὁ Ναζιανζοῦ τὴν ἐπισκοπὴν κληρωσάμενος, νυνὶ ἐν τῷ τῶν Ἀποστόλων ναφ κατατεθειῖς μετὰ τῶν πατριαρχῶν ταύτης τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ φιλοχρίστου βασιλέως Κωνσταντίνου, οἳ τε ἀδελφοὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, Πέτρος τε καὶ Γρηγόριος καὶ Ναυκράτιος, Καισάρειός τε ὁ ἀδελφὸς Γρηγορίου τοῦ 90 Θεολόγου.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τῆς Καππαδοκίας ὡς ἐν ἐπιτομῇ.

69-70 Proverbium exstat ap. *Lex. Suda*, s. u. Διπλοῦν κάππα, vol. II, p. 119, 5 Adler. Cf. *Corpus paroem. gr.*, t. II p. 369 Leutsch-Schneidewin. 71-74 Epigramma exstat ap. J. LAUR. LYD., *de mag. pop. rom.* III 57 Wuensch; *Anth. Pal.* XI 238 Demodoco adscriptum. 76-77 Epigramma exstat in *Anth. Pal.* XI 237 Demodoco adscriptum.

68 Καππαδοκῶν R: Καππαδόκων C. 70 Κρήτη Κιλικία R: Κρήτη καὶ Κιλικία C. 71 Καππαδόκαι cl. *Anth. Pal.* corr. Vulcanius: Καππαδόκες codd. δὲ τυχόντες corr. marg. C¹: δ' εἴνεκα RC. 73 μεγάλης add. marg. C¹: om. RC. ἀπήνης cl. *Anth. Pal.* corr. Vulcanius: ἀπηνεῖς codd. 74 φαυλεπιφαυλότατοι cl. *Anth. Pal.* corr. Vulcanius: φαῦλ' ἐπὶ φαυλότατοι R φαῦλ' ἐπιφαυλότατοι C. 76 κακῆ cl. *Anth. Pal.* add. Vulcanius: om. RC. δάκεν R: ἔδακεν C. καὶ cl. *Anth. Pal.* add. Vulcanius: om. RC. 77 γευσάμενη αἵματος R: αἵματος γευσάμενη C. 78 ταύτης om. C. 82 τῶν om. C. ὁ om. C. 85 ἐπίσκοπος C: ἀρχιεπίσκοπος R. 86 ἐν om. Vulcanius. 88 Κωνσταντίνου om. C. 89 Ναυκράτιος C: Παγκράτιος R. 91 ὡς om. C.

III. Γ. Τρίτον θέμα τῶν Θρακησίων

Τὸ δὲ νῦν καλούμενον Θρακησίων θέμα πάλαι μὲν καὶ κατ' ἀρχὰς Ἀσία μικρὰ ὀνομάζετο, καὶ ὁ ταύτης κρατῶν ἀνθύπατος Ἀσιάρχης ἐλέγετο. Καὶ ἵνα μὴ λέγω τοὺς ἔξωθεν, αὐτὸς ὁ μάρτυς τῆς ἀληθείας Λουκάς ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ ἀπόστολος ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων τὸ αὐτὸ λέγει, μεμνημένος Ἀλεξάνδρου τοῦ τότε πρωτεύοντος τῶν Ἐφεσίων, Ἀσιάρχην αὐτὸν ἀποκαλῶν. Θρακησίοι δὲ ἐπεκλήθησαν ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας· ἐπὶ τῶν ἡμερῶν Ἀλυάττου τοῦ τῶν Λυδῶν βασιλέως, ἀνὴρ τις μετὰ γυναικὸς καὶ τῶν ἑαυτοῦ τέκνων ἐκ Μυσίας τῆς τῶν Θρακῶν χώρας δρῶμενος, — ἦς καὶ Ὀμηρος μνημονεύει λέγων οὕτως·

[23] Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων καὶ ἀγαυῶν Ἰππημολγῶν —

διεπέρασεν εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀσίας εἰς χώραν τὴν λεγομένην Λυδίαν καὶ κατήκησε πλησίον τῆς πόλεως Σάρδεων. Τοῦ οὖν βασιλέως πρὸς τὸ τῆς πόλεως τεῖχος καθεζομένου, διήρχετο ἡ γυνὴ τοῦ Θρακῆος ἐπὶ μὲν τῆς κεφαλῆς βασιλεύουσα στάμνον, ἐπὶ δὲ τῶν χειρῶν ἡλακίτην καὶ ἄτρακτον, ὅπισθεν δὲ πρὸς τὴν ζώνην ἵππος τις προσεδέδετο· καὶ ἐπὶ μὲν τῆς κορυφῆς ὁ στάμνος 15 ἦν μεστὸς ὕδατος, ἐν δὲ ταῖς χερσὶν εἰργάζετο νήθουσα ἐκ τῆς ἡλακίτης τὸν ἄτρακτον, ὅπισθεν δὲ πρὸς τὴν ζώνην ἠκολούθει ὁ ἵππος ἀπὸ τῆς πηγῆς πεποτισμένος. Ταύτην ἰδὼν ὁ βασιλεὺς μεγάλως ἐθαύμασε καὶ ἠρώτησε πόθεν καὶ τίς καὶ ποίας ἐστὶ πόλεως. Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο Μυσὴ μὲν εἶναι τὸ γένος (ἐκ ***)· Θρακῆς δ' ἐστὶν αὐτὴ πολίχνη. Λαβὼν οὖν ὁ βασι- 20 λεὺς ἀπὸ τῆς γυναικὸς ἀφορμὴν, πρῆσβειαν πρὸς τὸν τῆς Θρακῆς βασιλέα ποιησάμενος Κότυν ὀνομαζόμενον, ἐκείθεν ἔλαβεν ἄνδρας μετοίκους μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων ὄχλον ἱκανόν. Ἐκ τούτου τοῦ γένους ὀνομάσθησαν οἱ τὴν μικρὰν Ἀσίαν οἰκοῦντες Θρακησίοι, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἐργονό- 25 νους ἐργώδεις τε καὶ χειρῶνακτας. Ὅλον δὲ τὸ τῶν Θρακησίων θέμα ἐκ

4 *Act. Ap.* 19, 31. 7-31 NICOL. DAMASC., *frag.* 71, *FHG* III 413-414; *Hist. Gr. Min.* I 72-73 *frag.* 70; *F Gr Hist* II 90 *frag.* 71, p. 376. 10 HOM. N 5.

III. *tit.* Γ om. C. τρίτον θέμα RC: θέμα τρίτον A² Bandurius. τῶν RCA²: τὸ τῶν Vulcanius τὸ Meursius. 6 τοιαύτης R: τῆς τοιαύτης CA. 7 Ἀλυάττου A: Ἀλυάτου R Ἀλυάτου C. 7-8 γυναικὸς R: τῆς γυναικὸς C. 8 ἑαυτοῦ R: αὐτοῦ C Jacoby. 10 ἀγαυῶν R: ἀγαβῶν C. Ἰππημολγῶν R: Ἰππομολγῶν C. 12-13 τὸ... τεῖχος R: τῷ... τείχει C. 15-16 ὁ στάμνος... μεστὸς R: ἡ στάμνος... μεστὰ C. 16 ὕδατος R: τοῦ ὕδατος C. τῆς om. Jacoby. 19 Μυσὴ codd.: Μυσὴν tacite corr. Müller. 20 post τὸ γένος lac. susp. Jacoby. ἐστὶν C edd. vett. Jacoby: ἐστὶν R Müller. αὐτὴ πολίχνη R: αὐτὴ τὸ πολίχνην con. Müller. ὁ om. R.

γενῶν συνίσταται τοιῶνδε· Λυδῶν, Μαιόνων, Καρῶν, Ἰώνων· καὶ Ἰωνες μὲν καλοῦνται οἱ κατοικοῦντες Μίλητόν τε καὶ Ἐφεσον· οἱ δὲ τὸ μεσό- γαιον Σαρδιανοί, Λυδοί τε καὶ Μαιόνες καὶ Κᾶρες καὶ οἱ τῆς μικρᾶς Φρυγίας οἰκῆτορες. Καὶ οὕτως [24] μὲν οἱ Θρακῆσιοι. Ταύτην δὲ τὴν 30 ἱστορίαν Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς γράφει ἐν τῷ δεκτωκαιδεκάτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ, ὃ γεγονὼς ὑπογράφει Ἡρώδου τοῦ βασιλέως. Ὄνομασθησαν δὲ Θρακῆσιοι διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἕκ τῆς τῶν Θρακῶν γῆς, ὥσπερ εἴπομεν. Εἰσὶ δὲ πόλεις περὶ τὴν Ἀσίαν εἴκοσι· πρώτη μὲν Ἐφεσσος, δευτέρα δὲ Σμύρνα, τρίτη Σάρδεις, τετάρτη Μίλητος, πέμπτη Πριήνη, ἕκτη Κολοφῶν, 35 ἑβδόμη Θυάτειρα, ὄγδῳ τὸ Πέργαμον, ἐνάτη Μαγνησία, δεκάτη Τράλλη, ἑνδεκάτη Ἱερὰπολις, δωδεκάτη Κολοσσαίαι νῦν λεγόμεναι Χῶναι, οὗ ἔστι ναὸς διαβόητος τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τρισκαιδεκάτη Λαοδίκεια, τεσσαρεσκαιδεκάτη Νύσσα, πεντεκαιδεκάτη Στρατονίκεια, ἑξακαιδεκάτη Ἀλάβανδα, ἑπτακαιδεκάτη Ἀλίνδα, δεκτωκαιδεκάτη Μύρινα, ἑννεακαιδεκάτη Τέως, εἰκο- 40 στή Λέβεδος, [εἰκοστή πρώτη Φιλαδέλφεια] καὶ ἄλλαι τινές. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦτον.

IV. Δ. Τέταρτον θέμα τὸ ὀνομαζόμενον Ὀψίκιον

Τὸ δὲ θέμα τὸ καλούμενον Ὀψίκιον πᾶσιν ἔχει γνῶριμον τὴν προσηγορίαν· ὀψίκιον γὰρ ῥωμαϊστὶ λέγεται, ὅπερ σημαίνει τῇ Ἑλλήνων φωνῇ τοὺς προπορευομένους ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως ἐπὶ εὐταξίᾳ καὶ τιμῇ. Ὄθεν οὐδὲ στρατηγὸς χρηματίζει ὁ τοῦ Ὀψικίου ἡγούμενος, ἀλλὰ κόμης 5 καὶ ὀνομασίαν καὶ τὴν προσωνυμίαν προσαγορεύεται. Ἡ δὲ περιοχὴ τοῦ Ὀψικίου ὑπὸ τοσούτων φυλῶν τε καὶ ἔθνων κατοικεῖται, ἀπὸ μὲν θαλάσσης [25] ἀρχόμενον, τουτέστι τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, καὶ τοῦ Δασκυλίου ἀκρωτηρίου, καὶ μέχρι τοῦ Τρίτωνος καὶ τῶν ὄρεων Σιγριανῆς καὶ αὐτῆς Προικοννήσου καὶ ἕως αὐτῆς τῆς Ἀβύδου Κυζίκου τε καὶ Παρίου. Καὶ τὰ

26 τοιῶνδε C: τόσων R. Καρῶν Ἰώνων R: Ἰώνων Καρῶν C. 27 Μίλητον C: Μήλιτον R. τὸ C: τὴν R. 30 δεκτωκαιδεκάτῳ codd.: ἡ' pro ἡ' legendum conl. Müller. 32 τῶν om. C. 33 εἴκοσι R: κα' C. 34 Μίλητος C: Μήλιτος R. 35 Τράλλη R (cf. XVI, 11): Τράλη C. 36 ια' R. ιβ' R. Κολοσσαίαι RC: Κολόσσαίαι A. 37 ιγ' R. 37-38 ιδ' R. 38 ιε' R. Στρατονίκεια R: Στρατονίκια C. 15' R. Ἀλάβανδα R: Ἀλάβανδος C. 39 ις' R. Ἀλίνδα R: Ἀλινδος C. ιη' R. ιθ' R. 39-40 κ' R. 40 εἰκοστή πρώτη Φιλαδέλφεια seclusi: om. R add. C. 41 τοῦτον codd.: fort. τούτων.

IV. tit. Δ om. C. τέταρτον θέμα RCA²: θέμα δ' Banduriius. ὀνομαζόμενον R: καλούμενον CA². 1 δὲ om. C. 2 ῥωμαϊστὶ λέγεται R: λέγεται ῥωμαϊστὶ C. 2-3 τῇ Ἑλλήνων φωνῇ R: τὴν τῶν Ἑλλήνων φωνῆν C. 3 προπορευομένους R: προρευομένους C. 6 τοσούτων R: τούτων C. τε om. C. 7 ἀρχόμενον R: ἀρχομένου C. τουτέστι om. C. Δασκυλίου R: Δασκυλίου C. 9 αὐτῆς om. C.

μὲν κάτω καὶ παρὰ θάλασσαν ἀπὸ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου ἀρχόμενα καὶ 10 τῶν Πυλῶν καὶ ἕως τῆς μεσογαίου τοῦ Μυσίου Ὀλύμπου προσαγορευομένου καὶ τῆς χώρας τῶν καλουμένων Λαγοτθηνῶν καὶ αὐτῆς Προυσιᾶδος κατοικοῦσι Βιθυννοί· τὰ δὲ πρὸς νότον τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἕως τοῦ ποταμοῦ Ῥυνδακοῦ κατοικοῦσι Μυσοί· τὰ δὲ πρὸς θάλασσαν καὶ τὴν Κύζικον 15 κατοικοῦσι Φρύγες τε καὶ Γραικοί, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Γρανικοῦ τὴν ὀνομασίαν πλουτήσαντες· ἐν ᾧ γέγονεν ἡ πρώτη μάχη πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν Περσῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα. Ἄνω δὲ παρεκτείνεται μέχρι τοῦ Δορυλαίου καὶ αὐτοῦ Κοτυαίου, ἕξ οὐπὲρ ἔστιν ὁ ὀνομαστότατος καὶ παλαιὸς ἕκείνος Ἀίσωπος ὃ τὴν μυθοποιίαν πρῶτος εἰς τὸν βίον εἰσαγαγών, καὶ ἕως τῆς κωμοπόλεως Μηροῦ κατὰ ἀνατολᾶς. Πρὸς δὲ τὰς δυσμὰς κα- 20 ταλῆγει εἰς Ἀβυδον, πρὸς δὲ πλάτος ἀπὸ τοῦ Ῥυνδακοῦ ποταμοῦ καὶ μέχρι τῆς κωμοπόλεως τῆς καλουμένης Δοματεροῦ. Καὶ οὕτω μὲν τὸ Ὀψίκιον. Καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ εἴπομεν διὰ τὸ προπορεύεσθαι ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως καὶ καταρτίζειν καὶ διευθύνειν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ μονᾶς. Εἰσὶ δὲ [26] ἔθνη τὰ συμπληροῦντα τὸ Ὀψίκιον τοσαῦτα· Βιθυννοί, Μυσοί, 25 Φρύγες, Δάρδανοι, οἱ καὶ Τρώες λεγόμενοι. Ἐχει δὲ πόλεις ἐπισήμους τὸ θέμα τὸ καλούμενον Ὀψίκιον τοσαύτας· πρώτην μὲν Νίκαιαν τὴν καὶ μητρόπολιν χρηματίζουσαν, δευτέραν δὲ Κοτυάειον, τρίτην Δορυλαίον, τετάρτην Μηδάειον, πέμπτην Ἀπάμειαν, ἕκτην Μύρλειαν, ἑβδόμην Λάμψακον, ὄγδῳ Πάριον, ἐνάτην Κύζικον, δεκάτην Ἀβυδον. 30

V. Ε. Πέμπτον θέμα τὸ λεγόμενον Ὀπτίματος

Τὸ καλούμενον οὐκ οἶδ' ὅπως εἰπεῖν θέμα Ὀπτίματος οὐδεμίαν ἔχει κοινωνίαν πρὸς θέματα· εἰς γὰρ δουλείαν μόνην προσεῖληπται, διὰ τὸ

10 κάτω om. A. παρὰ θάλασσαν C: παραθαλάσσια R. 12 Λαγοτθηνῶν C (da-add.) R²: Γοτθηνῶν R. 14 θάλασσαν R: τὴν θάλασσαν CA. 16 post ἐν ᾧ add. ποταμῷ C. 18 Δορυλαίου scripsi (cf. infra, l. 28): Δορυλαίου codd. αὐτοῦ Κοτυαίου R (Κοττ- R²): αὐτοῦ τοῦ Κοτυαίου C. 19 βίον εἰσαγαγών R: κόσμον εἰσενεγκών C. 20 Μηροῦ R: Μιτροῦ C. δὲ τὰς om. C. 21 καταλῆγει R: κατάγει C. Ῥυνδακοῦ CA: Ῥυδιακοῦ R. 22 τῆς καλουμένης R: τοῦ λεγομένου C. Δοματεροῦ R: Δοματηροῦ C. 23 ἔμπροσθεν om. A. 25 τοσαῦτα R: ταῦτα C. 26 Δάρδανοι CA: Δάρδανες R. καὶ om. C. 28 β' C. Κοτυάειον R: Κοτυαίον C. γ' C. Δορυλαίον R: Δορυλαίον C. 29 δ' C. Μηδάειον R: Μιδάιον C. ε' C. ζ' C. 30 η' C. Πάριον RC: Πάριον A. η' C. ι' C.

V. tit. Ε om. C. πέμπτον θέμα RC: θέμα A² θέμα ε' Banduriius. τὸ λεγόμενον R: τὸ καλούμενον C. Ὀπτίματος scripsi: Ὀπτιμάτος R Ὀπτιμάτων C Ὀπτιμάτων A² Ὀπτιμάτων Banduriius. 1 εἰπεῖν om. Vulcanius. Ὀπτίματος R: Ὀπτήματος C. 2 κοινωνίαν RC: τὴν κοινωνίαν A.

LE MONDE BYZANTIN
PUBLIÉ SOUS LA DIRECTION DE PAUL LEMERLE

LES LISTES DE PRÉSENCE
BYZANTINES DES IXe ET Xe SIÈCLES

INTRODUCTION, TEXTE, TRADUCTION ET COMMENTAIRE

PAR

Nicolas OIKONOMIDÈS
Professeur à l'Université de Montréal

ÉDITIONS
DU CENTRE NATIONAL DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE
15, QUAI ANATOLE-FRANCE — PARIS-7^e
1972

83725

crit ne semble pas avoir subi de modifications ou révisions substantielles : c'est pourquoi, dans les manuscrits L et C, on ne rencontre point de titres créés ou ayant obtenu une place dans les préséances après 899. Les accidents de copie n'ont cependant pas manqué : par ex. la lacune de la p. 193₁₉ (cf. note 201), qui pourrait avoir eu comme cause la chute d'un feuillet entier du manuscrit original; ou l'incorporation dans le texte de notes ou additions marginales. Cette famille de manuscrits, certainement la plus proche de la rédaction originale du traité, est aujourd'hui représentée par L et C.

Le manuscrit H ne comporte qu'une partie du traité de Philothée, en substance les listes de préséance contenues dans la Section II et dans une partie de la Section III. Donc H est un *taktikon* à proprement parler, extrait du Traité de Philothée dans le but purement pratique qui est aussi celui des autres *taktika* : servir aux *atriklinai* et aux autres intéressés pour l'établissement de l'ordre de préséance. Ces listes ont été révisées et complétées pour mieux répondre à la réalité de l'époque. Certaines charges (l'hétairiarque; le stratège de Longobardie) ont été ajoutées à leur place normale, comme le montre la comparaison avec les *taktika* postérieurs. Il y a donc eu une révision systématique du manuscrit, qui ne peut pas être de beaucoup postérieure à septembre 899; car les stratèges des nouveaux thèmes créés au début du xe siècle ne figurent pas dans H : celui de Mésopotamie (créé avant 901), celui de Sébastée (avant 911), celui de Likandos (vers 916), celui de Séleucie (sous Romain Ier Lécapène), pour ne mentionner que ceux qui figurent dans *Ben*.

Or, si l'original de la tradition représentée par H datait des premières années du xe siècle, il n'est pas improbable que le réviseur soit Philothée

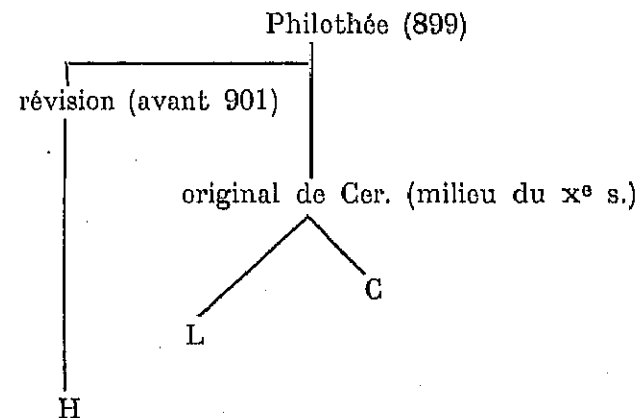
Exposé²⁰ exact de l'ordonnance des banquets impériaux, avec l'appellation et la valeur de chaque titre, rédigé sur la foi d'anciennes listes de préséance par Philothée, protospathaire impérial et atriklinès, sous le règne de notre empereur ami du Christ, le très sage Léon, au mois de septembre, indiction 3, en l'an du monde 6408.

Incité par vous, les meilleurs des amis, à me pencher sur les écrits des

(20) Le chiffre *vδ'*, écrit en marge de L, est le numéro de chapitre du deuxième livre de *Cer.*; cf. aussi *Cer.*, p. 515 (index du livre II).

lui-même. Nous avons déjà remarqué qu'une des additions de H est bien du style de notre auteur (p. 147₁₀₋₁₇). C'est là une hypothèse qui a, d'ailleurs, peu d'importance pour l'historien : que Philothée en soit l'auteur ou non, la version H représente un état de l'administration et des préséances datant de la même période que le traité original.

On peut donc résumer les conclusions concernant la tradition manuscrite dans le stemma suivant :

Datation. — La rédaction originale du traité (famille L et C) est datée de septembre 899. Le texte révisé que représente le manuscrit H, est proche de cette date : début du xe siècle, peut-être avant 901 (cf. *supra*).

- L 234^r Ἀκριβολογία τῆς τῶν βασιλικῶν κλητορῶν καταστάσεως καὶ
 Bu 131 ἐκάστου τῶν ἀξιωματῶν πρόσκλησις καὶ τιμὴ, συνταχθεῖσα ἐξ ἀρχαίων
 Bo 702 κλητορολογίων ἐπὶ Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου καὶ σοφωτάτου ἡμῶν
 βασιλέως, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, Ἰνδικτιῶνος γ', ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου
 5 ,σνη', ὑπὸ Φιλοθέου βασιλικῶν πρωτοσπαθαρίου καὶ ἀτρικλίνου.
 Ἐπειδήπερ ἡμᾶς προστρέψασθε, ὃ φίλων ἀριστοί, εἰς τὰ τῶν

Sigles : Bo : éd. Benešević; Bo : ed. Bonn; Bu : ed. Bury; C : cod. Chalcensis S. Trinitatis 133; H : cod. Hierosol. S. Sepulcri 39; L : cod. Lipsiensis bibl. urb. Rep. I 17

1 *vδ'* in marg. L : κεφ. *vδ'* titulus in Bo, om. Bu || 4 κτίσεως Bu : κτήσεως LBo || 6 τὰ Bu : τὰς LBo

anciens et à montrer avec clarté et exactitude le sens actuel de l'ordre des titres, allons !, poussé par le désir de vous plaire, je m'efforcerai de réaliser dans la mesure du possible ce que votre amitié désire. Les titres laissés par les anciens sont en effet importants et nombreux; être clair et limpide à leur sujet, est une très grosse affaire. Car plusieurs noms de titres ont été abolis avec le temps; d'autres titres ont été ensuite inventés et distingués des premiers; voici ce qui crée une certaine confusion dans leur exacte compréhension. Puisque vous avez demandé à mon ignorance un traité visant à leur exacte compréhension, j'expose ouvertement à votre amitié les conceptions que je suis plus ou moins bien parvenu à me faire de ce qui était écrit auparavant et de ce qui se pratique actuellement.

Je veux que vous sachiez, mes amis, que toute connaissance d'un art a une fin pratique dans la vie. Ce que connaissent les atriklinai ne présente d'autre utilité que de définir les différences entre les divers titres pour ce qui est de leur rang, de leur contenu et de leur nature exacte. Car toute la célébrité dans la vie, qui tient à la glorieuse valeur des titres, ne se manifeste pour les spectateurs que par l'appel à son ordre de préséance à la table splendide et au repas convoité de nos très sages empereurs. Si, par une inattention de notre part, il se produit une confusion et une erreur aux banquets impériaux, non seulement la valeur des titres impériaux est ainsi ruinée, mais nous devenons nous-mêmes ridicules et inutiles dans notre office. C'est pourquoi, mes amis, nous, à qui est échu cet office, devons par une étude et par une connaissance attentives décrire dans notre esprit les appellations exactes des titres, et puis énoncer et exposer leurs divisions et subdivisions et leur contenu précis.

J'ai exprès laissé de côté les exposés anciens, pas tous, seulement ceux que le temps a rendus caduques. Allons, je donnerai dans ce qui suit l'un après l'autre, comme dans un tableau, ceux qui sont connus et restés en vigueur sous nos empereurs, Léon et Alexandre. J'agirai ainsi non pas pour détruire les écrits des anciens, mais parce que je m'efforce de formuler

ἀρχαίων ἐπικύμψαι συγγράμματα κἀκειῖθεν τὸν προκείμενον νοῦν τῆς τῶν ἀξιομάτων τάξεως σαφεῖ τῷ λόγῳ ἀκριβῶς παραστήσασθαι, φέρε δὴ, τῷ περὶ ὑμᾶς ἐλκόμενοι πόθῳ, καθ' ὅσον ἐφικτόν, τὰ ἐφετὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης σχετικῶς ἐκπληρώσωμεν. Πολλῶν γὰρ ὄντων
5 καὶ μεγάλων τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καταλειφθέντων ἀξιομάτων, πολλή τε καὶ μεγάλη καὶ δύσληπτος ἡ περὶ αὐτῶν ὑπάρχει σαφήνεια. Καὶ γὰρ αἱ πολλαὶ τῶν ἀξιομάτων ἀμαυρωθεῖσαι τῷ χρόνῳ προσκλήσεις, ἀλλὰ μὴν καὶ πᾶσαι αἱ μετ' ἐκείνας ἐφευρεθεῖσαι ἀξιομάτων διαφοραὶ σύγχυσίν τινα παρεισάγουσιν τῆς ἀκριβοῦς αὐτῶν καταλήψεως. Καὶ ἐπειδὴ τὴν ἡμετέραν ἀμαθειαν τῆς ἀκριβοῦς τούτων καταλήψεως τὴν συγγραφὴν ἐξηγήσασθε, ὅσον τῷ νῷ ἀμυδρῶς ἐκ τῶν πρώην ἐγκειμένων καὶ νῦν πραττομένων περιλαβεῖν ἠδυνήθημεν, τῇ ὑμετέρᾳ φιλίᾳ περιφανῶς ἐκτιθέμεθα.

Εἰδέναι γὰρ ὑμᾶς βουλόμεθα, ὦ φίλοι, ὅτι πᾶσα μὲν τεχνῶν ἐπιστήμη πρὸς τι εὐχρηστον τέλος τῶν ἐν τῷ βίῳ συνέστηκεν. Ἡ δὲ τῶν ἀρτικλινῶν ἐπιστήμη ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ τῷ εὐχρηστον δεικνυσιν, ἀλλ' ἡ ἐν τῷ τάξει καὶ συστάσει καὶ ἀκριβεῖ διαθέσει τὰς τῶν ἀξιομάτων διαφορὰς διαστέλλειν. Καὶ γὰρ πᾶσα περιφάνεια βίου ἢ ἐνδοξος ἀξιομάτων ἀξία ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ τοῖς ὄρῳσιν ἐνδείκνυται, ἀλλ' ἡ ἐν τῇ κλήσει τῆς
20 προκαθεδρίας τῆς ἐν τῇ λαμπρᾷ τραπέζῃ καὶ περιποθητῷ συνεσιτιάσει τῶν σοφωτάτων ἡμῶν βασιλέων. Εἰ δὲ τις ἐκ τῆς ἡμῶν ἀπροσεξίας ἐπισφαλῆς προσγένηται σύγχυσις τοῖς βασιλικοῖς κλητορλοῖς, οὐ μόνον τὰς τῶν βασιλικῶν ἀξιομάτων ἀρετὰς καταριπτεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καταγελάστους καὶ ἀχρεῖους τῆς διακονίας παρίστησιν. Διὸ
25 οὖν, ἀγαπητοί, δεῖ ἡμᾶς, ἐν τῇ τοιαύτῃ λαχόντας διακονίᾳ, προσοχῇ μελέτης καὶ ἐπιστήμης τὰς τῶν ἀξιομάτων κυριοκλήσις ἐν τῷ οἰκίῳ | νωὶ περιγράψαι, καὶ εἶθ' οὕτως τὰς αὐτῶν διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις καὶ ἀκριβεῖς συστάσεις ἐκφανεῖν καὶ ἐκτίθεσθαι.

Ἄλλ' ἐπειπερ τὰς τῶν ἀρχαίων ἐκθέσεις, οὐχὶ πάσας, ἀλλ' ὅσας ὁ
30 χρόνος ἀμαυρωθῆναι ἐποίησεν, ἐκόντι παρεδράμομεν, φέρε δὴ, τὰς ἐπὶ τῶν βασιλέων ἡμῶν, Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, γνωρίζομένους τε ἅμα καὶ πραττομένους ὡς ἐν πίνακος τάξει στιχηδὸν ὑποτάξομεν. Ποιοῦμεν δὲ τοῦτο οὐχ ὡς τὰς τῶν ἀρχαίων συγγραφὰς ἀνατρέποντες,

1 ἐπικύμψαι LBoBu : leg. ἐπικύψαι sed vid. Koukoulés, *EEBS* 19, 1949, p. 80 || 5 τοῖς ἀρχαίοις LBoBu : leg. τῶν ἀρχαίων || 10 ἀμαθειαν L : ἀμάθειαν BoBu recte || 18 διαστέλλει L || 25 διακονία : διακονίας LBoBu || 30 ἐκόντι LBoBu : leg. ἐκόντι cf. Koukoulés, *EEBS* 19, 1949, p. 89 || 33 ποιοῦμεν : ποιῶμεν LBoBu

en guise de règle les exposés de cette matière, afin que leur compréhension aisée ne soit plus le privilège de ceux qui s'en sont déjà occupés, mais que même ceux qui sont très ignorants, en suivant cette petite règle, trouvent l'affaire des préséances intelligible et claire. Car j'ai considéré qu'il serait injuste d'assigner ce service impérial à des gens qui n'y sont pas bien exercés : nous avons eu la chance d'avoir un empereur ni ignorant ni manquant de sagesse mais, au contraire, très sage et favorisé par la grâce du Ciel tant dans ses pensées que dans ses actes.

C'est pourquoi je vous prie, mes amis, ainsi que tous ceux qui, dans l'avenir, entreront dans le métier, de ne pas consulter mon ouvrage en passant et irrégulièrement, mais plutôt de « ruminer » les règles qu'il contient dans une étude attentive : savoir, *primo*, les noms exacts des titres; *secundo*, tenir compte de leurs divisions et subdivisions, de leur progression ou de leur régression dans la hiérarchie, et de leurs invitations et appellations, comme il est indiqué par la suite. Car, j'ai énuméré pour vous, dans l'ordre de l'« échelle », tous les titres accordés par insigne; puis, j'ai indiqué ceux qui sont accordés par la parole (impériale), et, après eux, j'ai réuni ceux qui leur sont subordonnés : j'ai mis d'abord les charges principales et premières, puis j'ai décrit celles qui étaient subordonnées à chacune d'entre elles; en outre, j'ai clairement recensé leurs classes et décrit avec exactitude, dans le présent ouvrage, les marques d'honneur dues à chacune; par le présent ouvrage (?), j'ai fait connaître aux éventuels lecteurs, en guise d'introduction, de façon claire et facile à comprendre, tout ce qui concerne ces questions, afin que ceux qui étudieront soigneusement cet ouvrage (?) ne négligent en aucune façon de penser à « notre médiocrité ».

Début du sujet traité

Les concessions de dignités impériales²¹ faites par la grâce de Dieu et, en quelque sorte, approuvées par Dieu, sont accordées aux hommes qui en sont dignes par les empereurs promus par Dieu à la sainte et admirable tribune impériale du brillant Chrysotriklinos aux jours opportuns²², en

(21) La cérémonie décrite dans les lignes suivantes me semble être celle qui était appliquée lorsqu'on conférait les dignités « impériales » (cf. *infra*, p. 297) subalternes : car le personnage important y est le protospathaire des impériaux, qui était le supérieur hiérarchique de ces dignitaires (cf. *infra*, p. 117¹¹⁻²⁴) ; et on y trouve (p. 87¹⁸) la mention d'autres dignitaires du même

- ἀλλὰ τὰς περὶ τούτων ἐκθέσεις ὡς ἐν τάξει κανόνος τυπῶσαι σπουδάζοντες, ὅπως μὴ μόνον οἱ περὶ ταῦτα ἐσχολακότες τὴν εὐχερῆ τούτων κατάληψιν ἔχωσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ λίαν ἀμαθεῖς τῷ μικρῷ τούτῳ κανόνι ἐπόμενοι εὐκατάληπτον καὶ σαφῆ τὴν περὶ τὰς τάξεις εὐρίσκωσι
- 5 πραγματεῖαν. Οὐ γὰρ δίκαιον ἐκρίναμεν τοὺς μὴ ταῦτα ἀκριβῶς ἐξηγημένους ἐν τῇ τοιαύτῃ τετάχθαι βασιλικῇ λειτουργίᾳ, ὅτι οὐδὲ ἀσφῶ καὶ ἀμαθεῖ βασιλεῖ παρεστάναι ἡμεῖς εὐμοιρήσαμεν, ἀλλὰ πάννυ γε σοφωτάτῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τῇ ἄνωθεν χάριτι τετιμημένῳ.
- 10 Διὰ τοῦτο δὴ οὖν παρακαλῶ ὑμᾶς, ὦ φίλοι, καὶ πάντας τοὺς μέλλοντας μεθ' ὑμᾶς εἰσιέναι, μὴ παρέργως καὶ ἀνωμάλως τὸ παρ' ἡμῶν συγγραφὴν ἐπισκέπτεσθαι λόγιον, ἀλλὰ προσοχῆ μελέτης τὸν ἐν αὐτῷ ἐγκείμενον τύπον ἀκριβῶς ἀναμάττεσθαι· καὶ πρῶτον μὲν τὰς ἀκριβεῖς κυριοκλησίας τῶν ἀξιοματίων γνωρίζειν· δεύτερον δὲ τὰς τούτων
- Bo 705 διαίρεσεις καὶ ὑποδιαίρεσεις, αὐξήσεις τε καὶ μειώσεις, προσκλήσεις
- 15 τε καὶ ὑποκλήσεις ἀκριβῶς ποιῆσθαι, καθὼς ὑποτέτακται. Τὰς γὰρ διὰ βραβείων διδομένας ἀξίας κλίμακος ὑμῶν τάξει ἐξ ὀνόματος πάσας ἐκτέθεικα, εἴθ' οὕτως τὰς διὰ λόγου προσγινομένας ἐσθήματα, μετὰ δὲ ταύτας τὰς ταύταις ὑποκειμένας συνέταξα, τὰς μὲν κυρίας καὶ
- 20 πρῶτας τούτων προκρίνας τῷ λόγῳ, τὰς δὲ ὑποτεταγμένας ἰδίως ἐκάστην ἐκτεθεικῶς· ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τούτων τάξεις εὐδαιρέτως ἐδήλωσα καὶ ἐκάστης τούτων τὰ οἰκεία πρέσβεια διὰ τοῦ τῆδε συγγράμ-
- L 235¹ ματος σαφῶς | καθιστόρησα, καὶ εὐσαφῆ καὶ εὐκατάληπτον τὴν περὶ τούτων πραγματεῖαν, ὡς ἐν εἰσαγωγῆς τάξει, τοῖς ἐντυγχάνουσι διὰ τῆς ὑποκειμένης πλινθίδος ἐγνώρισα, ἵνα οἱ ταύτην τὴν πλινθίδα
- 25 ἐπιμελῶς ἐποπτεύοντες μεμνήσθαι τῆς ἡμῶν μετριότητος μηδαμῶς κατοκνήσωσιν.

Ἄρχῃ τῆς ὑποθέσεως τοῦ λόγου.

Τῶν βασιλικῶν ἀξιοματίων αἱ χάριτι Θεοῦ διδομέναι δωρεαί, ὡς ἐκ Θεοῦ τὴν ψῆφον λαμβάνουσαι, ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ θαυμαστοῦ βασιλικοῦ

30 βήματος τοῦ λαμπροῦ Χρυσοτρικλίνου ἐν αἰσίαις ἡμέραις παρὰ τῶν

10 ὑμᾶς : ἡμᾶς LBoBu || 21 ἐκάστης τὰ τούτων τὰ LBoBu : corr. Koukoulós, *EEBS* 10, 1949, p. 93 | πρέσβεια LBoBu : leg. πρεσβεῖα || 25 μεμνήσθαι : μέμνησθε LBoBu || 27 ante ἀρχῆ, <τόμος α' > quasi titulum add. Bu

rang, portant des épées (des spathaires ?). Au rang de protospathaire, l'insigne (collier) est placé autour du cou du candidat par l'empereur lui-même : cf. *infra*, p. 93¹²⁻¹⁴ et *Cer.*, p. 275.

(22) C.-à-d. jours de fête, cf. *Cer.*, p. 301, 507, 632, 633.

présence de toute la classe du *cubiculum* impérial, les insignes étant placés près de l'autorité impériale. Le protospathaire des impériaux compétent prépare en dehors du rideau ceux qui en seront honorés (litt. : en recevront le bienfait) dans leurs parures de *sagia* grenat. Avant qu'on les introduise, entrent, en même temps que l'ostiaire impérial, trois personnes « porteurs d'épée », du même rang que ceux qui seront honorés, et, après la marque d'honneur habituelle, celles-ci attendent devant le rideau l'entrée du candidat; puis, le rideau écarté, le protospathaire des impériaux entre en même temps que l'ostiaire impérial et introduit le candidat; il l'exhorte à accomplir trois fois l'adoration, le place juste en face de l'empereur pour qu'il puisse recevoir de ses propres mains l'insigne de sa dignité; l'ayant fait reculer un peu, le même protospathaire lui fait porter l'insigne que l'empereur lui a remis, puis il le fait avancer et baiser les pieds sacrés de l'empereur. Lorsqu'il est redescendu, ceux qui ont la même dignité le reçoivent comme un ami de rang égal et, accomplissant l'acte de respect, ils remercient²³ à haute voix l'empereur en l'adorant; et ils sortent avec le nouveau promu. Tous les dignitaires du *cubiculum* présents sortent avec eux après avoir acclamé l'empereur, comme il convient.

Les divers titres par insigne sont introduits suivant l'ordre et le nombre qui sera dit ci-dessous et doivent tous fournir des sportules. Car certains titres sont accordés par insigne, d'autres sont conférés par la parole impériale et accompagnent les titres donnés par insigne. Les uns sont permanents, les autres, facilement retirés, passent d'une personne à l'autre.

Les titres par insigne sont 18

Les titres accordés par insigne sont en tout au nombre de dix-huit; une fois accordés, ils ne sont en aucune façon révoqués²⁴; ils sont divisés en deux catégories : les sénatoriaux et les *proleusimatoi*²⁵.

(23) Pour leur avoir donné un collègue. Cf. p. ex. *Cer.*, p. 243.

(24) Cette affirmation, généralement exacte, souffre de certaines exceptions : alors que les dignités ne sont normalement perdues que par ceux qui quittent ce monde (meurent ou se font moines), ou, parfois, par ceux qui reçoivent une promotion, il y a des cas où les dignités peuvent être retirées par décision impériale : s'il est démontré que le dignitaire est hérétique, de mauvaises mœurs, exerçant un métier humble (p. ex. commerçant) ou occupant un office vil, coupable du crime de lèse-majesté. Cf. R. Guillard, *Recherches*, I, p. 32-64; *Basiliques* VI, 1, 2; VI, 1, 5-7; VI, 1, 10; VI, 1, 17, etc.; Zépos, *Jus* II, p. 46; *PG* 116, c. 1376; Noailles-Dain, p. 225; Kékauménos, p. 68.

(25) C.-à-d., ceux qui font partie de la *proleusis*, de la suite de l'empereur. A propos de cette distinction, cf. *infra*, p. 99, et note 57

- θεοπροδλήτων βασιλέων τοῖς ἀξίοις βραβεύονται, δηλονότι παρεστῶσης ἀπάσης τῆς τάξεως τοῦ βασιλικοῦ κουβουκλίου καὶ αὐτῶν τῶν βραβείων προκειμένων πλησίον τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Οἱ γὰρ μέλλοντες τυχεῖν τῆς αὐτῶν ἀντιλήψεως ἤδη προεுτρεπίζονται ὑπὸ τοῦ τεταγμένου
- Bo 706 5 βασιλικῶν πρωτοσπαθαρίου ἔξω τοῦ βήλου ἐστολισμένοι ῥοαίοις Bu 133 σαγίοις. Ἐν δὲ τῇ τούτων εἰσαγωγῇ προσυνεισέρχονται τῷ βασιλικῷ ὀστιαρίῳ ὁμότιμοι τῶν μελλόντων τυχεῖν ἀντιλήψεως ἄνδρες σπαθαροφόροι τρεῖς, καὶ τὸ σὺνηθες σέβας ποιήσαντες ἀναμένουσι πρὸς τὸ βῆλον ἐστῶτες τὴν τοῦ εἰσαγομένου παρουσίαν καὶ αὐθις τοῦ βήλου
- 10 πετασθέντος συνεισέρχεται τῷ βασιλικῷ ὀστιαρίῳ ὁ τῶν βασιλικῶν πρωτοσπαθάριος εἰσάγων τὸν μέλλοντα τυχεῖν ἀντιλήψεως, καὶ τοῦτον προτρεπόμενος τρισὶ τόποις ποιῆσαι τὴν προσκύνησιν, ἴστησιν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ ἐξ οἰκείων χειρῶν αὐτοῦ λαβεῖν τὸ βραβεῖον τοῦ ἀξιώματος καὶ μικρὸν αὐτὸν τὸν τυχόντα διαστήσας
- 15 ὀπισθοπόδως ὁ αὐτὸς πρωτοσπαθάριος περιβάλλει αὐτῷ τὸ δοθὲν παρὰ τοῦ βασιλέως βραβεῖον, καὶ αὐθις αὐτὸν προσωθήσας ἀσπάσασθαι ποιεῖ τοὺς ἱεροὺς πόδας τοῦ βασιλέως. Καταχθέντος δὲ αὐτοῦ πρὸς τοῖς κάτω, οἱ ὁμότιμοι τοῦ ἀξιώματος ἄνδρες, ὡς ἰσότημον εἰσδεξάμενοι φίλον, τὸ σέβας πληροῦντες τὴν εὐχαριστίαν διὰ τῆς προσκυνήσεως
- 20 τῷ βασιλεῖ προσφωνοῦσι καὶ συν<εξ>έρχονται τούτῳ ἢ δὲ παρεστῶσα πάντων τῶν τοῦ κουβουκλίου ἀξία, τὸν βασιλέα ἀξίως ἐπευφημήσασα, καὶ αὐτὴ συνεξέρχεται τούτοις.
- Bo 707 L 235^v Εἰσάγονται δὲ πᾶσαι αἱ τῶν διὰ βραβείων ἀξιωματῶν διαφοραὶ κατὰ τάξιν καὶ ἀριθμὸν τὸν ἤδη λεχθήσεσθαι μέλλοντα καὶ τὰς σὺνηθείας
- 25 παρέχειν ὀφείλοντα. Καὶ γὰρ αἱ μὲν αὐτῶν διὰ βραβείων παρέχονται, αἱ δὲ διὰ βασιλικοῦ λόγου προσγίνονται καὶ συνέπονται ταῖς διὰ βραβείων διδομέναις ἀξίαις καὶ αἱ μὲν αὐτῶν τὸ μόνιμον ἔχουσι, αἱ δὲ ῥαδίως πάλιν ἀφαιρούμεναι ἐκ προσώπων εἰς πρόσωπα διαβαλνοῦσιν.

//Αἱ διὰ βραβείων ἀξίαι ιη'./

- 30 Εἰσι δὲ πᾶσαι ὁμοῦ αἱ διὰ βραβείων διδόμεναι τὸν ἀριθμὸν ὀκτωκαίδεκα, αἵτινες ἀπαξ διδόμεναι οὐδαμῶς ἀναστρέφονται. Διαιροῦνται δὲ αὐταὶ εἰς μέρη δύο, εἰς συγκλητικῶς καὶ εἰς προελευσιμαίους.

10 πετασθέντος LBoBu : σφρέντος conl. Reiske || 20 συν<εξ>έρχονται τούτῳ : συνέρχεται τούτῳ L, συνεξέρχεται τούτῳ Bo, συν<εξ>έρχεται τούτοις Bu || 25 ὀφείλοντα : ὀφείλοντας LBoBu || 32 προελευσιμαίους corr. Bu : προσελευσιμαίους LBo

Combien (y a-t-il de titres) par parole. Les titres par parole sont 60.

Les titres accordés par parole et comportant un glorieux commandement, qui s'ajoutent à ces dignités, sont en tout au nombre de 60; comme nous l'avons dit, ils peuvent être retirés et, par la parole impériale, passer d'une personne à l'autre. Ils sont divisés en six catégories, à savoir les stratèges, les domestiques, les juges, les sékrétikoi, les démokratai et les charges à part²⁶.

A propos des titres impériaux; en commençant par les premiers rangs²⁷.

Les noms exacts des titres proprement dits, ceux accordés par insigne et pour lesquels on doit fournir des sportules²⁸, sont les suivants :

Chapitre premier. Avant tous les autres, introduisant aux autres titres en tant que premier par le rang, est celui de stratélates épi thématôn, c'est-à-dire celui qui est appelé apo éparchôn, dont l'insigne, un diplôme²⁹, est remis par l'empereur de sa main; le titulaire donne comme sportule 24 nomismata au prôtasèkrètis et 36 nom. aux préposités.

2. Le deuxième est le titre de silentiaire, dont l'insigne, un bâton d'or, est remis par l'empereur de sa main³⁰; le titulaire donne comme sportule 6 nom. au deutéros, 72 nom. aux préposités.

3. Le troisième est le titre de vestitôr dont l'insigne, le fiblatôrion, est

(26) Cf. *infra*, p. 103²⁷⁻²⁸. Manquent ici les stratarques. Ce n'est cependant pas une omission du copiste (six catégories sont annoncées à la l. 5). Voir *supra*, p. 70, note 7.

(27) Les renseignements fournis par Philothéa peuvent être contrôlés et complétés grâce : a) à quelques précisions fournies dans les descriptions des cérémonies de promotion conservées dans *Cer.*; b) à la liste des sportules perçues par les *atriklinaï* (*infra*, p. 231-233), qui viennent s'ajouter à celles de la présente liste; c) au relevé analytique de la distribution du *komèlion* des patrices (*Cer.*, ch. 55, p. 798-806), qui semble provenir d'un document officiel, tenu par les préposités : il était suivi d'un autre chapitre (n° 57, le n° 56 manque) qui traitait des sportules distribuées jadis par les préposités au personnel de l'hippodrome.

(28) La *συνήθεια*, versement « traditionnel » par excellence, est par principe considéré comme une récompense pour un service fourni. Par exemple les dignitaires qui reçoivent un *χάρτης έγγεγραμμένος* versent des sportules au *prôtasèkrètis* (p. 89¹⁴, 91¹⁷, 93¹⁸); ceux qui reçoivent des codicilles, au préposé à l'écritoire (p. 95¹¹²); les sportules pour les plaques d'ivoire vont au *deutéros* qui les fournit (p. 95¹¹, 97¹¹, 129¹², 131); les candidats donnent 2 nom. au *papias* de Daphné (p. 91¹⁰), manifestement parce que c'est lui qui fournit les insignes de la promotion, qui sont conservés dans l'église Saint-Étienne de Daphné (*Cer.*, p. 640); le personnel du palais et les dignitaires qui assistent à toutes ou à certaines cérémonies reçoivent aussi une part des sportules données par les nouveaux promus. Il va sans dire que ces versements « traditionnels », qui souvent remontent haut dans le temps (cf. p. ex. Jones II, p. 568-569), sont peu à peu devenus obligatoires (sauf pour les clercs : p. 129¹⁰) et constituent des revenus réguliers de l'État, alimentant certaines

Πόσαι διὰ λόγου. //Αί διὰ λόγου Ξ'.//

Αί δὲ διὰ λόγου προσγινόμεναι ταύταις καὶ τὸ ἄρχειν ἐνδόξως λαμβάνουσαι εἰσι καὶ αὐταὶ πᾶσαι τὸν ἀριθμὸν Ξ', αἵτινες ἀφαιρούμεναι, ὡσπερ ἔφαμεν, ἐκ προσώπων εἰς πρόσωπα βασιλικῶ λόγῳ μετέρχονται.

5 Διαιροῦνται δὲ καὶ αὐταὶ εἰς μέρη Ξξ, ὅλον εἰς στρατηγούς, εἰς δομestί-
κους, εἰς κριτάς, εἰς σεκρετικούς, εἰς δημοκράτας, εἰς ἴδια ὄφφικια.

Bo 708 Περὶ ἀξιωμάτων βασιλικῶν · εἰς τοὺς προβαθμίους.

Τῶν δὲ κυρίως ἀξιωμάτων τῶν διὰ βραβείων παρεχομένων αἰ κυριοκλησίαι, εἰς ἃς καὶ ὀφειλοῦσιν δοῦναι συνήθ(ειαν), εἰσὶν αὐταὶ.

10 //Κεφάλαιον α'.// Πρώτη μὲν τῶν ἄλλων ἀπάντων ὡς προβαθμίου
τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἀξιωμάτων λαμβάνουσα ἡ τοῦ στρατηλάτου ἐπὶ
θεμάτων ἀξία, ἥτοι ἡ ἀπὸ ἐπάρχων ὀνομαζομένη, ἥς βραβεῖον, ἐγγεγραμ-
Bu 134 μένος χάρτης, διὰ βασιλικῆς χειρὸς ἐπιδίδεται. Δίδωσι συνήθειαν τῷ
πρωτασηκρήτ(η) νομισματα κδ', τοῖς πραιποσίτοις νομισματα λς'.

15 //β'// Δευτέρα δὲ ἡ τῶν σελεντιαρίων, ἥς βραβεῖον, χρυσᾷ ῥάβδος,
διὰ βασιλικῆς χειρὸς ἐπιδίδεται. Δίδει συνήθειαν τῷ δευτέρῳ νομισματα
ς', τοῖς πραιποσίτοις νομισματα οδ'.

//γ'// Τρίτη ἡ τῶν βεστιτῶρων ἀξία, ἥς βραβεῖον, τὸ φιδλατόριον,

3 τῶν ἀριθμῶν. L || 7 ante περί, τόμος α' quasi titulum add. Bo || 10 sq. numeros marg. om.
Bo || 12 ἀξία Bu : ἀξίων LBo || 13 βασιλικῆς χειρὸς L : χειρὸς βασιλικῆς C || 15 σελεντιαρίων L :
σελεντιαρίων BoBu | χρυσᾷ LBoBu : leg. χρυσῆ || 16 δίδει : δίδ L, δίδωσι BoBu

caisses et assurant ainsi les revenus de certains groupes de fonctionnaires du palais, des dômes et de l'hippodrome (cf. p. ex. *Cer.*, p. 798-806). Les sportules ont suivi un processus analogue à celui des *συνήθειαι* des percepteurs d'impôts, qui ont été incorporées à l'impôt même (Dölger, *Finanzverwaltung*, p. 60; Svoronos, *Cadastr*, p. 82). Elles sont devenues la seule source de revenu de certaines charges (*Cer.*, p. 697; *Epanagôgê* 31, 3; Basiliques III, 1, 44; Zépos, *Jus* I, p. 220; Rhallé-Potlô V, p. 1-2; etc.).

(29) Ce type de document, qui était donné aux *apo-éparchôn*, *hypatoi* et *dishypatoi*, était émis par le *prôtasèkrètis* et se présentait sous forme de rouleau (cf. Du Cange, s.v. *χάρτης*). Il doit être distingué des codicilles des ixe-xe siècles (cf. *JHS* 1970, p. 286), bien qu'il semble avoir eu des origines communes (au ve siècle l'insigne des *stratélatai* était appelé *codicilli*: *Jus. Novellae*, éd. Zachariae, p. 501); voir aussi *infra*, note 41.

(30) Cérémonie de promotion analogue au ve s. : *Cer.*, p. 389, 390. Au xe s., les insignes, bâtons d'argent doré (*Cer.*, p. 640), ou en or ornés de pierres précieuses (*Cer.*, p. 81, 100, 187), étaient aussi utilisés par les silentiaires (cf. *Cer.*, p. 230, 231, 296); cf. aussi les listes arméniennes : Karst, p. 86 = Galstjan, p. 68; et Papovjan, p. 126.

remis par l'empereur de sa main³¹; le titulaire donne comme sportule 24 nom. aux préposités et 6 nom. au deutéros.

4. Le quatrième est le titre de mandatör impérial dont l'insigne, un bâton rouge³², est remis par l'empereur de sa main; le titulaire donne comme sportule 6 nom. au protospathaire des impériaux et 6 nom. aux préposités.

5. Le cinquième est le titre de candidat, dont l'insigne, un collier d'or à trois nœuds retombant sur la poitrine, est remis par l'empereur de sa main³³; le titulaire donne comme sportule 2 nom. au papias et au deutéros, 2 nom. au papias de Daphnè et 6 nom. aux préposités.

6. Le sixième est le titre de stratör, dont l'insigne, un fouet en or orné de pierres précieuses, est remis par l'empereur de sa main³⁴; le titulaire donne comme sportule 2 nom. au papias et au deutéros et 4 nom. aux préposités.

7. Le septième est le titre d'hypatos, dont l'insigne, un diplôme, est remis par l'empereur de sa main³⁵; le titulaire donne comme sportule 6 nom. au prötasekrètis, 12 nom. aux préposités et 6 nom. au papias et au deutéros.

8. Le huitième est le titre de spathaire, dont l'insigne, une épée chryso-kanos, est remis par l'empereur de sa main³⁶; le titulaire donne comme

(31) Le *Abtatorion* semble avoir été un manteau d'origine persane que l'on attachait au moyen d'une agrafe : voir les passages réunis par Du Cange, c. 1675 (avis différent : Ebersoll, *Mélanges*, p. 71, cf. *De Adm.*, ch. 53₁₁₂ et Bjeljaev, *Sem. Kond.* 3, 1929, p. 56). Au VIe s., la nomination des *vestitöres* (effectifs) se faisait par un document (*peitlorium*) signé par l'empereur : *Cer.*, p. 390.

(32) Cf. *Cer.*, p. 100. Cet insigne est sans doute une réminiscence des cannes spéciales utilisées, selon le règlement protobyzantin, par les courriers pour exciter leurs chevaux : Jones II, p. 833.

(33) Cérémonie de promotion analogue au VIe siècle : *Cer.*, p. 391, 393. Les colliers ou chaînes en or (*μανιάκιον* : cf. Koukoulés, *Vias* IV, p. 387 ; Du Cange, 869-870) étaient probablement d'anciens signes indicatifs de rang dans la hiérarchie militaire. Ceux des candidats (*κωνδιδατρία*) sont mentionnés dans *Cer.*, p. 575, 578, 640 et 593 (où il y a probablement erreur pour *σπαθαροκωνδιδατρίκιον*) et dans les listes arméniennes : Karst, p. 87 = Galstjan, p. 68 ; et Papovjan, p. 147.

(34) Les *στρατωρίκια*, qui seraient dorés (*Cer.*, p. 576, 640). La signification de cet insigne pour un écuyer est évidente. Cependant un seul texte, à ma connaissance, semble contredire l'information de *Phil.* : dans la Vie de saint Étienne le Jeune (*PG* 100, c. 1137), nous apprenons que vers le milieu du VIIIe s., l'empereur, pour récompenser un de ses serviteurs qui s'était distingué dans la lutte contre les iconodoules, lui accorda une promotion dans des conditions exceptionnelles : dans l'hippodrome, devant la foule, il lui fait revêtir un habit militaire, et *ἰδὼν χερσὶν ὁ τύραννος σπάθην ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ κρεμάσας, εἰς βαθμὸν προανεβίβασεν τῆ τοῦ στρατωρίκιου ἄξια τοῦτον ἐντάξας*. Or, l'épée est l'insigne des spathaires et non pas des

διὰ βασιλικῆς χειρὸς ἐπιδίδοται. Δίδει συνήθειαν τοῖς πραιποσίτοις νομίματα κδ', τῷ δευτέρῳ νομίματα ε'.

5 //δ'// Τετάρτη ἢ τῶν βασιλικῶν μονδατῶρων ἄξια, ἥς βραβεῖον, ῥάβδος ἐρυθροδανωμένη, ἐκ χειρὸς βασιλικῆς ἐπιδίδοται. Δίδει συνήθειαν τῷ πρωτοσπαθαρίῳ τῶν βασιλικῶν νομίματα ε', τοῖς πραιποσίτοις νομίματα ε'.

L 236^r //ε'// Πέμπτη ἢ τῶν κωνδιδάτων ἄξια, ἥς βραβεῖον, μανιάκιον χρυσοῦν τρίκομβον μέχρι στέρνων κεχασμένον, διὰ χειρὸς βασιλικῆς ἐπιδίδοται. Δίδει συνήθειαν τῷ | παπία καὶ τῷ δευτέρῳ νομίματα β', τῷ παπία τῆς Δάφνης νομίματα β', τοῖς πραιποσίτοις νομίματα ε'.

Bo 709 //ς'// Ἑκτη ἢ τῶν στρατῶρων ἄξια, ἥς βραβεῖον, φραγέλιον χρυσοῦν ἐκ λίθων τιμίων κεκοσμημένον, ἐκ χειρὸς βασιλέως ἐπιδίδοται. Δίδωσι συνήθειαν τῷ παπία καὶ τῷ δευτέρῳ νομίματα β', τοῖς πραιποσίτοις νομίματα δ'.

15 //ζ'// Ἑβδόμη ἢ τῶν ὑπάτων ἄξια, ἥς βραβεῖον, χάρτης ἐγγεγραμμένος, διὰ βασιλικῆς χειρὸς ἐπιδίδοται. Δίδωσι συνήθειαν τῷ πρωτασηκρήτ(η) νομίματα ε', τοῖς πραιποσίτοις νομίματα ιδ', τῷ παπία καὶ τῷ δευτέρῳ νομίματα ε'.

20 //η'// Ὀγδόη ἢ τῶν σπαθαρίων ἄξια, ἥς βραβεῖον, σπάθη χρυσόκανος, ἐκ βασιλικῆς χειρὸς ἐπιδίδοται. Δίδει συνήθειαν τῷ κατεπάνω νομίματα

4, 9 δίδει : δίδ I, δίδωσι BoBu || 8 στέρνων corr. Koukoulés, *EEBS* 19, 1949, p. 92 : τέρνων LBoBu

straldros. Il faudrait, me semble-t-il, corriger le texte (στρατωρίκιου en σπαθαρίκιου? ou bien προανεβίβασεν τῆς τοῦ στρατωρίκιου <τῆ τοῦ σπαθαρίκιου> ἄξια τοῦτον ἐντάξας?).

(35) Cf. *supra*, note 29. Le document délivré au IXe s. aux *hypatoi* est sans doute identique aux anciennes *cartae exconsulatus* (*MGH* Ep. II, p. 36) appelées aussi ὄρατιων ou ὄρατίων (*oratio*, loi présentée sous forme de discours au sénat) : I. Dujčev, *Medioevo byzantinoslavo* I, Rome 1965, p. 45-53 = *Byzantion* 13, 1938, p. 207-215. Ce terme se rencontre pour la première fois, au début du VIIIe s., dans les *Miracula Demetrii* (Tougaard, *De l'histoire profane dans les actes grecs des Hollandistes*, Paris 1874, p. 192 ; pour la date : Ahrweiler, *Mer*, p. 29-30) : πέμψας ὄρατίωνα ὑπάτου ... καὶ βάντρον (étendard? ou bien le bâton qui était à l'époque ancienne un des insignes des consuls? cf. Guillard, *Recherches* II, p. 53, note 175 : *Anthologie Palatine* I, 4). Voir aussi A. Portusi, dans *Studi Veneziani* 7 (1965), p. 102 et suiv.

(36) Cf. *Cer.*, p. 574, 640 : σπαθία σπαθαράτα χρυσόκανα ou ὀλόκανα διάχρυσα ; identiques avec ceux des spatharocubiculars (p. 127). Le sens de χρυσόκανος n'est pas clair ; Guillard, *Recherches* I, p. 283, traduit « à poignée d'or ». Il suit sur ce point une des interprétations proposées par Reiske (*Cer.*, II, p. 526, 828, cf. p. 752). Guillard avait jadis proposé une interprétation différente (*REG* 58, 1945, p. 203-204) : κανός serait une sorte de métal (à rapprocher du latin *canus* = blanc, grisâtre) dont on fabriquait des armes, des colliers et des plaques.

l'expédition de 935 en Longobardie (titre : p. 661₆₋₁₂), alors qu'en réalité un autre titre s'intercale (p. 662₁₁₋₁₂), composé avec les mêmes caractères que le texte, sans alinéa ou autre signe distinctif, mais disant bien que les lignes suivantes, dans lesquelles se trouve la mention de Charpézikion, concernent les *rogai* versées aux participants à la campagne contre la Crète en 949¹⁴.

D'autre part, l'omission dans *Ben.* du curateur de Mélitène ne constitue point une preuve que le *taktikon* a été rédigé avant 934 : car les curateurs provinciaux, dont l'existence est attestée par Philothée (section I, p. 123₁₄₋₁₅), ne figurent pas sur les listes de préséance connues, même pas dans la section III de Philothée, qui est la liste la plus détaillée. La *kouratōreia* de Mélitène, créée après 934, devait normalement dépendre de l'un des deux curateurs centraux (le grand curateur et celui des Manganes); le responsable ferait donc partie d'un de ces *sekréta* constantinopolitains.

Pour resserrer un peu la datation de *Ben.* entre les deux dates-limites 921-944, fondées sur la p. 243₃₋₄ de notre texte (premier argument de Benešević, appuyé par certains arguments d'Ostrogorsky), on doit rapprocher *Ben.* du Livre des Thèmes, rédigé entre 934 et 944 et plutôt vers le début de cette période¹⁵. On remarquera que le traité de Constantin VII Porphyro-

(14) Charpézikion est mentionné avec les mêmes effectifs et les mêmes *rogai* dans la description détaillée des préparatifs de la campagne maritime de 949 : cf. *Cer.*, p. 669, et suiv.

(15) C'est la datation proposée par A. Rambaud, *L'empire grec au Xe siècle*, Paris 1870, p. 164 et suiv., confirmée avec de nouveaux arguments par G. Ostrogorsky, Sur la date et la composition du Livre des Thèmes et sur l'époque de la constitution des premiers thèmes, *Byzantion* 23 (1953), p. 39-46.

Taktikon d'après lequel siègent les empereurs, les patriarches, les métropolitains, les archevêques et tout le sénat¹⁸.

L'empereur autokratôr se met au milieu; les autres empereurs s'asseyent de part et d'autre;

- le pape de Rome;
- le patriarche de Constantinople;
- le César;
- le nobilissime;

(18) Le titre laisse supposer que le présent *taktikon* était accompagné d'une *notitia episcopatum*, comme le traité de Philothée.

génète ne mentionne pas le thème de Léontokômè, qui figure dans *Ben.*; or, nous savons maintenant, grâce au *Scor.* (p. 267₁₃), que Léontokômè était le nom officiel et administratif de la région de Téphrikè (cf. *infra*, p. 350). On est donc frappé de constater que Constantin VII, qui mentionne bien Téphrikè comme une ville du thème de Colonée (ch. X, l. 8), ne fait aucune allusion au fait qu'elle avait entre temps constitué le siège d'un stratège, d'autant plus que ce même Constantin VII n'omet point de signaler que Charsianon et la Cappadoce, qu'il mentionne dans le chapitre consacré au thème des Arméniques, avaient à son époque constitué des thèmes à part (ch. II, l. 43, 47)¹⁶. On est donc ainsi amené à la conclusion que *Ben.* est postérieur à la rédaction du Livre des Thèmes, et se place, par conséquent, entre les années 934 et 944. Pendant cette période, il est plus facile d'expliquer la mention du pape de Rome (argument n° c de Benešević)¹⁷.

(16) A propos des diverses omissions de thèmes dans le *De Them.*, voir l'introduction d'A. Pertusi, et Ostrogorsky, *loc. cit.*, p. 35 et 45.

(17) Ce qui est frappant, c'est plutôt que le pape est mentionné à la l. 5 de notre document, et non pas qu'il ait préséance sur le patriarche de Constantinople. Il est certain que le pape de Rome n'a pas participé à un banquet au palais de Constantinople. Et sa place n'est signalée dans aucun autre *taktikon* connu. Mais nous savons que l'intronisation du patriarche Théophylacte, fils de Romain Lécapène, a eu lieu le 2 février 933 grâce à l'assentiment du pape, qui a de la sorte aidé l'empereur dans son effort pour imposer sa volonté à l'Église constantinopolitaine. Ce furent même les légats du pape qui procédèrent à l'intronisation de Théophylacte. Liutprand, qui était présent à la cérémonie, affirme que les légats pontificaux se virent accorder le pas sur le jeune patriarche (*Legatio*, éd. Becker, Hannover 1915, p. 209) : c'était une préséance normale, attestée déjà en 869/70 (Mansi XVI, c. 18, 37, 44, 53, 75, 81, 96, 134, 157, 309). Ainsi, l'ambiance particulière du règne de Romain Ier pourrait expliquer la mention du pape dans *Ben.*

l. 367^v Τακτικὸν τῆς καθέδρας τῶν βασιλέων, τῶν πατριαρχῶν, τῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ πάσης τῆς συγκλήτου.

Ὁ βασιλεὺς ὁ αὐτοκράτωρ καθέζεται μέσον καὶ ἔνθεν καὶ ἐκείθεν καθέζονται οἱ ἄλλοι βασιλεῖς.

5 ὁ πάπας Ῥώμης ·
ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ·
ὁ καῖσαρ ·
ὁ νοβελισσιμος ·

le curopalate;
le basileopatôr;
le proèdre¹⁹;
la patricienne zôstè.

Il faut savoir que les détenteurs de ces titres prennent leurs repas avec les empereurs à la table à part; tous les autres sont de deuxième classe. A savoir :

le recteur;
le magistros
et le magistros.

Si l'un d'eux assume une charge, il passe avant l'autre, même s'il est le dernier [à avoir été promu magistros].

Le syncelle de Rome;
le syncelle de Constantinople.

S'il y a aussi des syncelles des patriarchats d'Orient, ils sont placés suivant l'ordre de leurs propres patriarchats. Puis on continue ainsi :

l'archevêque de Bulgarie;
patrices eunuques.

Celui d'entre'eux qui assume un office passe avant l'autre²⁰.

Le patrice et stratège des Anatoliques, (même) s'il n'est pas anthypatos;

les anthypatoi patrices et stratèges dans l'ordre de leurs commandements ou de leurs charges;

les anthypatoi patrices sans charge dans l'ordre de leurs codicilles.

Celui d'entre eux qui est nommé à une charge passe avant l'autre.

Patrices et stratèges dans l'ordre de leurs commandements ou de leurs charges;

patrices sans charge dans l'ordre de leurs codicilles.

Celui d'entre eux qui assume une charge passe avant les autres.

Le préposite (même) s'il n'est pas patrice;
le protospathaire et stratège des Anatoliques;
le protospathaire et domestique des scholes;
le stratège des Arméniques;

(19) Interpolation tardive : *supra*, p. 241.

(20) *Cf. Phil.*, p. 137, et note 107.

ὁ κουροπαλάτης ·
ὁ βασιλεοπάτωρ ·
{ὁ πρόεδρος ·}
ἡ ζωστή ἢ πατρικία.

5 Εἰδέναι δὲ δεῖ ὅτι αὐταὶ μὲν αἱ ἀξίαι ἐν τῇ ἀποκοπτῇ τραπέζῃ συνεσιῶνται τοῖς βασιλεῦσιν · αἱ δὲ λοιπαὶ πᾶσαι τῆς δευτέρας ὑπάρχουσι τάξεως. Οἶον

ὁ βαλκτωρ ·
ὁ μάγιστρος
καὶ ὁ μάγιστρος.

Εἰ δὲ τις τούτων ὀφικίῳ τετιμῆται, προκρίνεται τοῦ ἐτέρου καὶ τάχα ἔσχατος ἦ.

Ὁ σύγκελλος Ῥώμης ·
ὁ σύγκελλος Κωνσταντινουπόλεως.

15 Εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχείων τύχοιεν σύγκελλοι
i. 388^r προκρίνονται κατὰ τὰ ἴδια αὐτῶν πατριαρχεῖα. | Εἰθ' οὕτως ·

ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας ·
πατρικιοὶ εὐνοῦχοι.

Ὁ δὲ ὢν ἐξ αὐτῶν ἐν ὀφικίῳ προκρίνεται τοῦ ἐτέρου.

20 Ὁ πατρικίος καὶ στρατηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν μὴ ὢν ἀνθύπατος ·
ἀνθύπατοι πατρικιοὶ καὶ στρατηγοὶ κατὰ στρατηγᾶτα ἢ τὰ ὀφικία αὐτῶν ·

ἀνθύπατοι πατρικιοὶ λιτοὶ κατὰ τοὺς κωδικέλλους [αὐτῶν].

Εἰ δὲ καὶ ἐν ὀφικίῳ τις γένηται ἐξ αὐτῶν προκρίνεται τῶν λοιπῶν.

25 Πατρικιοὶ καὶ στρατηγοὶ κατὰ τὰ στρατηγᾶτα ἢ τὰ ὀφικία αὐτῶν ·
πατρικιοὶ λιτοὶ κατὰ τοὺς κωδικέλλους αὐτῶν.

Ὁ δὲ ὢν ἐξ αὐτῶν ἐν ὀφικίῳ προκρίνεται τῶν ἐτέρων.

Ὁ πραιπόσιτος μὴ ὢν πατρικίος ·

30 ὁ πρωτοσπαθᾶριος καὶ στρατηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν ·
ὁ πρωτοσπαθᾶριος καὶ δομέστικος τῶν σχολῶν ·
ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀρμενιάκων ·

2 βασιλεοπάτωρ : βασιλειοπάτωρ cod. || 5 μὲν αἱ : μόναι ed. || 6 συνεσιῶνται : συνεσθίονται cod. ; Iorsitan leg. συνεσθίουσι || 9, 10 μάγιστρος : μαγιστρός cod.

le stratège des Thracésiens;
 le comte de l'Opsikion;
 le stratège des Bucellaires;
 le stratège de Cappadoce;
 le stratège de Charsianon;
 le stratège de Colonée;
 le stratège de Paphlagonie;
 le stratège de Thrace;
 le stratège de Macédoine;
 le stratège de Chaldie;
 le stratège de Mésopotamie;
 le stratège de Likandos²¹;
 le stratège de Sébastée;
 le stratège de Léontokômè;
 le stratège de Séleucie;
 le domestique des excubites;
 l'éparque de la Ville;
 le stratège du Péloponnèse;
 le stratège de Nikopolis;
 le stratège des Cibyrréotes;
 le stratège de l'Hellade;
 le stratège de Sicile;
 le stratège du Strymon;
 le stratège de Céphalonie;
 le stratège de Thessalonique;
 le stratège de Dyrrachion;
 le stratège de Samos;
 le stratège de la mer Égée;
 le stratège de Dalmatie;
 le stratège de Chersôn;
 le stratège de Longobardie²²;

(21) L'ordre des stratèges de Likandos, Sébastée, Léontokômè et Séleucie semble bouleversé. Dans la liste des traitements, ils apparaissent (en tant que kleisourarques, devenus entre temps stratèges) dans l'ordre suivant : Sébastée, Likandos, Séleucie, Léontokômè, ordre qui se retrouve dans *Scor.* (p. 265^{12,21}, 267^{1,12}), et en partie dans le *De Them.* (ch. XI, XII, XIII). C'est d'ailleurs l'ordre auquel on s'attend, vu l'époque à laquelle chacune de ces circonscriptions a été élevée au rang de thème (cf. *infra*, p. 349-350). Il me semble donc évident que ces quatre mentions se trouvaient en marge de l'original de *Ben.*, et que le copiste les a introduites dans le texte dans

5 ὁ στρατηγὸς τῶν Θρακησίων ·
 ὁ κόμης τοῦ Ὀψικίου ·
 ὁ στρατηγὸς τῶν Βουκελλαρίων ·
 ὁ στρατηγὸς Καππαδοκίας ·
 ὁ στρατηγὸς τοῦ Χαρσιανοῦ ·
 ὁ στρατηγὸς Κολωνείας ·
 ὁ στρατηγὸς Παφλαγονίας ·
 ὁ στρατηγὸς τῆς Θράκης ·
 ὁ στρατηγὸς Μακεδονίας ·
 10 ὁ στρατηγὸς Χαλδίας ·
 ὁ στρατηγὸς Μεσοποταμίας ·
 ὁ στρατηγὸς τῆς Λικανδοῦ ·
 ὁ στρατηγὸς τῆς Σεβαστείας ·
 ὁ στρατηγὸς Λεοντοκώμειας ·
 15 ὁ στρατηγὸς Σ[ελ]ευκείας ·
 ὁ δομέστικος τῶν ἐξκουβίτων ·
 ὁ ὑπαρχος τῆς Πόλεως ·
 ὁ στρατηγὸς Πελοποννήσου ·
 ὁ στρατηγὸς Νικοπόλεως ·
 20 ὁ στρατηγὸς Κιβυρραιωτῶν ·
 ὁ στρατηγὸς Ἑλλάδος ·
 ὁ στρατηγὸς Σικελίας ·
 ὁ στρατηγὸς Στρυμόνος ·
 ὁ στρατηγὸς Κεφαλληνίας ·
 25 ὁ στρατηγὸς Θεσσαλονίκης ·
 ὁ στρατηγὸς Δυρραχίου ·
 ὁ στρατηγὸς τῆς Σάμου ·
 ὁ στρατηγὸς τοῦ Αἰγαίου πελάγους ·
 ὁ στρατηγὸς Δαλματίας ·
 30 ὁ στρατηγὸς Χερσῶνος ·
 ὁ στρατηγὸς Λαγοβαρδίας ·

12 Λικάνδου ed. || 26 post στρατηγός, <τοῦ> add. ed. || 28 Αἰγαίου : Αἰγείου cod.

un ordre erroné. On notera cependant que ces « interpolations » (et celle signalée à la note suivante) complètent la liste des stratèges pour l'époque de rédaction de *Ben.* : les stratèges mentionnés sont identiques à ceux que connaît la liste des traitements (cf. *infra*, p. 347).

(22) Encore une mention déplacée : la place normale du stratège de Longobardie est après celui de Sicile ; cf. *Phil.*, p. 139¹² ; la liste des traitements, dans *Cer.*, p. 697 ; *Scor.*, p. 265²⁰.

- les métropolités
 et les archevêques dans l'ordre de leurs sièges;
 le protospathaire et sacellaire;
 les évêques dans l'ordre (de leurs métropolités);
 les protospathaires eunuques²³;
 les primiciers eunuques;
 le protospathaire et logothète du génikon;
 les ostiaires du cubiculum.
- S'ils ont des charges, ils passent avant leurs collègues.
- Le questeur même s'il n'est pas protospathaire;
 le protospathaire et logothète du stratiôtikon;
 le protospathaire et drongaire de la Veille;
 le protospathaire et hétairesarque;
 le protospathaire et économiste de la Grande Église selon le rang qui
 lui a été donné par Léon, l'empereur ami du Christ²⁴;
 le protospathaire et drongaire des ploïmoi impériaux;
 le protospathaire et logothète du drome;
 le protospathaire et logothète des troupeaux;
 le protospathaire et préposé aux impériaux;
 le protospathaire et domestique des hikanatoi;
 le protospathaire et domestique des nouméra;
 le protospathaire et domestique des Optimates;
 le comte des murs;
 le protospathaire et chartulaire du sakellion;
 le protospathaire et chartulaire du vestiaire;
 le protospathaire et chartulaire de l'écritoire;
 le protospathaire et prôtostratôr;
 le protospathaire et prôtoasèkrêtis;
 les protospathaires et ek prosôpou des thèmes;
 le protospathaire et comte de l'étable;
 le protospathaire et mystikos;
 le protospathaire et préposé à l'eidikos logos;
 le protospathaire et grand curateur;
 le protospathaire et curateur des Manges;

(23) Cf. *Phil.*, p. 145; *Scor.*, p. 269.

(24) Cf. *supra*, p. 30 et 144, note 12; et Benešević, *Ranglisten*, p. 150-151.

- f. 368^v, col. I οἱ μητροπολίται
 καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι κατὰ τοὺς θρόνους αὐτῶν ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ σακελλάριος ·
 οἱ ἐπίσκοποι οἱ ἐπεχόμενοι ·
 5 [πρωτοσ]παθάριοι [εὐν]οῦχοι ·
 πριμικ[ήρι]οι εὐνοῦχοι ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ λογοθέτης τοῦ γενικοῦ ·
 οἱ ὀστιάριοι τοῦ κουβουκλίου.
- Εἰ δὲ καὶ ὀφφ[ιλια ἔχοιεν] προκρίνονται τ[ῶν ὀμοτίμων].
- 10 Ὁ κυαιστωρ καὶ μὴ ὄν πρωτοσπαθάριος ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ δρουγγάριος τῆς βίγλης ·
 [ὁ] πρωτοσπαθάριος καὶ ἐταιρειάρχ[ης] ·
 15 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας
 καθὼς ἐτιμήθη παρὰ Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου δεσπότη ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ δρουγγάριος τῶν βασιλικῶν πλοῦμων ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν ·
 20 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ δομέστικος τῶν ἱκανάτων ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ δομέστικος τῶν νομῆρων ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ δομέστικος τῶν Ὀπτιμάτων ·
 ὁ κόμης τῶν τειχῶν ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ χαρτουλάριος τοῦ σακελλίου ·
 25 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ χαρτουλάριος τοῦ βεστιαρίου ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ χαρτουλάριος τοῦ κανικλείου ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ πρωτοστράτωρ ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ πρωτο[ασηκρήτ]ης ·
- f. 366^r, col. I οἱ πρωτοσπαθάριοι καὶ ἐκ προσώπου τῶν θεμάτων ·
 30 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ κόμης τοῦ σταύλου ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ μυστικός ·
- f. 368^v, col. II ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ λόγου ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ μέγας κουράτωρ ·
 ὁ πρωτοσπαθάριος καὶ κουράτωρ τῶν Μαγγάνων ·

5 πρωτοσπαθάριοι : πρωτοπροεσβύτεροι ed. || 9 ὀφφ[ιλια ἔχοιεν], cf. *Phil.*, p. 145, l. 9 : ὀφφικίη
 τετιμῆνται ed. || 23 ὁ <πρωτοσπαθάριος καὶ> κόμης τ.τ. ed. || 29 οἱ πρωτοσπαθάριοι : ὁ ασπαθ
 cod., ὁ πρωτοσπαθάριος ed.

Ceux qui prennent leurs repas avec notre saint empereur à la table à part sont :

- le patriarche de Constantinople;
- le César;
- le nobilissime;
- le curopalate;
- le basiléopatôr;
- la patricienne zôstè.

Les autres titres sont de deuxième classe. A savoir :

- le proèdre;
- le sébastophore;
- le magistros et recteur;
- les magistroi et vestai;
- les autres magistroi chacun selon son rang²¹;
- le patrice eunuque et vestarque;
- les patrices préposites et vestai;
- les syncelles;
- les patrices et préposites;
- le patrice eunuque et recteur;
- les patrices eunuques;
- les patrices barbues et vestai chacun selon son rang²²;
- le stratège des Anatoliques;
- le domestique des scholes d'Orient;
- le domestique des scholes d'Occident;
- le stratopédarque d'Orient;
- le stratopédarque d'Occident;
- le stratèlatès;
- le duc d'Antioche;
- le duc de Mésopotamie;
- le duc de Chaldie;
- le katépanô de Mésopotamie;
- le katépanô d'Italie;
- le duc de Thessalonique;
- le duc d'Andrinople;

(21) C'est-à-dire selon les fonctions qu'ils assument; ou, le cas échéant, suivant l'ordre d'ancienneté.

1. 269^v Εἰσὶν οἱ συνεστιώμενοι μετὰ τοῦ βασιλέως ἡμῶν τοῦ ἀγίου ἐν τῇ ἀποκοπτικῇ τραπέζῃ ·
- ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ·
 - ὁ καῖσαρ ·
- 5
- ὁ νουβελίσσιμος ·
 - ὁ κουροπαλάτης ·
 - ὁ βασιλεοπάτωρ ·
 - ἡ ζωστή πατρικία.
- Αἱ δὲ λοιπαὶ ἀξίαι τῆς δευτέρας εἰσὶ τάξεως. Οἶον
- 10
- ὁ πρόεδρος ·
 - ὁ σεβαστοφόρος ·
 - ὁ μάγιστρος καὶ βαλκτωρ ·
 - οἱ μάγιστροι καὶ βέσται ·
- 15
- οἱ λοιποὶ μάγιστροι καθὼς τιμηθῶσιν ·
 - ὁ πατρικίος εὐνοῦχος καὶ βεστάρχης ·
 - οἱ πατρικιοὶ πραιπόσιτοι καὶ βέσται ·
 - οἱ σύγκελλοι ·
 - οἱ πατρικιοὶ καὶ πραιπόσιτοι ·
 - ὁ πατρικίος εὐνοῦχος καὶ βαλκτωρ ·
- 20
- οἱ πατρικιοὶ εὐνοῦχοι ·
 - οἱ πατρικιοὶ βαρβάτοι καὶ βέσται καθὼς τιμηθῶσιν ·
 - ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν ·
 - ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς ·
- 25
- ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν τῆς Δύσεως ·
 - ὁ στρατοπεδάρχης τῆς Ἀνατολῆς ·
 - ὁ στρατοπεδάρχης τῆς Δύσεως ·
 - ὁ στρατηλάτης ·
 - ὁ δούξ Ἀντιοχείας ·
 - ὁ δούξ Μεσοποταμίας ·
- 30
- ὁ δούξ Χαλδίας ·
 - ὁ κατεπάνω Μεσοποταμίας ·
 - ὁ κατεπάνω Ἰταλίας ·
 - ὁ δούξ Θεσσαλονίκης ·
 - ὁ δούξ Ἀδριανουπόλεως ·

(22) Manquent ici les *anthyatoi* et les patrices *titoi*. Omission qui pourrait être expliquée de la même façon que celle des patrices dans le manuscrit H de *Phil.*, cf. *supra*, p. 75.

le stratège des Arméniens;
 le stratège des Thracéens;
 le stratège de l'Opsikion²³;
 le stratège des Bucellaires;
 le stratège de Cappadoce;
 le stratège de Charsianon;
 le stratège de Colonée;
 le stratège de Paphlagonie;
 le stratège de Thrace et de Iōannoupolis;
 le stratège de Chaldie;
 les hoplitarques, c'est-à-dire les archégétai;
 le stratège de Mésopotamie;
 le stratège de Sébastéc;
 le stratège de Likandos;
 le stratège de Tarse;
 le domestique des excubites d'Orient;
 le domestique des excubites d'Occident;
 le stratège de Théodosioupolis;
 l'éparque de la Ville;
 le stratège de Tarôn;
 le stratège de Mélitène;
 le stratège d'Anabarze;
 le stratège du Péloponnèse;
 le stratège de Nikopolis;
 le stratège des Cibyrréotes;
 le stratège de Chypre;
 le stratège de Crète;
 le stratège de l'Hellade;
 le stratège de Sicile;
 le stratège de Longobardie;
 le stratège de Calabre;
 le stratège de Béroia;
 le stratège du Strymon, c'est-à-dire de Chrysava;
 le stratège de Céphalonie;
 le stratège de Thessalonique;

(23) Le commandant de ce thème porte d'habitude le titre de comte, mais il est également appelé stratège: Théoph. Cont., p. 53, 181; PG 99, c. 253; Viz. Vrem. 21 (1914), p. 268; Laurent, *Atroa*, p. 161-163; Ebersolt, *Seeaux*, p. 65 (mention incertaine).

ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀρμενιακῶν ·
 τῶν Θρακησίων ·
 τοῦ Ὀψικίου ·
 τῶν Βουκελλαρίων ·
 5 ὁ Καππαδοκίας ·
 ὁ Χαρσιανοῦ ·
 ὁ Κολωνείας ·
 ὁ Παφλαγονίας ·
 ὁ Θράκης καὶ Ἰαννουπόλεως ·
 10 ὁ Χαλδίας ·
 οἱ ὀπλιτάρχαι ἦτοι ἀρχηγέται ·
 ὁ στρατηγὸς Μεσοποταμίας ·
 ὁ Σεβαστείας ·
 ὁ Λικανδοῦ ·
 15 ὁ Ταρσοῦ ·
 ὁ δομέστικος τῶν ἐξκουβίτων τῆς Ἀνατολῆς ·
 ὁ δομέστικος τῶν ἐξκουβίτων τῆς Δύσεως ·
 ὁ ἐπαρχὸς τῆς Πόλεως ·
 ὁ στρατηγὸς Θεοδοσιουπόλεως ·
 20 τοῦ Ταρών ·
 τῆς Μελιτηνῆς ·
 ὁ Ἀναβάρζης ·
 ὁ Πελοποννήσου ·
 Νικοπόλεως ·
 25 τῶν Κιβυρραιωτῶν ·
 ὁ Κύπρου ·
 ὁ Κρήτης ·
 ὁ Ἑλλάδος ·
 ὁ Σικελίας ·
 30 ὁ Λογγιβαρδίας ·
 ὁ Καλαβρίας ·
 ὁ Βεροίας ·
 ὁ Στρυμόνος ἦτοι Χρυσάβας ·
 ὁ Κεφαλληνίας ·
 35 ὁ Θεσσαλονίκης ·

9 Ἰαννουπόλεως cod. || 88 Χρυσάβας νοὶ Χρυσεύδας cod.

le stratège de Dyrrachion;
 le stratège de Samos;
 le stratège de la Mer Égée;
 le stratège de Séleucie;
 le stratège de Par....²⁴;
 le stratège de Drougoubiteia;
 le stratège de Jérichô;
 le stratège de Dalmatie;
 le stratège de Chersôn;
 le stratège du Pont-Euxin;
 le stratège de Larissa;
 le stratège de Derzênê;
 le stratège de Téphrikê, c'est-à-dire de Léontokômê;
 le stratège de Charpézikion;
 le stratège de Rômanoupolis;
 le stratège de Chozanon;
 le stratège de Chortzênê;
 le stratège d'Adat;
 le stratège de Koptos;
 le stratège de Taranta;
 le stratège de Mopsueste;
 le stratège de Kaloudia;
 le stratège d'Abara;
 le stratège de Samosate;
 le stratège d'Héxakômia;
 le stratège de Podandos;
 le stratège de Kama;
 le stratège de Germanicée;
 le stratège d'Édesse;
 le stratège de Chauzizion;
 le stratège des Cyclades;
 le stratège de Kymbaléos;
 le stratège de Limnia;
 le stratège de Béroê;

(24) Le mot est effacé. Les restes de lettres autoriseraient les lectures τ(ῆς) παραλλίου, ou τ(οῦ) Παραλλάου (évêché de la métropole d'Antioche de Pisidie), ou τ(οῦ) Πάρχου (Honigmann, *Ostgrenze*, p. 206).

ὁ Δυρραχίου ·
 ὁ Σάμου ·
 ὁ Αἰγαίου πελάγους ·
 ὁ Σελευκείας ·
 5 τ() Παρ...
 ὁ στρατηγὸς Δρουγουδιτείας ·
 ὁ στρατηγὸς Ἰεριχοῦς ·
 ὁ Δαλματίας ·
 ὁ Χερσῶνος ·
 10 ὁ Εὐξείνου Πόντου ·
 ὁ Λαρίσσης ·
 ὁ Δερζηνῆς ·
 ὁ Τεφρικῆς ἤτοι Λεοντοκώμης ·
 ὁ Χαρπεζικίου ·
 15 ὁ Ῥωμανουπόλεως ·
 ὁ Κοζά(νου) ·
 ὁ Χορτζινῆς ·
 ὁ Ἀδάτ ·
 ὁ τῆς Κοπτοῦ ·
 20 ὁ Τάραντ(α) ·
 ὁ Μόψου ·
 ὁ τῶν Καλουδ(ίων) ·
 ὁ Ἀβάρας ·
 ὁ Σαμοσάτου ·
 25 ὁ Ἑξακωμίας ·
 ὁ Ποδανδοῦ ·
 ὁ Κάμ(ας) ·
 ὁ Γερμανικείας ·
 ὁ Ἐδέσσης ·
 30 ὁ Χουζιζίου ·
 τῶν Κυκλάδων νήσων ·
 τοῦ Κυμβαλέ(ου) ·
 ὁ τῶν Λιμνίων ·
 ὁ Βερόης ·

le stratège de Zermion;
 le stratège de Mouzarion;
 le stratège de Sôtèroupolis, c'est-à-dire de Bourzô;
 le stratège du Nouveau Strymon;
 le stratège de Palatza;
 le stratège de Chouit²⁵;
 le stratège de Chasanara;
 le stratège d'Eirènoupolis;
 le stratège de Dristra;
 le stratège de Meltè;
 le stratège d'Artach;
 le stratège de ...²⁶;
 le stratège d'Artzé;
 le stratège d'Erknè;
 le stratège de Chantiartè;
 le stratège de la Mésopotamie de l'Occident;
 le stratège du Bosphore;
 puis, les métropolités,
 les archevêques dans l'ordre de leurs sièges;
 puis (on continue) ainsi :
 le sacellaire;
 les évêques dans l'ordre (de leurs métropolités);
 les protospathaires eunuques;
 les primiciers eunuques;
 le logothète génikos;
 les ostiaires;
 le questeur;
 le logothète stratiôtikos;
 le drongaire de la Veille;
 le grand hétaireiarque;
 l'économe de la Grande Église;
 le drongaire des ploïmoi;
 le logothète du drome;
 le logothète des troupeaux;
 le katépanô des impériaux;

(25) Lecture incertaine; j'avais jadis lu (avec des réserves) Χόματος (cf. Hélène Ahrweiler, *REB* 24, 1986, p. 278-283).

(26) Mot effacé. Lecture possible: Ὀκωμίτου (Ugumi), cf. Honigmann, *Ostgrenze*, p. 162, 181-183.

ὁ τοῦ Ζερμίλου ·
 ὁ τοῦ Μουζαρίου ·
 ὁ Σωτηρουπόλεως ἤτοι Βουρζά ·
 ὁ τοῦ Νέου Στρυμόνος ·
 5 ὁ στρατηγὸς τοῦ Παλατζᾶ ·
 ὁ τοῦ Χουήτ ·
 ὁ τοῦ Χασαναρά ·
 ὁ Εἰρηνοπόλεως ·
 ὁ Δρίστρας ·
 10 ὁ τοῦ Μελτή ·
 ὁ τοῦ Ἀρτάχ ·
 τ()
 ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἀρτζε ·
 τοῦ Ἐρκνή ·
 15 ὁ στρατηγὸς τοῦ Χαντιάρτη ·
 ὁ Μεσοποταμίας τῆς Δύσεως ·
 ὁ Βοσπόρου ·
 εἶτα οἱ μητροπολίται,
 οἱ ἀρχιεπίσκοποι κατὰ τοὺς θρόνους αὐτῶν ·
 20 εἰθ' οὕτως ·
 ὁ σακελλάριος ·
 οἱ ἐπίσκοποι οἱ ἐπεχόμενοι ·
 οἱ πρωτοσπαθάριοι εὐνοῦχοι ·
 οἱ (πρι)[μικῆ]ρ(ιοι) ε[ὐνοῦ]χ(οι) ·
 25 ὁ γενικός ·
 οἱ ὀστιάριοι ·
 ὁ κοιμιστῶν ·
 ὁ στρατιωτικὸς λογοθέτης ·
 ὁ δρουγγάριος τῆς βίγλης ·
 30 ὁ μέγας ἐταιρειάρχης ·
 ὁ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ·
 ὁ δρουγγάριος τῶν πλοῦμων ·
 ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου ·
 ὁ λογοθέτης τῶν ἀγγελῶν ·
 35 ὁ κατεπάνω τῶν βασιλικῶν ·

1 Ζερμίλου vel Ζερβίου || 27 οἱ κοιμιστῶν σοδ.

le domestique des hikanatoi;
 le domestique des athanatoi;
 le domestique des nouméra;
 le domestique des Optimates;
 le comte du mur;
 le préposé au sakellion;
 l'économiste de la Néa;
 l'hypatos;
 le kensôr;
 le préposé au vestiaire;
 le préposé à l'écritoire;
 le prôtostratôr;
 le prôtasèkrêtis;
 l'exaktôr;
 le mystikos;
 le comte de l'étable;
 l'eidikos;
 le domestique des excubites²⁷;
 le grand curateur;
 le curateur des Manganes;
 l'hétaireiarque de la moyenne (hétaireia);
 le satrape;
 l'hétaireiarque de la troisième (hétaireia);
 l'ethnarque;
 l'hétaireiarque des fantassins;
 le mystographe;
 le préposé aux pétitions;
 l'augoustalios;
 le thesmophylax;
 l'orphanotrophe;
 les kleisourarques;
 le démarque des Bleus;
 le démarque des Verts;

(27) Cette mention est curieuse, étant donné que deux autres domestiques des excubites sont déjà mentionnés (p. 265¹¹⁻¹⁷) à leur place traditionnelle. La présente mention, à cause de sa place dans la hiérarchie, ne peut certainement pas être une réminiscence d'une liste antérieure. On pensera donc que le corps des excubites a été divisé en trois : les chefs des détachements

5 ὁ δομέστικος τῶν ἱκανάτων ·
 ὁ δομέστικος τῶν ἀθανάτων ·
 ὁ δομέστικος τῶν νουμέρων ·
 ὁ δομέστικος τῶν Ὀπτιμάτων ·
 ὁ κόμης τοῦ τείχους ·
 ὁ τοῦ σακελλίου ·
 ὁ οἰκονόμος τῆς Νέας ·
 ὁ ὑπατος ·
 ὁ κένσωρ ·
 10 ὁ τοῦ βεστιαρίου ·
 ὁ τοῦ κανικλείου ·
 ὁ πρωτοστράτωρ ·
 ὁ πρωτασηκρήτης ·
 ὁ ἐξάκτωρ ·
 15 ὁ μυστικός ·
 ὁ κόμης τοῦ σταύλου ·
 ὁ εἰδικός ·
 ὁ δομέστικος τῶν ἐξκουβίτων ·
 ὁ μέγας κουράτωρ ·
 20 ὁ κουράτωρ τῶν Μαγγάνων ·
 ὁ ἐταιρειάρχης τῆς μέσης ·
 ὁ σατράπης ·
 ὁ ἐταιρειάρχης τῆς τρίτης ·
 ὁ ἐθνάρχης ·
 25 ὁ ἐταιρειάρχης τῶν πεζῶν ·
 ὁ μυστογράφος ·
 ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων ·
 ὁ αὐγουστάλιος ·
 ὁ θεσμοφύλαξ ·
 30 ὁ ὄρφανοτρόφος ·
 οἱ κλεισουράρχαι ·
 ὁ δήμαρχος τῶν Βενέτων ·
 ὁ δήμαρχος τῶν Πρασίνων ·

d'Orient et d'Occident ont gardé leur place, tandis que le chef du détachement constantinopolitain, dont l'importance a sans doute beaucoup diminué, a occupé un rang beaucoup plus modeste. Cf. aussi *infra*, p. 272, note 29.